

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
za arhitekturo

Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja.

Ciljno raziskovalni program »CRP 2017« v letu 2017-18
Projekt št. V5-1728

Zaključno POROČILO
1. DEL

Ljubljana, maj 2019

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

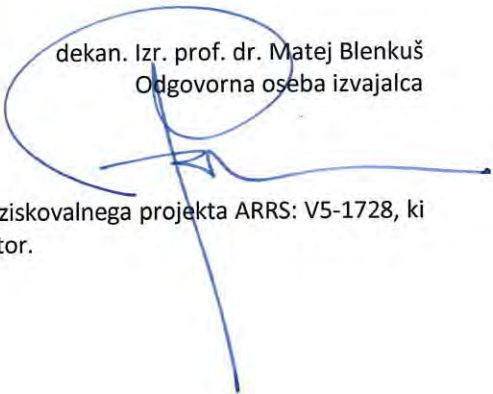
JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE

CRP program:	Ciljno raziskovalni program »CRP 2017«
Težišče:	Okolje in prostor
Tematski sklop:	Trajnostni urbani razvoj
Projekt:	Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja
Št. projekta:	V5-1728
Naročnika:	Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) Ministrstvo za okolje in prostor (MOP)
Pogodba MOP št.:	2550-18-540005
Predstavnice naročnika:	Lili Lučič za ARRS Zala Jerman za MOP
Izvajalka:	Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo (UL FA)
Predstavnik izvajalke:	izr. prof. dr. Alenka Fikfak
Soizvajalci:	Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta (UL EF) Urbanistični inštitut RS (UI RS)
Predstavniki soizvajalcev:	izr. prof. dr. Andreja Cirman (UL EF) dr. Matej Nikšič (UI RS)
Člani projektne skupine:	izr. prof. dr. Alenka Fikfak (UL FA) asist. Janez P. Grom (UL FA) asist. Miha Konjar (UL FA) prof. dr. Martina Zbašnik-Senegačnik (UL FA) red. prof. dr. Andreja Cirman (UL EF) doc. dr. Melita Balas Rant (UL EF) asist. dr. Matej Nikšič (UI RS) dr. Igor Bizjak (UI RS) dr. Sabina Mujkič (UI RS) dr. Damjana Gantar (UI RS) Barbara Mušič (UI RS) Nina Goršič (UI RS)
Zunanja sodelavka:	mag. Nataša Pichler-Milanović Arta Krasniqi, štud. mag. urb.

V Ljubljani, maj 2019

Izr. prof. dr. Alenka Fikfak
Vodja projekta na strani izvajalca

dekan. Izr. prof. dr. Matej Blenkuš
Odgovorna oseba izvajalca

Doseženi rezultati predstavljeni v vmesnem poročilu so nastali v okviru raziskovalnega projekta ARRS: V5-1728, ki ga po pogodbi 2550-18-540005 (so)financiran Ministrstvo za okolje in prostor.

VSEBINA

Izveček	1
Seznam kratic	2
1 UVOD	3
1.1 Pomen raziskovanja vizij in potencialov mest	3
1.2 Osnovna izhodišča projekta »Razvojne vizije in potenciali slovenskih mest«	4
1.3 Cilji in namen projekta	4
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA	5
2.1 Raziskovanje mest – urbanost, dimenzija in distribucija	5
2.2 Trije temeljni vidiki raziskovanja mest.....	6
2.2.1 Ekonomija lokalizacije in urbanizacije	6
2.2.2 Prostorski in okoljski vidik	10
2.2.3 Združevalni, premostitveni in povezovalni socialni kapital	12
2.3 Mesta prihodnosti: Globalno tekmovanje, lokalno vodenje	16
3 METODOLOŠKI DEL RAZISKAVE	18
3.1 Pregled opredelitev mest in mestnih območij v Sloveniji	18
3.2 Izbor mest za potrebe analize stanja ekonomskega, družbenega in prostorsko-okoljskega razvoja mest in mestnih območij v Sloveniji	21
3.3 Analiza stanja potencialov mest v Sloveniji	26
3.4 Nabor kazalnikov za spremljanje razvoja mest.....	28
3.4.1 Ekonomski vidik	28
3.4.2 Prostorski in okoljski vidik	30
3.4.3 Socialni vidik	34
4 ANALIZA IN PREGLED STANJA V SLOVENIJI	38
4.1 Ekonomski vidik	38
4.2 Prostorski in okoljski vidik	43
4.3 Socialni vidik.....	49
4.4 Ravni obravnave mest po treh raziskanih vidikih	57
5 IZBOR VZORČNIH MEST V RAZISKAVI IN ANKETA O KULTURI BIVANJA V IZVEDENA V TEH MESTIH.....	58
5.1 Opredelitev kriterijev za izbor vzorčnih mest v nadaljnji raziskavi.....	58
5.2 Anketa o kakovosti bivanja	60
5.2.1 Vsebina ankete	61

5.2.2	Ajdovščina.....	62
5.2.3	Kočevje	66
5.2.4	Ptuj.....	70
5.2.5	Velenje	75
5.3	Kakovost bivalnega prostora kot raba in uporaba površin	80
6	PODROBNA ANALIZA EKONOMSKEGA VIDIKA IZBRANIH MEST	81
6.1	Ajdovščina	81
6.2	Kočevje.....	90
6.3	Ptuj.....	99
6.4	Velenje	109
6.5	Rezultati podrobne analize ekonomskega vidika izbranih mest	119
6.6	Ekonomski potenciali slovenskih mest in občin.....	124
7	ANALIZA IN PREGLED STANJA TER PROSTORSKE IN OKOLJSKE RAZVOJNE MOŽNOSTI IZBRANIH MEST	127
7.1	Prostorski in okoljski vidik ter razvojne možnosti izbranih mest.....	127
7.1.1	Ajdovščina.....	131
7.1.2	Kočevje	138
7.1.3	Ptuj.....	146
7.1.4	Velenje.....	153
7.2	Prostorske razvojne možnosti in izzivi slovenskih mest in občin.....	160
8	UPORABA PARTICIPATIVNIH PRISTOPOV PRI PREPOZNAVANJU RAZVOJNIH VIZIJ IN POTENCIALOV MEST	165
8.1	Možnosti za neposredno odločanje prebivalcev o lokalnem razvoju.....	165
8.1.1	Ajdovščina.....	165
8.1.2	Kočevje	166
8.1.3	Ptuj.....	168
8.1.4	Velenje.....	168
8.2	Strukturirani intervjuji	169
8.2.1	Metodologija	169
8.2.2	Rezultati	170
8.2.2.1	Občinska uprava	171
8.2.2.2	Mladi.....	178
8.2.2.3	Skupine skupnostnega delovanja	181
8.3	Razvojne vizije in potenciali, kot jih vidijo lokalni akterji (skupne tematike in primerjava med njimi).....	184
8.4	Metodološka preveritev participativnega pristopa k prepoznavanju razvojnih potencialov mest.....	185
8.5	Socialni kapital slovenskih mest in občin.....	186

9	PREGLED CELOVITOSTI SISTEMA UKREPOV URBANEGA RAZVOJA: EKONOMSKA, PROSTORSKO-OKOLJSKA NAČELA IN SOCIALNI PROSTOR KOT MEDSEBOJNA SOODVISNOST DRUŽBENE DINAMIKE	190
9.1	Model celovitega pristop k urbanemu razvoju – model MEPOS+P	190
9.2	Medsebojna soodvisnost dejavnikov ekonomskega, okoljsko-prostorskega in socialnega področja	193
9.3	Ukrepi urbanega razvoja	193
9.3.1	Področje ekonomije	194
9.3.2	Področje prostora in okolja	195
9.3.3	Družbeno področje	196
9.4	Povezanost ekonomskih, okoljsko-prostorskih in socialnih vidikov razvoja v dinamičnem modelu MEPOS+P	200
10	POVZETEK	206
11	LITERATURA IN VIRI	211
12	PRILOGE¹	
PRILOGA 1:	UKREPI ZA RAZVOJ MEST IN MESTNIH OBMOČIJ – Priročnik za prepoznavanje razvojnih potencialov slovenskih mest in oblikovanje ukrepov za njihovo udejanjanje	I-1 – I-4
PRILOGA 2:	Brošura – Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja	II-1 – II-3
PRILOGA 3:	TUJI PRIMERI »VIZIJE MEST«: koncepti in potenciali za urbani razvoj	III-1 – III-5
PRILOGA 4:	Opredelitev ekonomskih kazalnikov	IV-1 – IV-21
PRILOGA 5:	Opredelitev kazalnikov mobilnosti in naravnih virov	V-1 – V-13
PRILOGA 6:	Izračun kazalnikov	VI-1 – VI-24
PRILOGA 7:	Vprašalnik o kakovosti bivanja v občini	VII-1 – VII-75
PRILOGA 8:	Seznam največjih podjetij v štirih izbranih mestih	VIII-1 – VIII-17
PRILOGA 9:	Podrobne analize prostorskega in okoljskega vidika – kartografija	IX-1 – IX-50
PRILOGA 10:	Spletni vprašalnik za tri ciljne skupine	X-1 – X-85
13	POROČILO O PROJEKTU²	XI-1 – XI-20

¹ 2. del končnega poročila

² 2. del končnega poročila

IZVLEČEK

Raziskava obravnava današnje in prihodnje zmogljivosti izbranih mest in urbanih območij v Sloveniji preko analize vrednosti t.i. razvojnih dejavnikov in izbranih kazalnikov, ki opisujejo značilnosti ključnih razvojnih področij in ustvarjajo teritorialni kapital. Glavni metodološki namen je razviti model za prepoznavanje razvojnih potencialov in določanje ukrepov, ki lahko pripomorejo k udejanjanju prepoznanega potenciala. Temelji na predpostavki, da je bolj verjetno, da se teritorialni kapital oblikuje tam, kjer so privlačne službe, dobre plače, dobra infrastruktura, široko razpoložljive javne storitve, visoka kvaliteta naravnega okolja, pestre kulturne ustanove, močne zdravstvene ustanove, dobri bivalni in nastanitvene zmogljivosti, povezane lokalne skupnosti, aktivne civilno-družbene skupine ipd. Raziskava je na opredeljenem vzorcu (72 mest iz 69 slovenskih občin) usmerjena v razumevanje potencialov slovenskih mest skladno z razvojnimi vizijami in načini delovanja različnih deležnikov, ki generirajo ekonomsko dejavnost mesta, ob hkratnem upoštevanju in preverjanju socialnih in prostorsko-okoljskih kazalnikov z namenom zviševanja bivalne kvalitete v mestih. Uporabljene so različne metode dela: statistična analiza z empiričnimi izsledki analize, ki je kombinacija lastne analize izbranih kazalnikov po ESPON POLYCE metodologiji; analiza in pregled stanja z razbiranjem prostorskih in okoljskih značilnosti mest/občin; analiza in pregled stanja kazalnikov družbenega okolja. Na primeru izbranih 4 mest oziroma občin (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) je v drugem delu raziskave izvedena podrobna analizo na lokalnem nivoju. V zaključnem delu so izsledki povezani v celovit model (Model MEPOS+P: Model celovitega pristopa k urbanemu razvoju - ekonomski, prostorski, okoljski in socialni vidik), ki pri razmišljanju o potrebnih ukrepih urbanega razvoja služi kot opomnik oz. navaja nabor t.i. področnih kazalnikov, ki so se skozi raziskavo pokazali kot relevantni za posamezno področje obravnave. Pri tem kot pomembno izpostavi pomen razumevanja in upoštevanja lokalnih razvojnih priložnosti ter omejitev na različnih ravneh (socialna, ekonomska, fizična stvarnost posameznih mest, lokalne specifičnosti upravljanja in financiranja urbanega razvoja), urbani razvoj pa obravnava kot priložnost z učinki na ekonomskem, prostorsko-okoljskem ter socialnem področju.

Ključne besede: potenciali mest, ekonomski vidik, prostorsko-okoljski vidik, socialni vidik, kazalniki, ukrepi razvoja, model MEPOS+P

SEZNAM KRATIC

AJPES	– Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
ARSO	– Agencija Republike Slovenije za okolje
AVP	– Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa
BDP	– bruto domači proizvod
CTN	– celovite teritorialne naložbe
DAP	– delavno aktivno prebivalstvo
DM	– delovna mesta
EPO	– ekološko pomembna območja
Erar	– aplikacija za prikaz porabe javnega denarja Republike Slovenije
ESPON	– European Spatial Planning Observation Network
ESRR	– Evropski sklad za regionalni razvoj
ESS	– Evropski socialni sklad
EST	– Edinstvena prodajna ali strateška točka
EUP	– enote urejanja prostora
FR	– funkcionalna regija
FUA	– funkcionalno urbano območje (ang. Functional urban area)
GURS	– Geodetska uprava Republike Slovenije
K1	– kategorija namenske rabe prostora najboljša kmetijska zemljišča
MF	– Ministrstvo za finance Republike Slovenije
MIZŠ	– Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije
MKGP	– Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije
MO	– Mestna občina
MOP	– Ministerstvo za okolje in prostor Republike Slovenije
MZI	– Ministrstvo za infrastrukturo Republike Slovenije
NUTS	– Nomenclature of Territorial Units for Statistics
OPN	– Občinski prostorski načrt
PS SDPO	– Prostorske sestavine srednjeročnega družbenega plana občine
RFSC	– Reference Framework for Sustainable Cities
PS	– Republika Slovenija
SIPO	– Urad RS za intelektualno lastnino
SPRS	– Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SR	– statistična regija
SURS	– Statistični urad Republike Slovenije
SVRK	– Služba vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
TUS	– Trajnostna urbana strategija
UE	– upravna enota
UZ	– urbanistična zasnova
ZKP	– zemljiško katastrski prikaz

1 UVOD

Ena od temeljnih prednosti mest je koncentracija ljudi in dejavnosti na razmeroma majhnem območju. Ta omogoča, da se socialne in gospodarske interakcije pojavljajo pogostejše in praviloma učinkoviteje. Učinkovitost interakcij je v veliki meri odvisna od uspešnosti posameznega mesta pri usklajevanju in prepletu nadrejenih (praviloma nacionalnih ali nadnacionalnih) in lastnih socialnih, ekonomskih in prostorskih politik. Mesta, ki so pri tem uspešna, ustvarjajo potencial za gospodarsko uspešnost in hkrati prebivalcem omogočajo **dostojno kakovost življenja**, s tem pa dosegajo optimalen izkoristek svojih razvojnih potencialov.

Proces je hkrati tudi obraten - prepoznavanje za mesto specifičnih razvojnih potencialov je ključnega pomena za sprejemanje razvojnih politik, ki bodo omogočale **gospodarski razvoj** in hkrati zagotavljale primerno bivalno okolje in življenjski standard v mestu. Prepoznavanje razvojnih potencialov mest je metodološko uveljavljeno na različnih področjih. Dolgo tradicijo ima predvsem v ekonomski stroki, še posebno v bančnem sektorju, kjer se uporablja kot ena od oblik osnovnih preverjanj smiselnosti finančnih investicij v urbane projekte, pa tudi za preverjanje potencialnega doprinosa investicij za širšo družbo, npr. ustvarjanja novih zaposlitvenih priložnosti oz. delovnih mest (WBCSD&IFC, 2008; ADB, 2016). Z uveljavljanjem trajnostnih razvojnih paradig se metodologije ocenjevanja razvojnega potenciala mest in njegove soodvisnosti z različnimi socio-prostorskimi podsistemi razvijajo tudi na drugih področjih, kjer se preverjajo iz specifičnih vidikov npr. vidika okoljske nosilnosti prostora (Stephar in Ortolano, 1996; Danjaji in Ariffin, 2017), bivalnega standarda (Marans in Stimson, 2011), demografskih gibanj (Jedwab et al., 2017) itd. Vedno pogostejše se pojavljajo tudi kombinirani pristopi, ki hkrati obravnavajo več povezanih vidikov in hkrati preverjajo družbene, ekonomske, okoljske in prostorske razsežnosti urbanega razvoja (Panayotou, 2016, Peng et al., 2016). S takimi metodološkimi pristopi je lažje sprejemati informirane končne odločitve, ko se odloča med t.i. **razvojnimi in varovalnimi vizijami** prostorskega razvoja (Barton, 2017, Plut, 2003).

1.1 POMEN RAZISKOVANJA VIZIJ IN POTENCIALOV MEST

Mesta se v tem tisočletju soočajo z različnimi izzivi: vlaganje v **konkurenčnost s spodbujanjem obstoječih gospodarskih dejavnosti, inovativnosti in ustvarjalnosti**, ter privabljanju tujih naložb in hkrati doseganje **vizije modela visoke kakovosti življenja**, zlasti v primerih dobre prakse trajnostnega razvoja mest. Ti izzivi oz. protislovja so najbolj očitni v Evropi, kjer se v urbanem okolju soočajo z velikimi gospodarskimi težavami.

V Sloveniji naj bi uresničitev trajnostnega razvoja oziroma prehod države v zeleno gospodarstvo spodbujal sklop ukrepov, ki se nanašajo na trajnostni urbani razvoj, predvsem trajnostni razvoj mest. Ta zaradi koncentracije ljudi in dejavnosti (90% vseh zaposlenih v Sloveniji živi v mestih) predstavljajo potencial pri razvoju izrazitih trajnostnih oblik bivanja. Pogoj zanje je dobro upravljanje ter načrtovanje. Ukrepi, ki naj bi spodbujali prehod države v zeleno gospodarstvo se nanašajo zlasti na trajnostno gradnjo. Ta predstavlja velik delež pri razvoju zelenega gospodarstva, saj vključuje vse od načrtovanja do gradnje vključno, z uporabo naravnih virov ter tudi razvoj različnih izdelkov, in z njimi povezanih inovacij. Trajnostna gradnja tako predstavlja enega ključnih potencialov pri zagotovitvi dviga kakovosti življenja, s tem povezanega zdravja prebivalstva ter optimizacije življenjskih finančnih izdatkov.

Za posege v prostor Sklad za urbani in teritorialni razvoj zagotavlja posojila za financiranje urbanih projektov občin v Sloveniji, tudi preko mehanizma Celovitih teritorialnih naložb (CTN). Slovenija je razdeljena na dve kohezijski regiji – Zahodno Slovenijo in Vzhodno Slovenijo. Po razpoložljivih

statističnih podatkih za leto 2016 dosega zahodna slovenska regija 99 odstotkov povprečne razvitosti EU, vzhodna 68 odstotkov, celotna Slovenija pa 83 odstotkov (<http://www.eu-skladi.si/>). Podprte bodo naložbe, ki v največji meri prispevajo k uresničevanju ciljev Trajnostnih urbanih strategij (TUS) posameznega mestnega območja in k uresničevanju ciljev ter kazalnikov Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v programskem obdobju 2014–2020 (ibid.). »Komisija za naslednji dolgoročni proračun EU za obdobje 2021–2027 predlaga posodobitev kohezijske politike, ki je glavna naložbena politika EU, s katero Unija najbolj konkretno izraža svojo solidarnost. Ena glavnih značilnosti predloga Komisije za modernizirano kohezijsko politiko je osredotočenost na ključne naložbene prioritete, pri katerih lahko EU doseže najboljše rezultate: večina sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj bo tako namenjena **inovacijam, podpori za mala podjetja, digitalnim tehnologijam in modernizaciji industrije**. Sredstva bodo namenjena tudi spodbujanju **prehoda na nizkoogljično, krožno gospodarstvo in boju proti podnebnim spremembam**, s čimer se bo uresničeval Pariški sporazum.« (ibid.)

1.2 OSNOVNA IZHODIŠČA PROJEKTA »RAZVOJNE VIZIJE IN POTENCIALI SLOVENSkih MEST«

Raziskovanje na projektu »Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja« je bilo usmerjeno v **razmišljanje o načelih trajnostnih zasnov in upravljanja urbanih okolij**, ki ima za cilj preseči današnje mehanicistične in statične oblike določanja rabe prostora. To delovanje zagotavlja **prisotnost javnega interesa** tudi v zasebnih in parcialnih posegih v urbani prostor. V okviru izvajanja usmeritev trajnostnega načrtovanja urbanega okolja (z CTN) moramo zagotoviti oblike so-udeležbe javnih sredstev in zasebne naložbe z namenom, da bi ohranili javni vpliv (z vključevanjem vpliva participacije lokalne skupnosti) pri investicijah, ki posegajo v mestni prostor oziroma pri investicijah, ki so usmerjene v realizacijo strateških prostorskih ciljev za izboljšanje urbanih okolij.

1.3 CILJI IN NAMEN PROJEKTA

Krepitev razvoja slovenskih mest mora zagotoviti **konkurenčnost in privlačnost urbanega prostora za bivanje in ekonomski razvoj**. Potrebno je okrepiti vsebinsko celovitost načrtovanja, pri čemer bodo obravnavane in vnaprej usklajevane različne komponente in vidiki mestnega razvoja, hkrati pa bodo preverjanje skozi **vidik izvedljivosti**, na kar vplivajo **mehanizmi tržnega gospodarstva**. Tak pristop, poleg nekaterih sistemskih sprememb v procesu načrtovanja prostora, zahteva tudi večje upoštevanje in integriranje potreb gospodarstva pri načrtovanju mest. Bolj neposredno povezovanje prostorsko-razvojnih politik mest z razvojnimi politikami gospodarskih subjektov lahko prispeva k večji odpornosti mest, ki bi svoje vizije razvoja na ta način lažje izvajale tudi v pogojih poslabšanih ekonomskih razmer, ki so ciklična značilnost obstoječega ekonomskega sistema. Poznavanje in upoštevanje razvojnih politik gospodarskih subjektov v procesih načrtovanja in upravljanja mesta ima torej pomemben vpliv na (ne)izkoriščanje razvojnih potencialov mest.

Raziskava je bila usmerjena v razumevanje glavnih **razvojnih potencialov slovenskih mest** skladno z razvojnimi vizijami in vizijami delovanja različnih deležnikov v mestu, ki generirajo ali potencialno lahko generirajo ekonomsko dejavnost mesta, ob hkratnem upoštevanju in preverjanju socialnih in okoljskih parametrov z namenom zviševanja bivalne kvalitete v mestih. Z raziskavo smo preizkusili možnosti raznolikega razumevanja potencialov ter na podlagi slednjih predlagati ukrepe, ki vodijo do zviševanja kvalitete urbanih območij v Sloveniji z nadgrajevanjem socialnih, prostorskih in okoljskih kvalitet, in so hkrati trdno vpeti v ekonomsko realnost in potencial posameznih mest.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 RAZISKOVANJE MEST – URBANOST, DIMENZIJA IN DISTRIBUCIJA

V začetku dvajsetega stoletja je postala tematika raziskovanja urbanih sistemov (v povezavi z distribucijo) pomembna predvsem na področju urbane ekonomike. Aurbach (1913) je bil prvi, ki je poskušal definirati in določiti *razporeditev urbane dimenzije*. Trdil je, da lahko Paretovo¹ načelo predstavlja urbano dimenzijo distribucije, ki je odvisna od administrativne meje. Tem smernicam so se pridružili številni raziskovalci, npr. Jefferson (1939), ki je raziskoval vzorce razporeditve velikosti 51 ameriških mest in predlagal »Primate City Law« (Jefferson, 1939). Singer (1936) je predlagal model »rank-size rule«, pravila rangiranja glede na velikost. Trdil je, da velikost mesta sovпада oz. je v korelaciji s številom prebivalstva. Zipf (1949) je razširil raziskovanje urbanih sistemov z definicijo »Zipf's Law« vključujoč Pareto indeks. Kasneje so številni strokovnjaki, kot Champernowne (1953), Simon (1959), Gabaix (1999) in Córdoba (2008) prispevali izboljšave zakonov in pravnega sistema. Na osnovi porazdelitve urbanih sistemov je Mandelbrot (1977) objavil publikacijo: »*Fractals: Form, Chance and Dimension*«. V njej opredeli koncept fraktalne dimenzije (teorija fraktalov kot študijo vzorcev urbane razporeditve oz. distribucije), ki opredeli celoviti sistem razmišljanja z geometričnim razčlenjevanjem in ponavljanjem vzorca. Poleg preverjanja velikosti glede na »rank-size rule« in Paretovega načela distribucije, je teorija fraktalov postala eno od orodij, ki se pogosto uporablja na področju urbane distribucije. Med velikim številom teorij, ki poskušajo pojasniti mesta, urbanost in njih velikost ter razporeditev prebivalstva v njih, je bil Pareto zakon najbolj priljubljen model (Singer, 2002, Rosen, 1980). Vendar je bil, zaradi pomanjkanja doslednosti in natančnosti opredeljevanja procesa urbane velikosti, s strani teoretikov, velikokrat kritiziran (Henderson 1988, Fujita, 1999).

Z vidika prostorske organizacije se v zadnjih desetletjih vse bolj usmerjamo v zgoščevanje mest, ki vključujejo načela: distribucije [*distribution*], kompaktnosti [*compactness*], in učinkovitost [*efficiency*], predvsem z vidika opredeljevanja racionalnosti velikosti urbanih aglomeracij. Kazalniki merljivosti racionalnosti, ki bi lahko bili koristni za opredeljevanje velikosti urbane strukture, se še vedno poslužujejo v preteklosti opredeljenih prostorskih modelov (Pareto, 1906, Christaller², 1930, Lösch³, 1954, Mandelbrot, 1977 idr.), ki jih nadgrajujejo predvsem s statistično preverjenimi metodami in opredeljevanjem kazalnikov. Pri slednjem se velikokrat srečamo z modeli, ki so zaradi številčnosti zajema podatkov neobvladljivi in z danostmi v prostoru nepovezani, saj sledijo logiki, da je prostorska komponenta zajeta v podatek (poplucija, zazidljivo območje v mestu, urbana gostota, varovani režimi, okoljske in ekološke danosti ipd.).

---

¹ Načelo Pareto (znano tudi kot pravilo 80/20, zakon bistvenih maloštevilnosti ali načelo faktorske »redkosti«) navaja, da 20 odstotkov vloženega dela povzroči 80 odstotkov uspeha. Pomembno je torej, da se pri svojem poslu osredotočite na tistih 20 odstotkov nalog, ki so najpomembnejše.

² **Teoretična osnova centralnega kraja.** Centralni kraj lahko variira v velikosti vse od majhne vasi do konurbacije ali glavnega mesta, hkrati pa oblikuje in odreja hierarhijo v povezavi z ostalimi naselbinami. Območje okrog vsake naselbine, ki je v ekonomski, socialni in politični odvisnosti, predstavlja območje influence oziroma urbano zaledje. Njegova velikost (širnost) vplivnega območja je odvisna od prostora, velikosti in funkcije okoliških centralnih krajev.

³ Löscheva teorija (Lösch, A., 1954: *The Economics of Location*. New Haven: Yale University Press.) centralnih krajev je slonela na Christallerjevem modelu, vendar ga je z nekaterimi korekcijami dopolnil. Določil je podrobnejše argumente za racionalno osnovo heksagonalnih vplivnih območij. Natančna analiza povpraševanja in ponudbe je slonela na ekonomski teoriji podjetništva, kar je omogočalo določanje posebnosti prostorskih območij s ponujenimi dobrinami. Lösch je matematično dokazal, da je heksagonalna oblika najprilagodljivejša pri definiranju vplivnih območij trgovanja. Njegova teorija »ekonomske krajine« je izhajala iz vzorca majhnih nukleacijskih naselbin (zaselkov) namesto iz distribucije prebivalstva (Christaller). Največja razlika med obema modeloma je v tipologiji hierarhije krajev. V Christallerjevem sistemu so vsi kraji na istem nivoju, imajo enako število funkcij ter enak program le-teh. Löscheva hierarhija je mnogo bolj variabilna. Centri, ki so na istem nivoju ponujajo isto število funkcij, ki pa niso nujno iste po programu. Ta mnogo bolj fleksibilna struktura ni konceptualno tako prilagodljiva kot Christallerjeva hierarhija, mnogo bolj odgovarja realnem svetu, predvsem svetu trgovskih centrov (Yeates, Garner 1971: 200–210).

2.2 TRIJE TEMELJNI VIDIKI RAZISKOVANJA MEST

Odsotnost učinkovitega urbanističnega načrtovanja, rast prebivalstva in odločanje o umestitvi dejavnosti v prostor, ki bolj sledi naključnim odločitvam ali omejitvam, povzroča širjenje poselitve, migracije v prostoru in težave v okoljskem ravnovesju, z organizacijo novih posegov kot posledico razmerij med dejansko in namensko rabo. Celoten proces vpliva na urbano ekonomijo in splošno učinkovitost mest (ali občin; v slovenskem prostoru). Celovit pristop k trajnostnemu urbanemu načrtovanju pomeni usklajevanje politik in premišljeno odločanje o lokacijah stanovanjskih, poslovnih ali družbenih dejavnostih, javnih objektov in infrastrukture ter rabe zemljišč. Že poznana načela, ko so: spodbujanje organizacije kompaktnega mesta, gradnja znotraj mestnih območij, ponudba cenovno ugodne in kakovostno učinkovite rabe virov, zagotovitev simbioze raznolikih socialnih struktur, dobra povezava in izmenjava med gospodarskimi panogami, opredelitev zelene in modre infrastrukture idp.; naj bi nadgradili s sistemskim odločanjem o razvoju in viziji družbe, kar naj bi temeljilo na povratnih informacijah prebivalcev, z vključevanjem principov participatornosti v urbanističnem načrtovanju.

2.2.1 Ekonomija lokalizacije in urbanizacije

V svetovnem merilu danes v mestih živi več kot polovica svetovnega prebivalstva in mesta prispevajo 80% globalnega BDP (McKinsey Global Institute, 2011). Zaradi tega je pomembno razumeti, zakaj so mesta tako močen sedež ekonomske aktivnosti. Krugman (1995) urbanizacijo in neenakomeren prostorski razvoj pojasnjuje kot proces, ki ga sooblikujeta dveh skupini nasprotujočih si ekonomskih silnic, ki vplivata na razporeditev prebivalstva in produkcije v prostoru. Silnice, ki se pojavijo v večini modelov urbane rasti, Krugman razdeli na **centripetalne silnice**, ki povzročajo koncentriranje prebivalstva in produkcije na določenih območjih (aglomeracijo) ter na **centrifugalne silnice**, ki delujejo proti aglomeracijam. Centripetalne silnice (predstavljene v nadaljevanju) povzročajo, da so večje aglomeracije ekonomsko uspešnejše in pospešujejo koncentracijo, medtem ko centrifugalne silnice delujejo v obratni smeri – zavirajo aglomeracijo. Mednje štejemo vplive naraščajočih zemljiških rent, naraščajoče stroške prevoza za ljudi, težji dostop do razpršenih virov (npr. kmetijskih zemljišč), gnečo in onesnaženost, ki so posledica močne aglomeracije.

Za konkurenčnost podjetja so ekonomije obsega (angl. *economies of scale*) zelo velikega pomena. Ekonomije obsega ločimo na notranje in zunanje ekonomije obsega. Povzemamo jih v Tabeli 2.1.

Notranje ekonomije obsega delujejo znotraj podjetja in izhajajo iz ugodnejše porazdelitve stalnih stroškov ob naraščajočem obsegu proizvodnje. Zunanje ekonomije obsega pa so prihranki stroškov, ki jih uživajo podjetja, zaradi z velikostjo povezanih dejavnikov, vendar so izven samega podjetja. Ločimo jih na **ekonomije lokalizacije** in **ekonomije urbanizacije** (O'Sullivan, 2003). **Ekonomije lokalizacije** so prednosti, ki jih podjetja sorodnih področij črpajo iz bližine drugih sorodnih podjetij. Ekonomije lokalizacije izhajajo iz **velikosti lokalnega gospodarstva**. Podjetja se naselijo drugo zraven drugega iz različnih razlogov, ki jih skladno z Marshallovim (1890) poimenovanjem razdelimo na tri skupine:

- **Input-output povezave** med podjetji, kjer se več proizvajalcev naseli skupaj, saj jim na primer uporaba skupnih dobaviteljev prinaša prednosti ekonomij obsega pri vložkih in nižje transportne stroške. Slednji so lahko visoki iz različnih razlogov – kadar je želena pogosta osebna komunikacija, kadar je vložke težko prevažati, so lomljivi, potrebni hitre obdelave ipd. Bližnja lokacija členom v vertikalni verigi omogoča tudi specializacijo in s tem izboljšano produktivnost.
- **Delitev bazena delovne sile**. Koncentracija več podjetij na eni lokaciji omogoča združen trg za delavce s panožno specifičnimi znanji in zagotavlja manjšo verjetnost brezposelnosti za delavce, ki lahko iščejo rešitev pri različnih delodajalcih. Delitev bazena trga dela omogoča učinkovitejšo alokacijo dela ob šokih v produktivnosti, ker lahko delavci zapuščajo manj produktivna podjetja in

se zaposlijo v bolj produktivnih. Ker je verjetnost brezposelnosti manjša, je na strani podjetij potrebna manjša kompenzacija negotovosti pri zaposlitvi z višino plače. Podjetjem skupni (večji) bazen delovne sile zagotavlja manjšo verjetnost pomanjkanja ustrezne delovne sile in nižje stroške relokacije, saj veliko potencialnih delavcev živi v bližini. Prednosti so tudi v informacijah o razpoložljivih delavcih, ki krožijo znotraj lokalnih omrežij, poleg tega pa imajo področja z večjim bazenom delovne sile na razpolago tudi več in bolj raznolike veščine.

- **Delitev informacij med podjetji iste panoge.** Raziskave potrjujejo, da razdalje precej omejujejo prenos znanja, zato ta poteka v omejenem geografskem okolju (Audretsch & Feldman, 2004; Baptista, 2000; Rosenthal & Strange, 2004). Osebni kontakti in socialna omrežja omogočajo tako v formalnem kot neformalnem okolju širjenje idej ter prenos znanja in dobrih praks, zaradi česar se podjetja v bližini lahko učijo hitreje od bolj oddaljenih konkurentov.

Tabela 2.1: Ekonomije obsega kot viri konkurenčnih prednosti podjetij

Vrste ekonomije obsega				Primer		
NOTRANJE	(1) Denarne			Nakup vstopnih surovih z diskontom za večje nakupe.		
	Tehnološke	(2) Statično tehnološke		Padajoči povprečni stroški zaradi porazdelitve stalnih stroškov.		
		(3) Dinamično tehnološke		Zaradi učenja postaja proizvodnja v času učinkovitejša.		
ZUNANJE – EKONOMIJE AGLOMERACIJE	Lokalizacije	Statične	(4) Input-output	Kupci prihajajo tja, kjer je mnogo proizvajalcev (in obratno).		
			(5) Specializacija	Možnost nakupa/prodaje na trgu (outsourcing) omogoča članom v vertikalni verigi povečati produktivnost na račun specializacije.		
			(6) Bazen delovne sile	Delavce s specifičnimi znanji in podjetja, ki jih potrebujejo, privlačijo območja z večjo koncentracijo delavcev in podjetij.		
		Dinamične	(7) Kontinuirano izvajanje in učenje	Znižanje stroškov učenja ter prenosa idej in informacij med podjetji ob kontinuirani proizvodnji na istem mestu.		
			Urbanizacije	Statične	(8) Ideje in inovacije	Ob več različnih aktivnostih je več možnosti za prenos idej med področji, več možnosti za opazovanje in adaptiranje idej od drugih.
					(9) Bazen delovne sile	Podobno kot (6), večja kot je ponudba/povpraševanje po delovni sili, bolj je področje privlačno za podjetja in delavce.
	(10) Specializacija	Podobno (5), specializacijo omogoča prisotnost raznovrstnih panog				
	Urbanizacije	Dinamične	(11) Endogena rast	Večji kot je trg, višji so dobički podjetij; višji kot so dobički, več podjetij lokacija privlači; več podjetij privlači več delavcev in večji je trg itn.		
			(12) Čiste ekonomije aglomeracije			Porazdelitev fiksnih stroškov infrastrukture na večje število davkoplačevalcev.

Prirejeno po: World Development Report 2009, 2008.

Ekonomije urbanizacije povzročajo, da proizvodni stroški posameznega podjetja upadajo z naraščanjem obsega proizvodnje v urbanem območju, v kolikor izhajajo iz **velikosti urbanega območja** in ne le iz velikosti posamezne panoge. Ekonomije urbanizacije ustvarjajo prednosti za vsa podjetja v mestu in ne le za posamezno panogo. Imajo isti izvor kot ekonomije lokalizacije – input-output povezave (omogočajo izkoriščanje ekonomij obsega in obenem specializacijo, npr. v bančništvu, zavarovalništvu, pri hotelih, transportu, javnih storitvah), delitev bazena delovne sile (v večjem mestu

je prisoten večji bazen delovne sile, ki omogoča nižje stroške iskanja in selitve) in delitev informacij. Geografska koncentracija podjetij in delavcev obenem vodi tudi h koncentraciji potrošniškega trga. Pri ekonomijah urbanizacije lahko govorimo tudi o modelu krožnih vzročnih povezav – večja urbana aglomeracija omogoča podjetjem večje stroškovne prihranke, zato so njihovi dobički večji in lokacija privabi dodatna podjetja. Slednja povečujejo trg, privabljajo delavce, krepijo trg dela in dodatno prispevajo v ekonomijah aglomeracije.

Geografska koncentracija, preko katere delujejo zunanje ekonomije obsega, podjetjem pomaga pri treh procesih – **delitve** (ang. *sharing*), **ujemanja** (angl. *matching*) in **učenja** (angl. *learning*) (Duranton & Puga, 2004):

- **Delitev.** Večje število podjetij na določenem področju omogoča, da njihovi dobavitelji dosegajo ekonomije obsega, zato povprečni stroški na enoto proizvoda padajo. Obenem širitev trga omogoča tudi specializacijo. Delitev nabavnega trga z več drugimi podjetji omogoča dobaviteljem, da se specializirajo glede na potrebe kupcev. Posledica tega procesa so višji dobički na obeh straneh – pri dobaviteljih in kupcih.
- **Ujemanje.** Z geografsko koncentracijo večjega števila podjetij se poveča nabor veččin, ki jih delodajalci potrebujejo glede na svoje specifične potrebe. Obenem je za delavce na teh trgih tveganje manjše, saj je delodajalcev več.
- **Učenje.** Bližina pospešuje prenos idej, delitev znanja in dobrih praks med podjetji.

Prednosti velike koncentracije ekonomske aktivnosti v mestnih naseljih se kaže tudi pri podjetniških in inovacijskih aktivnostih. Velika mesta imajo pogostejše inkubatorje in večjo raznolikost poslovnih idej, poslovnih praks in zagonskih podjetij (Duranton & Puga 2001). Nova podjetja imajo v mestih prednost pri učenju od obstoječih podjetij. Poleg prednosti v razvoju in delitvi prostorskih in finančnih zmogljivosti se novi proizvodi in storitve bolj pogosto razvijajo tudi na območjih, ki omogočajo delitev nabavnih trgov (inputov) ter komplementarnost znanj, idej in dobrih poslovnih praks. Podporno okolje v večjih aglomeracijah pomaga podjetjem in panogam v zgodnjih fazah razvoja. Ko proizvod postane standardiziran, ga podjetje lahko začne proizvajati v velikem obsegu v lastnem proizvodnem obratu. Takrat podjetja pogosto zapustijo mestni inkubator in se preselijo na proizvodno lokacijo z nižjimi stroški zemlje in dela.

Številne empirične študije so preverjale obstoj zunanjih ekonomij predstavljenih v Tabeli 2.1. Empirične raziskave, ki so preučevale odnos med velikostjo mest in produktivnostjo, opravljene s strani Svetovne Banke, kažejo, da se s podvojitvijo velikosti mesta produktivnost poveča med 3 in 8 odstotnih točk. Prav tako velja, da z večanjem razdalje od mesta produktivnost pada (The World Bank, 2008). Glede na študijo Angeriza s soavtorji (2008) bi podvojitev gostote ekonomskih aktivnosti na ravni NUTS1 v Evropi povečala skupno faktorsko produktivnost za 0,42 odstotne točke letno.

Pomembnost posameznih zunanjih ekonomij je med panogami različna. Jofre-Monseny s soavtorji (2014) na primeru Španije ugotavlja, da so ekonomije urbanizacije bolj prisotne v panogah, ki so bolj intenzivne glede potreb po znanju (angl. *knowledge intensive*; merjeno z deležem visoko izobraženih ljudi). Podjetja se locirajo v večjih mestih zaradi prednosti prelivanja znanja in idej. Učinki lokalizacije pa so močnejši v panogah, ki zaposlujejo ljudi s panožno specifičnimi znanji. Tovrstna podjetja se locirajo skupaj, da bi delila skupen bazen specializirane delovne sile. V splošnem raziskave kažejo, da so v zrelih panogah ekonomije lokalizacije bolj pomembne kot ekonomije urbanizacije, obratno velja za visoko-tehnološko panoge (Viladecans-Marsal, 2004; The World Bank, 2008; Jofre-Monseny, 2009).

Ellison, Glaeser in Kerr (2010) so proučevali aglomeracijske vzorce proizvodnih podjetij v ZDA in Veliki Britaniji. Ugotavljajo, da je geografska koncentracija teh podjetij prevelika, da bi jo pojasnjevali zgolj z razlikami v naravnih prednostih lokacij; zato jo pojasnjujejo s tremi Marshalovimi dejavniki (input-output povezave, delitev bazena delovne sile in delitev informacij). Avtorji dokažejo, da imajo Marshalovi dejavniki močnejši vpliv na aglomeracijske vzorce kot naravne prednosti posamezne lokacije. Vpliv vseh treh dejavnikov je po velikosti podoben, najbolj izpostavljeni pa so input-output tokovi. Avtorji tudi ugotavljajo, da se panoge, ki zaposlujejo podobne delavce, locirajo skupaj. Prav tako Gabe in Abel (2009) za ZDA ugotavljata, da so poklici, za katere so značilna specialna znanja, bolj prostorsko koncentrirana kot poklici z bolj generičnim naborom znanj. Overman in Puga (2012) na primeru Velike Britanije pokažeta, da so sektorji, za katere je značilna večja pojavnost negativnih šokov (ob katerih je za delavce širok nabor delodajalcev zelo pomemben), prostorsko bolj koncentrirani in izkoriščajo prednosti delitve skupnega bazena delovne sile. Enake ugotovitve za Brazilijo potrjuje tudi de Almeida in de Moraes Rochaba (2018). Literatura vsebuje tudi empirične dokaze o pomembnosti zunanjih ekonomij, ki izhajajo iz delitve idej, znanja in poslovnih praks. Te so posebej pomembno za panoge, ki so ustvarjalne narave in temeljijo na idejah in inovacijah (Dumais, Ellison & Glaeser, 2002; Rosenthal & Strange, 2001). Zanje je značilno, da se najpogosteje locirajo skupaj v urbanih središčih (Glaeser & Kahn, 2001).

Prisotnost zunanjih ekonomij obsega tako jasno kaže, da je nastanek mesta in njegova ekonomska moč ter konkurenčnost tamkajšnjih podjetij v veliki meri rezultat delovanja ekonomskih silnic. **Izjemnega pomena je, da se omenjene silnice upošteva pri prostorskem načrtovanju**, saj je to lahko bistvenega pomena pri ohranjanju in izboljšanju konkurenčnosti podjetij.

V nadaljevanju v okviru ekonomskega vidika skladno z metodologijo ESPON II POLYCE (2010-2012) **Metropolisation & Polycentric Development in Central Europe** prikazujemo različne vidike, preko katerih se lahko izražajo različne oblike in viri zunanjih ekonomij, ki prispevajo h konkurenčnosti posameznih podjetij in mest (urbanih območij)⁴:

- **produktivnost** posameznih mestnih naselij (območij – občin), ki so lahko tudi posledica delovanja aglomeracijskih ekonomij;
- **podjetniška naravnost**, ki pooseblja inkubacijski vidik mest;
- **inovativni duh**, kjer se izražajo prednosti delitve informacij, specializiranega bazena delovne sile in inkubacijski vidik mest;
- **prilagodljivost trga dela**, kjer se izražajo predvsem prednosti skupnega bazena delovne sile;
- **javne investicije**, ki kažejo na sposobnost podjetij in drugih subjektov pri pridobivanju javnih sredstev (delitev znanja) iz (državnega) proračuna in pridobivanja javnih sredstev iz naslova razvojnih programov EU (ESRR - Evropski sklad za regionalni razvoj, ESS - Evropski socialni sklad, KS - Kohezijski sklad);
- **internacionalizacija**, s katero merimo stopnjo vključenosti ekonomskih in drugih subjektov v mednarodne tokove vključno z Okvirnimi programi EU (npr. izvoz znanja in ekspertize...);
- **strukturna neravnovesja**, ki merijo razlike v splošni ravni razvitosti med lokalnimi skupnostmi.

---

⁴ Metodologija »Potenciali mest« je podrobneje raziskana v nadaljevanju (in opredeljena kot MEPOS+P v poglavju 9).

2.2.2 Prostorski in okoljski vidik

Mesta oddajajo znatne in naraščajoče količine toplogrednih plinov (toplogrednih plinov), ki predstavljajo 37-49 % skupnih svetovnih emisij toplogrednih plinov (IPCC, 2014). Projekcije Mednarodne agencije za energijo kažejo, da se bodo emisije toplogrednih plinov v mestih z energijo povečale s približno 67% na 74% do leta 2030 (IEA, 2008). Neglede na globalne odločitve o podnebnih spremembah, so nekatera mesta že začela ukrepati in slediti, ter uvajati, omejitve zmanjševanja klimatskih vplivov. Kar je sicer za urbani prostor kakovosten premik v organizaciji (mobilnost v prostoru, P+R sistemi, postavljanje novih gospodarskih con ipd.), ni pa nujno, da temu sledijo odločitve na nivoju širšega prostora (regije). Z ustreznimi ukrepi upravljanja za ublažitev posledic podnebnih sprememb bi lahko povzročili zmanjšanje onesnaženosti zraka, nižje stroške energije za lokalne oblasti in njene državljane ter razvoj lokalnega gospodarstva. In zato je predvsem nujno potrebno iskati **sinergijo med tremi stebri oz. kapitali mest.**

V okviru raziskovanja tuje prakse »konceptov in vizij mest« so v nadaljevanju prikazani nekateri modeli, ki so v stroki prepoznani kot uspešne vizije predvsem s prostorskega vidika. V pripravi vsebin smo se zavedali, da izbor mest glede na velikost, funkcijo v prostoru ter še drugimi kazalniki, ne odgovarja in niso le-ta primerljiva s slovenskimi mesti. Kljub vsemu smo v prepoznavnih vizijah iskali preplet največjega možnega števila kazalnikov, s katerimi lahko potrjujemo konceptualno vizijo, jo dopolnjujemo, spreminjamo, gradimo in ji predvsem lahko tudi časovno sledimo (priloga 3); model, ki je stalno spremenljiv in prilagodljiv.

Referenčni okvir za trajnostna mesta (RFSC – Reference Framework for Sustainable Cities; Indicators for Sustainable Cities⁵, 2015: 16) najbolj jasno kaže razmerje med ekonomskim, prostorsko/okoljskim in socialnim vidikom. Države članice EU in Evropska komisija so v podporo mestom razvile orodja (pripravljalne in spremljale razvoja), ki so v pomoč evropskim mestom pri izvajanju trajnostnih ciljev opredeljenih v Leipziški listini za Trajnostna evropska mesta. RFSC je prosto dostopen in prilagodljiv sistem, kot model za spodbudo uvajanja načel trajnostnega in integriranega razvoja mest, v skladu s smernice in cilji za Evropo 2020 (ibid: 16). Orodje ponuja praktična navodila, ki so v obliki kontrolnega seznama (inštrument) za načrtovanje prihodnjih pobud. Seznam kazalnikov je sestavljen iz 16 ključnih kazalnikov, dodanih pa je več kot 300 dodatnih oz. podrobnih kazalnikov, ki pokrivajo vsebine gospodarstva, družbe, okolja in upravljanja. Orodje postavlja poseben poudarek na trajnostnem upravljanju in gospodarskih aktivnostih. Zaradi velikega števila dodatnih kazalnikov je sistem RFSC izredno prilagodljiv. Uporabnik se za izvajanje in preverjanje kazalnikov enostavno prijavi na spletni strani⁶, kjer sistem uporabnika vodi čez proces ustvarjanja in preverjanja kazalnikov glede na potrebe in cilje. Orodje je bilo preizkušeno v več kot 80 mestih v skoraj vseh državah članic EU⁷.

---

⁵ V publikaciji »Indicators for Sustainable Cities, 2015« so navedeni še številni drugi pripomočki in model, kot so: Kitajski indeks urbanistične vzdržnosti (China Urban Sustainability Index), Mestni vodni odtisi (City Blueprints), EEA ogrodje mestnega metabolizma (EEA Urban Metabolism Framework), Nagrada Evropska zelena prestolnica (European Green Capital Award), Evropski okoljski indeks (European Green City Index), Evropska nagrada Zeleni list (European Green Leaf Award), Globalni standardizirani sistem kazalnikov za mesta (Global City Indicators Facility), Kazalniki trajnosti (Indicators for Sustainability), Sistem ocenjevanja skupnosti STAR (STAR Community Rating System), Mestne statistike Urban Audit (Urban Audit Cities Statistics); Urbani ekosistem Evropa (Urban Ecosystem Europe), Indokatorji urbane trajnostnosti (Urban Sustainability Indicators). Ter druga uporabna orodja: Skupnosti BREEAM (BREEAM Communities, Program podnebno pozitivnega razvoja (Climate Positive Development Program), Konvencija županov (Covenant of Mayors), Certifikacijski sistem DGNB (DGNB Certification Scheme), Pobuda Mesta Eko2 (The Eco2 Cities Initiative), Eurostatovi indikatorji trajnostnega razvoja (Eurostat Sustainable Development Indicators), Program OECD Zelena mesta (OECD Green Cities Programme), ipd.

⁶ <http://app.rfsc.eu/>

⁷ Pomemben je tudi ISO standard 37120, objavljen leta 2018 – standardizirani kazalniki za spremljanje trajnostnega razvoja mesta; omogoča spremljanje doseganja zastavljenih ciljev v posameznem mestu in primerjavo z mesti po celem svetu:

BERLIN⁸. Osnovno načelo sledi viziji: »*Shaping the city together – a development and participation process for the Urban Development Concept Berlin 2030*«. Strategija mesta Berlin se osredotoča na prihodnost mesta. Ob pregledu lahko ugotovimo določene vzporednice s TUS-i (Trajnostne urbane strategije), ki so bile narejene za mestne občine v Sloveniji. Izpostavljenih je šest značilnosti – edinstvenih promocijskih prednosti Berlina, kar igra pomembno vlogo pri ustvarjanju kakovosti življenja in konkurenčnega okolja, ki ga trenutno ponuja mesto. Postavljeni so okvirji za razvoj mesta, v prijetno, po meri človeka oblikovano urbano okolje. Oblikovanih je osem strategij, ki določajo razvojne cilje in obravnavajo temeljna vprašanja, prihodnje izzive ter vključujejo cilje in področja ukrepanja. Določenih je deset lokacij kot prednostne naloge, ki zagotavljajo oprijemljiv okvir za izvedbo razvojnih strategij v praksi. Kot prioriteta je v Strategiji Berlin 2030 navedena najvišja možna stopnja kakovosti življenja, ki bo odražena preko raznolikosti stavb in arhitekture, kot ravnesje med tradicionalno stavbno dediščino in sodobnimi posegi. **Inovativno urbanistično načrtovanje naj bi povežalo arhitekturno dediščino z inovativnimi oblikami ter kvalitetnimi zelenimi javnimi prostori.** Strategija se osredotoča na »notranjo« rast, in ne na širitev mesta, predvsem s **sanacijo degradiranih območij** v cilju iskanja klimatsko-nevtralnega statusa do leta 2050.

HELSINKI⁹. Strategija za razvoj Helsinkov je dokument, ki neposredno napoveduje izvedbo projektov na določenih lokacijah v mestu in njihovo sestavljivost v smiselno celoto, s katero bo mesto urbanistično odgovorilo na trenutne in bodoče razvojne izzive. Vizija urbanega razvoja temelji na podrobnih povratnih informacijah prebivalcev. V nekaj mesecih so zbrali več kot 30.000 mnenj posameznikov. Odgovori so bili objavljeni kot javna informacija in s tem so prikazali izjemno visoko raven participatornosti v urbanističnem načrtovanju. Urbani razvoj je opredeljen preko obravnave sedmih vizij, ki jih v preseku preučujejo tudi z **vidika dostopnosti, urbane produktivnosti in gospodarnosti, ekološke učinkovitosti, podnebnih sprememb in energije ter okolja in dobrega življenja v mestu.** Urbanistična razvojna vizija Helsinkov gradi na vključevanju javnosti, kot promotorju razvoja mesta. Namesto iskanja možnosti za širitev mesta se usmerjajo v možnosti, kako ob preoblikovanju transportnih tehnologij izkoristiti za do sedaj namenjen individualni avtomobilski promet, dimenzionirane ulice. V strategiji se osredotočajo na **razvojni kapital v prenovi degradiranih območij in oblikovanju javnih prostorov po meri človeka.** Velik poudarek je izražen v želji po ohranjanju velikih povezanih zelenih sistemov znotraj grajene strukture mesta.

(<https://www.iso.org/standard/68498.html>).

⁸ Berlin Strategy - Urban Development Concept Berlin 2030_Strategija Berlina – Koncept urbanega razvoja, Berlin (Hebes et al., 2015).

⁹ HELSINKI CITY PLAN - Vision 2050; Urban plan - the new Helsinki city plan_Mestni načrt HELSINKI - Vizija 2050; Urbanistični načrt - novi Helsinški mestni načrt (City Planning Department of Helsinki, 2016).

2.2.3 Združevalni, premostitveni in povezovalni socialni kapital

Z večjo vpetostjo mest v regionalna in globalna omrežja je njihov prihodnji razvoj manj predvidljiv. Mesta tudi zato posvečajo posebno pozornost lastnemu socialnemu kapitalu, ki ga predstavljajo njihovi prebivalci oz. skupine prebivalcev, ki s svojimi znanji, spretnostmi, socialnimi veščinami lahko pripomorejo k razvoju mest.

Vključevanje socialnega kapitala v razvojno-načrtovalske procese je metodološki izziv predvsem na dveh področjih:

1. **prepoznavanje ključnih deležnikov**, ki jih je potrebno vključevati;
2. vzpostavitev **vključujočega modela urejanja prostora**, ki bo temeljil na participaciji prebivalcev posameznih lokalnih skupnosti.

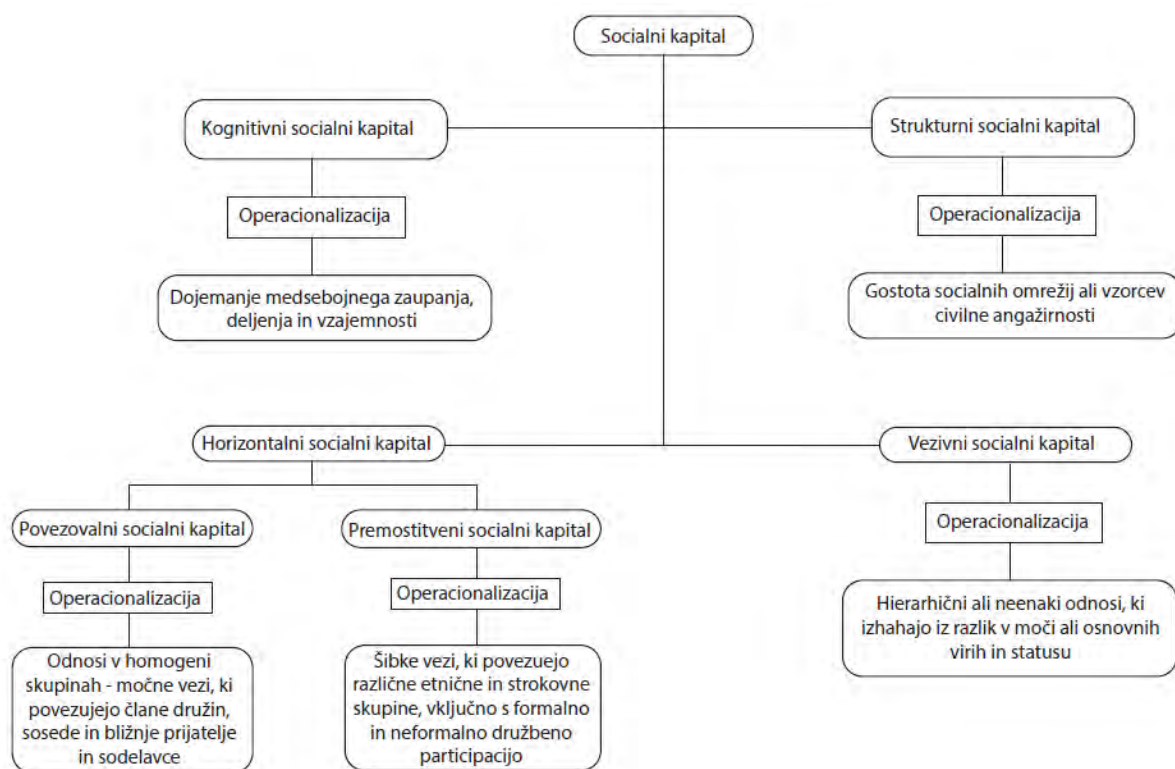
Teoretične obravnave socialnega kapitala so bile posebno močne na prelomu tisočletja, predvsem v okviru razvoja politik za zmanjševanje družbeno-ekonomskih neenakosti. Svetovna banka (2001) v svojem poročilu o razvoju iz leta 2001 socialni kapital opredeljuje kot sposobnost posameznikov, da si zagotovijo koristi preko članstva v socialnih omrežjih ali drugih družbenih strukturah. Omrežja med ljudmi opredeljuje v tri kategorije socialnega kapitala – t.i. povezovalnega (ang. *bonding*), premostitvenega (ang. *bridging*) in vezivnega (ang. *linking*). Povezovalni socialni kapital predstavljajo močne vezi, ki povezujejo družinske člane, sosede, bližnje prijatelje ali sodelavce. Take vezi so značilne med ljudmi, ki imajo podobne demografske značilnosti. Premostitveni socialni kapital opredeljujejo šibke vezi, ki povezujejo posameznike iz različnih etničnih in poklicnih okolij. Pomeni horizontalne povezave med ljudmi s splošno primerljivim gospodarskim statusom in politično močjo. Vezivni socialni kapital zaznamujejo vertikalne povezave npr. med revnimi in ljudmi na položajih z močjo v formalnih organizacijah. Ta vidik naslavlja pomembno dimenzijo, saj obravnava življenje v nepriliviranih delih družbe, ki so običajno izključena ali diskriminirana pri dostopu do virov in centrov moči in odločanja.

Tudi Villalonga-Olives in Kawachi (2015) socialni kapital definirata kot vire, ki so dosegljivi posameznikom ali skupinam preko članstva v družbenih omrežjih (ang. *social networks*). Izpostavljata dva vidika: viri (npr. informacije, podpora ipd.) so lahko dosegljivi posameznikom preko socialnih povezav ali pa člani družbenih povezav uživajo ugodnosti zaradi povezovalnih odnosov, ki se vzpostavijo znotraj družbenega omrežja (npr. ugodnosti, ki se vzpostavijo oz. izhajajo iz delovanja celotne skupine). Opozarjata, da je potrebno razlikovati med kognitivnim in strukturnim socialnim kapitalom. Kognitivni se nanaša na percepcijo stopnje medosebnega zaupanja, souporabe (ang. *sharing*) in recipročnosti. Strukturni socialni kapital pa se nanaša na gostoto socialnih omrežij, ali pa na vzorce civilnega udejstvovanja (ang. *civic engagement*). Poudarjata, da je pri vsaki obravnavi socialnega kapitala potrebno jasno definirati, katerega od zgoraj navedenih vidikov bo raziskava naslovila, saj se je le tako mogoče izogniti dvoumnim rezultatom. Ugotavljata tudi, da obstoječe uradne podatkovne baze redko ali pa sploh ne zajemajo podatkov o socialnem kapitalu, da pa bi to bilo v prihodnje smiselno, saj bi z razumevanjem in upoštevanjem socialnega kapitala lahko uspešneje reševali družbene probleme. Izpostavljata tudi novo družbeno stvarnost, kjer so osebni stiki vedno manj vezani na lokalno okolje in so z novimi tehnologijami usmerjeni v širši prostor in opozarjata na pomanjkanje študij, ki bi pojasnjevale, kaj danes še povezuje ljudi, ki živijo na isti ulici.

Banfield (1958) je socialni kapital opredelil kot navade, norme, stališča in omrežja, ki motivirajo ljudi, da delajo za skupno dobro. Na podlagi analiz južno-italijanske skupnosti, ki je žrtvovala javno dobro zaradi nepotizma in interesov bližnje družine, je opozarjal na problematiko družb, kjer med posamezniki in skupinami ni zaupanja in sodelovanja in kjer je uspeh drugega dojemán kot grožnja lastnemu uspehu. Po Banfieldu (1958) nezmožnost skupnega delovanja pri reševanju skupnih socialnih

problemov ali koriščenju skupnih virov in talentov vodi v socialno izolacijo in revščino. Na ravni politik je izpostavljal pomembnost vzpostavljanja skupnih inštitucij, ki delujejo v korist skupnosti.

Ena od oblik sodelovanja prebivalcev v urbanih okoljih so urbane iniciative, ki jih organizirajo prebivalci. Wentink in sod. (2017) s pomočjo poglobljenih intervjujev ugotavljajo, da se v takih samoorganiziranih skupinah socialni kapital neposredno odraža in manifestira. Pri tem socialni kapital definirajo kot skupne norme in vrednote, povezanost, zaupanje in recipročnost. Ugotavljajo, da se iniciative formirajo okrog skupnih idej ali ambicij, ki temeljijo na skupnih normah in vrednotah. Osnova za poroditev in razvoj idej so obstoječi odnosi, prav tako mora že od vsega začetka obstajati tudi določena stopnja zaupanja med člani. Da se iniciativa ohrani, pa morajo znotraj skupine obstajati močne povezave. Prav tako je potrebno primerno ravnoesje med tem, kar člani vložijo in kar dobijo od sodelovanja v iniciativi, pri čemer gre predvsem za nesnovne dobrine (npr. energija, prijateljstvo). Avtorji ugotavljajo, da je socialni kapital urbanih civilnih iniciativ predpogoj za njihov obstoj in hkrati rezultat njihovega delovanja. Hanka in Engbers (2017) pa ugotavljata, da koristi od socialnega kapitala, ki obstaja v lokalnih skupnostih, nimajo le tisti, ki prispevajo k njegovemu obstoju in razvoju, ampak tudi širša skupnost, saj lahko predstavlja osnovo za ekonomski razvoj. Tako je stopnja socialnega kapitala v različnih delih posameznega mesta različna, na eni strani odvisna od značilnosti posameznikov in na drugi strani od značilnosti sosesk oziroma socio-prostorskih danosti.

Slika 2.1: Oblike in dimenzije socialnega kapitala, prirejeno po različnih avtorjih (Svetovna banka, 2001; Villalonga-Olives in Kawachi, 2015).

Kako koncept socialnega kapitala operacionalizirati za potrebe urejanja in razvoja prostora kljub nekaterim poskusom ostaja metodološki in praktični izziv. Zanimiv je prispevek Forresta in Kearnsa (2001), ki socialni kapital strukturirata v različne pod-domene z namenom povezati jih z različnimi vidiki organizacije soseske. Na tej podlagi pa predlagati operativne politike za večjo socialno kohezivnost. Politike se nanašajo na zagotavljanje podpore aktivnim skupinam v lokalni skupnosti, zagotavljanje

osnovnih pogojev za povezovanje in mreženje tovrstnih skupin, razvoj sodelovalnega etosa, promocijo skupnega kot nasprotja individualnemu, razvoj zaupanja znotraj lokalnih skupnosti in v delovanju skupnosti navzven, zagotavljanje občutka varnosti in pripadnosti skupnosti. Tudi Forrest in Kearns (2001) opozarjata, da t.i. informacijska revolucija spreminja socialne odnose (podobno kot so se pred tem že spreminjali ob industrijski revoluciji) in da nova virtualnost socialnih omrežij slabi tradicionalne sosedske odnose. Po drugi strani pa ravno »prikovanost« na monitorje pri populaciji, ki dela na daljavo od doma, krepi potrebo, da v lastnem bivalnem okolju spet išče pristne lokalne stike kot protiutež virtualnemu svetu. Splošne sodobne družbene spremembe opredeljujeta s pojavi kot so vse večja neenakost, socialna fragmentacija in upadanje skupnih moralnih vrednot. Pri tem ljudje, ki naseljujejo isti geografski prostor, živijo vedno bolj različna socialne realnosti, povečuje se polarizacija družbe. Na tej osnovi socialni kapital opredelita kot eno od domen socialne kohezije (glej tabelo 2.2).

Nekatere študije empirično dokazujejo neposredno povezavo med socialnim in ekonomskim kapitalom. Middleton in sod. (2005) na primeru sosesk v Birminghamu slikovito orišejo primer golf kluba: če si nekdo npr. ne more privoščiti članarine za vpis v klub ali zagotoviti primerne obleke, so njegove možnosti tovrstnega povezovanja zelo otežene ali onemogočene. Golf klub služi le kot primer in ilustrira vse podobne situacije. Opozarjajo, da so vse politike, ki si prizadevajo povečati socialni kapital, hkrati pa ne upoštevajo oz. naslavljajo njegove povezanosti z ekonomskim kapitalom vnaprej obsojene na propad. Avtorji prepoznajo vrednost koncepta socialnega kapitala na teoretični ravni, na podlagi opravljene študije pa svetujejo kombiniranje z drugimi koncepti, da je uporaben kot analitično orodje za sprejemanje politik temelječih na zbiranju podatkov.

Tabela 2.2: Domene socialne kohezije in ustrezne sosedske politike za njihovo podporo (prirejeno po Forrest in Kearns, 2001).

Področje	Opis	Lokalne politike
Opolnomočenje	Da, ljudje čutijo, da imajo glas, da so vključeni v procese, ki vplivajo na njih; da, lahko sami ukrepajo in sprožajo spremembe	Nudenje podpore skupinam skupnosti; dati lokalnim prebivalcem »glasu«, pomaga pri reševanju težav; dati lokalnim prebivalcem vlogo pri političnih procesih skupnosti
Participacija	Da, ljudje sodelujejo v družbenih in skupnostnih dejavnostih; lokalni dogodki se dogajajo in so dobro udeleženi	Vzpostavitev in / ali podpora lokalnih dejavnosti in lokalnih organizacij; oglaševanje lokalnih dogodkov
Združena dejavnost in skupni namen	Da, ljudje medsebojno sodelujejo s formiranjem formalnih in neformalnih skupin, ki spodbujajo njihove interese	Razvijanje in podpiranje mrež med organizacijami na tem območju
Podporne mreže in vzajemnost	Da, posamezniki in organizacije sodelujejo med seboj za medsebojno ali enostransko pridobitev; pričakovanje, da bo pomoč dano ali prejeta od drugih, ko bo to potrebno	Ustvarjanje, razvijanje in / ali podpiranje v duhu sodelovanja med posamezniki in organizacijami, ki razvijajo ideje o programih nagrajevanja dobrih sosedov v skupnosti
Kolektivne norme in vrednote	Da, si ljudje delijo skupne vrednote in norme obnašanja	Razvijanje in širjenje duha, ki ga prebivalci priznavajo in sprejemajo; zagotavljanje usklajenih družbenih odnosov; spodbujanje interesov skupnosti
Zaupanje	Da, ljudje čutijo, da lahko zaupajo svojim sostanovalcem in lokalnim organizacijam, ki so odgovorne za upravljanje ali služenje njihovega območja	Spodbujanje zaupanja prebivalcem v medsebojne odnose; zagotavljanje političnih obljub; skupaj združiti konfliktne skupine
Varnost	Da, se ljudje počutijo varni v svoji soseščini in niso omejeni pri uporabi javnega prostora s strahom	Spodbujanje občutka varnosti med prebivalci; sodelovanje pri preprečevanju kriminala na lokalni ravni; zagotavljanje vidnih dokazov o varnostnih ukrepih
Pripadnost	Da se ljudje počutijo povezani s svojimi sostanovalci, z njihovimi domovi, da, imajo občutek, da pripadajo temu kraju in ljudem	Ustvarjanje, razvoj in / ali pripadanje pri prebivalci; povečanje identitete mesta preko oblikovanja, ulične opreme, poimenovanja

Tudi Bowles in Gintis (2001) socialni kapital obravnavata v kontekstu ekonomskega razvoja. Ugotavljata, da so socio-ekonomske razmere v 18. stoletju v veliki meri narekovale državne (ne) politike v 20. stoletju. Izpostavljata dva glavna upravljalna modela – v enem ima država osrednjo in močno vlogo, v drugem po potrebi le korigira odstopanja, sicer pa osnovno delovanje družbe sloni na zakonitostih trga. Ugotavljata, da politike srednje poti s prehodom v 21. stoletje izgubljajo svojo moč. V teh razmerah se začne uveljavljati pojem oz. koncept socialnega kapitala, po prepričanju avtorjev ne zaradi njegove prepričljivosti, ampak zaradi odsotnosti drugih ustreznih konceptov oz. očitnih pomanjkljivosti drugih alternativ. Trdita, da se zdi koncept delu političnega spektra zanimiv, ker poudarja zaupanje, velikodušnost (ang. *generosity*) in skupinsko delovanje pri reševanju družbenih problemov. Hkrati se s tem oporeka ideji, da jasne lastniške pravice in tržne razmere lahko uspešno uravnavajo sebične motive posameznikov. Medtem pa zagovorniki sistema *laissez faire* v konceptu socialnega kapitala vidijo dobrodošel korektiv tam, kjer tržne zakonitosti vseeno odpovejo. (povedano drugače: lokalne skupnosti/soseske, starševska ali učiteljska združenja, športni klubi ipd. lahko odigrajo to vlogo, torej vloga države ali druge oblike oblasti tudi v takih primerih za zagovornike sistema *laissez faire* ni pomembna). Avtorja tudi spominjata, da se je koncept socialnega kapitala okrepil v pogojih ekonomske depresije, vse večje družbene neenakosti in rastočih okoljskih problemov.

V metodološkem smislu ostaja odprto vprašanje, kako oz. s katerimi kazalniki je mogoče socialni kapital meriti. Z vprašanjem kazalnikov za opredeljevanje socialnega kapitala se je v slovenskem prostoru ukvarjalo malo študij (Prevodnik, 2008), prav tako je slabo raziskana povezava med socialnim kapitalom in potencialom, ki ga ta predstavlja za prihodnji razvoj slovenskih mest. Sklenemo lahko, da je socialni kapital v teoriji in praksi opredeljen na različne načine¹⁰. Skladno s cilji raziskave oz. namenom, ki ga v raziskavi pokriva t.i. »socialni vidik«, v nadaljevanju **sledimo Banfieldovi interpretaciji in potencial za razvoj slovenskih mest preučujemo skozi prizmo skupnostnega delovanja.**

---

¹⁰ Pregled literature nakazuje, da se definicije gibljejo med dvema poloma, ki socialni kapital opredeljujeta kot:

1. sposobnost posameznikov, da si zagotovijo koristi preko članstva v socialnih omrežjih ali drugih družbenih strukturah (svetovna banka, 2001)
2. oz. kot navade, norme, stališča, omrežja, ki motivirajo ljudi, da delajo za skupno dobro (Banfield, 1958).

2.3 MESTA PRIHODNOSTI: globalno tekmovanje, lokalno vodenje

V tem delu povzemamo sintezo vsebin iz publikacije »CITIES OF THE FUTURE“¹¹. Poročilo je sicer iz leta 2005, a je po vsebini opomnik na povezovanje med urbano podobo, razvojem, sodelovanjem s prebivalstvom, hitro odzivnostjo upraviteljev mesta ipd.; ter poudarek na ekonomskem vidiku, kot gonilnemu motorju razvoja, z vključevanjem modelov javno-zasebnega partnerstva (JZP). Ob tem v gradivu zasledimo nujnost prepoznavanja povezljivosti med vrednotami, ključnimi vprašanji, ki vlivajo na odločitve o strateških usmeritvah, spremembami v prihodnosti, povezavami med lokalnostjo in globalnostjo v prostoru ter jasnimi odločitvami o izboru kazalnikov, ki vplivajo na razvoj mesta: definiranje »edinstvenosti« ali tim. strateške odločitve, in posledic teh odločitev, ni mogoče predvideti in zagotoviti zmanjšanja posledic z vse večjim, in manj obvladljivim, statističnim preverjanjem kazalnikov. Odločitve o razvoju so »vizije«, velikokrat tudi z nepredvidenimi posledicami.

Obstaja **šest različnih vrst vrednot**, ki so obravnavane v tem poročilu:

- Intelektualne in socialne vrednote – ljudje in znanje;
- Demokratične vrednote – sodelovanje in posvetovanje;
- Kulturološke vrednote – vrednote, vedenje in javnost;
- Prostorske in okoljske vrednote – prostor in naravni viri;
- Tehnične vrednote – ustvarjeni kapital in infrastruktura; in
- Finančne vrednote – denar in sredstva.

Strateška vprašanja:

- Kako bo vaše mesto razvilo celoviti strateški pristop z vključevanjem vseh vrednostnih osnov (resursov), ki bodo vplivali na bolj trajnostno, "kompetitivno" (tekmovalno) mesto v prihodnosti?
- Na katerem področju je vaše mesto na vodilnem mestu? V primerjavi z mesti s katerimi tekmujete?
- Ali imate, ter vaša vodilna skupina, interaktivni pristop k usmerjanju strateških odločitev; kar pomeni, razumeti kaj se dogaja v vašem prostoru in okolju, ter tudi, ali znate to interpretirati te vsebine glede na potrebe vaše inštitucije in njene potrebe v prihodnosti?
- Ali je vaše mesto razvilo strateška orodja za »urbano inteligenco«?
- Koliko delovnega časa porabite za razmišljanja o prihodnosti?
- Katere kazalnike raziskujemo in analiziramo v raziskavah pomembnih za lokalni razvoj?

PwC (2005) poudarja spremembe, ki naj bi v prihodnosti imele ključni vpliv na mesta:

- Staranje populacije / finančni vpliv med zdravjem in zdravstvenim sistemom;
- Ekonomsko prestrukturiranje / povečanje brezposelnosti, konec vseživljenjskega dela;
- Nesreče / naravne katastrofe, epidemije in terorizem;
- Kriminal / tudi ekonomski; in varnost;
- Migracije in imigracije (ljudi in znanja) / segregacija in revščina;
- Socialna kohezija in enakost;
- Trajnostni razvoj in ekonomska rast / kot lokalna in globalna perspektiva;
- Okoljski management / onesnaženost v vseh oblikah; smeti in pomanjkanje vode;
- Energetska potratnost in cene energentov;
- Možnost in dostopnost do dobre kakovosti stanovanj;
- Povezovanje / učinkoviti javni transport in elektrifikacija avtocest;
- Tekmovalnost med mesti in regijami, državami in internacionalnostjo/»city branding« in marketing;
- Dialog in komunikacija / med prebivalci mest in delovnimi ljudmi v mestih ter voditelji mest.

---

¹¹ Bolz, U., Ford, A., Gourley, M., et al. 2005. Poročilo PricewaterhouseCoopers (PwC). All rights reserved. Dostopno na: www.pwc.com/government (12.9.2018)

Primeri lokalnih in globalnih trendov, ki so relevantni za razvoj mest:

- Finančni pritiski in potreba po novih prihodkih;
- Potreba po novih računovodskih modelih in večji preglednosti;
- Ustvarjanje zaupanja in izgradnja »javnega zaupanja« preko vključevanja prebivalcev, izgradnja dialoga, modela participacije;
- Izboljšanje učinkovitosti in zagotavljanje učinkovitejše in uspešnejše storitve;
- Decentralizacija odgovornosti;
- Privatizacija in sodelovanje različnih akterjev (privatno, javno), vključno s partnerstvi (javno-zasebno partnerstvo; JZP);
- Učinkovitost e-vlade in usmerjena dostopnost »24 ur«;
- Ustvarjanje novih možnosti (*»urban arena«*) za tesnejši dialog med mestom in ostalimi deležniki;
- Novi pristopi v vodenju in upravljanju – vodenje na nivoju skupnosti in lokalnih enot. Voditelji morajo zagotoviti vizijo in strategijo za celotno Skupnost ne samo upravne organizacije; in
- Ustvarjanje »podjetniških prototipov« ali koncept pilotnih iniciativ, ki naj služijo predhodnem testiranju celovitih sprememb.

Kazalniki: Vsako mesto bi moralo razviti svoj model USP (*Unique Selling or Strategic Points*) oz. **EST (edinstveno prodajno ali strateško točko)**. Lastnosti, inštitucije in odnosi, ki lahko prispevajo k ustvarjanju EST mesta, so lahko naslednje teme:

- Zgodovinski dogodki – temeljnega pomena za kulturni vidik in zgodbo o mestu;
- Fizične znamenitosti, dominante – zgradbe in arhitekture;
- Kulturne ustanove in športne ekipe, vključno z dogodki in razstavami;
- Narava, okolje in podnebje;
- Demografska struktura;
- Tradicija in državljanska kultura, odnos, duhovnost in razmišljanje;
- Centri znanja – univerze;
- Pristop k prihodnosti – odprtost;
- Pristop k »raznolikosti« ljudi – vključenost;
- Globalne povezave – omrežja in raznolikost;
- Interaktivnost – med mesti in podjetji, družbo;
- Hitrost komunikacije – povratne informacije med vodstvom v organizaciji mesta in prebivalci;
- Prilagodljivost – stopnja inovacij in razvoja; in
- Privlačnost do ljudi, družbe in denarja (nenazadnje tveganega kapitala).

3 METODOLOŠKI DEL RAZISKAVE

3.1 PREGLED OPREDELITEV MEST IN MESTNIH OBMOČIJ V SLOVENIJI

Ena od temeljnih prednosti mest je koncentracija ljudi in dejavnosti na razmeroma majhnem območju. Ta omogoča, da se socialne in gospodarske interakcije pojavljajo pogostejše in praviloma učinkoviteje. Učinkovitost interakcij je v veliki meri odvisna od uspešnosti posameznega mesta pri usklajevanju in prepletu nadrejenih (praviloma nacionalnih ali nadnacionalnih) in lastnih socialnih, ekonomskih in prostorskih politik. Mesta, ki so pri tem uspešna, istočasno ustvarjajo potencial za gospodarsko uspešnost in hkrati prebivalcem omogočajo dostojno kakovost življenja, s tem pa dosegajo optimalen izkoristek svojih razvojnih potencialov.

Za različne namene (politične, statistične,...) so se v Sloveniji v preteklosti razvile različne opredelitve mest in mestnih območij. Zakon o lokalni samoupravi (ZLS, 2007) mesto opredeljuje kot večje urbano naselje, ki se po velikosti, ekonomski strukturi, gostoti naseljenosti in zgodovinskem razvoju razlikuje od drugih naselij in ima več kot 3.000 prebivalcev. Ob tem je naselju status mesta dodeljen z odločitvijo vlade (15a. člen ZLS). Po ZLS imamo v Sloveniji **67 naselij s statusom mesta** (slika 3.1).

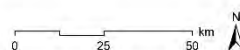
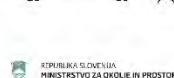
Po istem zakonu občina lahko pridobi status mestne občine, če je na njenem območju mesto, ki ima najmanj 20.000 prebivalcev in 15.000 delovnih mest ter je gospodarsko, kulturno in upravno središče širšega območja (16. člen ZLS). Status **mestnih občin (MO) ima 11 občin**: Celje, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Ptuj, Slovenj Gradec in Velenje. Poleg lokalnih zadev javnega pomena MO opravljajo še, z zakonom določene, naloge iz državne pristojnosti vezane na razvoj mest.

Mesta opredeljena po Zakonu o lokalni samoupravi (ZLS, 2007)

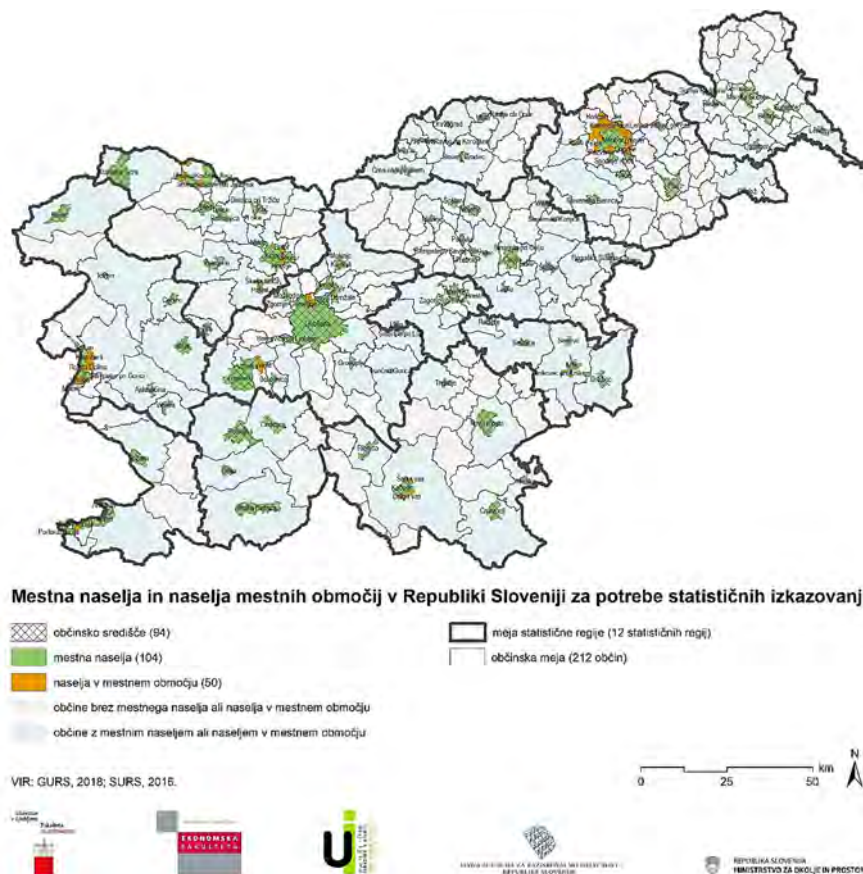
- naselje s statusom mesta (67)
- občine v katerih se nahajajo naselja s statusom mesta (67)
- mestna občina (11)
- meja statistične regije (12 statističnih regij)
- občinska meja (212 občin)

VIR: GURS, 2018; ZLS, 2007.

Slika 3.1: Prikaz zakonsko opredeljenih mestnih naselij s statusom mesta in mestnih občin.

SURS je za namene vodenja statističnih podatkov v letu 2003 opredelil delitev naselij na mestna naselja, naselja mestnega območja in preostala naselja. Pri tem je naselje predeljeno kot zaokroženo območje z vsaj desetimi stavbami. V letu 2018 imamo v Sloveniji prepoznanih 6.035 naselij, od tega jih ima **104 status mestnega naselja, 50 pa jih je opredeljenih kot naselja mestnega območja** (slika 3.2). V mestnih naseljih v Sloveniji živi skoraj polovica vsega prebivalstva Slovenije (47,6 %). Mestna naselja in naselja mestnega območja predstavljajo urbana območja (sklenjena mestna območja), ki predstavljajo središča 95 občin.

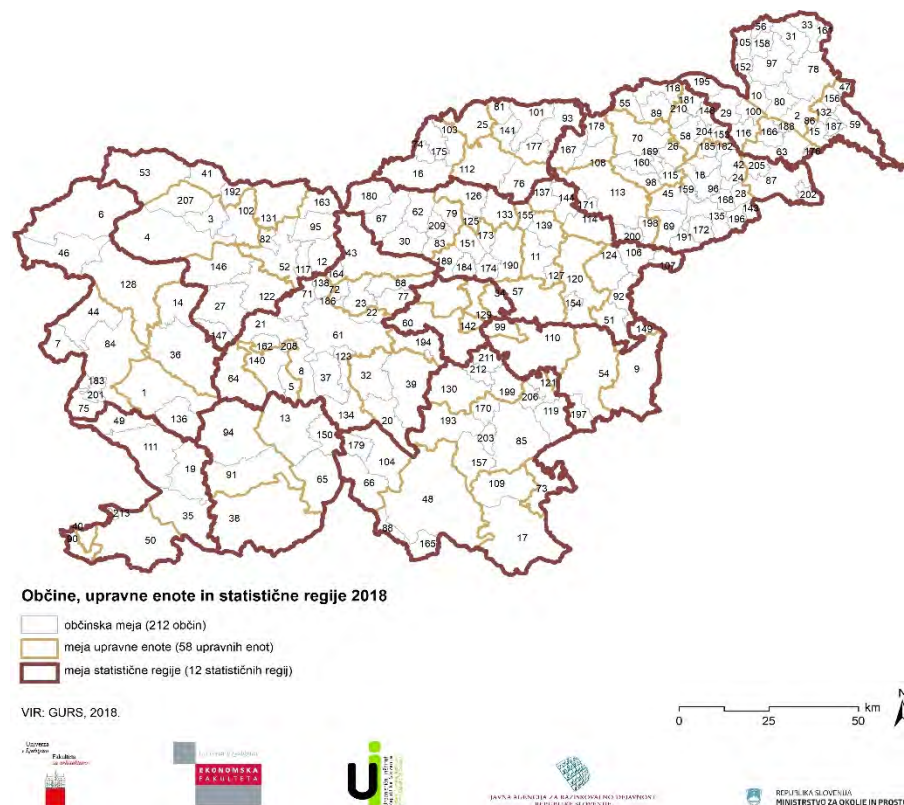

Slika 3.2: Prikaz mestnih naselij in naselij mestnih območij opredeljenih za potrebe vodenja statističnih podatkov SURS.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS, 2004) določa dodatno opredelitev središč, mest, ki so del načrtovanega policentričnega urbanega sistema Slovenije. Opredeljenih je 50 urbanih središč, od tega 7 somestij, ki se delijo na:

- **15 središč nacionalnega pomena**, od tega:
  - 3 središča mednarodnega pomena (Ljubljana, Maribor in somestje Koper-Izola-Piran),
  - 8 središč nacionalnega pomena (Celje, Kranj, Novo mesto, Nova Gorica, Murska Sobota, Velenje, Postojna, Ptuj) in
  - 4 somestja nacionalnega pomena: Slovenj Gradec-Ravne na Koroškem-Dravograd, Jesenice-Radovljica-(Bled), Zagorje-Trbovlje-Hrastnik in Krško-Brežice-Sevnica;
- **35 lokalnih središč**, od tega:
  - 15 centrov regionalnega pomena (13 mest + 2 somestji) in
  - 20 centrov medobčinskega pomena.

Dodatno je za urbani sistem v Sloveniji pomembna še delitev na upravne enote (UE) in statistične regije (SR), ki v obstoječem sistemu planiranja nosijo funkcijo razvojnih regij, njihova središča pa naj bi prevzele vlogo centrov razvoja na regionalni ravni (slika 3.3).

Slika 3.3: Prikaz upravnih enot in delitve na statistične oziroma razvojne regije Slovenije.

STANJE NA PODROČJU NAČRTOVANJA SLOVENSКИH MEST

V slovenskem prostoru je po spremembi socio-ekonomskega sistema v devetdesetih letih prišlo do odmika od celovitega načrtovanja in upravljanja s prostorom, kar se še posebno močno odraža v urejanju mestnega prostora. Sistem družbenega planiranja, ki je kot pomembno in v sistem integrirano komponento obravnaval tudi načrtovanje prostora (enakovredno in povezano z drugimi pomembnimi vidiki družbenega razvoja), je v preteklih dveh desetletjih zamenjala praksa sektorskega pristopa. Osnovno orodje urbanističnega načrtovanja (t.i. urbanistični načrt) formalno še vedno usklajuje posamezne sektorske politike v premišljeno celoto, vendar je prevlada sektorskih politik v celotnem procesu izrazita. Ob takem pristopu pa je strokovna in načrtovalska moč urbanizma zmanjšana.

Če naj slovenska mesta ostanejo konkurenčna in privlačna za bivanje in ekonomski razvoj, je potrebno okrepiti vsebinsko celovitost načrtovanja, pri čemer bodo obravnavane in vnaprej usklajevane različne komponente in vidiki mestnega razvoja, ki bodo preverjeni skozi vidik izvedljivosti in smotrnosti, ki ga močno opredeljujejo mehanizmi tržnega gospodarstva. Predlagani pristop, poleg nekaterih sistemskih sprememb v procesu načrtovanja prostora, zahteva tudi večje upoštevanje in integriranje potreb gospodarstva pri načrtovanju mest. Kot kaže poročilo projekta JESSICA (Joint European support for sustainable investments in city areas, 2014) financiranje in druga podpora za urbane projekte v Sloveniji običajno poteka preko občin samih, neposredno preko razvijalcev projektov (investitorjev) ali preko javnih ali zasebnih finančnih institucij. Razpoložljivost tovrstnih financiranj je bilo v času poslabšanih gospodarskih razmerah zelo omejeno. Slovenska mesta so bila tako večinoma finančno podhranjena, kar je pogosto onemogočalo izvedbo v prostorskih dokumentih zastavljenih ciljev.

Potrebno je bolj neposredno povezovanje prostorsko-razvojnih politik mest z razvojnimi politikami gospodarskih subjektov, kar lahko bistveno prispeva k večji odpornosti mest. S tem bi mesta svoje vizije razvoja lažje udeležila in to tudi v pogojih poslabšanih ekonomskih razmer, ki so ciklična značilnost obstoječega ekonomskega sistema. Upoštevanje in razumevanje razvojnih politik gospodarskih subjektov v procesih načrtovanja in upravljanja mesta ima torej pomemben vpliv na (ne)izkoriščanje razvojnih potencialov mest. Odsotnost tovrstnega pristopa in povezovanja ima lahko negativne posledice tudi za gospodarstvo, ki npr. ne najde primernih površin za svoje delovanje (npr. zaradi razdelitev proizvodnih in zaposlitvenih območij, cene zemljišč, stroškov infrastrukture, razdrobljenosti zemljišč ipd.).

POLICENTRIČNI URBANI SISTEM V SLOVENIJI

Zasnova policentričnega urbanega sistema, kot je bila predvidena v SPRS (2004), v veliki meri ne drži več. Trendi spreminjanja urbanega sistema sledijo tistim v Evropi in kažejo na odmike od idejne zasnove. Izrazito se povečuje urbana regija Ljubljane, kar v splošnem velja za vsa državna središča. Znatno se povečujejo tudi večja mesta, po SPRS opredeljena nacionalna in regionalna središča, ki prevzemajo vlogo generatorjev razvoja. V SPRS-ju zasnovana somestja se niso dovolj funkcijsko povezala (razen morda na obali) in so ostala med seboj tekmujoča, v veliki meri samozadostna naselja ter kot taka ločeno ne morejo nadomestiti večjega regijskega središča.

Druga regionalna in medobčinska središča opredeljena v SPRS imajo v prostoru različno vlogo in položaj. Nekatera so razvojno dinamična, gospodarsko napredna in uspešna, spet druga vidno nazadujejo in izgubljajo svojo vlogo v urbanem sistemu (npr. notranjska in belokranjska mesta). Opaziti je tudi, da mesta, ki so sedeži upravnih enot, zadržujejo svojo vlogo v omrežju naselij. Velja izpostaviti tudi krepitev občinskih središč, kot posledica decentralizacije odločanja in javnih sredstev, ki se je zgodila z uveljavitvijo velikega števila novih, razmeroma majhnih občin (212). Hkrati pa pomanjkanje regionalne ravni načrtovanja, vpliva da regionalna središča ne opravljajo svoje predvidene funkcije v urbanem sistemu. Na podlagi pregleda stanja urbanega sistema v grobem ugotavljamo, da bo v novih strateških prostorskih dokumentih, koncept omrežja naselij v Sloveniji potrebno ponovno definirati.

3.2 IZBOR MEST ZA POTREBE ANALIZE STANJA EKONOMSKEGA, DRUŽBENEGA IN PROSTORSKO-OKOLJSKEGA RAZVOJA MEST IN MESTNIH OBMOČIJ V SLOVENIJI

Za potrebe analize stanja ekonomskega, družbenega in prostorsko-okoljskega razvoja mest v Sloveniji smo v raziskavi opredelili svoj nabor 69 mest. Pri tem smo se držali obstoječih zakonskih in drugih opredelitev. Upoštevan pa je bil tudi dodaten kriterij, ki je upošteval število prebivalstva mest, gostoto prebivalstva in število delovno aktivnih prebivalcev mest. Pri oblikovanju nabora je bila upoštevana usmeritev, da v analizo stanja vključimo večje število mest, nabor pa nato ustrezno zožimo glede na podrobnost nadaljnjih raziskav.

Izbira mest je temeljila na treh kriterijih:

- Kriterij 1:** Naselja, ki so v SPRS opredeljena kot mednarodna, nacionalna in regionalna središča.
- Kriterij 2:** Naselja, ki so po vseh predstavljenih veljavnih definicijah (zakonska, statistična in SPRS) opredeljena kot mestna, dodatno pa mora naselje biti tudi občinsko središče.
- Kriterij 3:** Kvantitativni kriterij, ki za naselje predpisuje minimalno število prebivalcev (3.000 preb.), minimalno gostoto prebivalstva (150 preb./km²) in minimalno število delovno aktivnega prebivalstva v naselju (1.000 preb.).

Na podlagi tako opredeljenih kriterijev nabor sestavlja 72 naselij v 69 občinah. Preglednica 1 prikazuje seznam izbranih naselij oz. občin, uporabljene podatke in kriterij, ki je botroval izboru mestnega središča.

Tabela 3.1: Zbirna preglednica podatkov za izbor mestnih središč.

OB_ID	OB_IME	NA_IME	SPRS središče	SURS mestno naselje	ZLS mesto	NA je občinsko središče	Preb. 2017	Gostota preb. [preb./km ²]	DAP 2017	UPOŠTEVAN KRITERIJ ZA IZBOR
1	Ajdovščina	Ajdovščina	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	6692	962,88	2765	Kriterij 1
213	Ankaran	Ankaran	-	mestno naselje	Ne	Da	3229	401,12	1393	Kriterij 3
3	Bled	Bled	-	mestno naselje	Da	Da	4993	366,59	1990	Kriterij 3
6	Bovec	Bovec	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	1576	80,45	626	Kriterij 2
8	Brezovica	Brezovica pri Ljubljani	-	mestno naselje	Ne	Da	3065	465,10	1382	Kriterij 3
9	Brežice	Brežice	nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	6772	760,90	2592	Kriterij 1
11	Celje	Celje	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	38079	1676,75	15502	Kriterij 1
13	Cerknica	Cerknica	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	4025	276,63	1692	Kriterij 2
17	Črnomelj	Črnomelj	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	5576	432,92	2412	Kriterij 1
23	Domžale	Vir	-	mestno naselje	Ne	Ne	3442	2373,79	1579	Kriterij 3
23	Domžale	Domžale	regional-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	12908	2472,80	5570	Kriterij 1
25	Dravograd	Dravograd	nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	3134	1316,81	1190	Kriterij 1
29	Gornja Radgona	Gornja Radgona	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	3052	1024,16	999	Kriterij 1
32	Grosuplje	Grosuplje	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	7336	1220,63	3508	Kriterij 2
34	Hrastnik	Hrastnik	nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	5068	876,82	1840	Kriterij 1
36	Idrija	Idrija	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	5860	402,75	2486	Kriterij 1
38	Ilirska Bistrica	Ilirska Bistrica	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	4348	125,01	1694	Kriterij 1
40	Izola	Izola	med-nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	11323	1517,83	4648	Kriterij 1
41	Jesenice	Jesenice	nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	12928	1513,82	5372	Kriterij 1
43	Kamnik	Kamnik	regional-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	13768	1519,65	6057	Kriterij 1
48	Kočevje	Kočevje	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	8305	587,34	3006	Kriterij 1
50	Koper	Koper	med-nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	25319	1952,12	10742	Kriterij 1
52	Kranj	Kranj	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	37553	1428,96	16191	Kriterij 1
54	Krško	Krško	nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	7050	1176,96	2957	Kriterij 1
57	Laško	Laško	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	3345	1026,07	1296	Kriterij 2
58	Lenart	Lenart v Slov. goricah	medobčinska-sred	mestno naselje	Ne	Da	3184	475,22	1224	Kriterij 3
59	Lendava	Lendava	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	2954	521,91	1156	Kriterij 1
60	Litija	Litija	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	6538	1235,92	2941	Kriterij 2
61	Ljubljana	Ljubljana	mednar-nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	280310	1711,71	117697	Kriterij 1
63	Ljutomer	Ljutomer	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	3316	410,90	1247	Kriterij 1
64	Logatec	Logatec	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	9347	237,11	4141	Kriterij 2
70	Maribor	Maribor	mednar-nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	94876	2315,18	33883	Kriterij 1
71	Medvode	Medvode	-	mestno naselje	Da	Da	5211	1240,71	2092	Kriterij 3
72	Mengeš	Mengeš	-	mestno naselje	Da	Da	6449	484,89	2797	Kriterij 3
73	Metlika	Metlika	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	3204	386,49	1373	Kriterij 2
74	Mežica	Mežica	-	mestno naselje	Da	Da	3159	1805,14	1205	Kriterij 3
169	Miklavž na Drav. polju	Miklavž na Drav. polju	-	mestno naselje	Ne	Da	4094	823,74	1571	Kriterij 3
80	Murska Sobota	Murska Sobota	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	11194	772,53	4010	Kriterij 1
84	Nova Gorica	Solkan	-	mestno naselje	Ne	Ne	3157	753,46	1326	Kriterij 3
84	Nova Gorica	Nova Gorica	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	13102	3754,15	5343	Kriterij 1
85	Novo mesto	Novo mesto	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	23321	700,54	10017	Kriterij 1
87	Ormož	Ormož	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	2031	523,45	739	Kriterij 1
90	Piran	Lucija	-	mestno naselje	Ne	Ne	6117	1383,94	2442	Kriterij 3
90	Piran	Piran	med-nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	3872	5531,43	1471	Kriterij 1
94	Postojna	Postojna	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	9423	282,97	4104	Kriterij 1
175	Prevalje	Prevalje	-	mestno naselje	Da	Da	4565	1404,62	1710	Kriterij 3
96	Ptuj	Ptuj	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	17780	693,18	6967	Kriterij 1
102	Radovljica	Radovljica	nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	5981	1218,13	2369	Kriterij 1
103	Ravne na Koroškem	Ravne na Koroškem	nacio-sred-somestje	mestno naselje	Da	Da	6632	2174,43	2846	Kriterij 1

OB_ID	OB_IME	NA_IME	SPRS središče	SURS mestno naselje	ZLS mesto	NA je občinsko središče	Preb. 2017	Gostota preb. [preb./km ²]	DAP 2017	UPOŠTEVAN KRITERIJ ZA IZBOR
104	Ribnica	Ribnica	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	3550	279,09	1542	Kriterij 2
106	Rogaška Slatina	Rogaška Slatina	regional-sred- somesnje	mestno naselje	Da	Da	4985	916,36	2256	Kriterij 1
108	Ruše	Ruše	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	4298	944,62	1636	Kriterij 2
110	Sevnica	Sevnica	nacio-sred-somesnje	mestno naselje	Da	Da	4534	914,11	1873	Kriterij 1
111	Sežana	Sežana	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	5769	376,32	2670	Kriterij 1
112	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec	nacio-sred-somesnje	mestno naselje	Da	Da	7293	1302,32	3027	Kriterij 1
113	Slovenska Bistrica	Slovenska Bistrica	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	7964	999,25	3163	Kriterij 2
114	Slovenske Konjice	Slovenske Konjice	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	5027	1828,00	2179	Kriterij 2
183	Šempeter- Vrtojba	Šempeter pri Gorici	-	mestno naselje	Da	Da	3699	552,91	1483	Kriterij 3
117	Šenčur	Šenčur	-	mestno naselje	Ne	Da	3213	326,19	1486	Kriterij 3
120	Šentjur	Šentjur	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	4823	705,12	1984	Kriterij 2
122	Škofja Loka	Škofja Loka	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	11691	2609,60	5105	Kriterij 1
124	Šmarje pri Jelšah	Šmarje pri Jelšah	regional-sred- somesnje	mestno naselje	Ne	Da	1754	904,12	656	Kriterij 1
128	Tolmin	Tolmin	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	3369	1225,09	1371	Kriterij 1
129	Trbovlje	Trbovlje	nacio-sred-somesnje	mestno naselje	Da	Da	13932	1361,88	5086	Kriterij 1
130	Trebnje	Trebnje	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	3777	923,47	1758	Kriterij 2
186	Trzin	Trzin	-	mestno naselje	Ne	Da	3881	450,23	1657	Kriterij 3
131	Tržič	Tržič	regional-sred	mestno naselje	Da	Da	3638	680,00	1588	Kriterij 1
133	Velenje	Velenje	nacional-sred	mestno naselje	Da	Da	24923	1979,59	10062	Kriterij 1
140	Vrhnika	Vrhnika	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	8696	459,62	3754	Kriterij 2
142	Zagorje ob Savi	Zagorje ob Savi	nacio-sred-somesnje	mestno naselje	Da	Da	6174	2236,96	2451	Kriterij 1
190	Žalec	Žalec	medobčinska-sred	mestno naselje	Da	Da	4873	1640,74	2050	Kriterij 2
147	Žiri	Žiri	-	mestno naselje	Da	Da	3588	456,49	1642	Kriterij 3

Izbor mestnih središč v raziskavi CRP: Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja

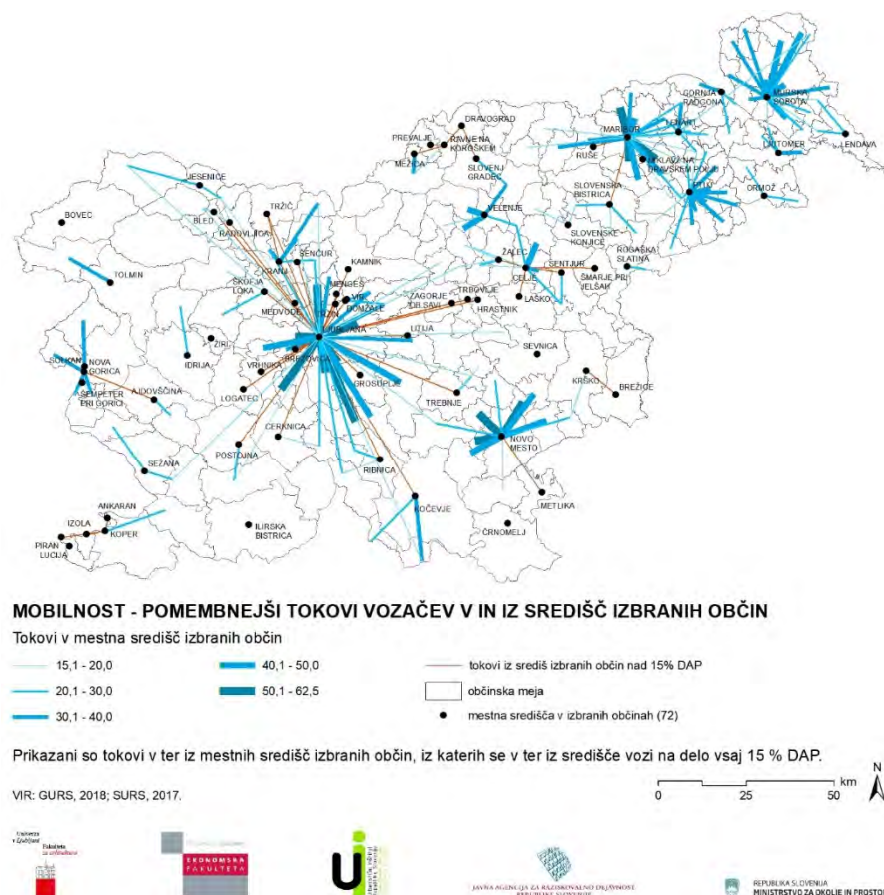
- občine v katerih se nahajajo izbrana mestna središča (69)
- mestna središča v izbranih občinah (72)
- občinska meja (212 občin)
- meja statistične regije (12 statističnih regij)

VIR: GURS, 2018; lastni izračuni.

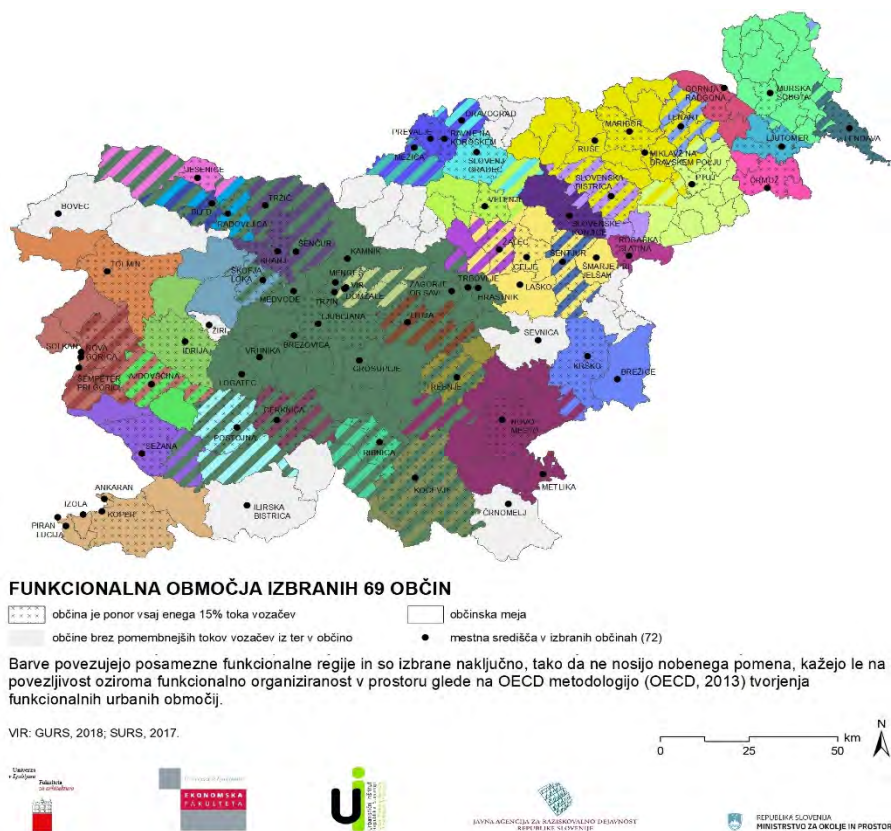
Slika 3.4: Izbor mestnih središč v izbranih občinah v raziskavi CRP.

Za potrebe boljšega pregleda in poglobljenega razumevanja izbranih mestnih središč in njihove funkcionalne povezanosti v širšem prostoru v nadaljevanju prikazujemo rezultate analize mobilnosti med obravnavanimi središči (slika 3.5).

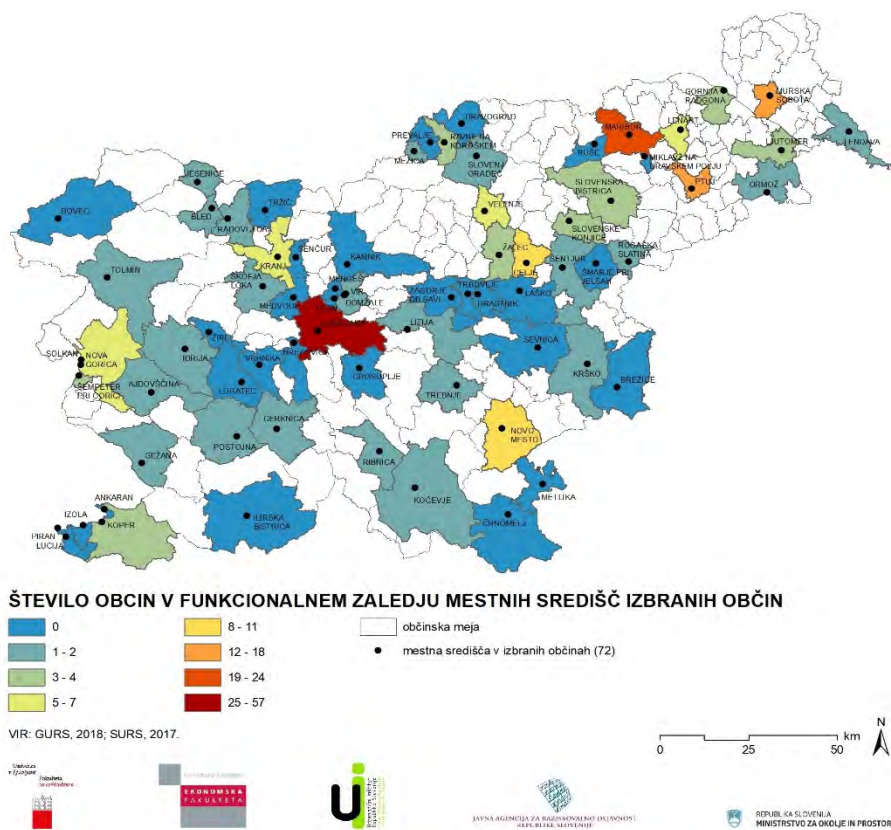

Slika 3.5: Tokovi vozačev med mestnimi središči izbranih občin, Slovenija, 2017.

Dodatno je bila izvedena tudi opredelitev funkcionalnih območij mest, t.i. funkcionalna urbana območja (FUO) (ang. *functional urban area, FUA*), ki smo jih opredelili po prilagojeni metodologiji, ki jo uporablja tako OECD (2013), kot tudi Eurostat (2015). FUO predstavljajo funkcionalno povezano območje urbanega središča in njegovega zaledja (Antikainen, 2005). FUO najpogosteje določimo kot zaledje prostorskih enot (v nadaljevanju PE), ki jih s središčem povezuje pomembnejši tok delavcev vozačev. Metodologija OECD (2013) določa kriterije za izbor urbanih središč, ki pa jih v našem primeru nismo upoštevali, saj imamo urbana središča že predhodno izbrana. Za določitev FUO upoštevamo pogoj, da dve ali več PE v našem primeru občin, pripada istemu FUO, če vsaj 15 % delavno aktivnih prebivalcev (DAP) ene občine dela v urbanem središču druge občine. Tako smo urbanemu središču FUO priključili vse občine, iz katerih se v središče vozi na delo vsaj 15 % delovno aktivnega prebivalstva (slika 3.6, 3.7). Pri tem se FOU območja lahko prekrivajo, posamezna občina pa lahko pripada enemu ali večim središčem.

Slika 3.6: Funkcionalna urbana območja mestnih središč izbranih občin.

Slika 3.7: Mestna središča izbranih občin po številu občin zaledja FUO.

3.3 ANALIZE STANJA POTENCIALOV MEST V SLOVENIJI

Učinkovitost delovanja obstoječega sistema lokalne samouprave in z njim povezane teritorialne spremembe so vzročno povezane tudi z razvojnimi potenciali teh območij (Ravbar, 2016). Ob tem je opredelitev za mesto specifičnih razvojnih potencialov ključnega pomena za sprejemanje razvojnih politik, ki bodo omogočale primeren in smotrni gospodarski razvoj in hkrati zagotavljale primerno bivalno okolje in življenjski standard v mestu. Prepoznavanje razvojnih potencialov mest je metodološko uveljavljeno na različnih področjih. Dolgo tradicijo ima predvsem v ekonomski stroki, še posebno v bančnem sektorju, kjer se uporablja kot ena od oblik osnovnih preverjanj smiselnosti finančnih investicij v urbane projekte, pa tudi za preverjanje potencialnega doprinosa investicij za širšo družbo, npr. ustvarjanja novih zaposlitvenih priložnosti oz. delovnih mest (WBCSD&IFC, 2008; ADB, 2016). Z uveljavljanjem trajnostnih razvojnih paradig se metodologije ocenjevanja razvojnega potenciala mest in njegove soodvisnosti z različnimi socio-prostorskimi podsistemi razvijajo tudi na drugih področjih, kjer se preverjajo iz specifičnih vidikov npr. vidika okoljske nosilnosti prostora (Stephar in Ortolano, 1996; Danjaji in Ariffin, 2017), bivalnega standarda (Marans in Stimson, 2011), demografskih gibanj (Jedwab et al, 2017) itd. Vedno pogosteje se pojavljajo tudi kombinirani pristopi, ki hkrati obravnavajo več povezanih vidikov in hkrati preverjajo družbene, ekonomske, okoljske in prostorske razsežnosti urbanega razvoja (Panayotou, 2016, Peng et al, 2016). S takimi metodološkimi pristopi je lažje sprejemati nekatere pomembne končne odločitve, ko se npr. odloča med t.i. razvojnimi in varovalnimi vizijami prostorskega razvoja (Barton, 2017, Plut, 2003).

V okviru raziskave smo želeli prepoznati podobnosti in razlike med izbranimi (69) mestnimi središči oziroma urbani območji (opredeljenimi kot LAU2 občine, zaradi razpoložljivosti in dostopnosti podatkov iz javnih virov). Predpostavljamo, da so razlike odraz predvsem ekonomskih učinkov aglomeracije in lokalizacije – ter (bolj ali manj) policentričnega razvoja in specializacije aglomeracijskih in drugih funkcij. Izbrana slovenska urbana območja (69) smo tako analizirana na podlagi kazalnikov in opredeljenih razvojnih dejavnikov ekonomskega vidika (ekonomski potencial potenciala opredeljen kot »potencial za gospodarski prispevek k blaginji območja«), socialnega vidika in prostorsko-okoljskega vidika razvoja. Vsako od teh področjih ima svoj nabor kazalnikov in dejavnikov pomembnih za večpredstavnostno opisovanje značilnosti urbanega razvoja.

V raziskavi uporabljena metodologija za analizo stanja ekonomskega, družbenega in prostorsko-okoljskega razvoja mest in mestnih območij v Sloveniji temelji na (ne)hierarhičnem statističnem pristopu, ki je bil razvit in uporabljen v številnih evropskih projektih; npr. »European Smart-City« (glej Giffinger et al., 2007, www.smart-city.eu) in ESPON II POLYCE Metropolisation and Policentric Development in Central Europe (2010-2012). Izbrana metodologija omogoča določitev urbanih razvojnih profilov, ki so opredeljeni na podlagi primerjalne analize kazalnikov, dejavnikov in ostalih značilnosti na ključnih področjih razvojnih politik (gospodarstvo, ljudje, mobilnost, okolje in bivanje – glej tudi tabela 3.2).

Izvorna metodologija, uporabljena v projektu POLYCE predlaga nabor 123 kazalnikov, ki so na hierarhičen način agregirani v ključne razvojne dejavnike (25 dejavnikov). Na ta način ter s kombinacijo razvojnih značilnosti so bili na ravni Evrope opredeljeni profili srednje evropskih metropol, ki so bili primerjani s profili ostalih MEGA mest. Primerljivost je bila omogočena s standardizacijo vrednosti (preko z-transformacije) na ravni kazalnikov in dejavnikov, pri čemer so se posebnosti in značilnosti ugotavljale tudi z odstopanjem od povprečnih vrednosti izračunanih za 50, v vzorcu evropskih metropol, izbranih MEGA mest.

Tabela 3.2: Razvojni dejavniki in razvojna področja pri opredelitvi potenciala mestnih območij v Sloveniji.

GOSPODARSTVO (Konkurenčnost)	LJUDJE (Družbeni in človeški kapital)
<i>Produktivnost</i> <i>Podjetništvo</i> <i>Inovativni duh</i> <i>Trg dela</i> <i>Javne investicije</i> <i>Internacionalizacija</i> <i>Strukturna neravnovesja</i>	<i>Demografija</i> <i>Nagnjenost k učenju</i> <i>Etnična raznolikost</i>
MOBILNOST (Dostopnost in delovna mobilnost)	OKOLJE (Naravni viri)
<i>Mobilnost in dostopnost</i> <i>Delovna mobilnost</i>	<i>Trajnostna raba tal</i> <i>Zelene površine in biotska raznolikost</i>
BIVANJE (Kakovost bivanja)	
<i>Kulturna infrastruktura</i> <i>Zdravstvena infrastruktura</i> <i>Stanovanja</i> <i>Varnost posameznika</i> <i>Turistične zmogljivosti</i>	

Transformacija oziroma standardizacija vrednosti (absolutnih ali relativnih) kazalnikov v z-vrednosti, ki omogoča tovrstne primerjave se izveden z uporabo naslednje formule:

$$Z_i = \frac{x_i - \bar{x}}{s}$$

kjer Z_i predstavlja standardizirano vrednost dejavnika, x_i vrednost posameznega kazalnika v izbranem območju, $\bar{x}$ povprečno vrednost kazalnika v naboru proučevanih območij in s standardni odklon vrednosti posameznega dejavnika v naboru proučevanih področij.

Utežene z-vrednosti kazalnikov so bile nato združene v sumarne z-vrednosti na ravni dejavnikov (pri kazalnikih so z-vrednosti utežene z -1 oziroma +1 glede na njihov pozitiven ali negativen vpliv na opazovani pojav) in nazadnje v skupni zbirni indeks za vsako od 50 metropol. V zadnjem koraku so bile metropole rangirane na osnovi vrednosti skupnega kazalnika. Uporabljena metodologija (z-transformacija in rangiranje dobljenih vrednosti) je omogočila vrednotenje »mestnih« (metropolitanskih) profilov in izvedbo primerjalne analize med proučevanimi območji.¹ Oblikovani profili petih, v okviru projekta POLYCE analiziranih metropol, so predstavljali osnovo za določanje teritorialnega kapitala in obenem služili kot strokovna podlaga za snovanje priporočil glede razvojnih in prostorskih politik mestnih uprav in celovitega teritorialnega upravljanja v odnosu do deležnikov v petih vzorčnih srednjeevropskih prestolnicah in metropolah.

¹ Podoben nabor in struktura kazalnikov in dejavnikov je bil uporabljen tudi v drugih ESPON projektih; v ta namen bi posebej izpostavili (urbane) projekte kot so FOCI (2008-2010), ATTREG (2010-2012) in nekatere podatkovne datoteke kot so URBAN AUDIT / EUROSTAT in ESPON 2013 DB. Predstavljeni instrument predstavlja osnovo za razvrščanje 50 MEGA in petih POLYCE metropol v urbanem sistemu v Evropi.

V okviru »CRP potenciali mest« uporabljamo enako metodologijo transformacije vrednosti posameznih kazalnikov v z-vrednosti, kot je prikazana zgoraj, in vsi vključeni dejavniki so med seboj enakovredni.

Temeljni cilj statistične analize v okviru CRP je povezava empiričnih izsledkov analize s koncepti (proces) aglomeracije, lokalizacije in urbanega razvoja. Empirični izsledki so kombinacija lastne analize izbranih kazalnikov po ESPON POLYCE metodologiji za 69 urbanih območjih v Sloveniji. Konceptualno je proces dela zajemal troje: (1) opredelitev urbanih dejavnikov in njihovih kazalnikov z vidika **vsebine** (celovit opis tega, kaj nam določen dejavnik in kazalnik sporoča); (2) **časovno opredelitev** (najprimernejša časovna točka oz. časovni interval ocenjevanja razvojnega dejavnika in izračunavanja kazalnikov); in (3) opredelitev **merske skale** (v katerih merskih enotah naj bo zajet kazalnik, da bo konstrukcija dejavnikov čim bolj robustna). Pomemben izziv je bila razpoložljivost in dostopnost podatkov iz nekaterih javnih virov, oblika njihovega dokumentiranja (meta-podatki) v javnih podatkovnih virih in službah, ter organizacija in strukturiranje zbirnega podatkovnega dokumenta (*CRP mesta Master Data File*).

3.4 NABOR KAZALNIKOV ZA SPREMLJANJE RAZVOJA MEST

3.4.1 Ekonomski vidik

Izbrana slovenska urbana območja (69) so bila preučena z vidika (28) kazalnikov ekonomskega potenciala (opredeljen kot »potencial za gospodarski prispevek k blaginji območja«), ki tvorijo »razvojno področje« GOSPODARSTVO. Izbrani ekonomski kazalniki in dejavniki omogočajo analizo z vidika konkurenčnosti in uspešnosti lokalnega (in sub-regionalnega) gospodarstva, ter odkrivanje gonil moči aglomeracijskih in lokalizacijskih procesov. Večina kazalnikov podrobno opisuje stanje med (in po) ekonomsko-finančni krizi v Evropi in Sloveniji. V tem obdobju so bila izbrana urbana območja pod vplivom močnih in dolgoročnejših strukturnih in ekonomskih sprememb.

Vsi podatki, potrebni za uspešen prenos metodologije s projekta ESPON POLYCE na izbranih 69 mestnih območjih v Sloveniji, so bili pridobljeni iz javno dostopnih virov, in sicer: Statistični urad Republike Slovenije (SURS), AJPES (Bisnode GVIN), Ljubljanska borza, SIPO (Urad RS za lastnino), Ministrstvo za finance RS (MF), Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS (MIZŠ), Služba vlade za razvoj in evropsko kohezijsko politiko (SVRK), in Erar/Supervisor. Do večine podatkov smo lahko dostopili neposredno preko spletnih virov, do nekaterih smo prišli s prošnjo na elektronski naslov pristojne institucije, nekateri podatki pa so bili naročeni in plačani pri posrednikih (na primer, podatki iz AJPES-a in Erar/Supervisor so bili pridobljeni preko BISNODE d.o.o.).

Pri raziskovanju ekonomskega razvojnega vidika, izbrana mestna središča oziroma občine empirično opredeljuje izbor (normiranih) kazalnikov in dejavnikov, ki opisujejo posebne značilnosti stanja in ekonomskega razvoja od leta 2008 naprej (vključujoč obdobje ekonomske in finančne krize). Izbrani ekonomski kazalniki so razvrščeni v sedem ekonomskih razvojnih dejavnikov: *produktivnost, podjetništvo, inovativni duh, trg dela, javne investicije, internacionalizacija in strukturna neravnovesja*. Večina ekonomskih kazalnikov (26 od 28) je opredeljenih in zbranih na ravni izbranih 69 občin (LAU2). Dva kazalnika sta bila pridobljena na ravni regije (NUTS3) in sicer a) *regionalni BDP na prebivalca* in b) *delež samozaposlenih posameznikov (brez kmetov) v delovno aktivnem prebivalstvu*. Vrednosti teh dveh kazalnikov na ravni 12 regij predstavljajo verodostojen približek za občine, ki se nahajajo v teh slovenskih regijah. Poleg informacije o splošni ekonomski blaginji regije dajejo tudi vpogled v zaznavanje in ocenjevanje gospodarskega razvoja mest in mestnih naselij v izbranih regijah po letu

2008. Končen nabor kazalnikov (tabela 3.3) za statistično analizo je bil izbran po izvedbi navzkrižne korelacije kazalnikov in normiranja podatkov v primerjavi s skupnim številom prebivalcev v občini, aktivnimi prebivalci, zaposlitvah in podjetjih s sedežem v občini. Celoten nabor kazalnikov, skupaj z njihovimi podrobnimi opredelitvami, se nahaja v prilogi 4 in 6.

Tabela 3.3: Razvojni dejavniki in kazalniki ekonomskega potenciala mestnih območij v Sloveniji.

	DEJAVNIKI	KAZALNIKI	RAVEN
GOSPODARSTVO	Produktivnost	Regionalni BDP na prebivalca	Regionalna
		Regionalni BDP na prebivalca na SI povprečje	Regionalna
		Regionalni BDP na prebivalca na SI povprečje v obdobju 2008-2016	Regionalna
		Dodana vrednost vseh podjetij v občini	Občinska
		Dodana vrednost v občini na zaposlenega	Občinska
		Dodana vrednost v občini na zaposlenega v obdobju 2008-2017	Občinska
		Neto plača na zaposlenega	Občinska
		Zaposleni v "poslovnih" dejavnosti	Občinska
	Podjetništvo	Novo registrirana podjetja	Občinska
		Nesolventna podjetja	Občinska
		Podjetja registrirana na borzi	Občinska
		Zaposleni v "privatnem" sektorju	Občinska
		Samozaposleni	Regionalna
		Novo registrirana podjetja	Občinska
	Inovativni duh	Zaposleni v strokovni, znanstveni in tehnični dejavnosti	Občinska
		Zaposleni v kulturni, razvedrilni in rekreacijski dejavnosti	Občinska
		Investicije v neopredmetna sredstva	Občinska
		Registrirani patenti	Občinska
	Trg dela	Registrirana stopnja brezposelnosti v občini v obdobju 2007-2016	Občinska
		Registrirana stopnja brezposelnosti v občini v odnosu na SI v obdobju 2007-2016	Občinska
		Stopnja aktivnosti prebivalstva	Občinska
		Razlika v stopnji aktivnosti v občini 2016-2007	Občinska
		Zaposleni v "javnem" sektorju	Občinska
	Javne investicije	Pridobljena javna sredstva v podjetjih	Občinska
		Pridobljena EU razvojna sredstva v programskem obdobju 2007-2013 & 2014-2020	Občinska
	Internacionalizacija²	Sodelovanje v 6-8. Okvirnem programu EU	Občinska
		Prihodki podjetij na tujih trgih	Občinska
		Prenočitve tujih turistov	Občinska
	Strukturna neravnovesja	Indeks razvitosti občin 2016-2017	Občinska

² Metodologija ESPON POLYCE pri dimenziji internacionalizacije upošteva tudi neposredne tuje investicije. Podatke o slednjih zbira Banka Slovenije, a žal ti zaradi zaščite poročevalskih enot niso dostopne na ravni občin, temveč le na ravni upravnih enot. Ker pritok neposrednih tujih investicij neposredno izraža privlačnost in sposobnost občine, da pritegne tuje investitorje, uporaba podatka na ravni upravnih enot ali regij v tem primeru vsebinsko ni primerna. Neposredne tuje investicije se s svojimi učinki odražajo posredno v zaposlenosti ter dodani vrednosti, ki pa ju zajemamo na ravni občine.

Predstavljena analiza in ovrednotenje ravni ekonomskega razvoja, potenciala in privlačnosti za izbranih 69 občin ne vključuje poglobljene evalvacije procesov aglomeracije in silnic, ki delujejo v ozadju teh procesov. V ta namen bi bila potrebna nadaljnja (kompleksnejša) primerjalna analiza urbanih območij, ki bi jo bilo zaradi razlik v velikosti občin (LAU2) najprimerneje izvesti na ravni različnih urbanih območij (ožjih, širših) in mestnih naselij, v kolikor bi bila podprta z dostopom do ustreznih podatkov. Tovrstna celovita raziskava bi predstavljala pomemben gradnik za podrobno dinamično prostorsko analizo, kar bi bilo tudi eno od naših priporočil. Z vidika kakovostnega ekonomsko-urbanega prostorskega načrtovanja bi bila nujna povezljivost podatkov iz različnih področij in njihovo zrcaljenje v ustreznih kazalnikih za podporo odločanja. Tovrstno bazo bi uporabljali tako prostorski raziskovalci, kot tudi deležniki in snovalci politik urbanega razvoja, prostorskega načrtovanja in strateških projektov. Baza bi bila skupaj s strokovno podlago strukture (strukture kazalnikov, dejavnikov in področji z mejnimi vrednostmi) pomemben instrument učinkovitega urbanega in regionalnega razvoja, teritorialnega upravljanja in (ob)vladovanja prostora (*»territorial governance«*).

3.4.2 Prostorski in okoljski vidik

Razvojne potenciale izbranih mestnih središč smo kot ključne dejavnike razvoja poskusili pojasniti še na podlagi prometno-geografske dostopnosti, delovne mobilnosti, trajnostne rabe prostora in dejavnikov razvoja povezanih z zelenimi površinami, prehransko varnostjo in biotsko raznovrstnostjo. Pri izbiri kazalnikov smo bili pozorni, da posamezni kazalnik prispeva k razumevanju stanja ter opisuje morebitne značilnosti in razlike v razvitosti med izbranimi mestnimi središči. Pri tem je potrebno izpostaviti, da vseh prostorskih značilnosti ni moč opisati z enostavnimi kazalniki. Velikokrat so te preveč kompleksne ali pa za njihovo opredelitev ni ustreznih prostorskih podatkov. Izbira in oblikovanje nabora kazalnikov tako zavisi predvsem od razpoložljivosti in dostopnosti prostorskih podatkov. Kazalniki so bili izbrani na podlagi opravljenega podrobnega pregled različnih podatkovnih zbirk (Si-Stat, EuroStat, Arso, EEA, itd.), pregleda obstoječih raziskav in na podlagi strokovnega poznavanja problematike delovne skupine. Cilj izbire kazalnikov in analize posameznih kazalnikov ter skupin kazalnikov je, da ti na čim bolj preprost in razumljiv način omogočajo primerjavo značilnosti mest in ovrednotenje vpliva kazalnika na njihov potencial.

Opredeljeni dejavniki in kazalniki se nanašajo na proučevanje predhodno opredeljenih in izbranih 72 mestnih središč razporejenih po 69 občinah Slovenije. Opredeljeni so bili z namenom, da bo na njihovi osnovi moč prepoznati razlike v stopnji razvitosti mest, v kontekstu okolja oziroma razpoložljivih naravnih virov. Prav razpoložljivi naravni viri so namreč lahko še neizkoriščen potencial, ki morebiti lahko pripomore k postopnemu zmanjševanju razlik v prostoru. Obratno pa lahko obstoječi naravni viri delujejo kot omejitve v prostoru in so vzrok številnim izzivom prostorskega razvoja. V obeh primerih je dejavnike, ki te razlike povzročajo nujno poznati. Z izborom kazalnikov smo poskusili na čim popolnejši način pokazati na pojave, ki na naravne vire vplivajo in jih preoblikujejo. Izhajamo iz predpostavke, da lahko prav posamezni naravni viri pripomorejo k hitrejšemu gospodarskemu razvoju, z istočasnim zagotavljanjem vzdržnega in trajnostnega razvoja celotnega prostora Slovenije.

Na ravni mest oziroma naselij je statističnih in direktno dostopnih podatkov sorazmerno malo. Pri kazalnikih, ki izhajajo iz lastnih izračunov, predvsem iz obdelave vektorskih prostorskih podatkov, pa je priprava teh na nižjih ravneh velikokrat precej zahtevnejša in dolgotrajnejša. Tako smo za analizo stanja prostorsko-okoljskega razvoja mest in mestnih območij v Sloveniji izbrali občinsko raven, pa čeprav določamo potenciale mest, za kar bi bila primernejša raven naselij. Res pa je, da mesto išče svoje potenciale tudi v ožjem in širšem zaledju, ali celo v sosednjih občinah, ki lahko mestu predstavljajo izvor delovne sile, območje za oddih in rekreacijo, izvor hrane, itd. Ob tem velja poudariti, da posamezni kazalnik oziroma skupina kazalnikov podrobno opisuje stanje v prostoru, nikakor pa

obstoječi nabor kazalnikov ne podaja celotne slike stanja razvoja mest. Z njimi analiziramo prostorsko razprostranjenost, učinkovitost ter prednosti in pomanjkljivosti oziroma izzive posameznih lokalnih skupnosti v Sloveniji. Za celovitejšo oceno stanja in dosežene stopnje razvoja bi bilo vsekakor koristno pridobiti še številne druge kazalnike (npr. cena zemljišča, stanovanj, poslovnih prostorov, lastništvo, oblike in načini bivanja prebivalstva, stopnjo opremljenosti s funkcijami, natančnejši podatki o naravnih danostih, omejitvah v prostoru, itd.). Težava pri tem je predvsem razpoložljivost in dostopnost podatkov ter nekonsistentno zbiranje in vodenje evidenc.

Ob tem je nujno potrebno poudariti tudi, da pri izbiri kazalnikov v splošnem res velja, da večje število kazalnikov olajša ločevanje in prepoznavanje značilnosti, vendar pa z nekritičnim dodajanjem informacij rezultatov ne izboljšamo vedno. Preveč kazalnikov je lahko celo ovira, saj postane medsebojna primerljivost preveč kompleksna in s tem tudi slabše razumljiva. Poleg tega podobni kazalniki z minimalnimi razlikami v vrednostih v postopek ne prinašajo bistvenih novih podatkov. Še več, pri manjših razponih med vrednostmi posameznih kazalnikov se lahko le-ti med seboj tudi izključujejo. Kakor je zapisal Ferligoj (1989) je pred analizo število kazalnikov smiselno zmanjšamo in v postopek vključiti le tiste kazalnike, za katere smo v predhodni analizi dognali, da imajo zadostno pojasnjevalno moč. To pa lahko storimo predvsem na osnovi dobrega poznavanja problema.

Tabela 3.4 podaja nabor kazalnikov, ki so bili uporabljeni v metodologiji za analizo stanja razvoja mest v Sloveniji. Izbrani kazalniki mobilnosti opisujejo dva razvojna dejavnika: dostopnost (5 kazalnikov) in delovna mobilnost (4 kazalniki). Na področju naravnih virov sta prepoznana dva razvojna dejavnika: trajnostna raba prostora, ki jo opisuje 5 kazalnikov in dejavnik zelenih površin in biotske raznovrstnosti, ki ga prav tako opisuje 5 kazalnikov. Podatki za izračun obravnavanih kazalnikov so bili pridobljeni neposredno preko interneta iz javno dostopnih virov, in sicer: Statistični urad Republike Slovenije (SURS), Geodetska uprava Republike Slovenije (GURS), Ministerstvo za okolje in prostor (MOP), Ministerstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), Ministrstvo za infrastrukturo (MZI), Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa (AVP), Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO) – Geoportal ARSO.

Končen nabor kazalnikov za statistično analizo je bil izbran po izvedbi navzkrižne korelacije med kazalniki, s čimer se je bilo mogoče izogniti večkratni uporabi zelo podobnih ali izključujočih se kazalnikov. V primeru izračunane visoke korelacije, smo se posamično odločili ali enega izmed kazalnikov izločiti ali vseeno obdržati oba, saj sta oba pomembna za opazovani pojav. Primer dveh takih kazalnikov je visoka korelacija med kazalniki Mob_2c: indeks delovne mobilnosti in Mob-2d: občinska mobilnost, ki prikazuje razmerje med izvorom in ponorom vozačev v občini, glede na DAP, katerih delovno mesto je v občini prebivališča. Kljub izkazani najvišji korelaciji, kar 0,94, v analizi obdržimo oba kazalnika, saj na drugačen način opisujeta sicer enak pojav. Podobno je z kazalniki Nv_2a: Površine v kmetijski rabi in Nv_2c: Površine v gozdni rabi. Kazalnika izkazujeta močno negativno korelacijo, kljub temu pa oba kazalnika obdržimo v statistični analizi saj opisujeta dva ločena pojava.

Tabela 3.4: Razvojni dejavniki in kazalniki s področja mobilnosti in naravnih virov.

	DEJAVNIKI	OZNAKA KAZALNIKA	KAZALNIK	PROSTORSKA RAVEN
MOBILNOST	Dostopnost	Mob_1a	Število osebnih avtomobilov	Občinska
		Mob_1b	Sprememba števila avtomobilov	Občinska
		Mob_1c	Gostota cestnega omrežja	Občinska
		Mob_1d	Dostopnost do AC ali HC	Občinska
		Mob_1e	Število prometnih nesreč	Občinska
	Delovna mobilnost	Mob_2a	Samozadostnost lokalnega trga dela	Občinska
		Mob_2b	Sprememba delovnih mest	Občinska
		Mob_2c	Indeks delovne mobilnosti	Občinska
		Mob_2d	Občinska mobilnost	Občinska
NARAVNI VIRI	Trajnostna raba prostora	Nv_1a	Delež urbanega prebivalstva	Občinska
		Nv_1b	Pozidane površine	Občinska
		Nv_1c	Spremembe pozidanih površin	Občinska
		Nv_1d	Izguba kmetijskih površin	Občinska
		Nv_1e	Površina dokončanih stanovanj	Občinska
	Zelene površine in biotska raznovrstnost	Nv_2a	Površine v kmetijski rabi	Občinska
		Nv_2b	Kmetijske površine v intenzivni rabi	Občinska
		Nv_2c	Površine v gozdni rabi	Občinska
		Nv_2d	Zavarovana območja Nature2000	Občinska
		Nv_2e	Stopnja zaščitenosti in biotska raznovrstnost	Občinska

Zaradi primerljivosti kazalnikov med obravnavanimi občinami izbranih mestnih središč, podatke kazalnikov v večini primerov normiramo v primerjavi s številom prebivalcev v občini, skupnim številom delovno aktivnega prebivalstva ali delovnih mest, glede na skupno površino opazovane občine. Celoten nabor in podrobna predstavitev kazalnikov, skupaj z njihovo analizo se nahaja v prilogi 5 in 6, v nadaljevanju pa podajamo le nekaj ključnih ugotovitev.

Dostopnost

Prvi sklop kazalnikov je vezan na dejavnik dostopnosti. Ti kazalniki izražajo prometno geografsko dostopnost, so povezani s povprečnim potovalnim časom prebivalstva na opazovanem območju. Pri tem smo predpostavili, da se delovna mobilnost izvaja izključno z osebnim vozilom po najhitrejši poti. Gabrovec in Bole (2004) sta, glede na podatke iz leta 2002, namreč ugotovila, da v Sloveniji z avtomobilom (kot voznik ali sopotnik) na delovno mesto potuje skoraj 85 % dnevnih vozačev, medtem ko se z vlakom vozita le slaba 2 % delovno aktivnega prebivalstva. Pojave z vplivom na dostopnost opisujejo kazalniki števila in sprememb števila osebnih avtomobilov, gostota cestnega omrežja in kazalnik, ki ponazarja varnost in razmere v cestnem prometu (število nesreč). Ločeno pa je obravnavan tudi sam kazalnik dostopnosti območja do priključka na AC ali HC, kot pokazatelj možnosti povezovanja na širši prostor. Razvojni dejavnik tako združuje 5 kazalnikov, ki vplivajo na povprečni potovalni čas. Kazalniki oziroma značilnosti, ki jih kazalniki dostopnosti opisujejo kažejo na boljšo ali slabšo dostopnost prebivalstva v prostoru. Za »CRP potenciali mest« je razvojni dejavnik pomemben, saj slabšo dostopnost razumemo kot omejitveni faktor, boljša dostopnost pa za prostor pomeni razvojni potencial.

Delovna mobilnost

Kazalniki delovne mobilnosti so posredno vezani na trg delovne sile, ki izraža gospodarske razmere v prostoru. Pri tem ima mobilnost velik vpliv, saj preko dostopnosti določa velikost zaledja delovne sile, vpliva na odnos med krajem bivanja in krajem zaposlitve. Pri tem so dnevni tokovi vozačev med občinami pokazatelj neravnovesja med delovnimi mesti in delovno aktivnim prebivalstvom oziroma prevlado delovnih mest nad številom zaposlenih ali obratno. Razvojni dejavnik združuje 4 kazalnike, ki prikazujejo stanje na področju delovnem mobilnosti. Z njimi smo poskušali zajeti podatek o samozadostnosti lokalnega trga dela, trendu spreminjanja delovnih mest v daljšem časovnem obdobju, ki kaže na razvoj trga dela in s tem povezane delovne mobilnosti. Z indeksom delovne mobilnosti opisujemo odnos med krajem bivanja in krajem zaposlitve (lokacijska divergenca). Indeks je preprost pokazatelj razlik med delovnimi mesti in zaposlenimi v določeni prostorski enoti ter omogoča temeljni vpogled v družbeno-gospodarsko sestavo naselbinskega omrežja (Bole 2008). Indeks delovne migracije je kazalnik, ki za posamezno teritorialno enoto (občino, upravno enoto, statistično regijo) povezuje število delovnih mest s številom delovno aktivnih prebivalcev (glede na prebivališče). Meri samo delovno mobilnost med posameznimi teritorialnimi enotami, ne upošteva pa vseh notranjih delovnih migracij v opazovani teritorialni enoti. Na podlagi kazalnika lahko prostorske enote delimo po kategorijah bivalnih in delovnih enot.

Trajnostna raba prostora

Tretja skupina kazalnikov se nanašajo na razvojni dejavnik trajnostna raba prostora, ki združuje 5 kazalnikov. Dejavnik združuje različne vplive na trajnostno rabo prostora, kot so naravne danosti prostora, družbene, gospodarske, okoljske in kulturološke dejavnike in težnje v prostoru. Glede na razpoložljive podatke, smo uporabili relativno omejeno število kazalnikov, ki vsaj delno prikazujejo stanje v prostoru. Večinoma se kazalniki nanašajo na dejansko rabo in spremembe dejanske rabe prostora v katerih se težnje razvoja najbolj vidno pokažejo. Kazalnike izračunane na podlagi dejanske rabe prostora dopolnjujeta kazalnik delež urbanega prebivalstva in kazalnik površine dokončanih stanovanj. S kazalniki smo želeli dodatno izpostaviti značilnosti in pojave, ki pomembno vplivajo na trajnostno rabo prostora ter posledično na celotno razvojno področje Naravnih virov. To so predvsem spremembe v novo pozidana zemljišča, izguba kmetijskih zemljišč, ipd.

Pri dejavniku trajnostna raba prostora namenoma nismo upoštevali namenske rabe prostora, kot je določena v prostorskih aktih občin in je tako pravna podlaga za možne spremembe dejanske rabe prostora. Kazalnike vezane na namensko rabo prostora smo podrobneje obravnavali v naslednjem koraku, pri analizi izbranih 4 vzorčnih mest. Upoštevanje načrtovane, namenske rabe prostora je pri analizi stanja namreč nujna. Refleksija načrtovane rabe v prostoru pa je odvisna od časovnega horizonta in od spreminjajočih socialnih, gospodarskih varstvenih (okoljskih, naravovarstvenih) in političnih procesov.

Zelene površine in biotska raznovrstnost

Zadnja skupina kazalnikov se nanaša na kakovost bivalnega okolja in naravne vrednote. Te so v Sloveniji na splošno visoke (čisto okolje, veliko zelenih površin, bogata krajinska pestrost, ...) in predstavljajo pomemben prostorski potencial, pa tudi omejitev v prostoru. Naravne kakovosti slovenskega prostora ugodno vplivajo na stanje okolja v Sloveniji, na bivalne kakovosti ter so osnova za ekološko naravnane dejavnosti na podeželju. Razvojni dejavnik združuje 5 kazalnikov s področja zelenih površin in biotska raznolikost. Območja zelenih površin, ki jih obravnavamo kot naravni virov so območja gozdov, kmetijskih zemljišč, vodnega in obvodnega prostora in vodnih virov. Prepoznani pomembni naravni viri se varujejo s sektorsko zakonodajo in prostorskimi dokumenti. Kot del razvojnega dejavnika zelenih

površin je izpostavljeno kmetijstvo, ki ga obravnavamo kot ključni dejavnik z vplivom na stanje in razvoja rabe prostora, ohranjanja ali spreminjanja krajine in prehrane prebivalstva. Za Slovenijo je značilna sorazmerno visoka stopnja naravne ohranjenosti, biotske pestrosti, krajinske raznolikosti in identitete prostora. Te vrednote, ki jih z izbranimi kazalniki poskušamo opisati, pa predstavljajo pomembne potenciale slovenski mest oziroma njihovih zaledij. Dodatno predpostavimo, da naravne kakovosti ugodno vplivajo na stanje okolja, na bivalne kakovosti ter so osnova za ekološko naravnane dejavnosti. Pri obravnavi območij ohranjanja narave in kulturnih vrednot je treba izpostaviti, da pri zagotavljanju varstvenih ciljev praviloma ne gre za primarno oziroma izključno rabo prostora, temveč za usmerjanje in omejevanje te rabe zaradi prekrivanja interesov razvoja in varstva. Območja, pomembna za ohranjanje narave in kulturnih vrednot imajo poleg potencialov za varstvo tudi potenciale za druge rabe, predvsem gozdarstvo, kmetijstvo, turizem in rekreacijo, pa tudi za poselitev in infrastrukturo. Upoštevanje varstvenih ciljev in prilagoditve razvoja dejavnosti v prostoru naj ne bi zmanjšale razvojnih potencialov, temveč naj bi se oprle na posebnosti in primerjalne prednosti posameznih območij (Hudoklin, 2002).

3.4.3 Socialni vidik

Pri naboru kazalnikov za socialni vidik sledimo ugotovitvam preteklih raziskav, ki so soočale vidike in nabore kazalnikov trajnostnega razvoja predlagane s strani strokovnjakov za prostorska vprašanja z vidiki in nabori kazalnikov prepoznanih s strani prebivalcev mest (Holden, 2006; Ravbar, 2014). Pregledane raziskave kažejo, da je za nabor kazalnikov, ki podpirajo participativno urejanje prostora, potreben dialog in izmenjava stališč med obema skupinama. Izpostavljajo tudi, da je v času (pre)številnih informacij o ekonomskih, socialnih in okoljskih dimenzijah prostora ključno, da nabor kazalnikov ni splošen, ampak premišljeno sestavljen glede na tematike oz. cilje, ki so kot relevantni prepoznani v sodelovanju med različnimi akterji. Tistimi, ki so poklicno odgovorni za urejanje prostora in tistimi, ki v prostoru živijo oz. ga uporabljajo. Pri tem je kvantitativne kazalnike potrebno kombinirati s kvalitativnimi oz. opisnimi, s katerimi je mogoče zajeti tudi vsebine, ki niso merljive.

V nadaljevanju so za socialni vidik predstavljeni kazalniki (tabela 3.5), ki vsaj pogojno kažejo na razvojni potencial mest oz. naselij, ki ga predstavljajo njihovi prebivalci. Izbor je nastal v dvotirnem procesu, v katerem so bili kazalniki izbrani na podlagi 1. pregleda teoretičnih del (glej poglavje 2) in 2. pregleda dostopnosti podatkov, ki se zbirajo v obstoječih statističnih bazah v Republiki Sloveniji (javno dostopne baze podatkov: SURS, GURS, AJ PES, registri upravnih enot, služb javne uprave ipd.).

Prepoznanih je bilo pet razvojnih dejavnikov, ki so v nadaljevanju na podlagi kazalnikov podrobneje opredeljeni in utemeljeni. Za vsak kazalnik je naveden podatkovni vir. Vrednosti posameznega primarnega kazalnika na razvojni potencial niso vedno enoznačne, lahko so pozitivne ali negativne, zato jih je potrebno obravnavati skupaj s t.i. povezanimi kazalniki, kot jih navaja tabela. Povezani kazalniki praviloma niso javno dostopni, ampak jih je potrebno zajemati z analizo vsakega posameznega konkretnega prostora oz. skupnosti. Tako je mogoče le del kazalnikov zajeti iz splošno dostopnih podatkovnih baz (iz skupin primarnih kazalnikov »Starostna struktura prebivalcev«, »Izobrazbena struktura prebivalcev« in »Podporno okolje za socialne interakcije«), medtem ko je dostopnost podatkov za druge kazalnike preverjana na podrobnem nivoju (zajem podatkov na nivoju občine na primerih Ajdovščina, Kočevje, Velenje in Ptuj). Pri tem smo sledili teoretičnemu modelu (poglavje 2), ki socialni kapital konceptualno deli na povezovalno, premostitveno in vezivno komponento, v nadaljevanju pa nas je z vidika socialnega kapitala zanimala predvsem vsebina povezovalnega socialnega kapitala oz. že obstoječe močne vezi in sodelovanje med predstavniki lokalnih skupnosti, ki že vplivajo na to, da se samoorganizirajo in skupaj v svojem lokalnem okolju delujejo na področju razvoja prostora oz. dviga bivalne kvalitete v njem.

Tabela 3.5: Nabor kazalnikov razvojnega kapitala mestnih območij v Sloveniji s participacijo prebivalcev.

DEJAVNIK	PODROBNI KAZALNIK	UTEMELJITEV (teoretični vir)	DOSTOPNOST PODATKOV	POVEZANI KAZALNIK
Starostna struktura prebivalstva	delež mladega prebivalstva	Večji delež mladih kaže na dobro demografsko sliko v prihodnosti; več mladih predstavlja potencial za srednjeročno formiranje novih lokalnih vodij z novimi, inovativnimi pristopi (Saridar Masri, 2017; Carroll et al, 2017)	delež prebivalcev starih do 14 let (SURS)	Delež mladega prebivalstva aktivnega v civilno-druženih skupinah na področju razvoja mesta/naselja
	delež starejših prebivalcev	Trend staranja prebivalstva je zelo značilen tudi za Slovenijo; če je starejša populacija aktivna in se dejavno vključuje v družbene dejavnosti, lahko pomembno prispeva k razvoju s svojim znanjem, izkušnjami, večjo količino prostega časa. Velja tudi obratno, neaktivna starejša populacija je lahko razvojno breme. (Fenton in Draper, 2014; Yung et al, 2016)	delež prebivalcev starejši od 65 let (SURS)	Aktivnost/vključenost starejše populacije v npr. izobraževanje (primer Univerze za tretje življenjsko obdobje), medgeneracijsko sodelovanje, društvene aktivnosti
Izobrazbena struktura prebivalstva	delež prebivalcev z nizko izobrazbo	Skupine prebivalcev z nižjo stopnjo izobrazbe so praviloma manj vključene v družbeno dogajanje (ESE, 2002; Million et al, 2014)	delež prebivalcev z OŠ izobrazbo ali manj (SURS)	Prisotnost tematike prostorskega razvoja in načrtovanja v kurikulumu osnovnega izobraževanja (npr. obšolske dejavnosti s področja urejanja prostora)
	delež prebivalcev z visoko izobrazbo	Višje izobražena lokalna okolja imajo praviloma boljši razvojni potencial, hkrati nekatere študije ugotavljajo, da večji delež visoko izobraženih vodi do večje odrinjenosti socialno in ekonomsko šibkejših skupin iz odločevalskih procesov (Mahjabeen, 2003)	delež prebivalcev, ki imajo vsaj višjo izobrazbo (SURS)	Izvajanje programov za vključevanje ranljivih skupin, predvsem na področju razvojno-prostorske problematike
Podporno okolje za socialne interakcije	koncentracija prebivalcev na omejenem območju	Večja koncentracija prebivalcev pomeni več socialnih interakcij, s tem pa tudi večji potencial socialnih inovacij in skupnega delovanja tudi na področju prostorskega razvoja. Hkrati pa so visoke koncentracije prebivalstva lahko ovira za vzpostavljjanje trdne lokalne skupnosti in vodijo v odtujenost (Montgomery, 1998; Tapela in Tonkin, 2012).	gostota naseljenosti (SURS) delež preb. v mestu v odnosu na občino (SURS)	Organiziranost lokalne samouprave (pristojnosti krajevnih/četrtnih skupnosti, participativni proračun)
	trend gibanja števila prebivalcev v naseljih (koncentracija/ disperzija)	Suburbanizacijski procesi imajo negativne vplive na javno socialno življenje (več časa preživetega v transportu, suburban morfološki vzorci ki spodbujajo individualnost ipd.) (Bianchini, 1990)	sprememba v številu prebivalcev v občini (SURS)	Prostorske ureditve, ki (ne) spodbujajo socializacije (javni prostor, podpora ne motorizirani mobilnosti in javnemu prometu ipd.)
	percepcija	Posameznikovo dojetje (ne)vabljenosti lokalnega okolja za povezovanje in skupno delovanje z drugimi prebivalci	(anketni zajem)	
	poraba časa	Primerno ravnotežje delovnim in osebnim časom (ang. <i>work-family balance</i>) pomembno vpliva na kapaciteto posameznikov v lokalni skupnosti za skupnostno delovanje. Pomembno vlogo igra prostorska zasnova (kratke razdalje med domom, službo, vrtcem/šolo, dnevno oskrbo) (Silbaugh, 2007)	(kombinirana prostorska analiza in analiza porabe časa)	Preverjanje prostorskih zasnov mest iz vidika smotnega trošenja časa za vsakodnevne obveznosti oz. rutine; Dostopnost družbenih, trgovskih in servisnih dejavnosti

DEJAVNIK	PODROBNI KAZALNIK	UTEMELJITEV (teoretični vir)	DOSTOPNOST PODATKOV	POVEZANI KAZALNIK
Stopnja aktivnosti lokalne skupnosti in organov lokalne samouprave	društva	Nepridobitna in samostojna združenja občanov na osnovi skupnih interesov kažejo na potencial prostovoljnega samoorganiziranja in delovanja za skupno dobro.	število društev na enoto št. prebivalcev (Register društev)	Vsebinski pregled dejavnosti društev in ocena njihovega doprinosa k razvoju naselja/mesta
	predstavniška demokracija	Koncept lokalne samouprave predvideva, da lokalni prebivalci sami odločajo glede lokalnih zadev. Ker so zadeve, ki se urejajo v lokalni samoupravi, preveč zapletene in raznovrstne, da bi o njih odločali vsi prebivalci, zato prevladuje odločanje po organih lokalne samouprave. Sodelovanje prebivalcev pri izbiri predstavnikov teh organov pa posredno kaže na njihov interes po soodločanju v lokalno pomembnih zadevah (Grad, 1992)	volilna udeležba – lokalna raven (Državna volilna komisija, Arhiv lokalnih volitev)	Druge oblike izražanja interesa lokalnega prebivalstva za lokalno politiko
	organizacija pod-enot lokalne samouprave	Sodelovanje prebivalcev pri odločitvah lokalnega pomena je večje, če so organizacijske oblike lokalne samouprave na nižjih ravneh opolnomočene.	organiziranost lokalne samouprave (spletne strani občinskih uprav)	Upravna delitev občin na podenote (krajevne skupnosti, četrtne skupnosti, sveti sosesk, sosedstva ipd.) in njihove pristojnosti. Podporni mehanizmi participatornega urbanizma (npr. participativni portali mestne/občinske uprave – pobude občanov; participativni proračun; pisarne za prenovno; skupnostni skladi)
Bivanjski standard	struktura in standard stanovanjskega fonda	Zagotavljanje osnovnega stanovanjskega standarda vsem družbeno-ekonomskim skupinam je eden od osnovnih pogojev za razvoj družbe. Nizek stanovanjski standard lahko vodi v različne odklone – npr. več socialnih interakcij v odprtem javnem prostoru (ki nadomešča premajhen stanovanjski prostor) ali npr. povečan obseg deviantnega vedenja (v območjih, kjer odrinjene skupine nimajo zagotovljenih osnovnega stanovanjskega standarda) (Lowry, 1960; Glaeser in Sacerdote, 2000)	povprečna uporabna površina v m ² na stanovalca delež naseljenih stanovanj, ki nimajo vseh elementov osnovne infrastrukture delež naseljenih stanovanj z manj kot 10 m ² uporabne površine na osebo delež počitniških stanovanj (SURS)	Število uporabnikov javnega prostora; Stopnja kriminalitete.

DEJAVNIK	PODROBNI KAZALNIK	UTEMELJITEV (teoretični vir)	DOSTOPNOST PODATKOV	POVEZANI KAZALNIK
Bivanjski standard	javni prostor	Prisotnost, oblikovanost in urejenost ter režimi uporabe javnega prostora odločilno vplivajo na sposobnost grajenega okolja, da deluje družbeno povezovalno (Madanipour, 2003; Holland et al, 2007)	površina urejenih odprtih javnih površin dostopnih vsem prebivalcem (evidence mestne uprave)	Uporabniške skupine v odprtih javnih prostorih; Mentalni zemljevidi (dojemanje dostopnosti, primernosti, prijetnosti ipd. odprtih javnih prostorov)
	skupnostne prostorske intervencije	Samoorganizirane civilne iniciative, ki delujejo na področju dvigovanja bivalne kakovosti, so pomemben sogovornik pri participativnem razvoju mest, delujejo kot vezni člen med mestno upravo in prebivalci (Nikšič et al, 2018)	število in pregled dejavnosti civilnih iniciativ na področju urejanja prostora	Oblike organiziranja v civilne iniciative za izvajanje prostorskih intervencij; orodja, ki jih uporabljajo; profili aktivnih posameznikov in skupin; motivi za delovanje in skupne vrednote

4 ANALIZA IN PREGLED STANJA V SLOVENIJI

Današnje in prihodnje zmogljivosti (potenciali) izbranih urbanih območij v Sloveniji so izražene v vrednostih razvojnih dejavnikov in izbranih kazalnikov. Razvojni dejavniki s svojim naborom kazalnikov opisujejo značilnosti ključnih razvojnih področij in s tem ustvarjajo teritorialni kapital. Bolj verjetno je, da se teritorialni kapital oblikuje tam, kjer so privlačne službe, dobre plače, dobra infrastruktura, široko razpoložljive javne storitve, visoka kakovost naravnega okolja, pestre kulturne ustanove, močne zdravstvene ustanove, dobre bivalne in nastanitvene zmogljivosti, povezane lokalne skupnosti, aktivne civilno-družbene skupine in podobno.

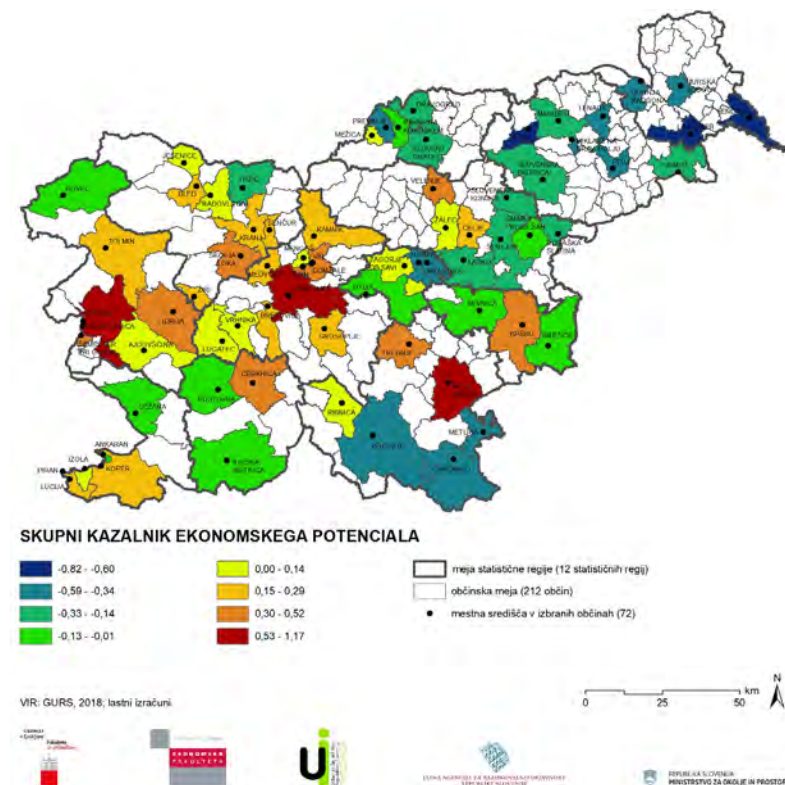
4.1 EKONOMSKI VIDIK

Z ekonomskim potencialom mestnih območij merimo razvojne dejavnike kot potencial za prispevek gospodarske dejavnosti k oblikovanju teritorialnega kapitala in s tem k blaginji določenega območja. Rezultati kažejo na razlike v založenosti z gospodarskimi dejavniki med izbranimi urbanih območji.

Tabela 4.1: Rezultati empirične analize izbranih kazalnikov ekonomskega potenciala občin

Občina	Produktivnost	Podjetništvo	Inovativni duh	Trg dela	Javne investicije	Internacionalizacija	Strukturna neravnovesja	Ekonomski potencial - skupaj
Ajdovščina	-0,14	0,21	0,15	0,27	-0,31	1,45	-0,92	0,10
Ankaran	0,07	0,65	-0,08	0,12	-1,06	-0,52	0,58	-0,03
Bled	-0,08	-0,15	0,63	0,25	-0,31	0,92	0,19	0,21
Bovec	-0,25	0,04	0,32	-0,01	-0,31	1,64	-2,02	-0,08
Brezovica	0,65	-0,01	0,63	0,81	1,04	-0,72	-0,36	0,29
Brežice	-0,23	0,65	-0,31	-0,20	0,23	-0,18	-0,68	-0,10
Celje	1,10	-0,04	-0,09	-0,32	0,86	-0,36	0,66	0,26
Cerknica	-0,61	0,40	0,97	0,73	0,64	0,08	0,19	0,34
Črnomelj	-0,38	0,09	-0,59	-0,18	-0,24	-0,56	-1,71	-0,51
Domžale	1,16	-0,12	0,33	0,37	-0,42	-0,03	1,92	0,46
Dravograd	-0,35	-1,16	-0,36	-0,73	1,69	-0,37	-0,52	-0,26
Gornja Radgona	-0,74	-0,39	-0,42	-1,28	0,38	0,02	-1,31	-0,53
Grosuplje	0,77	-0,21	0,08	0,35	-0,59	-0,09	1,45	0,25
Hrastnik	-0,88	-0,18	-0,44	-0,53	-0,34	-0,03	-0,60	-0,43
Idrija	0,07	0,41	0,72	1,20	0,55	-0,03	0,82	0,53
Ilirska Bistrica	-0,18	0,52	-0,50	0,44	-0,22	-0,01	-0,92	-0,13
Izola	0,05	0,75	0,02	-0,49	-0,82	0,65	0,42	0,08
Jesenice	0,08	0,27	-0,02	-0,04	-0,38	0,22	0,27	0,06
Kamnik	0,72	-0,36	0,13	0,42	-0,24	-0,30	0,74	0,16
Kočevje	-0,20	-0,06	-0,29	-0,77	0,24	0,14	-2,10	-0,43
Koper	1,15	0,61	0,11	0,00	-0,47	-0,19	0,58	0,26
Kranj	0,51	0,33	-0,12	0,33	-0,37	-0,08	0,98	0,22
Krško	0,68	0,51	-0,12	0,22	1,77	0,18	0,42	0,52
Laško	-0,32	-0,28	-0,21	0,39	0,19	-0,47	-0,36	-0,15
Lenart	-0,66	-0,85	-0,54	-0,65	0,20	-0,09	0,19	-0,34
Lendava	-0,78	-0,47	-0,36	-1,38	-0,37	-0,27	-2,18	-0,83
Litija	-1,01	0,84	-0,08	0,30	-0,22	-0,25	0,35	-0,01
Ljubljana	3,10	1,00	1,02	-0,70	1,44	0,87	1,61	1,19
Ljutomer	-0,69	-0,94	-0,60	-0,59	-0,31	-0,17	-1,23	-0,65
Logatec	0,84	0,04	-0,28	0,47	-0,51	-0,63	0,90	0,12
Maribor	0,27	-0,31	0,15	-1,55	0,78	-0,23	-0,76	-0,24
Medvode	0,88	-0,32	0,58	0,32	-0,67	-0,35	0,66	0,16
Mengeš	1,10	-0,71	-0,39	0,35	-0,87	-0,33	1,21	0,05
Metlika	-0,51	-0,65	-0,47	-0,36	-0,52	0,07	-0,76	-0,46
Mežica	0,40	0,17	-0,82	-0,08	-0,26	0,68	0,58	0,10
Miklavž na Dravskem polju	-0,54	-0,15	-0,46	-0,31	-0,95	-0,64	-0,44	-0,50
Murska Sobota	-0,50	-1,06	-0,47	-1,24	0,75	-0,56	-0,13	-0,46
Nova Gorica	0,66	0,11	1,36	-0,43	2,84	0,36	0,35	0,75

Občina	Produktivnost	Podjetništvo	Inovativni duh	Trg dela	Javne investicije	Internacionalizacija	Strukturna neravnovesja	Ekonomski potencial - skupaj
Novo mesto	1,48	-0,01	0,70	0,44	0,18	0,55	1,69	0,72
Ormož	-0,74	0,61	-0,82	0,01	1,02	-0,08	-1,23	-0,18
Piran	0,05	0,33	0,54	-0,45	-0,47	1,82	-0,52	0,18
Postojna	-0,24	0,21	-0,23	0,24	0,09	-0,20	-0,13	-0,04
Prevalje	-0,40	-0,54	-0,74	-0,21	-0,77	-0,35	0,03	-0,43
Ptuj	-0,47	-0,28	-0,31	-0,17	-0,27	-0,32	-0,92	-0,39
Radovljica	-0,21	0,14	0,56	0,66	-0,36	0,02	0,03	0,12
Ravne na Koroškem	-0,13	0,21	-0,20	-0,38	-0,12	0,03	0,42	-0,02
Ribnica	-0,04	-0,14	-0,52	1,08	-0,45	0,11	0,11	0,02
Rogaška Slatina	-0,61	0,50	-0,55	0,20	-0,35	-0,05	-0,36	-0,18
Ruše	0,29	-1,49	-0,48	-0,87	-0,79	0,28	-1,23	-0,61
Sevnica	-0,60	0,79	-0,36	0,26	-0,10	0,09	-0,60	-0,07
Sežana	0,28	0,62	0,55	-0,60	0,01	-0,33	-0,76	-0,03
Slovenj Gradec	-0,24	-0,43	-0,22	-0,14	0,03	0,03	-0,05	-0,14
Slovenska Bistrica	0,03	-0,13	-0,12	-0,24	-0,24	0,11	-0,84	-0,20
Slovenske Konjice	-0,23	-0,53	-0,37	0,30	-0,43	-0,11	0,11	-0,18
Šempeter-Vrtojba	0,18	0,40	-0,01	0,19	0,69	0,17	1,13	0,39
Šenčur	0,59	0,02	0,51	0,43	-0,69	-0,62	1,21	0,21
Šentjur	-0,41	-0,13	0,20	0,13	-0,03	-0,49	-0,52	-0,18
Škofja Loka	0,48	0,40	-0,10	0,72	-0,14	0,44	0,98	0,40
Šmarje pri Jelšah	-0,24	0,56	-0,05	0,26	-0,17	-0,62	-0,44	-0,10
Tolmin	0,00	0,44	-0,03	-0,03	1,22	0,19	-0,44	0,19
Trbovlje	-0,14	0,38	0,11	-0,63	-0,37	-0,66	-1,39	-0,38
Trebnje	0,00	0,23	-0,02	0,99	0,28	0,25	0,90	0,38
Trzin	1,15	-0,79	0,05	0,49	-0,33	-0,41	2,95	0,44
Tržič	-0,29	-0,04	-0,08	0,26	-0,56	-0,39	-1,07	-0,31
Velenje	-0,04	0,12	1,75	-0,51	1,10	0,36	0,90	0,53
Vrhnika	0,76	-0,32	0,16	0,24	-0,65	-0,34	0,50	0,05
Zagorje ob Savi	-0,85	-0,16	0,39	0,37	0,08	0,90	0,27	0,14
Žalec	-0,16	-0,30	1,19	-0,27	0,22	-0,05	-0,05	0,08
Žiri	-0,50	0,15	-0,65	1,70	-0,50	-0,16	1,29	0,19

Slika 4.1: Prikaz skupnega kazalnika ekonomskega potenciala slovenskih mestnih območij (občin).

V splošnem v izsledkih analiz gospodarskega vidika prednjači glavno mesto **Ljubljana** z najvišjo koncentracijo nadpovprečnih rezultatov, sledijo pa regionalni centri (**Nova Gorica, Novo mesto**). Med prvih deset občin po ekonomskem potencialu se uvrščajo še **Domžale, Trzin, Škofja Loka in Šempeter-Vrtojba**. Slovenska občine oziroma izbrana mestna območja, pri katerih analiza kazalnikov kaže **najslabši ekonomski potencial**, so **Lendava, Ljutomer, Ruše, Gornja Radgona in Črnomelj**. Uvrstitev Ljubljane na prvo mesto ne preseneča, saj je bila v zadnjem desetletju Ljubljana kot eno glavnih mest v srednjeevropskem prostoru v korenitem preoblikovanju ekonomskih aktivnosti soočena z močnimi konkurenčnimi izzivi in obdana z bližino primerljivih, konkurenčnih in privlačnih (srednje)evropskih mest. Tudi srednje velika in manjša urbana območja v Sloveniji so bila v zadnjih dvajsetih letih vpeta v intenzivne procese ekonomsko-družbenega in političnega preoblikovanja ter soočena z ekonomski pritiski tekmovanja za investicije, za prebivalce in za obiskovalce.

Tabela 4.2: Razvrstitev slovenskih mestnih območij (občin) po skupnem kazalniku ekonomskega potenciala.

Občina	Ekonomski potencial	Rang
Ljubljana	1,19	1
Nova Gorica	0,75	2
Novo mesto	0,72	3
Idrija	0,53	4
Velenje	0,53	5
Krško	0,52	6
Domžale	0,46	7
Trzin	0,44	8
Škofja Loka	0,40	9
Šempeter-Vrtojba	0,39	10
Trebnje	0,38	11
Cerknica	0,34	12
Brezovica	0,29	13
Celje	0,26	14
Koper	0,26	15
Grosuplje	0,25	16
Kranj	0,22	17
Bled	0,21	18
Šenčur	0,21	19
Tolmin	0,19	20
Žiri	0,19	21
Piran	0,18	22
Kamnik	0,16	23
Medvode	0,16	24
Zagorje ob Savi	0,14	25
Radovljica	0,12	26
Logatec	0,12	27
Ajdovščina	0,10	28
Mežica	0,10	29
Žalec	0,08	30
Izola	0,08	31
Jesenice	0,06	32
Mengeš	0,05	33
Vrhnika	0,05	34

Občina	Ekonomski potencial	Rang
Ribnica	0,02	35
Litija	-0,01	36
Ravne na Koroškem	-0,02	37
Sežana	-0,03	38
Ankaran	-0,03	39
Postojna	-0,04	40
Sevnica	-0,07	41
Bovec	-0,08	42
Šmarje pri Jelšah	-0,10	43
Brežice	-0,10	44
Ilirska Bistrica	-0,13	45
Slovenj Gradec	-0,14	46
Laško	-0,15	47
Rogaška Slatina	-0,18	48
Ormož	-0,18	49
Šentjur	-0,18	50
Slovenske Konjice	-0,18	51
Slovenska Bistrica	-0,20	52
Maribor	-0,24	53
Dravograd	-0,26	54
Trzin	-0,31	55
Lenart	-0,34	56
Trbovlje	-0,38	57
Ptuj	-0,39	58
Prevalje	-0,43	59
Hrastnik	-0,43	60
Kočevje	-0,43	61
Murska Sobota	-0,46	62
Metlika	-0,46	63
Miklavž na Dravskem polju	-0,50	64
Črnomelj	-0,51	65
Gornja Radgona	-0,53	66
Ruše	-0,61	67
Ljutomer	-0,65	68
Lendava	-0,83	69

Med slovenskimi mestnimi območji so precejšnje razlike tudi znotraj posameznih kazalnikov ekonomskega potenciala, ocenjenih skladno z izbrano metodologijo (podrobni podatki, razporejeni v tabelah in s kartografskim gradivom so v Prilogi 6). Pri kazalniku **produktivnosti** opazujemo absolutne in relativne razlike v BDP na prebivalca v regiji izbranih mestnih območij (občin) ter absolutne in relativne razlike v ustvarjeni dodani vrednosti v občini. **Ljubljana** z vrednostjo z-kazalnika 3,10 odstopa izrazito navzgor od ostalih slovenskih mestnih območij. Ljubljani sledijo Novo mesto, Domžale, Trzin in Koper. Najslabše kazalnike produktivnosti zasledimo v treh **zasavskih** občinah - Litiji, Hrastniku in Zagorju ob Savi ter **pomurskih** občinah – Lendavi in Gornji Radgoni.

Dimenzija podjetništva spremlja podjetniško dinamiko oziroma posebej inkubacijski vidik izbranih mestnih območij. Območja smo spremljali po dinamiki nastajanja novih podjetij in stopnji nesolventnosti obstoječih, številu podjetij s kotacijo na borzi, deležu zaposlenih v zasebnem sektorju in deležu samozaposlenih. Skladno z uporabljenimi metodologijo je najvišje uvrščeno mestno območje **Ljubljana**, ki ji sledijo manjša mestna območja Litije, Sevnice, Izole in Brežic. Najmanjše vrednosti kazalnika imajo občine Ruše, Dravograd, Murska Sobota, Ljutomer in Lenart.

Dimenzija »**Inovativni duh**« v naši analizi posebej prednosti, ki jih nosilci ekonomske aktivnosti v mestnih območjih lahko črpajo preko delitve informacij, specializiranega bazena delovne sile in inkubacijske vloge mestnih območij. Indikator vsebuje kazalnike deleža zaposlenih v strokovni, znanstveni in tehnični dejavnosti, deleža zaposlenih v kulturni, razvedrilni in rekreacijski dejavnosti, povprečnih letnih investicij v neopredmetena sredstva na podjetje in število registriranih patentov. Izračunani kazalniki kažejo, da se po kazalniku inovacijskega duha najvišje uvrščajo **Velenje**, Nova Gorica, Žalec, Ljubljana in Cerkljica, najnižje pa Ormož, Mežica, Prevalje, Žiri in Ljutomer.

Kazalnik **trga dela** kaže razpoložljivost delovne sile in obenem tudi prilagodljivost lokalnega trga dela. V naši analizi kazalnik tako vključuje stopnjo brezposelnosti prebivalstva v mestnem območju in v odnosu na državno povprečje ter stopnjo delovne aktivnosti. Podatki razkrivajo visoko stopnjo zaposlenosti predvsem v industrijskih središčih manjših mestnih naselij, saj najvišja mesta pri tem kazalniku zasedajo mestna območja z močnim industrijskim jedrom **Žiri**, **Idrija**, Ribnica in Trebnje. Najnižjo vrednost kazalnika imajo mestna območja Maribora, Lendave, Gornje Radgone in Murske Sobotice z visoko brezposelnostjo ali nizkim deležem aktivnega prebivalstva.

Kazalec **javnih investicij** nam v analizi služi kot indikator sposobnosti podjetij in drugih subjektov v občini pri pridobivanju javnih sredstev (delitev znanja) iz proračuna in pridobivanja javnih sredstev iz naslova evropskih razvojnih programov. V tem oziru navzgor odstopa **Nova Gorica**, ki ji sledijo Krško, Dravograd, Ljubljana in Tolmin. Najslabšo sposobnost pridobivanja javnih sredstev izkazujejo mestna območja Ankarana, Miklavža na Dravskem polju, Mengša, Izole in Ruš.

Z **internacionalizacijo** merimo stopnjo vključenosti ekonomskih in drugih subjektov v občini v mednarodne tokove ter mednarodno konkurenčnost njenega menjalnega sektorja. Kazalnik vsebuje delež ustvarjenih prihodkov na tujih trgih, število nočitev tujih gostov glede na prebivalstvo občine in pridobljena sredstva iz raziskovalno-aplikativnih projektov okvirnih programov EU. Pri internacionalizaciji zaradi močne vpetosti v turizem pozitivno odstopata **Piran** in **Bovec**, močna mednarodna vpetost industrije in sposobnost pridobivanja evropskih sredstev postavljajo na tretje mesto **Ajdovščino**, ki ji sledi turistično naravnan **Bled**. Zadnja mesta zasedajo mestna območja oziroma občine Brezovica, Trbovlje, Miklavž na Dravskem polju in Logatec.

Kazalnih **strukturnih neravnovesij** je povzet po sestavljenem kazalniku, ki ga za raven razvitosti občin uporablja Ministrstvo za finance. Kazalnik je sestavljen iz različnih indikatorjev razvitosti občine, ogroženosti občine in razvojnih možnosti občine. Višina koeficienta je podlaga za občini pripadajoči del sofinanciranja investicij iz državnega proračuna. Najbolj razvita mestna območja so v občinah **Trzin**, **Domžale**, **Novo mesto**, **Ljubljana** in **Grosuplje**, razvojni zaostanek pa je največji v Kočevju, Lendavi, Bovcu, Črnomlju in Trbovljah.

Proces urbanega razvoja je pod vse močnejšim pritiskom ekonomskega prestrukturiranja, socio-demografskih sprememb in tehnoloških inovacij. Mesta se (pre)oblikujejo preko procesov aglomeracije, ki so izid konkuriranja na osnovi velikosti in rasti prebivalstva, konkurence pri zaposlitvah in v prometu. To vodi do razvoja visokih družbenih funkcij in ekonomske (strokovne) specializacije.

Opredelitev ekonomskega profila posameznega (ožjega) urbanega območja (oz. občine) omogoči snovalcem politik in njihovim deležnikom osredotočeno diskusijo tudi o pametnem prostorskem razvoju z vidika krepitve konkurenčnosti mesta in o učinkih konkurenčnosti na kohezivnost urbanega razvoja.

V splošnem se v globalni ekonomiji vsa mesta in (urbane) regije soočajo s potrebo po tekmovanju z drugimi mesti in regijami. Tudi slovenska mesta se soočajo s tem izzivom, saj se prostorska alokacija investicij v okviru gospodarskih dejavnosti izvaja v največji meri na osnovi ekonomskih načel odločanja in primerjalnih prednosti med posameznimi območji. Mestna območja, uvrščena visoko na različnih lestvicah (ekonomske) privlačnosti mest, bodo z večjo verjetnostjo pritegnila osnovne ekonomske funkcije na medregionalni in nacionalni ravni. Z uspešnim tekmovanjem na mednarodni in globalni ravni pa bodo bolj verjetno pretvorila svoj potencial v otipljiva in neotipljiva sredstva, ki bodo nadalje povečevala primerjano prednost teh mest (Camagni, 2009). Gre za pozitivno vzročno-posledično ekonomsko utemeljeno povratno povezavo, ki krepí privlačnost mesta na mednarodni ravni. Zaradi navedenega je sistematično razmišljanje in odločanje o konkurenčnosti mest strateškega pomena.

Ob vsem tem pa se je potrebno tudi zavedati, da globalizacija in naraščajoča konkurenca usmerjata tudi družbeno-ekonomske tokove brezposelnosti in družbeno razslojevanje ter vplivata na razvoj prekarnih oblik dela za vse večje število prebivalstva. Čeprav je alokacija višjih urbanih funkcij predpogoj za strukturno in funkcionalno policentričnost v ožjem ali širšem funkcionalnem urbanem območju, je lahko sočasno tudi vzrok za nenačrtovano razraščanje urbanih območij. V nekaterih primerih lahko postane celo vzrok za drobljenje prostora, s čimer lahko urbana konkurenčnost celo ogrozi gospodarsko in socialno kohezijo in negativno vpliva na vključujoč urban razvoj.

Ob soočenju teh dveh različnih pogledov na konkurenčnost in vključujoč urbani razvoj postane izziv strateškega upravljanja jasnejši. Strateško upravljanje podpira pametni urbani razvoj v skladu z njegovo opredelitvijo »'Pameten urbani razvoj' nakazuje sposobnost urbane aglomeracije za soočanje z izzivi konkurenčnosti in vključujočega urbanega razvoja, ki temelji na teritorialni koheziji z vidika policentričnosti.«

Iz takšne opredelitve »*pametnega urbanega razvoja*« je za mesta jasno razvidna potreba po strateških instrumentih, ki bodo spodbudili koncentracijo relevantnih organizacijskih zmogljivosti, ter hkrati učinkovito opredelili najbolj relevantne strateške projekte, ki bodo usmerjali 'pametni' urbani in regionalni razvoj. Iz tega vidika so primerjalni pristopi razvrščanja mest vse bolj popularen instrument, saj lahko primerjave med mesti služijo kot podpora odločanju potencialnim investorjem pri izbiri lokacije ter so lahko obenem pomemben priročnik mestom pri presoji njihove pozicije v urbanem sistemu in določanju razvojnih ciljev in strategij (Giffinger et al., 2009). Žal so bile (vsaj) do sedaj diskusije o razvrščanju mest prepogosto osredotočene zgolj na zbirno razvrščanje mest, pri čemer pa se je zanemarilo razmišljanje o metodah in kazalnikih, uporabljenih za razvrščanje ter namen in učinkovitost razvrščanja za potrebe strateškega razvoja in prostorskega načrtovanja.

Upoštevajoč navedeno pomanjkljivost, v naši raziskavi namenjamo večjo pozornost predstavitvi in strukturi urbanih profilov kot razvrščanju in uvrstitvi na listi mest. Bolj kot uvrstitve na listi so pomembnejši vizualno predstavljeni urbani profili, ki omogočajo hitro in enostavno primerjalno analizo med urbani območji. Rezultati tovrstnih primerjav so verodostojna osnova za presojanje konkurenčnosti in vključujočega razvoja, ter empirično utemeljeno izhodišče za oblikovanje strateških predlogov teritorialne konkurenčnosti in vključenosti.

Primerjava ekonomskih potencialov na ravni občin, kot so prikazani v nalogi, predstavlja le grobo izhodišče za prostorsko načrtovanje in prikazuje relativni položaj posamezne občine nasproti ostalih. Ekonomske silnice in ekonomije aglomeracije delujejo in oblikujejo preferenčno razporeditev ekonomske aktivnosti v prostoru na strani akterjev gospodarske aktivnosti v smeri, da bi ekonomski subjekti v čim večji meri izkoristili prednosti in priložnosti lokacije ter se izognili slabostim in nevarnostim in si s tem izboljšali konkurenčni položaj na trgu. Udejanjanje tega pa je odvisno od danosti v prostoru, obstoječe razporeditve ekonomske aktivnosti, negativnih vplivov dejavnosti na ostale vidike razvoja in nenazadnje razvojnih vizij občine. Analize na ravni štirih izbranih pilotnih občin (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj, Velenje) v nadaljevanju naloge nakazujejo na kompleksnost v prepletanju prostora, ekonomskega, okoljskega in socialnega vidika razvoja posamezne lokalne skupnosti in nakazujejo na edinstvenost tega procesa od mesta do mesta.

Na empiričnih izsledkih utemeljeno odločanje pa je predpogoj za uravnotežen, pameten, vzdržen in vključujoč urbani razvoj v regionalnem načrtovanju. Večina problemov, s katerimi se srečujemo v prostoru, je namreč rešljivih le na nad-lokalni ravni načrtovanja. Sicer obstajajo pravne osnove za povezovanje občin in načrtovanje na regionalnih ravneh, vendar so takšni primeri redki. Zato predlagamo, da se, dokler ne bodo ustanovljene administrativne regije (pokrajine), tudi finančno in drugače spodbuja regionalno načrtovanje. Nov Zakon o prostorskem načrtovanju (2018) je uvedel regionalne prostorske plane, in pričakujemo, da se bodo v začetku pripravljeni in tudi izvajati, z roko v roki z razvojnim načrtovanjem, ki je v pristojnosti Ministrstva za gospodarstvo RS.

4.2 PROSTORSKI IN OKOLJSKI VIDIK

Analizo okoljsko prostorskega vidika za občine izbranih mestnih središč izpeljemo na podlagi dveh opredeljenih razvojnih področij: mobilnost in naravni viri. Ločevanje na dve področji je pomembno predvsem zaradi preglednosti izvedene analize in samega ločevanja tako dejavnikov in kazalnikov, ki bi so si vsebinsko zelo različni in tako nezdružljivi pri vseh nadaljnjih analizah. Analizo stanja na področju mobilnosti in naravnih virov izvedemo kot dopolnitev že izvedene analize ekonomskih potencialov na podlagi katerih merimo nekatere izbrane razvojne faktorje, kot potenciale, ki prispevajo k gospodarski dejavnosti, k oblikovanju teritorialnega kapitala in s tem k blaginji določenega območja.

Že v začetni fazi analize, samo se srečali s težavo, da so si kazalniki, ki opisujejo prostorski in okoljski vidik razvoja mest zelo različni. Medtem, ko so nekateri kazalniki jasni in enolično opisujejo pozitiven ali negativen pojav v prostoru, je pri drugih njihovo razumevanje lahko zelo različno. Izpostavljamo primer kazalnikov, ki se nanašajo na površine zavarovanih območij Natura2000. Na eni strani vrednosti kazalnikov, ki vstopajo v analizo opisujejo površine z omejeno rabo prostora in omejitvijo izvajanja dejavnosti v prostoru, kar kaže na določene omejitve razvoja prostora, spet na drugi strani pa so zavarovana območja pokazatelj naravne kakovosti in pestrosti. Tako so lahko velike površine zavarovanih območij obravnavane kot potencial v prostoru. Podobna, dvojna vloga kazalnikov velja pri večini kazalnikov na razvojnem področju naravnih virov. Zato je potrebna skrbna odločitev, kateri značilnosti bomo v analizi pripisali pomembnejši vpliv. V primeru podatka o zavarovanih območjih smo oblikovali dva kazalnika Nv_2d: Zavarovana območja Natura 2000 in Nv_2e: Stopnja zaščitenosti in biotske raznolikosti, ki v analizo vnašata oba izpostavljena vidika zavarovanih območij. Čeprav izključujoča, sta oba vidika pomembna pri analizi naravnih virov in tako oba kazalnika upoštevamo v analizi, pri tem pa se pojavi dilema, kakšen je končni vpliv posameznega kazalnika na izračunane skupne vrednosti po opazovanih dejavnikih (v tem primeru zelenih površin in biotske raznovrstnosti), kot tudi vpliv na končni skupni kazalnik potenciala (v tem primeru potenciala naravnih virov).

Dodatno velja izpostaviti, da smo v analizi uporabljene kazalnike vedno normirali, kar je bilo nujno zaradi velikih razlik tako v velikosti občin, kot tudi razlik v številu prebivalcev, številu delovno aktivnega prebivalstva ter številu delovnih mest. Normiranje kazalnikov je omogočilo primerljivost med občinami izbranih mestnih središč, ki vstopajo v analizo. Pri tem je potrebno upoštevati, da uporaba normiranih vrednosti kazalnikov lahko prikazuje drugačno sliko potenciala kot bi ga kazalnik, ki bi prikazoval absolutne vrednosti opazovanega prostorskega pojava. Kot primer izpostavljamo kazalnik Mob_2b: Sprememba delovnih mest. Kazalnik je normiran glede na skupno število delovnih mest v začetnem opazovanem letu. Tako je podatek o spremembi delovnih mest (prirastu ali zmanjšanju) obtežen glede na obstoječa delovna mesta po občinah. S tem sicer zagotovimo primerljivost med občinami, saj predpostavimo, da se bo sprememba delovnih mest dogajala skladno z obstoječim zaposlitvenimi kapacitetami občine. Vpliv normiranja kazalnika pri tem je, da se zmanjša njegova pojasnjevalna moč, saj nam ravno absolutna vrednost novo nastalih ali ukinjenih delovnih mest pove največ o lokaciji potenciala v prostoru. Če Ljubljana kot največji zaposlitveni center v Slovenji izkazuje tudi največ novih delovnih mest v opazovanem obdobju, potem ima največji potencial, ne glede na obstoječa delovna mesta. Podobno se pomen absolutnih vrednosti kazalnika kaže tudi pri kazalniku Nv_1d: izguba kmetijskih površin. Podatek o izgubljenih kmetijskih površinah na račun povečanja pozidanih zemljišč smo normirali glede na skupne kmetijske površine v začetnem letu opazovanja, kar je nujno zaradi zagotavljanja primerljivosti med opazovanimi občinami. Dejansko pa je ravno absolutna vrednost izgubljenih kmetijskih površin, tista, ki pove največ in ta ni direktno vezana na podatek o obstoječih površinah. Pomen upoštevanja absolutnih vrednosti kazalnika NV_1d najlažje ponazorimo s primerom, občine z minimalnim procentom kmetijskih površin ter občine v kateri kmetijske površine prevladujejo. Pri tem kazalnik upoštevamo kot pokazatelj negativnega pojava v prostoru. V obeh občinah se zgodi enaka sprememba kmetijskih površin v pozidana zemljišča. Potemtakem je negativni potencial obeh občin enak. Uporaba normirane vrednosti kazalnika, pa pri tem podaja popačeno sliko, saj bo kazalnik v občini z malo kmetijskimi površinami imel višjo vrednost, bolj negativen predznak in s tem občino prikazoval kot manj trajno. Medtem, bo v občini, kjer je kmetijska raba prevladujoča, sprememba manj opazna, predvsem zaradi velikih kmetijskih površin. Kazalnik tako en bo omogočal prepoznave te občine, pa čeprav se je izguba kmetijskih zemljišč zgodila v prostoru, ki je za kmetijstvo veliko primernejši in pomembnejši.

Na podlagi predstavljenih vplivov tako izbire kazalnikov in kot tudi upoštevanja njihovih absolutnih oziroma normiranih vrednosti v analizi stanja občin izbranih mestnih središč, se na področju naravnih virov, pa tudi na področju mobilnosti, kažejo nekatere omejitve v uporabi v poglavju 3.3 predstavljene metodologije. Kljub temu smo metodologijo preizkusili, saj se je njena uporabnost izkazala predvsem pri analizi gospodarskega vidika. Izpostavljene omejitve pa smo upoštevali pri analizi rezultatov in njihovi interpretaciji. Z analizo pridobljene rezultate, samo nato podrobneje raziskali in interpretirali tudi v drugi fazi raziskave na nivoju 4 izbranih mest. Podrobneje je bila raziskana predvsem prostorska komponenta posameznega kazalnika pomembnega za razumevanje prostorskega in okoljskega potenciala mest.

Tabela 4.3: Rezultati analize izbranih kazalnikov potenciala mobilnosti in naravnih virov občin izbranih mestnih središč.

Občina	MOBILNOST			NARAVNI VIRI		
	Dostopnost	Delovna mobilnost	Mobilnost skupaj	Trajnostna raba prostora	Zelene površine in biotska raznovrstnost	Naravni viri skupaj
Ajdovščina	0,09	-0,21	-0,06	0,22	-0,35	-0,06
Ankaran	0,29	-0,74	-0,23	0,19	-0,31	-0,06
Bled	-0,91	-0,37	-0,64	0,31	-0,24	0,03
Bovec	-1,83	0,53	-0,65	-0,03	0,62	0,30
Brezovica	-0,20	-0,07	-0,13	0,15	-0,44	-0,15
Brežice	0,45	-0,10	0,17	-0,21	0,39	0,09

Občina	MOBILNOST			NARAVNI VIRI		
	Dostopnost	Delovna mobilnost	Mobilnost skupaj	Trajnostna raba prostora	Zelene površine in biotska raznovrstnost	Naravni viri skupaj
Celje	0,15	0,57	0,36	-0,15	-0,08	-0,12
Cerknica	0,06	-0,08	-0,01	0,04	-0,11	-0,03
Črnomelj	-0,51	-0,46	-0,48	0,02	0,15	0,08
Domžale	0,56	-0,38	0,09	-0,06	-0,03	-0,04
Dravograd	-0,46	-0,58	-0,52	-0,28	0,08	-0,10
Gornja Radgona	0,02	0,72	0,37	0,26	0,52	0,39
Grosuplje	-0,04	0,02	-0,01	0,17	0,09	0,13
Hrastnik	-0,08	-0,52	-0,30	-0,16	-0,10	-0,13
Idrija	-0,41	0,79	0,19	-0,07	-0,23	-0,15
Ilirska Bistrica	0,00	-0,33	-0,17	-0,07	-0,07	-0,07
Izola	0,47	-0,23	0,12	-0,16	0,02	-0,07
Jesenice	-0,17	-0,19	-0,18	-0,14	-0,21	-0,18
Kamnik	-0,13	-0,38	-0,26	-0,04	-0,21	-0,13
Kočevje	-1,07	-0,26	-0,66	0,33	-0,10	0,11
Koper	-0,11	0,69	0,29	0,10	-0,27	-0,09
Kranj	0,26	0,11	0,18	-0,05	-0,10	-0,07
Krško	0,44	0,22	0,33	0,08	0,25	0,16
Laško	-0,19	-0,64	-0,42	-0,29	0,08	-0,11
Lenart	-0,84	0,33	-0,25	0,03	0,53	0,28
Lendava	0,15	-0,21	-0,03	-0,48	0,89	0,21
Litija	-0,08	-0,56	-0,32	0,21	0,10	0,15
Ljubljana	0,38	1,57	0,98	-0,47	-0,28	-0,38
Ljutomer	0,32	-0,11	0,10	-0,06	0,86	0,40
Logatec	-0,11	-1,28	-0,69	0,50	-0,26	0,12
Maribor	0,36	0,74	0,55	-0,21	-0,19	-0,20
Medvode	0,32	-0,40	-0,04	-0,41	-0,04	-0,23
Mengeš	0,04	-0,82	-0,39	-0,25	-0,10	-0,17
Metlika	-0,11	-0,18	-0,14	-0,09	0,26	0,08
Mežica	-0,70	0,43	-0,14	-0,51	0,03	-0,24
Miklavž na Dravskem polju	1,06	-1,30	-0,12	0,57	0,01	0,29
Murska Sobota	0,30	0,66	0,48	0,01	0,35	0,18
Nova Gorica	-0,15	0,32	0,08	0,18	-0,29	-0,05
Novo mesto	-0,22	1,15	0,47	-0,05	-0,08	-0,07
Ormož	-0,21	-0,49	-0,35	0,20	0,83	0,51
Piran	0,21	-0,02	0,10	-0,09	-0,50	-0,30
Postojna	-0,42	-0,15	-0,28	0,39	-0,32	0,04
Prevalje	-0,43	-0,60	-0,52	-0,07	0,09	0,01
Ptuj	0,78	0,60	0,69	0,04	-0,04	0,00
Radovljica	-0,05	-0,14	-0,10	-0,53	-0,07	-0,30
Ravne na Koroškem	-0,31	0,27	-0,02	-0,22	-0,01	-0,11
Ribnica	-0,20	0,32	0,06	-0,15	-0,20	-0,17
Rogaška Slatina	0,44	0,33	0,38	0,02	0,07	0,05
Ruše	0,04	-0,67	-0,31	-0,36	-0,44	-0,40
Sevnica	0,24	-0,18	0,03	0,24	0,16	0,20
Sežana	0,37	0,36	0,36	-0,08	-0,40	-0,24
Slovenj Gradec	-0,05	0,29	0,12	0,14	0,01	0,07
Slovenska Bistrica	-0,18	0,10	-0,04	0,38	-0,01	0,19
Slovenske Konjice	0,61	0,08	0,35	0,29	0,14	0,21
Šempeter-Vrtojba	0,55	1,14	0,85	0,12	-0,28	-0,08
Šenčur	0,83	0,15	0,49	-0,42	0,30	-0,06
Šentjur	0,10	-0,45	-0,18	-0,02	0,24	0,11
Škofja Loka	0,00	0,13	0,07	0,12	0,00	0,06
Šmarje pri Jelšah	0,38	0,15	0,26	-0,21	0,37	0,08
Tolmin	-0,52	0,29	-0,11	0,05	-0,10	-0,03
Trbovlje	0,15	-0,87	-0,36	0,07	-0,32	-0,13
Trebnje	-0,25	-0,20	-0,22	-0,11	0,26	0,08
Trzin	0,78	2,42	1,60	0,22	-0,26	-0,02
Tržič	-0,28	-0,63	-0,45	0,03	-0,57	-0,27
Velenje	-0,13	0,21	0,04	-0,01	-0,09	-0,05
Vrhnika	-0,49	-0,85	-0,67	0,56	-0,24	0,16
Zagorje ob Savi	0,35	-0,72	-0,18	-0,04	-0,05	-0,05
Žalec	0,09	0,06	0,08	0,11	0,24	0,17
Žiri	0,22	0,62	0,42	0,20	0,06	0,13

MOBILNOST

Raziskovalno področje mobilnost, smo razdelili na dva razvojna dejavnika: (1) dostopnost in (2) delovna mobilnost.

Na podlagi analize občin po razvojnem dejavniku dostopnosti, ki se nanaša predvsem na prometno geografsko dostopnost prostora, so bile občine izbranih mestnih središč rangirane glede na pogoje ki jih imajo. Med 10 občin z najboljšimi pogoji so bile uvrščene občine Miklavž na Dravskem polju, Šenčur, Trzin, Ptuj, Slovenske Konjice, Domžale, Šempeter-Vrtojba, Izola, Brežice in Rogaška Slatina. Po najslabšem potencialu dostopnosti pa izstopajo občine Bovec, Kočevje, Bled, Lenart, Mežica, Tolmin in Črnomelj.

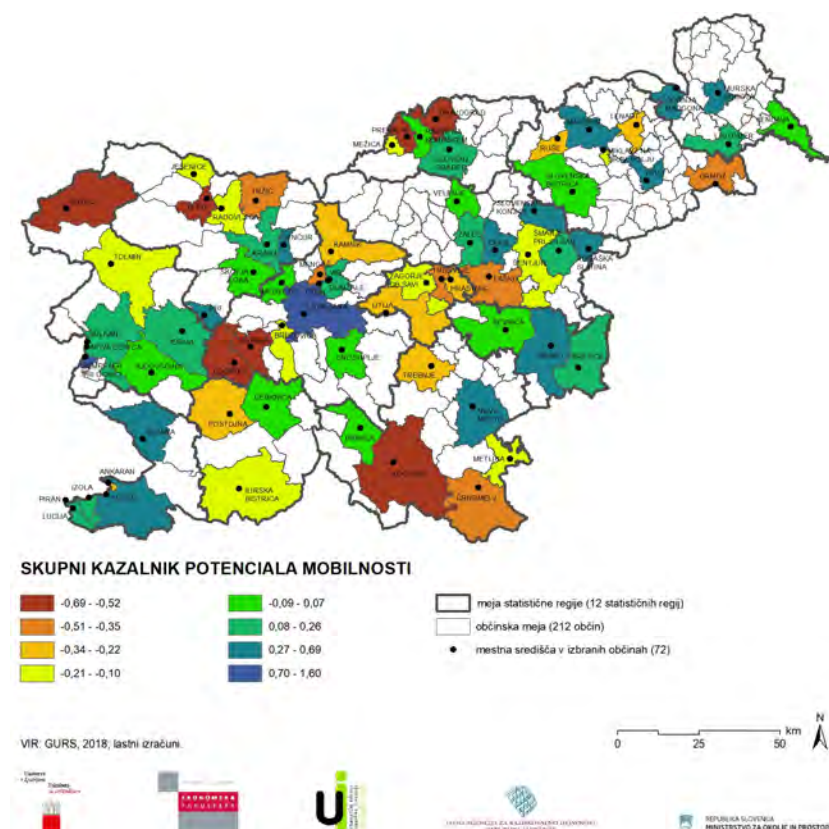
Razvojni dejavnik delovne mobilnosti izračunan na podlagi 4 kazalnikov delovne mobilnosti, skladno z uporabljenimi metodologijami kot občine, z največ potenciala opredeljuje občine: Trzin, Ljubljana, Novo mesto, Šempeter-Vrtojba, Idrija, Maribor, Gornja Radgona, Koper, Murska Sobota in Žiri. Kot občine izbranih mestnih središč z najmanj potenciala na področju delovne mobilnosti pa so prepoznane občina Miklavž na Dravskem polju, Logatec, Trbovlje, Vrhnika, Mengeš in druge.

Tabela 4.4 in slika 4.2 podajata vrednosti skupnega kazalnika potenciala mobilnosti in rangiranje občin izbranih mestnih središč glede na izračunani skupni potencial.

Tabela 4.4: Razvrstitev občin izbranih mestnih središč po skupnem kazalniku potenciala mobilnosti.

Občina	POTENCIAL MOBILNOSTI	Rang
Trzin	1,60	1
Ljubljana	0,98	2
Šempeter-Vrtojba	0,85	3
Ptuj	0,69	4
Maribor	0,55	5
Šenčur	0,49	6
Murska Sobota	0,48	7
Novo mesto	0,47	8
Žiri	0,42	9
Rogaška Slatina	0,38	10
Gornja Radgona	0,37	11
Sežana	0,36	12
Celje	0,36	13
Slovenske Konjice	0,35	14
Krško	0,33	15
Koper	0,29	16
Šmarje pri Jelšah	0,26	17
Idrija	0,19	18
Kranj	0,18	19
Brežice	0,17	20
Slovenj Gradec	0,12	21
Izola	0,12	22
Ljutomer	0,10	23
Piran	0,10	24
Domžale	0,09	25
Nova Gorica	0,08	26
Žalec	0,08	27
Škofja Loka	0,07	28
Ribnica	0,06	29
Velenje	0,04	30
Sevnica	0,03	31
Cerknica	-0,01	32
Grošuplje	-0,01	33
Ravne na Koroškem	-0,02	34

Občina	POTENCIAL MOBILNOSTI	Rang
Lendava	-0,03	35
Medvode	-0,04	36
Slovenska Bistrica	-0,04	37
Ajdovščina	-0,06	38
Radovljica	-0,10	39
Tolmin	-0,11	40
Miklavž na Dravskem polju	-0,12	41
Brezovica	-0,13	42
Mežica	-0,14	43
Metlika	-0,14	44
Ilirska Bistrica	-0,17	45
Šentjur	-0,18	46
Jesenice	-0,18	47
Zagorje ob Savi	-0,18	48
Trebnje	-0,22	49
Ankaran	-0,23	50
Lenart	-0,25	51
Kamnik	-0,26	52
Postojna	-0,28	53
Hrastnik	-0,30	54
Ruše	-0,31	55
Litija	-0,32	56
Ormož	-0,35	57
Trbovlje	-0,36	58
Mengeš	-0,39	59
Laško	-0,42	60
Tržič	-0,45	61
Črnomelj	-0,48	62
Prevalje	-0,52	63
Dravograd	-0,52	64
Bled	-0,64	65
Bovec	-0,65	66
Kočevje	-0,66	67
Vrhnika	-0,67	68
Logatec	-0,69	69

Slika 4.2: Prikaz skupnega kazalnika potenciala mobilnosti občin izbranih mestnih središč.

NARAVNI VIRI

Pri trajnostni rabi prostora kot občine z večjim potencialom izračunanim na podlagi 5 kazalnikov izstopajo občine Miklavž na Dravskem polju, Vrhnika, Logatec, Postojna, Slovenska Bistrica, Kočevje, Bled, Slovenske Konjice, Gornja Radgona, Sevnica. Zanimiv je bazen, ki povezuje sosednje občine Vrhnika, Logatec, Postojna, Ajdovščina. Na drugi strani v okolici Maribora pa izstopa skupina občin Miklavž na Dravskem polju, Slovenska Bistrica in Slovenske Konice.

Pri opredelitvi potenciala dejavnika zelenih površin in biotske pestrosti pa smo pri rezultatih izvedenih analiz opazili nekatera neskladja, glede na poznavanje področja ter glede na rezultate analize posameznih kazalnikov. Neskladja pripisujemo predvsem že predhodno izpostavljenim omejitvam izbire kazalnikov (dvojna vloga oz. vpliv kazalnikov) in upoštevanje normiranih vrednosti kazalnikov. Ugotovili smo, da skupni vpliv 5 kazalnikov daje delno popačeno sliko potenciala zelenih površin in biotske pestrosti po občinah izbranih mestnih središč. Kar pa nadalje vpliva tudi na rezultate in prikaz skupnega kazalnika potenciala naravnih virov in razvrstitev občin izbranih mestnih središč. Dodatno je popačena slika posledica izbire premajhnega števila kazalnikov, ter vezanost večih kazalnikov na en prostorski pojav. Kazalnika $Nv-2a$ in Nv_2b na površine dejanske rabe kmetijskih zemljišč, ki sta komplementarna, ter imata na izračun skupnega kazalnika velik vpliv saj predstavljata 2 od 5 uporabljenih kazalnikov. Prav tako sta kazalnika Nv_2d in Nv_2e vezana na isti podatek o zavarovanih površinah Nature 2000. V tem primeru pa sta si kazalnika nasprotujoča in se v analizi delno izključujeta.

Tabela 4.5 in slika 4.3 podaja vrednosti skupnega potenciala naravnih virov in rangiranje občin izbranih mestnih središč glede na izračunani skupni potencial. Ker potencial naravnih virov združuje dva razvojna dejavnika (trajnostna raba prostora ter dejavnik zelenih površin ter biotske raznovrstnosti) z ločenimi, včasih nasprotujočimi se vpliv na prostor, je izračunano skupno vrednost potenciala, pa tudi samo razvrščanje občin

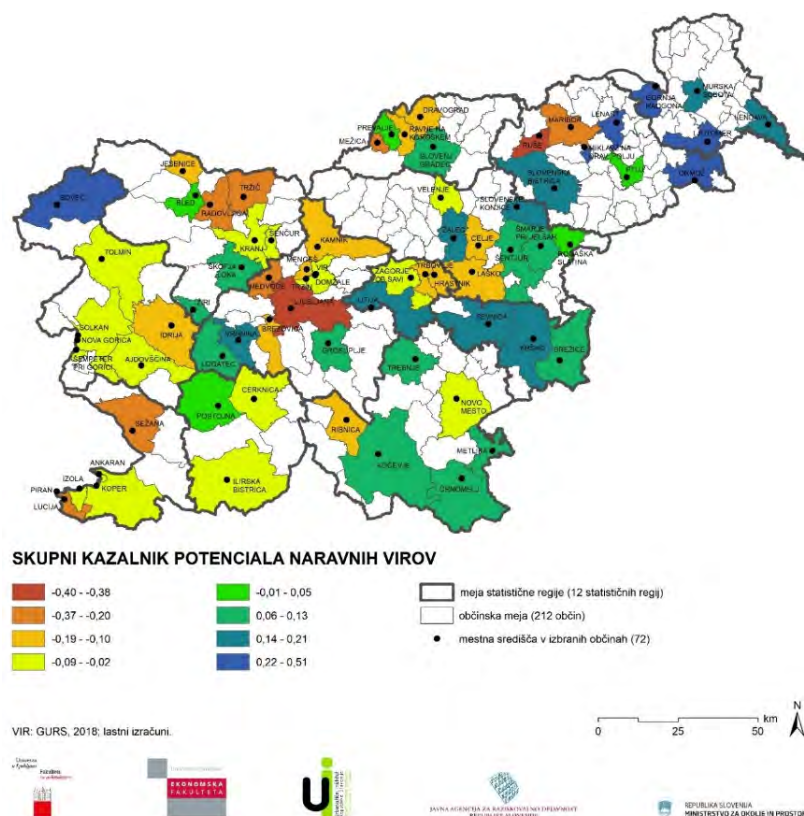

potrebno obravnavati z veliko mero previdnosti. Kot se je izkazalo je na področju naravnih virov nujno potrebna poglobljena analiza na nižjih prostorskih ravneh. Le na ta način je mogoče okoljsko, prostorski potencial tudi primerno ovrednotiti. Primer tovrstne analize je bil opravljen na primeru 4 vzorčnih mest v drugi fazi raziskave tega projekta. Na podlagi pridobljenih podrobnih rezultatov pa bo tudi mogoče dodatno ovrednotiti in podrobneje interpretirati v tej fazi pridobljene rezultate.

Tabela 4.5: Razvrstitev občin izbranih mestnih središč po skupnem kazalniku potenciala naravnih virov.

Občina	POTENCIAL NARAVNIH VIROV	Rang
Ormož	0,51	1
Ljutomer	0,40	2
Gornja Radgona	0,39	3
Bovec	0,30	4
Miklavž na Dravskem polju	0,29	5
Lenart	0,28	6
Slovenske Konjice	0,21	7
Lendava	0,21	8
Sevnica	0,20	9
Slovenska Bistrica	0,19	10
Murska Sobota	0,18	11
Žalec	0,17	12
Krško	0,16	13
Vrhnika	0,16	14
Litija	0,15	15
Grosuplje	0,13	16
Žiri	0,13	17
Logatec	0,12	18
Kočevje	0,11	19
Šentjur	0,11	20
Brežice	0,09	21
Črnomelj	0,08	22
Metlika	0,08	23
Šmarje pri Jelšah	0,08	24
Trebnje	0,08	25
Slovenj Gradec	0,07	26
Škofja Loka	0,06	27
Rogaška Slatina	0,05	28
Postojna	0,04	29
Bled	0,03	30
Prevalje	0,01	31
Ptuj	0,00	32
Trzin	-0,02	33
Tolmin	-0,03	34

Občina	POTENCIAL NARAVNIH VIROV	Rang
Cerknica	-0,03	35
Domžale	-0,04	36
Zagorje ob Savi	-0,05	37
Velenje	-0,05	38
Nova Gorica	-0,05	39
Šenčur	-0,06	40
Ankaran	-0,06	41
Ajdovščina	-0,06	42
Novo mesto	-0,07	43
Ilirska Bistrica	-0,07	44
Izola	-0,07	45
Kranj	-0,07	46
Šempeter-Vrtojba	-0,08	47
Koper	-0,09	48
Dravograd	-0,10	49
Laško	-0,11	50
Ravne na Koroškem	-0,11	51
Celje	-0,12	52
Trbovlje	-0,13	53
Kamnik	-0,13	54
Hrastnik	-0,13	55
Brezovica	-0,15	56
Idrija	-0,15	57
Mengeš	-0,17	58
Ribnica	-0,17	59
Jesenice	-0,18	60
Maribor	-0,20	61
Medvode	-0,23	62
Sežana	-0,24	63
Mežica	-0,24	64
Tržič	-0,27	65
Piran	-0,30	66
Radovljica	-0,30	67
Ljubljana	-0,38	68
Ruše	-0,40	69

Slika 4.3: Prikaz skupnega kazalnika potenciala mobilnosti občin izbranih mestnih središč.

4.3 SOCIALNI VIDIK

Z namenom preveriti, katere od obstoječih podatkovnih baz so uporabne za potrebe razvoja metodološkega pristopa k prepoznavanju socialnega kapitala kot razvojnega potenciala slovenskih mest, smo pregledali potencialno uporabne podatkovne baze, kot je prikazano v nadaljevanju. Skladno z metodološkim okvirom so bili za 69 obravnavanih občin zbrani podatki, za naslednje kazalnike: delež prebivalcev starih do 14 let; delež prebivalcev starejših od 65 let; delež prebivalcev z OŠ ali manj; delež prebivalcev, ki imajo vsaj višjo izobrazbo; gostota naseljenosti; sprememba v številu prebivalcev v občini; delež prebivalcev v mestu v odnosu na občino; število društev na 1000 prebivalcev; delež počitniških stanovanj; povprečna uporabna površina stanovanja na stanovalca, delež naseljenih stanovanj, ki nimajo vseh elementov osnovne infrastrukture; in delež naseljenih stanovanj z manj kot 10 m² uporabne površine na osebo. Zaradi primerljivosti s predhodnimi prikazi (ekonomski vidik, okoljski vidik) so zbrani in prikazani za raven občin. Ker je pri nekaterih kazalnikih potreben zajem podatkov na nižji ravni ter njihovo kombiniranje s t.i. povezanimi kazalniki, ki so večinoma prav tako dostopni na nižji ravni, so prikazi v nadaljevanju informativne narave. Tabelarični prikazi v sivih poljih prikazujejo občine, ki so se uvrstile najvišje (podrobni podatki prikazani v tabelah s kartografskim gradivom v Prilogi 6).

Analiza posameznih kazalnikov

Delež prebivalcev stari do 14 let povprečje 2013-2017

Občine Grosuplje, Logatec, Trzin, Brezovica in Šenčur imajo najvišje povprečje deleža prebivalcev starih do 14 let, kar lahko kaže na večji razvojni potencial v prihodnosti. Od štirih testnih občin ima Ajdovščina največji delež prebivalcev starih do 14 let in sicer 16,5 %. Ostale tri občine se uvrščajo v osrednji del tabele in imajo delež prebivalcev starih do 14 let med 14,7% - 13,4%.

Delež prebivalcev starejši od 65 let, povprečje 2013-2017

Občine Grosuplje, Logatec, Velenje, Trebnje in Litija imajo najmanjši delež prebivalcev starejših od 65 let. To pomeni, da imajo večji delež tako mladih, kot tudi večji delež aktivnih prebivalcev. Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje), ima mestna občina Velenje najmanjši delež prebivalcev starejših od 65 let, uvršča se na tretje mesto med vsemi 69 obravnavanimi občinami. Občina Ajdovščina in občina Kočevje se tudi uvrščata v zgornjo polovico vseh obravnavanih občin (Ajdovščina 22. mesto, Kočevje 27. mesto). Med testnimi občinami ima največji delež prebivalcev starejših od 65 let občina Ptuj.

Delež prebivalcev z OŠ izobrazbo ali manj, povprečje 2013-2017

Občine Trzin, Bled, Ljubljana, Maribor in Miklavž na Dravskem polju imajo najmanjši delež prebivalcev z OŠ izobrazbo ali manj (od 15,2% do 20,2%). Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) ima mestna občina Ptuj najmanjši delež prebivalcev z OŠ izobrazbo ali manj, najvišji delež pa občina Kočevje.

Delež prebivalcev, ki imajo vsaj višjo izobrazbo, povprečje 2013-2017

Občine Trzin, Ljubljana, Ankaran, Bled in Brezovica imajo največji delež prebivalcev, ki imajo vsaj višjo izobrazbo (od 36,7% do 25,3%). Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) ima mestna občina Ptuj največji delež prebivalcev, ki imajo vsaj višjo izobrazbo (21,9%), najmanjši delež pa občina Kočevje (14,5%).

Gostota naseljenosti, povprečje 2013-2018

Občine Ljubljana, Maribor, Izola, Miklavž na Dravskem polju in Celje največjo gostoto naseljenosti na km². Občina Ljubljana ima daleč največjo gostoto od vseh ostalih (1044,1 preb/km²). Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) ima mestna občina Velenje največjo gostoto s 393,0 in je 11 občina po vrsti. Sledijo mestna občina Ptuj, občina Ajdovščina in občina Kočevje.

Sprememba v številu prebivalcev v občini v letu 2017 glede na 2013

Občine Ljubljana, Ankaran, Domžale, Celje in Grosuplje največjo spremembo v številu prebivalcev v letu 2017 glede na 2013 (povečanje števila prebivalcev od leta 2013 do leta 2017). Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) ima občina Ajdovščina edina pozitiven prirast prebivalcev v letu 2017 glede na leto 2013. Ostale tri občine imajo negativni prirast.

Delež prebivalcev v mestu v odnosu na občino, 2017

Občine Trzin, Ankaran, Ljubljana, Mežica in Trbovlje največji delež prebivalcev v mestu. Ankaran in Trzin sta občin s 100% deležem prebivalcev v mestu. Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) imata mestni občini Ptuj in Velenje največji delež prebivalcev v mestu in sicer se razvrstita na 9. in 10. mesto od vseh obravnavanih 69 občin s 76,9 % in 76,2 %. V občini Kočevje živi približno polovica prebivalcev v mestu (52,3%), v občini Ajdovščina pa malo več kot tretjina prebivalcev (35,0%).

Razvrstitev slovenskih občin (izbranih 69) glede na število društev / 1000 prebivalcev - število društev na 1000 prebivalcev občine, maj 2018

Centralni register društev je javno dostopna podatkovna baza, ki navaja društva, registrirana v Sloveniji. Ob odsotnosti ali skromnosti drugih podatkovnih baz na temo samoorganiziranja prebivalcev omogoča osnovni vpogled v prostovoljno samoorganiziranje ljudi, ki delujejo po določenih pravilih. Število in aktivnosti društev so tako lahko eden od kazalnikov skupnih interesov lokalnega prebivalstva. Smiselno ga je prikazovati na število prebivalcev občine, kot prikazuje spodnja tabela. Aktivnosti

društev so v registru vidne preko t.i. skupin oz. podskupin po dejavnostih (01 Športna in rekreativna društva, 02 Društva za pomoč ljudem, 03 Kulturna in umetniška društva, 04 Znanstveno raziskovalna, izobraževalna, strokovna in poklicna društva, 05 Društva za varstvo okolja, gojitev in vzrejo živali in rastlin, 06 Stanovska društva, 07 Društva za razvoj kraja, 08 Nacionalna in politična društva, 09 Društva za duhovno življenje, 99 Ostala društva), oz. nanje lahko sklepamo iz imena društva, za bolj podrobno razumevanje vloge posameznega društva, ki bi jo lahko imelo pri razvoju določenega mesta oz. naselja, pa baza ni primeren vir informacij, potrebno je kombiniranje z drugimi viri – pristop bo razvit na izbranih testnih primerih (Ajdoščina, Kočevje, Ptuj in Velenje). Od 69 obravnavanih občin za analizo imajo občine Bovec, Murska Sobota, Bled, Trzin in Lendava največje število društev na 1000 prebivalcev (od 20,1 do 15,1 društev na 1000 prebivalcev). Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdoščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) ima mestna občina Velenje največje število društev na 1000 prebivalcev in sicer 13,6. Sledijo občina Kočevje s 12,7, mestna občina Velenje s 10,6 in občina Ajdoščina s 9,6 društev na 1000 prebivalcev.

Povprečna uporabna površina (m²) na stanovalca

Občine Žiri, Dravograd, Ajdoščina, Murska Sobota in Brežice imajo najmanjši delež uporabne površine na stanovalca. Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdoščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) ima občina Ajdoščina najmanjšo povprečno uporabno površino na stanovalca, uvrsti se na tretje mesto od vseh 69 obravnavanih občin (25,5 m²). Sledijo mestna občina Ptuj, občina Kočevje in mestna občina Velenje.

Delež naseljenih stanovanj z manj kot 10 m² uporabne površine na osebo (%)

Občine Miklavž na Dravskem polju, Žiri, Sevnica, Grosuplje in Ankaran imajo največji delež naseljenih stanovanj z manj kot 10m². Od štirih izbranih občin za bolj podroben pregled (Ajdoščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) ima občina Ajdoščina največji delež naseljenih stanovanj z manj kot 10m², je šesta po vrsti na seznamu vseh 69 obravnavanih občin, s kar 4,4%. Sledijo občine Ptuj, Kočevje in Velenje s odstotki od 2,5 – 2,1.

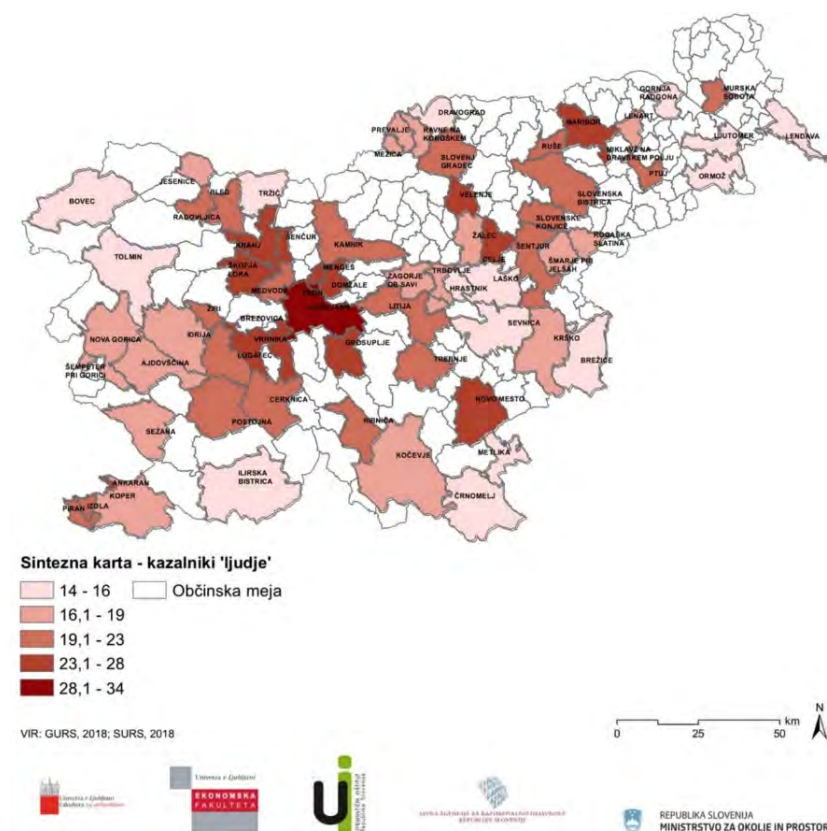
SINTEZA

Metodološko je smiselno kazalnike združevati in s sestavljenimi kazalniki spremljati razvojni potencial občin oz. naselij tudi na socialnem področju oz. iz vidika participativnega urbanizma.

Tabela 4.6: SINTEZA - KAZALNIKI delež prebivalcev starih do 14 let; delež prebivalcev starejših od 65 let; delež prebivalcev z OŠ ali manj; delež prebivalcev, ki imajo vsaj višjo izobrazbo; gostota naseljenosti; sprememba v številu prebivalcev v občini; delež prebivalcev v mestu v odnosu na občino; število društev na 1000 prebivalcev.

Občina	Vrednost kazalnika - sinteza	Rang	Občina	Vrednost kazalnika - sinteza	Rang
Trzin	34	1	Ribnica	20	36
Ljubljana	33	2	Rogaška Slatina	19	37
Ankaran	28	3	Nova Gorica	19	38
Mengeš	27	4	Žalec	19	39
Domžale	27	5	Ravne na Koroškem	19	40
Novo mesto	26	6	Sežana	19	41
Kranj	26	7	Ajdoščina	19	42
Celje	26	8	Sempeter-Vrtojba	19	43
Šenčur	25	9	Mežica	19	44
Grosuplje	25	10	Koper	18	45
Vrhnika	24	11	Šmarje pri Jelšah	18	46
Velenje	24	12	Lenart	18	47
Maribor	24	13	Krško	18	48
Brezovica	24	14	Idrija	17	49
Škofja Loka	24	15	Trbovlje	17	50

Občina	Vrednost kazalnika - sinteza	Rang	Občina	Vrednost kazalnika - sinteza	Rang
Miklavž na Dravskem polju	24	16	Prevalje	17	51
Logatec	23	17	Kočevje	17	52
Ptuj	23	18	Jesenice	17	53
Postojna	23	19	Zagorje ob Savi	17	54
Kamnik	23	20	Tržič	16	55
Murska Sobota	23	21	Gornja Radgona	16	56
Bled	22	22	Ljutomer	16	57
Slovenska Bistrica	22	23	Črnomelj	16	58
Izola	22	24	Laško	16	59
Trebnje	22	25	Brežice	16	60
Medvode	22	26	Metlika	16	61
Žiri	22	27	Dravograd	16	62
Radovljica	21	28	Bovec	15	63
Cerknica	21	29	Tolmin	15	64
Litija	21	30	Sevnica	15	65
Piran	21	31	Hrastnik	14	66
Slovenske Konjice	21	32	Ormož	14	67
Šentjur	21	33	Ilirska Bistrica	14	68
Slovenj Gradec	20	34	Lendava	14	69
Ruše	20	35			

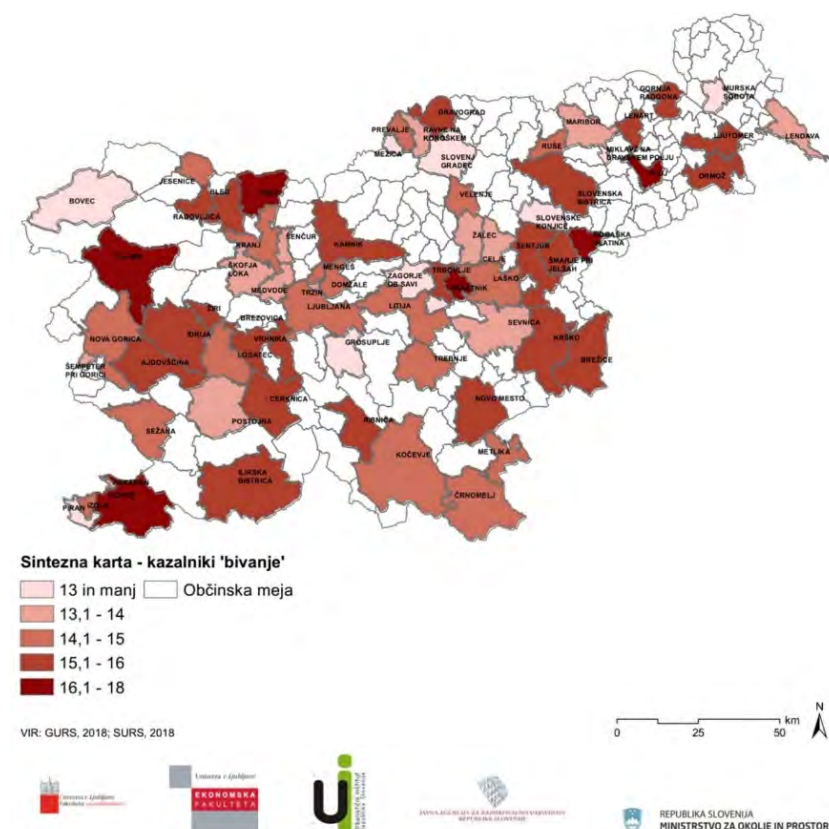

Slika 4.4: SINTEZA - KAZALNIKI delež prebivalcev starih do 14 let; delež prebivalcev starejših od 65 let; delež prebivalcev z OŠ ali manj; delež prebivalcev, ki imajo vsaj višjo izobrazbo; gostota naseljenosti; sprememba v številu prebivalcev v občini; delež prebivalcev v mestu v odnosu na občino; število društev na 1000 prebivalcev.

Tabela 4.7: SINTEZA - KAZALNIKI delež počitniških stanovanj; povprečna uporabna površina stanovanja na stanovalca, delež naseljenih stanovanj, ki nimajo vseh elementov osnovne infrastrukture; in delež naseljenih stanovanj z manj kot 10 m² uporabne površine na osebo.

Občina	Vrednost kazalnika - sinteza	Rang	Občina	Vrednost kazalnika - sinteza	Rang
Koper	18	1	Kočevje	15	36
Rogaška Slatina	18	2	Izola	15	37
Tržič	18	3	Ruše	15	38
Ptuj	17	4	Domžale	15	39
Hrastnik	17	5	Litija	15	40
Tolmin	17	6	Laško	15	41
Idrija	16	7	Kranj	15	42
Šmarje pri Jelšah	16	8	Sežana	15	43
Vrhnika	16	9	Trebnje	15	44
Lenart	16	10	Metlika	15	45
Trbovlje	16	11	Ljubljana	15	46
Radovljica	16	12	Jesenice	15	47
Novo mesto	16	13	Žalec	14	48
Krško	16	14	Maribor	14	49
Gornja Radgona	16	15	Postojna	14	50
Ljutomer	16	16	Ravne na Koroškem	14	51
Bled	16	17	Trzin	14	52
Slovenska Bistrica	16	18	Šenčur	14	53
Cerknica	16	19	Celje	14	54
Kamnik	16	20	Ankaran	14	55
Brezovica	16	21	Medvode	14	56
Ribnica	16	22	Škofja Loka	14	57
Brežice	16	23	Šempeter-Vrtojba	14	58
Ormož	16	24	Lendava	14	59
Ilirska Bistrica	16	25	Sevnica	14	60
Šentjur	16	26	Bovec	13	61
Dravograd	16	27	Slovenj Gradec	13	62
Ajdovščina	16	28	Piran	13	63
Žiri	16	29	Slovenske Konjice	13	64
Logatec	15	30	Zagorje ob Savi	13	65
Velenje	15	31	Mežica	13	66
Nova Gorica	15	32	Murska Sobota	13	67
Črnomelj	15	33	Miklavž na Dravskem polju	13	68
Mengeš	15	34	Grosuplje	13	69
Prevalje	15	35			

Slika 4.5: Sinteza kazalnikov: delež počitniških stanovanj; povprečna uporabna površina stanovanja na stanovalca, delež naseljenih stanovanj, ki nimajo vseh elementov osnovne infrastrukture; in delež naseljenih stanovanj z manj kot 10 m² uporabne površine na osebo.

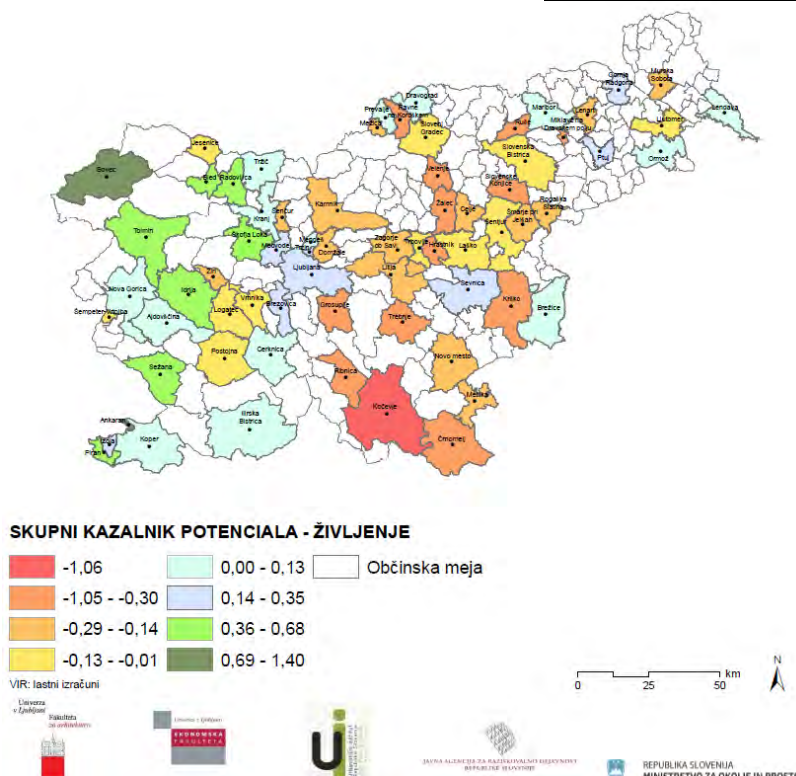
V spodnji tabeli je prikazan rezultat rangiranja mest upoštevajoč vse kazalnike za področje življenja, ki so bili vključeni v model (za področja kultura, zdravje, varnost, stanovanja, turizem). Za vsako področje je prikazanih prvih deset najvišje uvrščenih mest ter mesto, ki je bilo na lestvici uvrščeno najnižje. Med testnimi mesti izstopajo Ptuj (prvo mesto na področju kultura z vrednostjo 2,10), Kočevje (zadnje mesto na področju kultura z vrednostjo -1,20 in zadnje mesto na področju varnost z vrednostjo -3,64) in Ajdovščina (peto mesto na področju varnost).

Tabela 4.8: Razvrstitev izstopajočih slovenskih mestnih območij (občin) po posameznih dejavnikih za kazalnik življenje.

rang	Kultura	Zdravje	Varnost	Stanovanja	Turizem
1 (MAX)	Ptuj (2,10)	Idrija (1,27)	Žiri (1,61)	Bovec (2,06)	Bovec (3,18)
2	Gornja Radgona	Mengeš	Ankaran	Bled	Ankaran
3	Radovljica	Tolmin	Šenčur	Ankaran	Bled
4	Piran	Brezovica	Idrija	Piran	Piran
5	Dravograd	Vrhnika	Ajdovščina	Sežana	Rogaška Slatina
6	Maribor	Trzin	Bovec	Tolmin	Izola
7	Škofja Loka	Ankaran	Brezovica	Lendava	Brežice
8	Trbovlje	Radovljica	Cerknica	Sempeter-Vrtojba	Brezovica
9	Lendava	Maribor	Trzin	Miklavž na Dravskem polju	Laško
10	Lenart	Nova Gorica	Tolmin	Murska Sobota	Lendava
(MIN)	Kočevje (-1,20)	Rogaška Slatina (-1,81)	Kočevje (-3,64)	Kamnik (-0,58)	Lenart, Mengeš, Miklavž, Trzin, Žiri (-0,96)

Tabela 4.9: Razvrstitev slovenskih mestnih območij (občin) po kazalniku življenje.

Občina	Življenje	Rang	Občina	Življenje	Rang
Bovec	1,40	1	Postojna	-0,06	35
Ankaran	1,00	2	Logatec	-0,06	36
Piran	0,90	3	Šentjur	-0,06	37
Radovljica	0,68	4	Slovenska Bistrica	-0,07	38
Bled	0,62	5	Trbovlje	-0,08	39
Tolmin	0,62	6	Ljutomer	-0,09	40
Idrija	0,46	7	Jesenice	-0,11	41
Škofja Loka	0,40	8	Laško	-0,11	42
Sežana	0,39	9	Šenčur	-0,14	43
Brezovica	0,35	10	Žiri	-0,15	44
Trzin	0,24	11	Kamnik	-0,15	45
Sevnica	0,23	12	Metlika	-0,16	46
Izola	0,23	13	Šmarje pri Jelšah	-0,17	47
Medvode	0,21	14	Rogaška Slatina	-0,18	48
Ptuj	0,21	15	Mežica	-0,21	49
Gornja Radgona	0,19	16	Litija	-0,21	50
Ljubljana	0,16	17	Domžale	-0,21	51
Nova Gorica	0,13	18	Celje	-0,22	52
Ormož	0,13	19	Zagorje ob Savi	-0,22	53
Prevalje	0,10	20	Murska Sobota	-0,23	54
Dravograd	0,08	21	Lenart	-0,23	55
Lendava	0,08	22	Novo mesto	-0,29	56
Mengeš	0,07	23	Trebnje	-0,30	57
Brežice	0,06	24	Velenje	-0,32	58
Ajdovščina	0,05	25	Krško	-0,32	59
Maribor	0,04	26	Slovenske Konjice	-0,32	60
Cerknica	0,04	27	Miklavž na Dravskem polju	-0,33	61
Trzin	0,03	28	Ribnica	-0,39	62
Koper	0,03	29	Žalec	-0,39	63
Kranj	0,02	30	Hrastnik	-0,41	64
Ilirska Bistrica	0,01	31	Ravne na Koroškem	-0,45	65
Sempeter-Vrtojba	-0,01	32	Črnomelj	-0,46	66
Slovenj Gradec	-0,02	33	Grosuplje	-0,49	67
Vrhnika	-0,03	34	Ruše	-0,51	68
			Kočevje	-1,06	69

Slika 4.6: Prikaz kazalnika življenje med slovenskimi mestnimi območji (občinami).

V spodnji tabeli je prikazan rezultat rangiranja mest upoštevajoč vse kazalnike za področje ljudje, ki so bili vključeni v model (prebivalstvo, starostna struktura, gospodinjstva in družine, selitveni prirast, učenje). Za vsako področje je prikazanih prvih deset najvišje uvrščenih mest ter mesto, ki je bilo na lestvici uvrščeno najnižje. Med testnimi mesti izstopajo Velenje (deseto mesto pri prebivalstvu in tretje mesto pri starostni strukturi) ter Ajdovščina (deveto mesto na področju učenja).

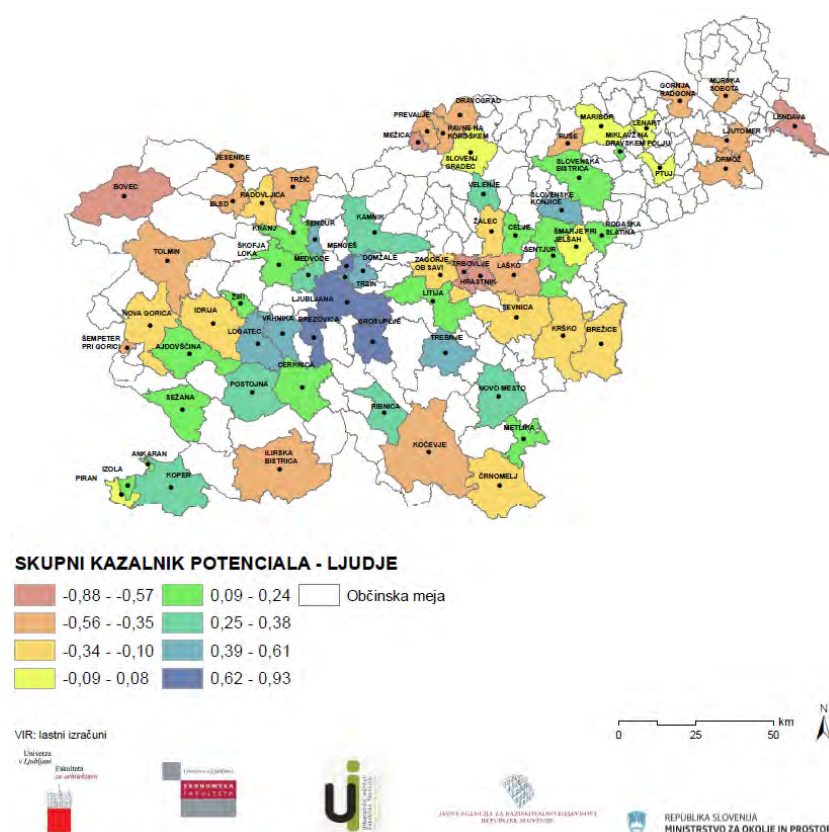
Tabela 4.10: Razvrstitev izstopajočih slovenskih mestnih območij (občin) po posameznih dejavnikih za kazalnik ljudje.

rang	Prebivalstvo	Starostna struktura	Gospodinjstva družine	in	Selitveni prirast	Učenje	
1 (MAX)	Ljubljana (3,85)	Trebnje (1,53)	Brezovica (1,66)		Mengeš (1,92)	Trzin (1,36)	Piran (2,43)
2	Maribor	Grosuplje	Mengeš		Sežana	Žiri	Ankaran
3	Celje	Velenje	Logatec		Trebnje	Slovenj Gradec	Izola
4	Mengeš	Logatec	Šenčur		Brezovica	Brezovica	Koper
5	Miklavž na Dravskem polju	Slovenske Konjice	Trzin		Slovenske Konjice	Šenčur	Ljubljana
6	Trzin	Litija	Domžale		Postojna	Novo mesto	Sežana
7	Kranj	Šenčur	Ribnica		Grosuplje	Škofja Loka	Metlika
8	Izola	Domžale	Žiri		Koper	Medvode	Jesenice
9	Ankaran	Kamnik	Vrhnika		Medvode	Ajdovščina	Trzin
10	Velenje	Ribnica	Lenart		Lenart	Logatec	Rogaška Slatina
(MIN)	Ormož (-0,88)	Bovec (-2,05)	Maribor (-1,95)		Jesenice (-1,53)	Jesenice (-1,54)	Žiri (-1,07)

V spodnji tabeli je prikazano rangiranje in vrednosti za 69 obravnavanih primerov za kazalnik ljudje.

Tabela 4.11: Razvrstitev slovenskih mestnih območij (občin) po kazalniku ljudje.

Občina	Ljudje	Rang	Občina	Ljudje	Rang
Ljubljana	0,93	1	Ptuj	0,03	35
Mengeš	0,80	2	Šmarje pri Jelšah	0,02	36
Brezovica	0,67	3	Slovenj Gradec	0,02	37
Grosuplje	0,65	4	Maribor	-0,03	38
Domžale	0,61	5	Piran	-0,03	39
Logatec	0,54	6	Sevnica	-0,10	40
Trzin	0,52	7	Radovljica	-0,11	41
Trebnje	0,48	8	Nova Gorica	-0,11	42
Slovenske Konjice	0,47	9	Krško	-0,13	43
Šenčur	0,45	10	Brežice	-0,14	44
Vrhnika	0,45	11	Črnomelj	-0,17	45
Medvode	0,38	12	Idrija	-0,22	46
Ribnica	0,36	13	Zalec	-0,23	47
Novo mesto	0,34	14	Zagorje ob Savi	-0,25	48
Postojna	0,32	15	Prevalje	-0,35	49
Velenje	0,31	16	Dravograd	-0,35	50
Koper	0,28	17	Bled	-0,36	51
Kamnik	0,27	18	Šempeter-Vrtojba	-0,38	52
Rogaška Slatina	0,24	19	Ormož	-0,38	53
Celje	0,24	20	Tržič	-0,38	54
Kranj	0,23	21	Laško	-0,38	55
Slovenska Bistrica	0,23	22	Ravne na Koroškem	-0,41	56
Cerknica	0,20	23	Jesenice	-0,41	57
Izola	0,20	24	Murska Sobota	-0,42	58
Miklavž na Dravskem polju	0,19	25	Gornja Radgona	-0,44	59
Škofja Loka	0,18	26	Ruše	-0,44	60
Žiri	0,17	27	Tolmin	-0,46	61
Ajdovščina	0,16	28	Kočevje	-0,47	62
Metlika	0,14	29	Ilirska Bistrica	-0,48	63
Litija	0,14	30	Ljutomer	-0,52	64
Sežana	0,14	31	Trbovlje	-0,57	65
Ankaran	0,13	32	Lendava	-0,64	66
Šentjur	0,11	33	Mežica	-0,65	67
Lenart	0,08	34	Hrastnik	-0,78	68
			Bovec	-0,88	69

Slika 4.7: Prikaz kazalnika ljudi med slovenskimi mestnimi območji (občinami).

4.4 RAVNI OBRAVNAVE MEST PO TREH RAZISKANIH VIDIKIH

Rezultati analize in pregleda stanja na ravni mestnih območij (72 mest v 69 občinah) kažejo na različen vpliv ravni obravnave mest po treh raziskanih vidikih (ekonomski, socialni in prostorsko-okoljski). Medtem ko pri ekonomskem vidiku zbrani podatki, kazalniki na ravni občin oziroma mest že kažejo na nekatere razvojne potenciale mest, je pri socialnem in prostorsko-okoljskem vidiku na podlagi kazalnikov, ki temeljijo na statističnih podatkih, skoraj nemogoče enotno opredeliti potenciale. S tovrstni kazalniki na ravni občin namreč ni moč zajeti pomena lokacije za posamezne potenciale, saj ne upoštevajo prednosti in pomanjkljivosti, ki jih prinašajo prostorske značilnosti, pa tudi odločitve upravljanja prostora. Prav tako z zajemom demografskih kazalnikov na ravni občine ni mogoče prepoznati potenciala, ki ga za razvoj mesta predstavlja vključevanje prebivalcev v razvojne strategije. Prostorske razlike in značilnosti vpetosti urbane strukture v dani prostor, se podrobno pokažejo na lokalnem nivoju kot posledica socialnega in okoljskega potenciala. Zato smo v nadaljevanju raziskave (poglavja 5, 6, 7 in 8) preizkusili preplet treh vidikov (država oz. regija/občina/naselje) ter povezljivosti statističnih podatkov z dejanskim razvojem v prostoru (odnos statistika/prostor oz. lokacija v prostoru).

Analiza je bila opravljena po treh raziskovalnih vidikih:

- Ekonomski vidik (poglavje 6) – gospodarski subjekti in njihova vloga v prostoru,
- Prostorski in okoljski vidik (poglavje 7) – prostor, prostorske rezerve in kvaliteta bivalnega okolja,
- Socialni vidik (poglavje 8) – društva in participatorni vidik upravljanja prostora.

5 IZBOR VZORČNIH MEST V RAZISKAVI IN ANKETA O KULTURI BIVANJA V TEH MESTIH

Ena od temeljnih prednosti mest je koncentracija ljudi in dejavnosti na razmeroma majhnem območju. Ta omogoča, da se socialne in gospodarske interakcije pojavljajo pogosteje in praviloma učinkoviteje. Učinkovitost interakcij je v veliki meri odvisna od uspešnosti posameznega mesta pri usklajevanju in prepletu nadrejenih (praviloma nacionalnih ali nadnacionalnih) in lastnih socialnih, ekonomskih in prostorskih politik. Mesta, ki so pri tem uspešna, istočasno ustvarjajo potencial za gospodarsko uspešnost in hkrati prebivalcem omogočajo **dostojno kakovost življenja**, s tem pa dosegajo optimalen izkoristek svojih razvojnih potencialov.

Ugotovitev opravljene analize in pregleda stanja v Sloveniji je tako tudi ta, da je potrebno pri iskanju in opredeljevanju razvojnih možnosti nujno podrobno razumeti prostor in prostorske značilnosti mesta, tako ožjega urbanega dela kot njegovega ožjega ter tudi širšega zaledja. Na primeru izbranih 4 mest oziroma občin (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje) smo tako izvedli podrobno analizo in pregled stanja na podlagi katere smo poskusili opredeliti razvojne možnosti izbranih mest. Analiza je bila opravljena po treh raziskovalnih vidikih pri čemer so bili dodatno izpostavljeni naslednji vidiki:

- Ekonomski vidik – gospodarski subjekti in njihova vloga v prostoru
- Prostorski in okoljski vidik – prostor, prostorske rezerve in kvaliteta bivalnega okolja
- Socialni vidik – društva in participatorni vidik upravljanja prostora.

5.1 OPREDELITEV KRITERIJEV ZA IZBOR VZORČNIH MEST V NADALJNI RAZISKAVI

Izbor mest v nadaljnji obravnavi je sledil odločitvi o iskanju raznolikosti med kazalniki, ki so odraz gospodarskih aktivnosti (stopnja brezposelnosti), migracij (aktivno prebivalstvo), povprečna površina kmetijskih zemljišč, moč industrije in vloga v BDP. Vzporedno s temi statističnimi podatki je imelo pomembno vlogo prostorska oddaljenost od nacionalnega središča, ki je bila določena kot min 50 km in max 150 km; da je območje občine in naselja (mesta) geografsko razgibano, širitev površin pa omejujejo varstveni režimi (voda, Natura 2000, kulturna dediščina ipd.); pa tudi da je središčno naselje občine edino mesto v občini.

Glede na kazalnike, ki smo jih obravnavali v nalogi »potenciali« pa lahko izluščimo naslednje¹:

- Glede na internacionalizacijo, če odmislimo turizem (Bovec, Piran), je močna mednarodna vpetost industrije in sposobnost pridobivanja evropskih sredstev postavlja na tretje mesto **Ajdovščino**. Največ pridobljenih EU sredstva za raziskovalno-aplikativne projekte v 6.-7.-8. Okvirnem programu (OP) SI partnerjev s sedežem v občini normiranih na prebivalca občine v letu 2017 je bilo zabeleženo v občinah **Ajdovščina, Ljubljana, Izola**.
- Največja razlika med povprečno letno stopnjo brezposelnosti v občini v odnosu do SI povprečja v obdobju 2007-2016 je tudi registrirano v občinah **Lendava in Kočevje**.
- Dimenzija »**Inovativni duh**« v naši analizi pooseblja prednosti, ki jih nosilci ekonomske aktivnosti v mestnih območjih lahko črpajo preko delitve informacij, specializiranega bazena delovne sile in inkubacijske vloge mestnih območji. Izračunani kazalniki kažejo, da se po kazalniku inovacijskega duha najvišje uvrščajo **Velenje**. Največje povprečne letne Investicije v neopredmetena sredstva na podjetje v obdobju 2013-2016 so bile v mestni občini **Velenje**.
- Za mesto **Ptuj** pa lahko rečemo, da jasno vzdržuje slovensko povprečje in v ničemer ne izstopa, sovпада pa po zgoraj prostorsko opredeljenih kazalnikih oddaljenosti, mobilnosti in raznolikosti.

---

¹ Vir vseh podatkov: *Vir: SURS, 2018.*

Tabela 5.1: Podatki Jugovzhodne Slovenije

JUGOVZHODNA SLOVENIJA		KOČEVJE	
Kazalniki za leto 2016	Regija	Občina	Slovenija
Gostota prebivalstva (preb/km ²)	53	29	102
Skupni prirast (na 1.000 prebivalcev)	1,0	-7,6	0,8
Stopnja registrirane brezposelnosti (%)	11,7	22,2	11,2

V tej statistični regiji je v 2016 živel 7 % prebivalcev Slovenije. Med aktivnim prebivalstvom občine je bilo v povprečju 22,2 % registriranih brezposelnih oseb, to je več od povprečja v državi (11,2 %).

Tabela 5.2: Podatki Goriška regija

GORIŠKA REGIJA		AJDOVŠČINA	
Kazalniki za leto 2016	Regija	Občina	Slovenija
Gostota prebivalstva (preb/km ²)	51	78	102
Skupni prirast (na 1.000 prebivalcev)	-2,7	2,5	0,8
Stopnja registrirane brezposelnosti (%)	8,7	9,8	11,2

V goriški statistični regiji je v 2016 živel 6 % prebivalcev Slovenije. Stopnja brezposelnosti v tej regiji je bila nižja od slovenskega povprečja in druga najnižja (7,1 %). Zunaj regije svojega prebivališča je delalo 15 % delovno aktivnih prebivalcev te regije, kar ni veliko, saj je nižjo vrednost tega podatka imela le še osrednjeslovenska statistična regija (9 %).

Tabela 5.3: Podatki Podravska regija

PODRAVSKA REGIJA		PTUJ	
Kazalniki za leto 2016	Regija	Občina	Slovenija
Gostota prebivalstva (preb/km ²)	148	347	102
Skupni prirast (na 1.000 prebivalcev)	-1,6	-0,3	0,8
Stopnja registrirane brezposelnosti (%)	12,5	10,4	11,2

V podravske statistične regije je v 2016 živel 16 % prebivalcev Slovenije. V 2016 je bilo tukaj 10.990 kmetijskih gospodarstev; povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo je bil tukaj peta največja (7,2 ha).

Tabela 5.4: Podatki Savinjska regija

SAVINJSKA REGIJA		VELENJE	
Kazalniki za leto 2016	Regija	Občina	Slovenija
Gostota prebivalstva (preb/km ²)	111	393	102
Skupni prirast (na 1.000 prebivalcev)	1,7	-0,9	0,8
Stopnja registrirane brezposelnosti (%)	12,4	12,4	11,2

V savinjski statistični regiji je v 2016 živel 12 % prebivalcev Slovenije. Stopnja tveganja revščine je bila tukaj med slovenskimi regijami tretja najvišja (15,0 %). Ta regija je ustvarila več kot 11 % nacionalnega BDP (in se s tem podatkom uvrstila na 3. mesto med statističnimi regijami). 45 % regionalne bruto dodane vrednosti je bilo ustvarjene v dejavnosti industrija.

5.2 ANKETA O KAKOVOSTI BIVANJA

V okviru izvajanja aktivnosti projekta so bile izvedene različne ankete in intervjuji, in sicer: na nivoju izbranih mest je bila v prvem koraku izvedena splošna, spletna anketa (predstavljena v nadaljevanju tega poglavja); v okviru analize ekonomskih potencialov smo opravili tudi strukturirane intervjuje z vodilnimi v največjih podjetjih na primeru štirih izbranih mest (poglavje 6); z namenom preveritve razvojnih vizij in potencialov, kot jih vidijo lokalni akterji v slovenskih občinah oz. mestih, ter z namenom metodološke preveritve takega pristopa k zbiranju razvojnih vizij je bil izveden zajem podatkov na podlagi vprašalnika posredovanega preko spletnega portala (poglavje 8). Na ta način smo izvedli preveritev mnenja o posegih in razvoju prostora preko različnih deležnikov. Določene vsebine v anketi /intervjuju se ponovijo oz. so bile zastavljene na drugačen način. V namene razvoja modela raziskovanja potencialov mest s participatornim pristopom, so bile podrobnejše obdelane vsebine s preveritvijo dojemanja procesov v urbanem prostoru preko treh različnih deležnikov (skupine skupnostnega delovanja, dijaki in občinske uprave; več v poglavju 8).

V okviru splošne spletne ankete, katere rezultati so predstavljeni v tem poglavju, smo želeli dojeti prvi vtis o prostoru. Namen vprašalnika je bilo zbiranje objektivnih informacij s strani uporabnikov o kakovost bivanja v občini, ki je eno izmed področji raziskave projekta CRP 2017 »Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja«. Povezave do spletnih anket smo skupaj s pojasnili posredovali na občinske uprave Ajdovščina, Kočevje, Velenje in Ptuj. Ankete so bile namenjene širši javnosti, z namenom pridobiti splošne informacije in odzivnost prebivalcev posamezne občine na izpostavljeno problematiko. Cilj te ankete ni bil pridobitev tolikšnega števila odgovorov, da bi lahko zagotovili merodajnost zbranih povratnih informacij, temveč preveritev odzivnosti in željo posameznikov po vpletenosti v prostorsko problematiko in vpogled v razumevanje kakovosti bivanja.

Pri oblikovanju tovrstne splošne spletne ankete moramo opozoriti tudi na dejstvo, da je težko določiti reprezentativen vzorec (kako z izborom anketirancev pridobiti določen vzorec odgovorov na podlagi katerih se vrednosti in razbira posebnosti odgovorov, če so potencialni odgovarjajoči na anketo odvisni od dostopnosti interneta in tehnologije). Ob tem smo sledili načelu, ki ga poudarjajo številni avtorji in je podrobno razčlenjeno v »Uporaba spletnih anket v kombiniranih načinih zbiranja podatkov« (Zajec, 2013). Za splošno populacijo pa lahko spletne ankete uporabimo tudi pri reprezentativnih vzorcih, če uporabimo kombinirane načine anketiranja tako, da se napaka pokritja ne povečuje (Couper 2000, 467–473; de Leewu in Hox 2011; de Leeuw 2005; Shamshiri-Petersen in Clement 2011).

Pri oblikovanju vprašanj in posameznih sklopov vprašanj so bile upoštevane naslednje omejitve [Fikfak, Zbašnik-Senegačnik, 2003: 7]:

- anketa ne sme biti predolga;
- vprašanja in izbirni odgovori morajo biti jasni in nedvoumni;
- vprašanja so bila geografsko omejena (izpolnjevali so jo le uporabniki obravnavanega prostora);
- večina vprašanj mora tvoriti podlago za vzorčenje različnih odgovorov;
- anketa mora biti anonimna in ne sme zahtevati osebnih podatkov izpolnjevalca, po katerih bi lahko osebo poimensko locirali v prostoru.

Splošna, spletna anketa je bila izvedena v naslednjem obdobju: december 2018 in januar 2019, izvedena preko brezplačnega spletnega portala www.1ka.si. Za preverbo učinkovitosti ankete je bilo v začetku meseca december 2019 izvedeno testno anketiranje, ki so ga izvedli avtorji ankete sami.

Anketiranci so bili pridobljeni preko občinskih promocijskih služb (objave na spletnih straneh občine, FB straneh občin, itd.). Pridobljenih je bilo 445 odgovorov, od tega je bilo za 4 vzorčna mesta 287 anket izpolnjenih v celoti in uporabljenih za nadaljnjo analizo. Ugotovljeno je bilo tako kaj prebivalce v mestu moti, kakšno mesto si želijo in kje vidijo največje potenciale za njegov razvoj. Kot zaključek ankete je bil določen datum 31.1.2109. Do tega datuma je bilo prejetih 287 popolnih odgovorov. Pri pregledu izpolnjenih vprašalnikov za posamezna vzorčna mesta, je pomembna predvsem strokovna ocena pridobljenih odgovorov.

5.2.1 Vsebina ankete

Anketa je bila vsebinsko razdeljena na štiri samostojne, vendar vsebinsko povezane sklope. Pri oblikovanju vprašalnika smo se zaradi preglednosti informacij in enostavnosti uporabe odločili za predoblikovane odgovore. V nekaterih primerih so uporabniki lahko oddali svoje dodatno mnenje ali dodaten odgovor (podrobno v prilogi 7).

Sklopi ankete:

1. **sklop »SPLOŠNO«** – osnovni podatki o anketirancu. Zbrani so podatki o spolu, starosti, nivoju izobrazbe in pravnem statusu ter drugi splošni podatki, ki so služili kot uvod v anketo in so nudili osnovo za oceno odgovorov v nadaljnjih sklopih. Odgovori so zagotavljali ohranjanje anonimnosti.
2. **sklop »VAŠE BIVALNE NAVADE«** – v tem sklopu so bila vprašanja usmerjena v preverjanje navad uporabe prostora in s tem tudi prioritet, ki jih imajo posamezniki pri razumevanju in ocenjevanju prostora. V tem sklopu smo želeli slediti naslednjemu: ali se anketiranci zavedajo kaj predstavlja kakovost bivanja. Spraševali smo predvsem o navadah gibanja v prostoru, kar nam je bilo ključno povezljivo z vprašanjem mobilnosti glede na statističen podatke obdelane v predhodnem koraku raziskovanja kazalnikov (metodologija analize stanja v prostoru, poglavje 3 in 4).
3. **sklop »DEJAVNOSTI«** – preverba kritične presoje razvoja v naselju. S serijo vprašanj smo sledili oceni anketirancev o prostorskem razvoju občine. Z vprašanji, preko katerih so primerjali dosedANJI razvoj, smo anketirance spraševali o prostorskih razvojnih potrebah in o izzivih, ki jih lahko razvoj (pretiran ali preskromno zastavljen) prinese v obliki vplivov na prostor in s tem na kakovost bivanja. V tem sklopu smo anketirance neposredno spraševali o stanju prometa kot enega od kazalnikov, ki smo ga zaznali kot pokazateljev razvoja (poglavje 3 in 4). Spraševali smo o ekoloških, prometnih in vizualnih vplivih razvoja na prostor.
4. **sklop »ŽELJA PO SPREMEMBAH«** – je obravnaval prostorsko razvojne vizije anketirancev. V tem delu smo predvsem sledili razumevanju kaj prostorska vizija za »splošno populacijo« sploh pomeni. Glede na samo strukturo zastavljenih vprašanj smo sklepali, da se bo večina odgovorov dotikala problematike mobilnosti, prometa, uporabe lokalnega prevoza in pomanjkljivosti povezanih z uporabo površin namenjenih mobilnosti in dostopnosti ter delovni mobilnosti (poglavje 3 in 4; podrobno glede na izbor štirih mest pa v poglavju 7).

Ajdovščina

SPLOŠNI OPIS OBČINE:

Občina Ajdovščina leži v zahodnem delu Slovenije, v Goriški statistični regiji. Razteza se na 245,23 km² površine in se tako uvršča na 18. mesto med slovenskimi občinami. V občini je 45 naselij in 26 krajevnih skupnosti (KS), ki so pomembni deležniki pri uresničevanju enakomernega razvoja celotnega območja občine. Po statističnih podatkih je občina leta 2013 imela 19.024 prebivalcev z gostoto poselitve 78 prebivalcev na km², leta 2018 pa je število prebivalcev nekoliko zraslo in znaša 19.130. Po podatkih statistike je število zaposlenih leta 2013 znašalo 4.441, stopnja registrirane brezposelnosti pa je bila 14,7%.

Po predlogu Občinskega prostorskega načrta (OPN) je približno 64 % območja občine gozdnih zemljišč, 28 % je kmetijskih zemljišč, 8 % površine pa je namenjeno urbanizaciji in infrastrukturi. V občini je prisoten intenziven proces zaraščanja kmetijskih zemljišč. Približno 76 % površine občine je v varovanem območju Nature 2000. Glavna cestna povezava v občini je hitra cesta H4 Razdrto – Vrtojba. Mestnega javnega potniškega prometa ni, organiziran je le medkrajevni potniški avtobusni promet. Razvoj turizma v občini je tesno povezan z

razvojem destinacije Vipavske doline. Zato sta občini Ajdovščina in Vipava v letu 2016 sprejeli skupno Strategijo razvoja turizma Vipavske doline 2016–2030. Razvoj turizma temelji na treh stebrih, in sicer na: 1_aktivnem/športnem turizmu, ki sloni na aktivnem preživljanju prostega časa v neokrnjeni naravi; 2_gastronomskem turizmu, ki sloni na vinu in kulinariki Vipavske doline; ter 3_dediščinskem turizmu, ki sloni na kulturni dediščini in naravnih vrednotah Vipavske doline.

Težnje prostorskega razvoja so gradnja stanovanj za lastne potrebe in za trg, gradnja objektov za trgovino, proizvodne dejavnosti in storitve. Razvojni interesi države in regije na območju občine Ajdovščina so: ureditev plazu Slano blato in magistralni plinovod M3 in kompresorsko postaja.

Medobčinski razvojni interesi so: urejanje vodnih zadrževalnikov Vogršček in Košivec in razvijanje turističnih poti in povezav območij. Lokalni razvojni interesi pa so

usmerjeni v: načrtno urbanistično urejanje obstoječih razvojnih območij (nezazidanih stavbnih zemljišč); prerazporeditev območij za bivanje na ustreznejše površine za razvoj naselja; določitev novih stavbnih zemljišč za krajevne razvojne potrebe v drugih naseljih; izboljšava krajevnega prometnega omrežja in umirjanje prometa v naseljih ter izboljšava komunalnega in energetskega omrežja.

Viri:

Strategija razvoja občine Ajdovščina do leta 2030 (2017).

Odlok o občinskem prostorskem načrtu OPN Občine Ajdovščina (2014).

Statistični urad RS (SURS).

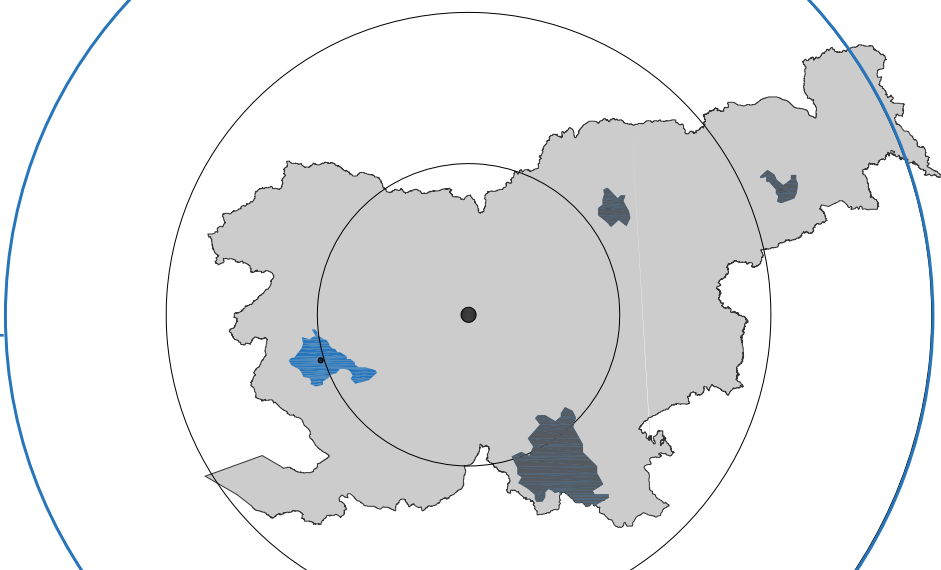
Vir fotografije: <http://www.vipavskadolina.si/en/splosno/ajdovscina>

SPLOŠNI STATISTIČNI PODATKI OBČINA AJDOVŠČINA

Površina	245,2 km ²
Prebivalstvo (2018)	19.130
• moških	9.699
• žensk	9.431
Povprečna starost	40,8 let
Stanovanjske površine	29,99 m ² /os
• gospodinjstev:	6.993
• družin:	4.835
Delovno aktivnih (2008)	8.073
• brezposelnih	423
Povprečna plača (2008)	
• bruto	1304,82€
• neto	861,14€
Študentov	1.152

mesto AJDOVŠČINA

Država	Slovenija
Statistična regija	Goriška regija
Tradicionalna pokrajina	Primorska
Občina	Ajdovščina
Površina	7,0 km ²
Nadmorska višina	106,1 m
Prebivalstvo (2018)	
• Skupno	6.678
• Gostota	950 preb./km ²
Časovni pas	CET (UTC+1)
• Poletje (DST)	CEST (UTC+2)
Poštna številka	5270

5.2.2 Ajdovščina

Na anketo se je v občini Ajdovščina odzvalo 39 posameznikov, na posamezna vprašanja pa je vedno odgovorilo vsaj 30 posameznikov. Iz odgovorov je bilo možno pridobiti nekaj zanimivih informacij.

Analiza ter predstavitev rezultatov po sklopih

Analiza je obdelana glede na strukturo ankete po sklopih. V nadaljevanju so izpostavljene so zanimivejše ugotovitve (celoten prikaz analize prejetih odgovorov v obliki grafov je v Prilogi 7).

1. sklop »SPLOŠNO«

Zbiranje osnovnih podatkov o anketirancu je bil osnovni namen uvodnih vprašanj v anketo. Vsi odgovarjajoči so ta del vprašalnika izpolnili brez pripomb.

Kljub temu, da je po statističnih podatkih v občini skoraj isto število moških kot žensk, je na anketo za občino Ajdovščino odgovorilo le 33% moških in kar 67% žensk. Struktura anketirancev kaže na dobro formalno izobraženost; univerzitetna izobrazba ima več kot 60% anketirancev, nekaj manj od 20% anketirancev ima magisterij in doktorat. Za brezposelne se je opredelilo okvirno 10% vprašanih.

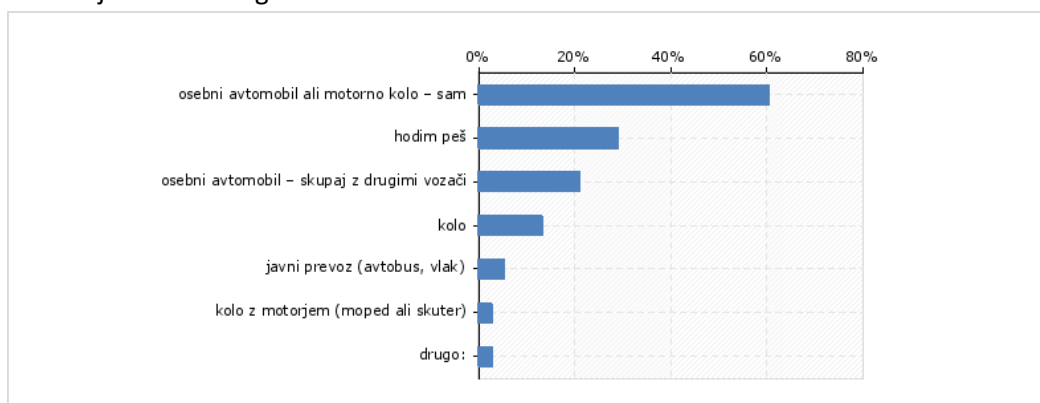
Zanimivo je, da so se vsi vprašani pravilno držali opredelitve statistične regije (vir: Statistični urad RS in Geodetska uprava RS). Kot zanimiv podatek lahko izpostavimo, da je skoraj isto število anketirancev zaposlenih v občini v kateri prebivajo kot je število vozačev.

2. sklop »VAŠE BIVALNE NAVADE«

V tem sklopu, v okviru opredelitve bivalnih navad, gre kot podatek izpostaviti, da ima le približno 25% anketirancev od svojega delovnega mesta prebivališče v oddaljenosti do 2km in 20% v oddaljenosti od 2 do 10km. Podatek se lepo odraža v potovalnih navadah anketirancev (graf 5.1), saj jih 60% uporablja individualni motorni transport, 25% pa jih v službo odhaja peš. Javni prevoz uporablja le približno 5% anketirancev. Iz serije vprašanj izhaja ugotovitev, da večina vprašanih pretežen del svojih dnevnih aktivnosti, kot so: nakupovanje, preživljanje prostega časa in splošno socializacijo; izvaja v občini ali v občinskem središču.

Graf 5.1: Katera prevozna sredstva največkrat uporabljate za pot do delovnega mesta? (n = 38)

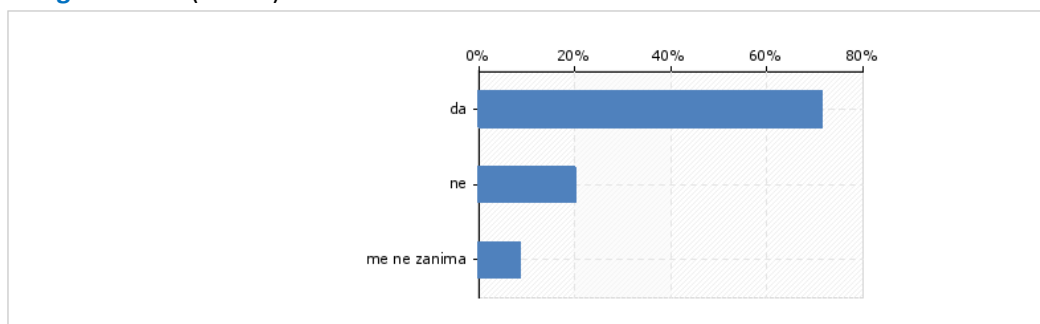
Možnih je bilo več odgovorov

3. sklop »DEJAVNOSTI«

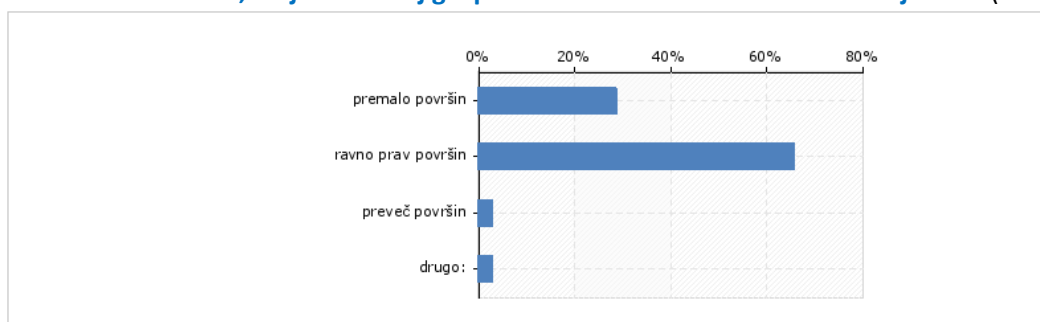
V tem sklopu, ki je osredotočen na pridobivanje informacij o razvojni dinamiki prostora se je za zanimivo izkazalo, da je večina prebivalcev s trenutnim stanjem relativno zadovoljna (graf 5.2). K povečanju razvoja, in s tem namenjanjem dodatnih površin za razvojne gospodarske dejavnosti, se odloča preko 20%, več posameznikov kot pa za zmanjševanje le teh. Prav tako je večina zadovoljna z vizualnim vplivom, ki ga imajo nestanovanjske stavbe na podobo prostora. Kot negativno pa ocenjuje skoraj 50% anketirancev vpliv, ki ga imajo dejavnosti na promet, kljub temu, da jih skoraj isti odstotek ugotavlja, da so poslovne cone primerno umeščene v prostor in da večina vprašanih ne vidi težav glede vpliva stoječega prometa na vizualno podobo naselja.

Graf 5.2: Ali menite da so poslovne dejavnosti in poslovne površine primerno umeščene v prostor vašega mesta? (n = 35)

»Neurejenost« stanovanjskih stavb kot vizualno moteč element zaznava večina vprašanih. Bolj kot neurejeno parkiranje, pa jih več ocenjuje za neugledno splošno urejenost javnih prostorov in trgov. Kar 60% odgovarjajočih na anketo ugotavlja, da se je za razvoj in izboljšanje življenjskih razmer v občini v zadnjem desetletju naredilo veliko, na kar kaže tudi rezultat v grafu 5.3. Vprašani pričakujejo nadaljevanje tega trenda.

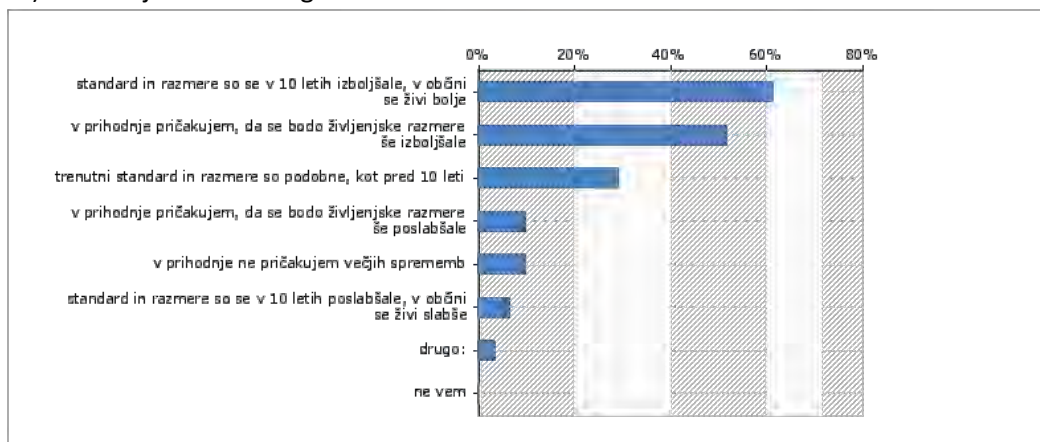
Graf 5.3: Ali menite, da je za razvoj gospodarstva v mestu in občini namenjenih: (n = 35)

4. sklop »ŽELJA PO SPREMEMBAH«

V zadnjem sklopu vprašanj so anketiranci videli izboljšanje življenjskih razmer kot posledico povečanja gospodarskega razvoja. Na splošno so z življenjskim standardom zadovoljni, v zadnjih 10ih letih se v občini živi bolje (graf 5.4). Največji potencial gospodarskega razvoja vidijo v razvoju malih podjetij in turistični dejavnosti povezano z značilnostmi prostora. Prav turizem, kot dejavnost in potencial razvoja, so prepoznali za najmanj izkoriščen potencial.

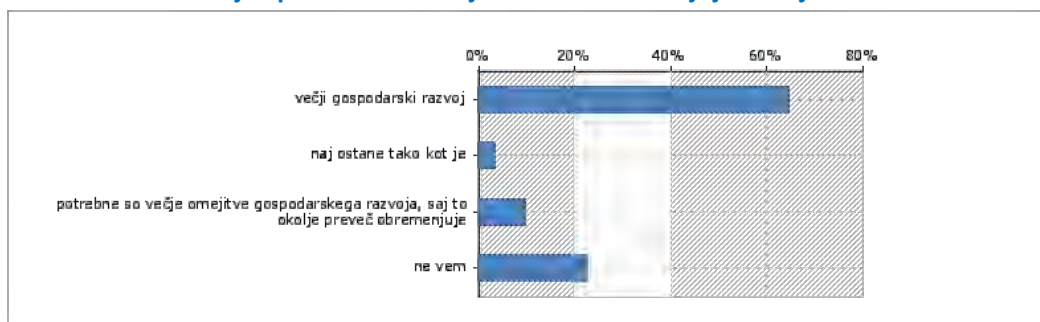
Graf 5.4: Kako ocenjujete življenjski standard in življenjske razmere v občini v kateri prebivate? (n = 31) Možnih je bilo več odgovorov.

Ugotovitve

Iz pregleda odgovorov glede želja in oblik prihodnjega razvoja (graf 5.5) je mogoče ugotoviti, da so uporabniki na splošno zadovoljni z gospodarskim razvojem in prostorsko razvojnimi trendi. Si pa slednjega želijo še več. Največje razvojne rezerve vidijo v razvoju lokalnih značilnosti, z usmeritvijo v turistični razvoj. Načrtovalci in urejevalci prostora bodo, kot menijo vprašani, morali veliko pozornosti nameniti urejanju prometne infrastrukture, saj je že sedaj preobremenjena. Iz pregleda mobilnih navad pa lahko ugotovimo, da je potreben premislek o delovanju javnega prometa, saj večina posameznikov uporablja osebna prevozna sredstva, kljub mali oddaljenosti od interesnih točk v prostoru in kljub zavedanju, da je zvočno onesnaženje in onesnaženja zraka največji ekološki problem in kazilo življenjskega standarda. Z analizo odgovorov ugotavljamo, da je motorni promet označujejo kot glavni krivec za slabo kakovost javnih prostorov v mestu.

Graf 5.5: Kakšen naj bi po vašem mnenju moral biti nadaljnji razvoj v vašem mestu in občini. (n = 31)

Med pomembne vidike prostorskega razvoja, v smislu izboljševanja življenjskih razmer, odgovarjajoči opozarjajo na izboljšanje vizualne podobe prostora in ureditev ter osmislicev odprtih javnih površin. V odgovorih je izpostavljena nujnost preureditve/ureditve prostora tržnice in nemotoriziranih prometnih povezav.

Kočevje

SPLOŠNI OPIS OBČINE:

Občina Kočevje je največja občina v RS z 80 naselji, v katerih je po statističnih podatkih iz leta 2017 živel 15.881 prebivalcev. Mesto Kočevje je upravno, gospodarsko in kulturno središče občine in je po podatkih iz 2017 imelo 8.305 prebivalcev. Površina občine znaša 555,7 km², gostota poselitve pa 28,6 prebivalcev na km². 90% površine občine pokrivajo mešani gozdovi. Njena velikost predstavlja tudi omejitve kot npr. vzdrževanje zahtevne infrastrukturne mreže zaradi razpršene poselitve. To se odraža tudi v odseljevanju mladih kot tudi v večjih naporih pri pridobivanju novih investicij. V letu 2018 je občina prejela nagrado Zlati kamen, nagrado za razvojno najbolj prodorno občino leta.

V času po drugi svetovni vojni pa do slovenske osamosvojitve so bile glavne gospodarske panoge na Kočevskem lesna, tekstilna, transportna in kemična industrija. Danes pa je edino podjetje,

ki se je ohranilo iz tistih časov, tovarna Melamin d.o.o. Število zaposlenih je leta 2012 znašalo 3.812, stopnja registrirane brezposelnosti pa je bila 20,7%.

Trenutno obstajata v občini Kočevje dve glavni prometni povezavi, ki veljata za pomembnejši tranzitni poti. Stanje občinskih cest je le deloma ustrezno. V občini pojavlja potreba po prenovi in izgradnji prometne infrastrukture. Ob rekonstrukcijah pomembnejših cest v občini v zadnjem času so se uredile tudi kolesarske steze in pešpoti, ki pa še vedno predstavljajo nepovezano omrežje. Železniška proga na relaciji Grosuplje-Kočevje ni v obratovanju.

Strategija razvoja turizma v Kočevju sledi trajnostnemu razvoju. Razvili bodo dejavnosti na področju aktivnih počitnic, zdravega oddiha, športa, doživetij v naravi, gastronomije in mladinskega turizma, ki bodo tesno povezane s trajnostnim razvojem občine.

Vir:
*Občina Kočevje Celostna prometna strategija (2015).
Občina Kočevje Celostna prometna strategija (2017).
Strategija razvoja turizma v občini Kočevje 2015 – 2025 (2015).
Statistični urad RS (SURS).*

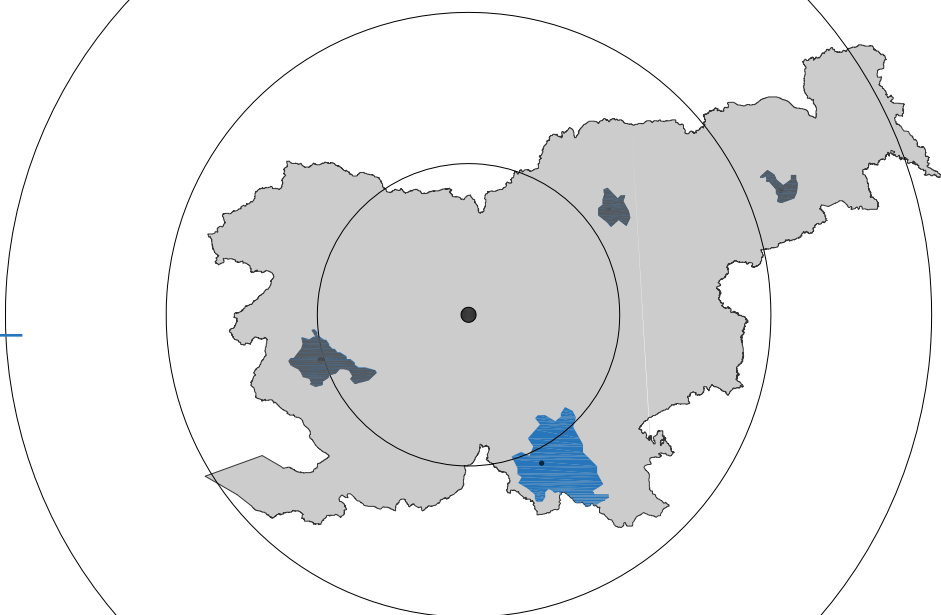
Vir fotografije: <http://moja-dolenjska.si/kocevje-yaskawa-bo-prvo-tovarno-odprla-spomladi/>

SPLOŠNI STATISTIČNI PODATKI OBČINA KOČEVJE

Površina	563,7 km ²
Prebivalstvo (2018)	15.771
• moških	7.824
• žensk	7.942
Povprečna starost	41,55 let
Stanovanjske površine	28,45 m ² /os
• gospodinjstev:	5.729
• družin:	4.626
Delovno aktivnih (2008)	8.109
• brezposelnih	1.529
Povprečna plača (2003)	
• bruto	838,84€
• neto	546,03€
Študentov	480

mesto KOČEVJE

Država	Slovenija
Statistična regija	Jugovzhodna
Tradicionalna pokrajina	Dolenjska
Občina	Kočevje
Površina	14,14 km ²
Nadmorska višina	466,5 m
Prebivalstvo (2018)	
• Skupno	8.240
• Gostota	580 preb./km ²
Časovni pas	CET (UTC+1)
• Poletje (DST)	CEST (UTC+2)
Poštna številka	1330

5.2.3 Kočevje

Na anketo so je v občini Kočevje odzvalo 74 posameznikov, odgovore pa je vedno oddalo več kot 60 posameznikov. Iz ankete je bilo možno pridobiti zanimive informacije, ki jih podajamo v nadaljevanju.

Analiza ter predstavitev rezultatov po sklopih

Analiza je obdelana glede na strukturo ankete po sklopih. Izpostavljene so zanimivejše ugotovitve (celoten prikaz analize prejetih odgovorov v obliki grafov je v Prilogi 7).

1. sklop »SPLOŠNO«

Zbiranje osnovnih podatkov o anketirancu je bil osnovni namen uvodnih vprašanj v anketo. Vsi odgovarjajoči so ta del vprašalnika izpolnili brez pripomb.

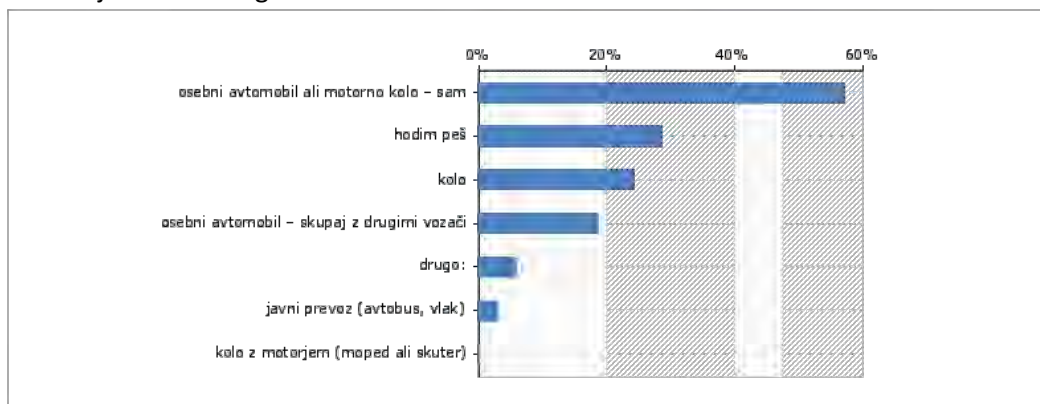
Kljub temu, da je po statističnih podatkih v občini skoraj isto število moških kot žensk, je na anketo v občini Kočevje odgovorilo le 31% moških in kar 69% žensk. Anketiranci so načeloma dobro izobraženi; univerzitetna izobrazba 70%, nekaj čez 10% anketirancev ima magisterij ali doktorat. Za zaposlene se je opredelilo skoraj 80% vprašanih, medtem, ko je brezposelnih, upokojencev in šolajočih skoraj 20% anketirancev.

2. sklop »VAŠE BIVALNE NAVADE«

V tem sklopu, v okviru opredelitve bivalnih navad, gre kot podatek izpostaviti, da ima le nekaj čez 30% anketirancev od svojega delovnega mesta oddaljeno prebivališče do 2km, skoraj 35% pa živi v radiju 2 do 10km od svojega delovnega mesta. Kljub temu, skoraj 60% vprašanih uporablja osebni avtomobil za prevoz do delovnega mesta (graf 5.6). Na delo odhaja peš (30%) ali s kolesom (25%) kar 55% vprašanih. Javni prevoz uporablja le nekaj manj kot 5% anketirancev, medtem ko jih več kot 80% javnega prometa ne uporablja nikoli. Kot argumentacijo za izbrani način dnevne migracije na delovno mesto je izpostavilo 45% vprašanih praktičnost in hitrost, ter 30% pomanjkanje alternativ. Polovica vprašanih se za javni prevoz ne zanima ali pa nimajo možnosti uporabe le-tega. 50% vprašanih javnega prometa ne bi uporabljalo nikoli, ostali pa so pripravljeni svoje navade prilagoditi v primeru boljše organiziranosti sistema in izpolnitve drugih pogojev. Iz serije vprašanj izhaja ugotovitev, da večina vprašanih pretežen del svojih dnevnih aktivnosti, kot so: nakupovanje, preživljanje prostega časa in splošno socializacijo; izvaja v občini ali v občinskem središču. Kar 90% jih pri tem uporablja osebni avtomobil.

Graf 5.6: Katera prevozna sredstva največkrat uporabljate za pot do delovnega mesta? (n = 70)

Možnih je bilo več odgovorov.

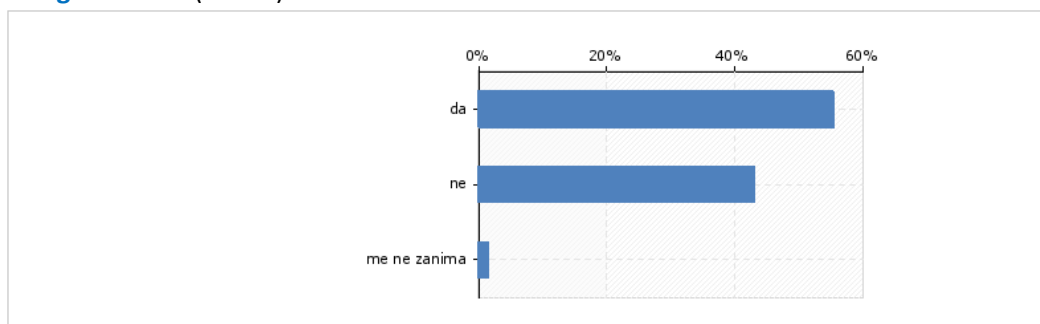

3. sklop »DEJAVNOSTI«

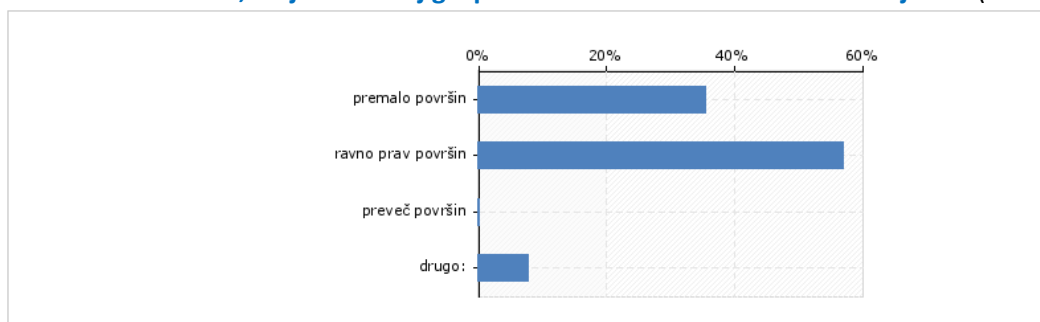
V tem sklopu, ki je bil bolj osredotočen na pridobivanje konkretnjših informacij o razvojni dinamiki prostora, se je za zanimivo izkazalo, da je polovica vprašanih s trenutnim stanjem relativno zadovoljna, polovica pa vidi možnosti za izboljšavo ali čuti potrebo po spremembah.

Da so poslovne dejavnosti v prostor primerno umeščene (graf 5.7) meni skoraj 60% vprašanih, nekaj več kot 40% pa jih meni da temu ni tako. Tako večina opaža, da so območja za poslovne dejavnosti razpršena po celotnem naselju in neusklajeno umeščena med območja z drugačno namembnostjo. Da je teh površin premalo (cca 35%), ali ravno prav (cca 55%), meni 90% vprašanih (graf 5.8). Med dodatnimi odgovori je bilo glede rezerv površin izraženo: »dovolj, vendar so neizkoriščene, prazne«.

Graf 5.7: Ali menite da so poslovne dejavnosti in poslovne površine primerno umeščene v prostor vašega mesta? (n = 65)

Graf 5.8: Ali menite, da je za razvoj gospodarstva v mestu in občini namenjenih: (n = 65)

O resnih učinkih na prostor in bivalno ugodje je opozorilo: 60% - povečanje prometa, 50% - onesnaženje zraka, 30% - onesnaženje vodotokov, 25% - onesnaženje tal.

Večina, kar 80%, je opozorila na moteč vizualni učinek propadajočih in neurejenih stanovanjskih objektov. Kar 30% anketirancev je ugotovilo, da je moteča avtobusna postaja in 30%, da je moteča stavba banke. Iz posameznih odgovorov so izpostavljene kot moteče tudi stavbe: NAMA center, hotel Valenti, bar Hram in Melamin.

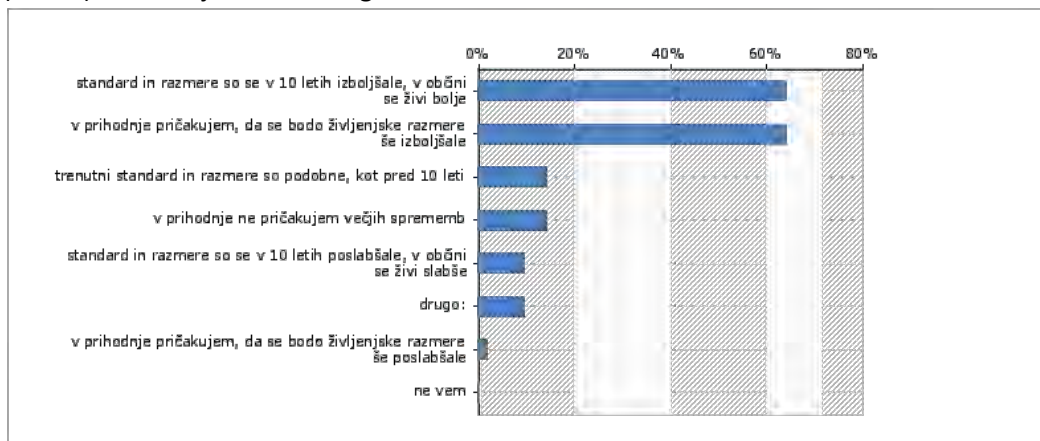
Ugotovljeno je splošno pomanjkanje parkirnih prostorov in površin/objektov/infrastrukture za prireditve in druge javne površine.

4. sklop »ŽELJA PO SPREMEMBAH«

V zadnjem sklopu vprašanj so anketiranci videli izboljšanje življenjskih razmer v povečanju gospodarskega razvoja in pričakujejo nadaljevanje tega trenda (graf 5.9). Kot dodatna opozorila je nekaj anketirancev izpostavilo romsko problematiko in pričakovanje ureditve odprtih vprašanj vezanih na odnose z romsko skupnostjo.

Graf 5.9: Kako ocenjujete življenjski standard in življenjske razmere v občini v kateri prebivate?

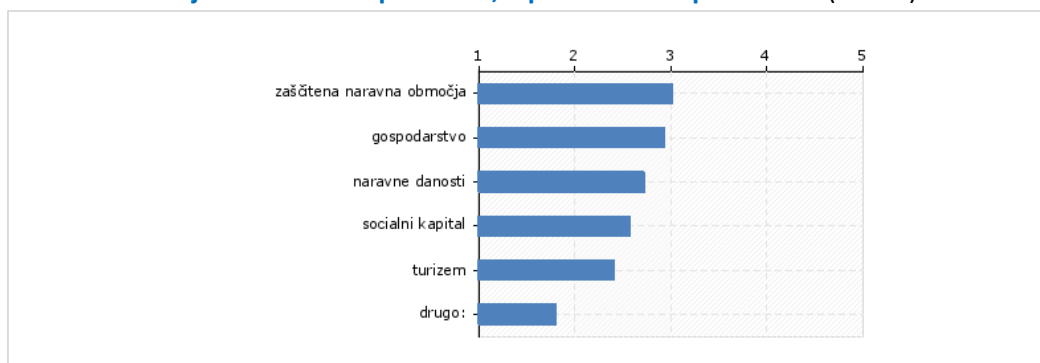
(n = 64) Možnih je bilo več odgovorov.

Ugotovitve

Ankete so v načelnem potrdile ugotovitve pridobljene iz analiz prostora (v nadaljevanju podrobno v poglavju 7 in prilogi 9). Zaloge površin za stanovanja, centralne dejavnosti in proizvodno/gospodarsko dejavnost je dovolj. Vprašljiva je umeščenost v prostor zaradi prepletenosti programov in mešanja dejavnosti. Kot glavni razvojni potencial so vprašani prepoznali lesno predelovalno industrijo in turizem vezan na jezero in reko Kolpo.

Graf 5.10: Kako so izkoriščeni našeti potenciali v vaši občini. Ocenite izkoriščenost od 1 do 5 pri čemer 1 označuje neizkoriščen potencial, 5 pa izkoriščen potencial. (n = 64)

Gospodarski razvoj pozdravljajo, vendar bo povečanje obremenitve morale predvideti tudi preureditev prometne infrastrukture. Ocena vplivov na okolje in preudarnost pri načrtovanju prekomernega gospodarskega razvoja je ključnega pomena za ohranjanje ali izboljšavo primerne bivalnega okolja (graf 5.10). Prav k temu bi pozitivno prispeval tudi javni promet ali pa ureditev osebnemu avtomobilskemu prevozu alternativnih rešitev. Kot pomembno točko je bila v vprašalniku izražena želja po ureditvi kolesarskih poti, zaprtju središča naselja za avtomobilski promet in splošno omejevanje dostopnosti osebnega avtomobilskega prometa.

Ptuj

SPLOŠNI OPIS OBČINE:

Mestna občina Ptuj leži v severovzhodni Sloveniji, v središču Spodnjega Podravja in je del statistične regije Podravje. Površina občine znaša 66,65 km². Mestno občino Ptuj sestavljajo 10 naselij, ki so združena v 5 mestnih četrtih skupnosti (Center, Ljudski vrt, Panorama, Jezero, Breg- Turnišče) ter 3 primestne četrtne skupnosti (Grajena, Rogoznica in Spuhlja). Leta 2017 je občina imela 23.117 prebivalcev. Gostota poselitve v MO Ptuj je 346,6 prebivalcev na km², kar močno presega slovensko povprečje (102 preb./km²). Mesto Ptuj po podatkih iz leta 2017 ima 17.780 prebivalcev.

Občina Ptuj ima številne prednosti, kot so: ugodna geografska lega – ob avtocestni vpadnici, razvojne možnosti na področju kmetijstva in agroživilstva, ki imajo širši regijski, nacionalni in internacionalni vpliv, uveljavljena blagovna znamka »dobrote slovenskih kmetij« in znamka Perutnina Ptuj, kulturna pestrost, tradicionalne prireditve, razvoj rekreacijsko-izletniškega turizma, razvita mreža družbene infrastrukture, veliki potencial obnovljivih virov energije, visoka stopnja biotske raznovrstnosti in dr. Prisotni pa o tudi trendi: izseljevanje mladih iz mesta, povečan indeks staranja prebivalcev, negativen naravni in selitveni prirast, podjetniška miselnost in inovacijska

kultura sta na nizki ravni, primanjkuje podjetniških pobud, nizek priliv zunanji naložb, cene zemljišč in poslovnih prostorov so visoke, nizka stopnja zavedanja o prednostih povezovanja akterjev znotraj agroživilske verige, slabo stanje prometne infrastrukture, pomanjkanje varnih poti in kolesarskih povezav, slabo izkoriščen turistični potencial (staro mestno jedro, reka Drava), nepovezanost turizma z ostalimi gospodarskimi panogami, pomanjkanje vseljivih stanovanj za mlade, starejše, idr.

Usmeritev prostorskega razvoja Mestne občine Ptuj upoštevajo izhodišča SPRS: mesto Ptuj kot središče nacionalnega pomena in kot središče regionalnega območja, Dravsko in Ptujsko polje ter Slovenske gorice z vmesnimi dolinami kot območje intenzivnega kmetijstva in pomemben vodonosnik pitne vode, reka Drava kot področje za pridobivanje električne energije, območje občine kot območje križanj pomembnih prometnih koridorjev in drugih mednarodnih infrastrukturnih koridorjev, dobro prometno navezanost občine na

pomembnejša središča v Sloveniji in izven Slovenije, mesto Ptuj z okolico kot območje izjemne kulturne dediščine, dobro razpoznavna arhitekturna identiteta in pomembno turistično središče ter kot prometni terminal mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena, območje občine kot turistično območje v širšem jedrnem območju mesta Maribora s širšo okolico in dr.

Vir:

Vizija in strategija Mestne občine Ptuj 2015 – 2025;

Trajnostna urbana strategija.

Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ptuj (2015).

Statistični urad RS (SURS).

Vir fotografije: <https://www.lonelyplanet.com/slovenia/ptuj>

SPLOŠNI STATISTIČNI PODATKI OBČINA PTUJ

Površina	66,7 km ²
Prebivalstvo (2018)	23.162
• moških	11.489
• žensk	11.673
Povprečna starost	36,65 let
Stanovanjske površine	29,94 m ² /os
• gospodinjstev:	8.303
• družin:	6.780
Delovno aktivnih (2008)	11.590
• brezposelnih	2.168
Povprečna plača (2003)	
• bruto	936,00€
• neto	600,00€
Študentov	898

mesto PTUJ

Država	Slovenija
Statistična regija	Podravska
Tradicionalna pokrajina	Štajerska
Občina	Ptuj
Površina	25,649 km ²
Nadmorska višina	232 m
Prebivalstvo (2018)	
• Skupno	17.793
• Gostota	690 preb./km ²
Časovni pas	CET (UTC+1)
• Poletje (DST)	CEST (UTC+2)
Poštna številka	2250

5.2.4 Ptuj

Na anketo so je v občini Ptuj odzvalo 148 posameznikov, na vprašanja pa je vedno odgovorilo več kot 120 anketirancev. Iz zbranih podatkov je bilo možno pridobiti informacije, ki so nam služile kot dodatna preveritev podatkov v nadaljnji analizi prostora (poglavje 7).

Analiza ter predstavitev rezultatov po sklopih

Analiza je obdelana glede na strukturo ankete po sklopih. Izpostavljene so zanimivejše ugotovitve (celoten prikaz analize prejetih odgovorov v obliki grafov je v Prilogi 7).

1. sklop »SPLOŠNO«

Zbiranje osnovnih podatkov o anketirancu je bil osnovni namen uvodnih vprašanj v anketo. Vsi odgovarjajoči so ta del vprašalnika izpolnili brez pripomb.

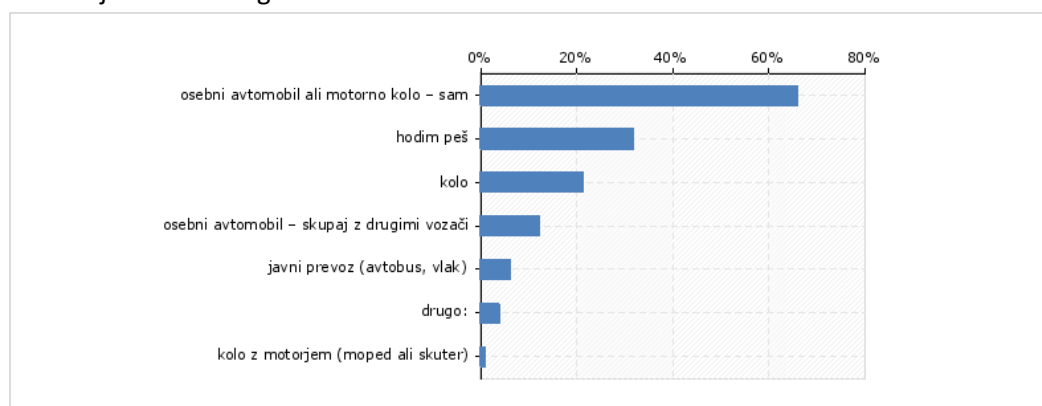
Na anketo je odgovarjalo skoraj isto število žensk (58%) kot moških (42%). Anketiranci so izkazali dobro izobrazbo: univerzitetna izobrazba - 60% in skoraj 10% - magisterij ali doktorat. Skoraj 40% vprašanih ima vsaj srednješolsko ali poklicno izobrazbo. Za zaposlene se je opredelilo skoraj 70% vprašanih. Brezposelnih, upokojenih ali še šolajočih je nekaj manj kot 30%. Po starostni strukturi je 50% anketirancev starih med 21 in 40 let, 40% pa med 41 in 60 let. Večina, več kot 60% vprašanih živi v naselju z več kot 10.000 prebivalci.

2. sklop »VAŠE BIVALNE NAVADE«

V tem sklopu, v okviru opredelitve bivalnih navad, gre kot podatek izpostaviti, da živi 80% anketirancev v lastniškem bivališču in da je 60% vprašanih od svojega delovnega mesta oddaljenih manj kot 10km. Za dnevno migracijo v službo jih več kot 40% porabi manj kot 10 minut, kljub temu pa za prihod na delovno mesto uporablja individualni osebni prevoz več kot 60% vprašanih.

Za hojo ali uporabo kolesa se odloča skoraj 40% zaposlenih. Javni prevoz je v zanemarljivi uporabi, saj večina (50%) ugotavlja, da je osebni prevoz najučinkovitejši ali pa ni drugih alternativ (35%) (graf 5.11). Kar 70% vprašanih javnega prevoza ne uporablja nikoli.

Graf 5.11: Katera prevozna sredstva največkrat uporabljate za pot do delovnega mesta? (n = 132)
Možnih je bilo več odgovorov

V primeru boljše urejenosti javnega prometnega sistema bi se te oblike prevoza posluževalo skoraj 60% vprašanih za vsakodnevno migracijo na delovno mesto. Osebnemu avtomobilu se je pripravljenih v primeru vzpostavitve dobrega sistema javnega prevoza v celoti odpovedati kar 40% anketirancev.

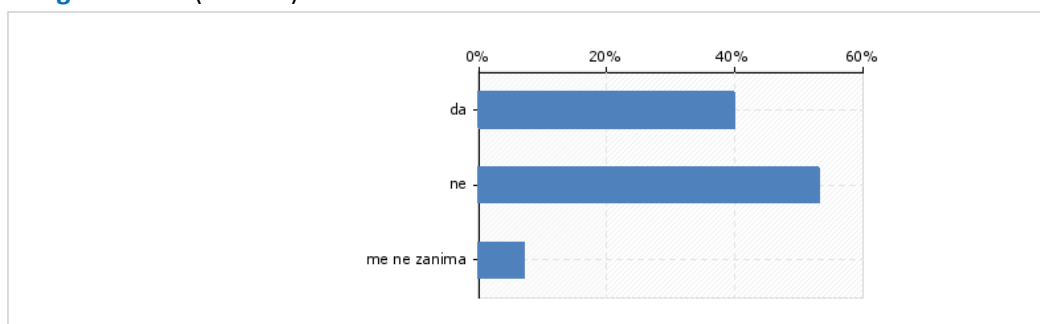
3. sklop »DEJAVNOSTI«

V tem sklopu, ki je bil bolj osredotočen na pridobivanje konkretnjših informacij o razvojni dinamiki prostora se je izkazalo, da večina Ptujčanov pričakuje izboljšanje bivalnih razmer. Da je bil razvoj v zadnjem desetletju pozitiven, jih meni isto število kot tistih, ki menijo, da je bil razvoj nezadosten.

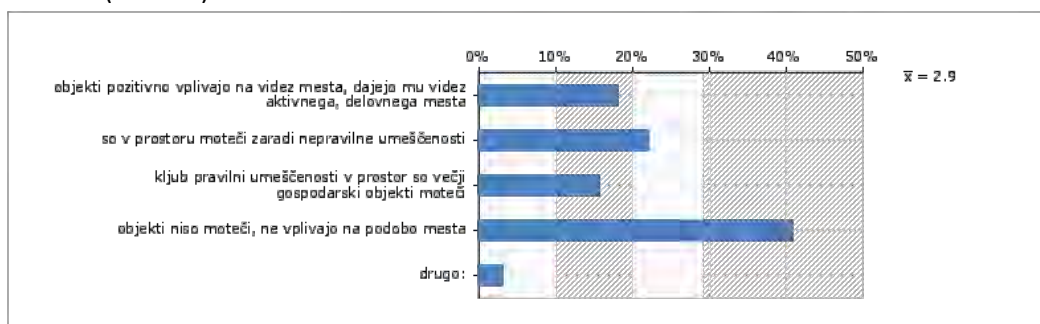
S številom prireditev ali javnih dogodkov je večina (več kot 70%) vprašanih zadovoljna, več kot 40% se teh prireditev udeležuje tudi redno (do 6x na leto). Z urejenostjo prireditvenih prostorov in športnih površin je zadovoljna večina vprašanih. Na splošno je bila slabo ocenjena urejenost javnih prostorov ter peš in kolesarskih poti.

Skoraj 60% vprašanih ocenjuje, da območja za poslovne dejavnosti niso primerno odrejena (graf 5.12) in primerno umeščena v prostor, kljub temu, da so dejavnosti v večini primerov umeščene v načrtovane poslovne cone. Več kot 30% vprašanih opozarja na to, da so dejavnosti umeščene na rob naselja ali pa v samo naselje (skoraj 20% vprašanih) (graf 5.13). Kljub temu, da se večina vprašanih zaveda negativnih vplivov gospodarske dejavnosti na okolje in na bivalno ugodje, jih večina meni, da je površin namenjenih za razvoj gospodarstva premalo (50%). Pri ekoloških vplivih gospodarstva je večina opozorila na onesnaženje zraka (skoraj 60%), v posamičnih odgovorih pa so kot glavnega onesnaževalca zraka prepoznali podjetje Perutnino Ptuj.

Graf 5.12: Ali menite da so poslovne dejavnosti in poslovne površine primerno umeščene v prostor vašega mesta? (n = 128)

Graf 5.13: Glede na umeščenost v prostor, kako gospodarskih objekti vplivajo na podobo vašega mesta? (n = 127)

Boj kot gospodarski ali posamezni poslovni objekti so vprašanim moteči neurejeni stanovanjski objekti (kar 80%) in pa neurejeno parkiranje (70%). Da rabijo ureditev trgi in drugi javni prostori ter zelene površine, ugotavlja veliko število vprašanih (v obeh primerih na 40% vprašanih).

Vprašani bi si želeli večje število parkirnih prostorov ob prireditvah, s količino parkirnih površin, njihovo ureditev, umestitev ter organizacijo so tudi sicer nezadovoljni.

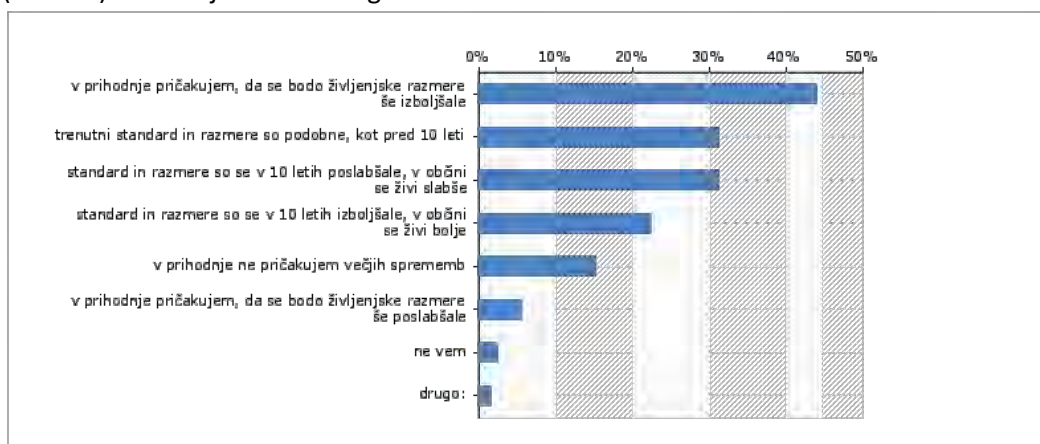

4. sklop »ŽELJA PO SPREMEMBAH«

Občina se nahaja pred določenimi razvojnimi vprašanji, ki s seboj prinašajo izzive na nivoju organiziranosti prometne infrastrukture, vplivov na prostor in zagotavljanja primerne bivalnega ugodja, je videti iz želje po večjem gospodarskem razvoju (80% vprašanih) (Graf 5.14, 5.15). Iz odgovorov je jasno, da se že obstoječih negativnih učinkov, ki jih nosi trenutno stanje, zaveda večina anketirancev. Med posamičnimi odgovori, v zadnjem delu tega sklopa, so anketiranci videli možnost za nadaljnji ekonomski razvoj v izkoristku turističnega in naravnega potenciala.

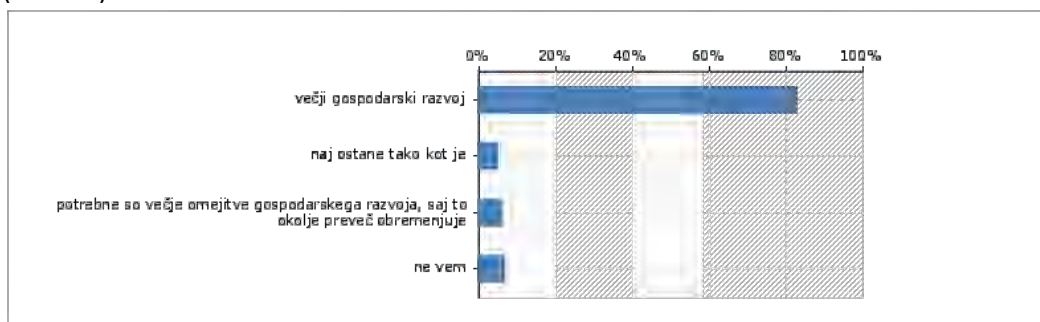
Graf 5.14: Kako ocenjujete življenjski standard in življenjske razmere v občini v kateri prebivate?

(n = 125) Možnih je bilo več odgovorov.

Graf 5.15: Kakšen naj bi po vašem mnenju moral biti nadaljnji razvoj v vašem mestu in občini.

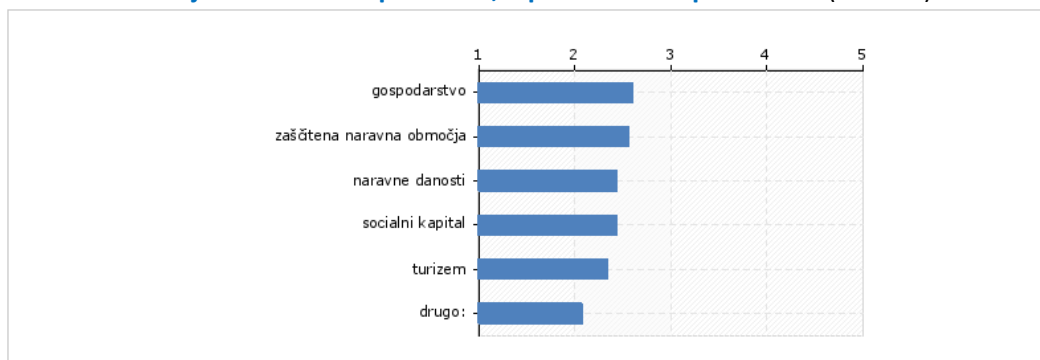
(n = 123)

Ugotovitve

Iz odgovorov v anketi je možno ugotoviti, da so analize pokazale podobno sliko vezano na stanje prostora, coniranje in rezerve površin (analize predstavljene v poglavju 7). Z anketami je dodatno izpostavljena skrb glede nadaljnjega razvojnega trenda, potrebnega za dvig blagostanja, ki pa s seboj prinaša prostorske izzive. Zaloge površin za stanovanje, centralne dejavnosti in proizvodno/gospodarsko dejavnost je dovolj. Bolj je vprašljiva njihova razporeditev po prostoru in povezanost s prometno infrastrukturo.

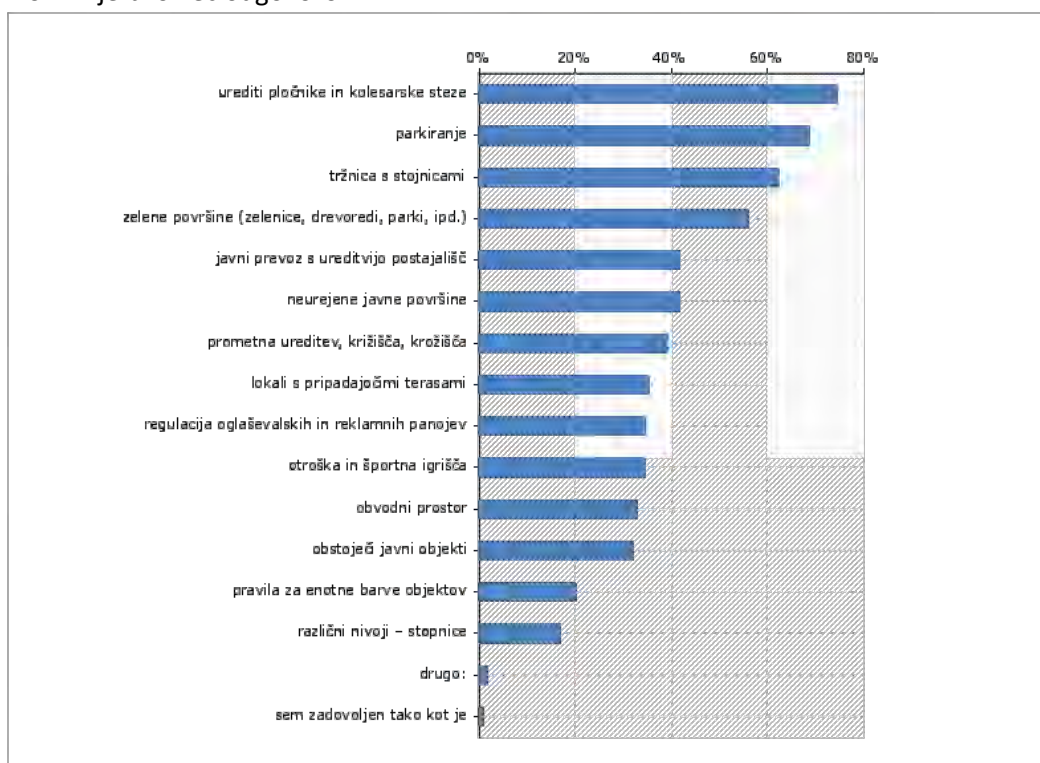
Graf 5.16: Kako so izkoriščeni našeti potenciali v vaši občini. Ocenite izkoriščenost od 1 do 5 pri čemer 1 označuje neizkoriščen potencial, 5 pa izkoriščen potencial. (n = 122)

Iz anket tudi izhaja, da je razloge za široko uporabo individualnega prevoza (graf 5.17) mogoče odpraviti s primerno politiko trajnostne mobilnosti: s splošno ureditvijo javne prometne infrastrukture in sistema ter s splošno ureditvijo prometnic, kjer bi morale več poudarka dobiti povezave namenjene pešcem in kolesarjem.

Graf 5.17: Kaj bi po vašem mnenju bilo v vaši občini potrebno bolje urediti? (n = 125)

Možnih je bilo več odgovorov

Velenje

SPLOŠNI OPIS OBČINE:

Mestna občina Velenje leži v vzhodnem delu Šaleške doline. Razteza se na 83,54 km² površine. V občini je 16 krajevnih skupnosti, 3 mestne četrti in 25 naselij. Po statističnih podatkih je občina leta 2017 imela 32.718 prebivalcev z gostoto poselitve 391,8 prebivalcev na km². Mesto Velenje je leta 2017 imelo 24.923 prebivalca. Po statističnih podatkih iz leta 2010 je število zaposlenih znašalo 17.542, stopnja registrirane brezposelnosti pa je bila 12,4%. Za območje MO Velenje je značilna sorazmerno visoka stopnja gozdnatosti (50,9%) ob precej nizki udeležbi kmetijskih zemljišč (28,7%) ter ob visoki stopnji urbaniziranosti prostora (skoraj 17,7% stavbnih zemljišč). Velik delež zemljišč zavzemajo jezera (kar 2,2% občinskega prostora). T

Občina Velenje ima številne prednosti, nekatere izmed teh so: relativna visoka koncentracija št. delovnih mest na manjši površini, naravne danosti in bogata kulturna dediščina, obstoječi pogoji za individualno gradnjo in mešano – stanovanjsko – poslovno gradnjo, razvito podporno okolje za mlada podjetja, razvejana in stabilna dobaviteljska mreža predelovalne industrije v lokalnem prostoru in širše, izvozno usmerjena predelovalna industrija, energetika, znanje (kadri in oprema) za razvoj in raziskave,

fleksibilne možnosti razvoja turističnih programov in produktov, obstoječa povezanost deležnikov v turističnem sektorju (podjetja, lokalna skupnost, NVO), visok standard in kvaliteta brezplačnih vsebin, brezplačne mobilnostne storitve v mestu (Bicy, Lokal), športna tradicija in prepoznavnost po vrhunskih športnikih in odmevnih rezultatih, ohranjen in vzdrževan zeleni sistem idr.

Za razvoj mesta Velenje kot tudi celotne Šaleške doline je omejitveni dejavnik njena prometno neugodna lega v oddaljenosti okrog 17 km od avtoceste AC A1 Ljubljana - Maribor oziroma V. vseevropskega prometnega koridorja, s katerim jo povezujejo slabše regionalne ceste, kar se bo izboljšalo z izgradnjo ceste v 3. razvojni osi. Prostor MO Velenje na železniško infrastrukturo omrežje veže železniška proga Celje — Velenje, proga na relaciji Velenje-Slovenj Gradec pa ni v obratovanju. Zadnje čase so turizem

in z njim povezane dejavnosti športa in rekreacije dobili pomembno vlogo v razvoju občine. Pri tem se izkoriščajo predvsem ustvarjene in naravne danosti kot so: jezero bogato izročilo rudarjenja, Paški Kozjak, Velenjski grad, grad Šalek, Turn, historične vile, modernistični center, parki, sakralna dediščina ipd.

Vir:

Trajnostna urbana strategija Velenje 2025 (2015).
Statistični urad RS (SURS).

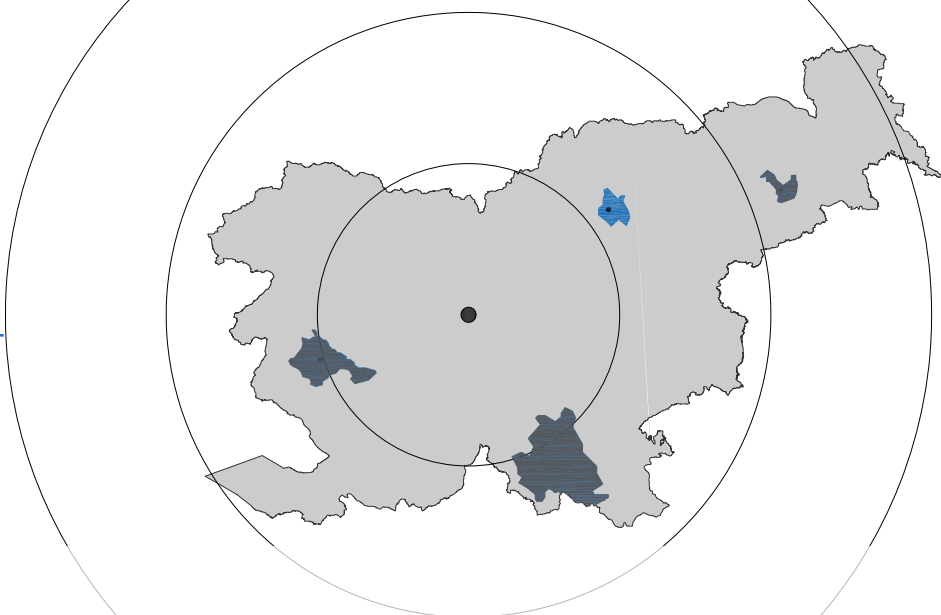
Vir fotografije: <http://blog.kudoybook.com/velenje/>

SPLOŠNI STATISTIČNI PODATKI OBČINA VELENJE

Površina	83,5 km ²
Prebivalstvo (2018)	32.802
• moških	16.416
• žensk	16.188
Povprečna starost	37,34 let
Stanovanjske površine	25,45 m ² /os
• gospodinjstev:	11.443
• družin:	9.659
Delovno aktivnih (2008)	16.590
• brezposelnih	1.983
Povprečna plača (2003)	
• bruto	961,69€
• neto	617,04€
Študentov	1.340

mesto VELENJE

Država	Slovenija
Statistična regija	Savinjska
Tradicionalna pokrajina	Štajerska
Občina	Velenje
Površina	12,6 km ²
Nadmorska višina	396 m
Prebivalstvo (2018)	
• Skupno	24.939
• Gostota preb./km ²	2021
Časovni pas	CET (UTC+1)
• Poletje (DST)	CEST (UTC+2)
Poštna številka	3320

5.2.5 Velenje

Na anketo so je v občini Velenje odzvalo 26 posameznikov. Iz zbranih podatkov smo lahko izluščili zanimive informacije, v nadaljevanju podajamo nekaj podatkov, ki pa jih nikakor ne moremo interpretirati kot splošno veljavno mnenje (celoten prikaz analize prejetih odgovorov v obliki grafov je v Prilogi 7).

Analiza ter predstavitev rezultatov po sklopih

Analiza je obdelana glede na strukturo ankete po sklopih.

1. sklop »SPLOŠNO«

Zbiranje osnovnih podatkov o anketirancu je bil osnovni namen uvodnih vprašanja v anketo. Vsi odgovarjajoči so ta del vprašalnika izpolnili brez pripomb.

Kljub temu, da je po statističnih podatkih v občini skoraj isto število moških kot žensk je na anketo za občino Ajdovščino odgovorilo le 31% moških in kar 69% žensk.

Anketiranci so načeloma dobro izobraženi; univerzitetna izobrazba ima 70% anketirancev in 10% magisterij ali doktorat. Za zaposlene se je opredelilo skoraj 80% vprašanih, medtem ko med vsemi vprašanimi ni brezposelnih ali upokojencev. Šolajočih je skoraj 20% anketirancev. Po starostni strukturi je večina anketirancev starejših od 41 let.

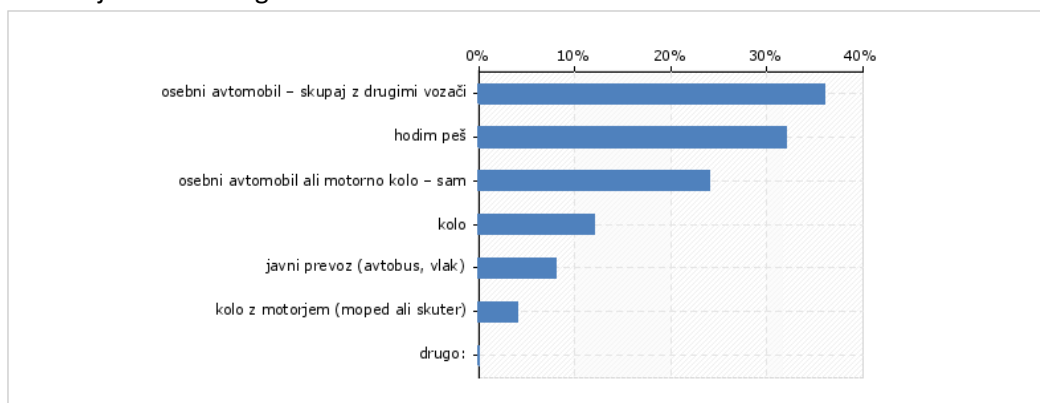
2. sklop »VAŠE BIVALNE NAVADE«

V tem sklopu, v okviru opredelitve bivalnih navad, gre kot podatek izpostaviti, da je skoraj 50% anketirancev od svojega delovnega mesta oddaljeno prebivališče v oddaljenosti do 2km in skoraj 30% v oddaljenosti med 2 in 10km. Vzpodbuden je podatek, da se za prihod v službo odloča za uporabo kolesa ali hojo skoraj 40% vprašanih (graf 5.18) ter da uporablja javni prevoz nekaj manj od 10%. Na delo se za uporabo osebnega avtomobila, kljub majhni oddaljenosti med domom in službo, ki večini vprašanih vzame do 10 minut časa, odloča skoraj 40%. Za slednje se odločajo zaradi učinkovitejše porabe časa in cenovne dostopnosti. Javni prevoz uporablja občasno nekaj čez 40% vprašanih, skoraj 50% pa nikoli, kljub temu, da je večina vprašanih dobro ocenila sistem občinskega javnega prevoza.

Iz skupine vprašanj izhaja ugotovitev, da večina anketirancev pretežen del svojih dnevnih aktivnosti, kot so: nakupovanje, preživljanje prostega časa in splošno socializacijo; izvaja v občini ali v občinskem središču. Prav vsi vprašani menijo, da premore mesto vse trgovinske in storitvene servise, ki jih potrebujejo. Skoraj 80% jih pri izvajanju dnevnih opravil uporablja osebni avtomobil.

Graf 5.18: Katera prevozna sredstva največkrat uporabljate za pot do delovnega mesta? (n = 25)

Možnih je bilo več odgovorov.

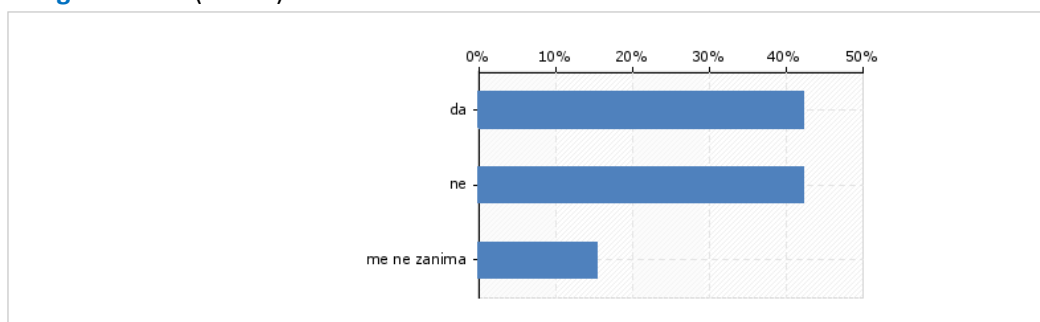
3. sklop »DEJAVNOSTI«

V tem sklopu, ki je bil bolj osredotočen na pridobivanje konkretnjših informacij o razvojni dinamiki prostora, se je za zanimivo izkazalo, da je polovica vprašanih s trenutnim stanjem relativno zadovoljna, polovica pa vidi možnosti za izboljšavo ali potrebo po spremembah.

Skoraj 100% vprašanih ugotavlja, da ima mesto Velenje dovolj kulturnih prireditev in dogodkov ter ocenjujejo, da so površine za javne prireditve, odprte površine za šport in rekreacijo ter druge ozelenjene javne površine dobro urejene. Najslabše so ocenili urejenost kolesarskih poti.

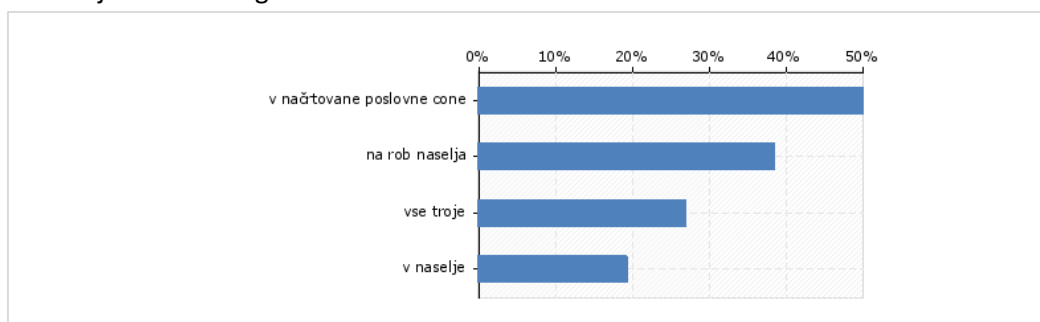
Polovica vprašanih je zadovoljna z umestitvijo površin za gospodarske dejavnosti v prostor, polovica pa ne (graf 5.20). 50% jih pove, da so te dejavnosti umeščene v za to namenjene cone (graf 5.21), ostali pa vedo povedati, da so ta območja razpršena ob robu mesta in v samo mesto. Da je površin dovolj meni 65% vprašanih, medtem ko 20% vprašanih meni, da teh površin primanjkuje. Večina je tudi prepričana, da so gospodarski objekti vizualno moteči, ali pa, da so na splošno moteči neprimerno oblikovani ali dimenzionirani objekti. Skoraj 40% jih z vizualno podobo gospodarskih objektov glede na podobo mesta nima pridržka. So pa v veliki večini vprašani ocenili, da ima gospodarska dejavnost negativne vplive na povečanje prometa (graf 5.22) in splošno onesnaženost: zrak, hrup, svetloba.

Graf 5.19: Ali menite da so poslovne dejavnosti in poslovne površine primerno umeščene v prostor vašega mesta? (n = 26)

Graf 5.20: Kam v mestu so te dejavnosti umeščene? (n = 26)

Možnih je bilo več odgovorov.

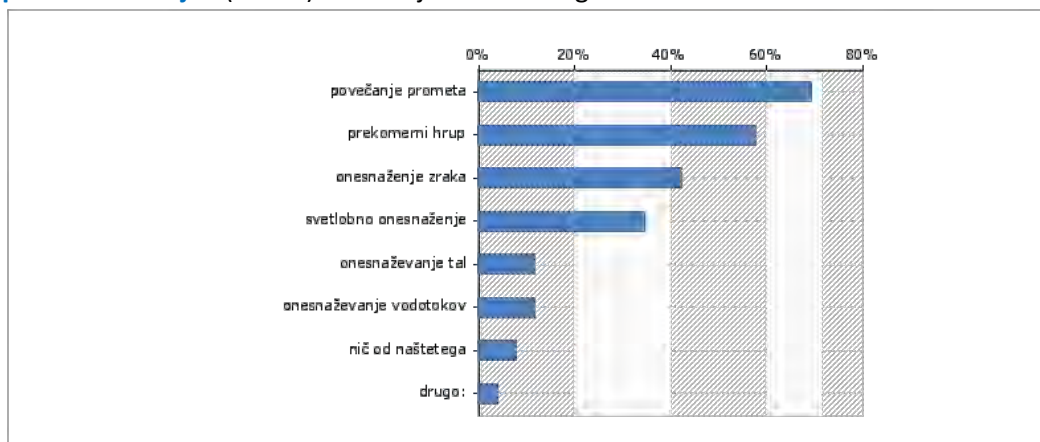

Da imajo propadajoči in neurejeni stanovanjski objekti bolj negativen vpliv na podobo mesta kot gospodarski objekti, je ugotovilo skoraj 60% vprašanih. Prav tako, so za moteče prepoznali reklamne panoje.

Anketiranci bi si želeli večje število parkirnih prostorov ob poteku prireditev, sicer pa so s količino parkirnih površin zadovoljni. Rabi bi videli večjo opremljenost javnih površin in tudi parkirnih površin z zelenjem/drevesi.

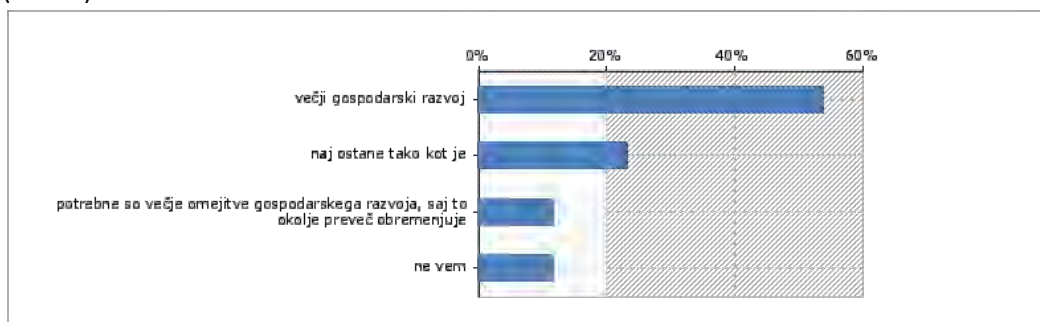
Graf 5.21: Ali v vašem metu prepoznate katere od negativnih vplivov gospodarskih dejavnosti na prostor in okolje. (n = 26) Možnih je bilo več odgovorov.

4. sklop »ŽELJA PO SPREMEMBAH«

V zadnjem sklopu vprašanj so anketiranci videli izboljšanje življenjskih razmer v povečanju gospodarskega razvoja (5.23) in pričakujejo nadaljevanje tega trenda. Ocenjujejo, da bi boljša demografska slika, z zelenjem bolj urejeno mesto in ureditev hitre ceste, pozitivno vplivali na nadaljnji razvoj.

Graf 5.22: Kakšen naj bi po vašem mnenju moral biti nadaljnji razvoj v vašem mestu in občini: (n = 26)

Ugotovitve

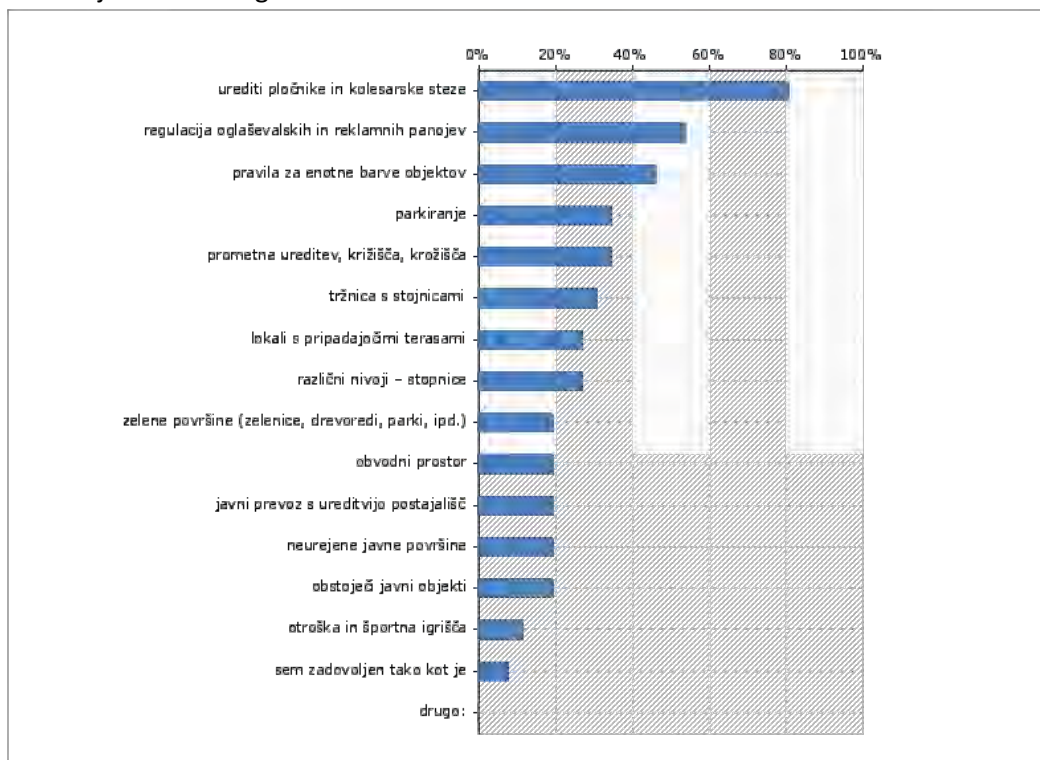
Ankete so v načelnem potrdile ugotovitve, ki so predstavljene v poglavju 7. Razvoj prostora iz zadnjega desetletnega je ocenjen podobno s strani anketiranih (graf 5.24, 5.25). Zaloge površin za stanovanja, centralne dejavnosti in proizvodno/gospodarsko dejavnost je dovolj. Bolj je vprašljiva njihova razporeditev po prostoru in povezanost s prometno infrastrukturo.

Kot glavni razvojni potencial so anketiranci prepoznali razvoj gospodarstva in turizma vezanega na izkoristek naravnih prednosti občine.

Gospodarski razvoj pozdravljajo, vendar opozarjajo na naravne kvalitete, ki jih ima občina in mesto ter si želijo zaščite ali primerne turistične osmislitve tega naravnega kapitala. Kljub temu, da se niso pripravljali odpovedati osebnemu avtomobilu za dnevne migracije, so prepoznali, da je izboljšanje javnega prevoznega sistema predpostavka, ki bi lahko na to pozitivno vplivala.

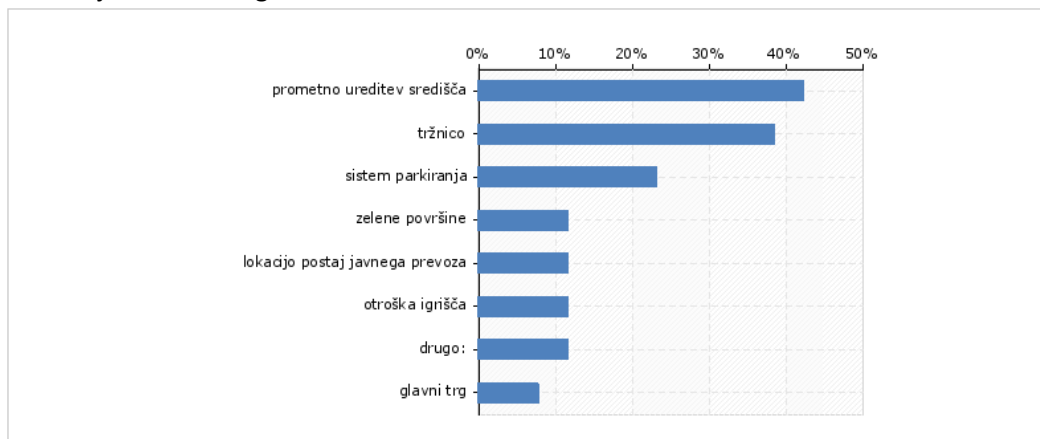
Graf 5.23: Kaj bi po vašem mnenju bilo v vaši občini potrebno bolje urediti? (n = 26)

Možnih je bilo več odgovorov.

Graf 5.24: Katere zunanje javne prostore v mestu bi spremenili? (n = 26)

Možnih je bilo več odgovorov.

5.3 KAKOVOST BIVALNEGA PROSTORA KOT RABA IN UPORABA POVRŠIN

Ob obravnavi ekonomskega vidika mest, je za izkoriščanje razvojnega potenciala slovenskih mest potrebno enakovredno obravnavati potenciale razvoja iz socialnega in okoljskega vidika. Ena od pogostih kritik obstoječih procesov urbanega razvoja je podrejenost razvoja mest interesom kapitala oz. vplivnih investorjev na račun nižanja standardov na socialnem in okoljskem področju (Milič, 2006, Perko, 2005), kar ima negativne posledice za kvaliteto bivanja prebivalcev in stanje ekosistemov. Tako npr. Evropska agencija za okolje (EEA) v svojem poročilu (Evropsko okolje – stanje in napovedi, SOER 2015), ki vključuje podatke na svetovni, regionalni pa tudi nacionalni ravni ter primerjave med posameznimi državami, svari pred preobremenjenostjo okolja, ki vpliva tudi na zdravje in blaginjo ljudi. Proces razvoja ima v Sloveniji tudi različne negativne posledice, npr. za okolje v obliki pregrevanja površin, emisij v prometu, razdrobljenosti ekosistemov itd., in za socialni prostor v obliki povečevanja segregacije, odtujenosti, upada življenja v mestnih središč zaradi rasti periferije itd.

Odgovori na splošno, spletno anketo (priloga 7; namen raziskave ni bil v pridobitvi kvantitete odgovorov, temveč podpora k podrobni analizi in spremljanju prostorskih značilnosti) so nam bili v pomoč pri raziskovanju in podrobnejšem razumevanju kartografskega gradiva (poglavje 7). Zaznali smo podobo prostora dejanskih obremenitev in težav, ki kakovost bivalnega ugodja na lokalnem nivoju slabijo. Glede na slednje so anketiranci jasno izpostavili zadržke glede splošne urejenosti prometne infrastrukture in možnosti, ki jih ponujajo bolj trajnostne rešitve in ekološko primernejši sistemi mobilnosti in javnega prevoza. V okviru ureditve prometne infrastrukture je bilo izraženo pomanjkanje primerne zmogljivosti (profilacije) prometnih povezav in, kot posledica razpršenosti dejavnosti v prostoru, povečevanje zahtev po posluževanju individualnega prevoza. Anketiranci so izpostavili skrb glede ureditev javnih odprtih površin (parkov, trgov,...). Razvoj prostora si anketiranci razlagajo kot gospodarski razvoj, pridobitev novih delovnih mest oz. zmanjševanje brezposelnosti in pozidava novih, prostih površin.

Glede na opredeljene pričakovane cilje raziskave »potenciali mest« je utemeljena ugotovitev, da se občine v splošnem soočajo s podobnimi situacijami vezanimi na rabo in uporabo prostora ter razvoja oz. prihodnjega odrejanja/spreminjanja rabe prostora. V analizah prostora (poglavje 7) smo zaznali spremembe pri upravljanju prostora, ki so preko časovne dinamike očitne in kažejo na proaktivno vlogo občinskih uprav pri iskanju boljših rešitev za vzpostavitev podlag za kakovostnejši ekonomsko-prostorsko-okoljsko-socialni (EPOS) razvoj. Ugotovili smo, da so te površine bile zastavljene preširoko in z nevzdržnimi ali nerealnimi pričakovanji o gospodarskem razcvetu (podrobnosti v nadaljevanju, poglavje 7 in priloga 9). Prekomerno odmerjene površine so tudi neprimerno razporejene po prostoru. Neprimerno mešanje rab in velika razpršenost namenskih površin so izpostavljeni kot splošen problem urejanja prostora v vseh štirih občinah.

6 PODROBNA ANALIZA EKONOMSKEGA VIDIKA IZBRANIH MEST

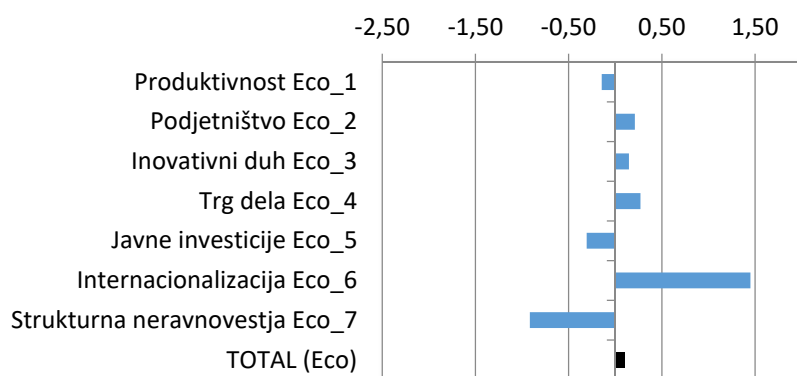
V okviru podrobne analize ekonomskega potenciala izbranih štirih mest z uporabo že v predhodnih poglavjih opredeljene metodologije ESPON POLYCE najprej predstavimo, kako se izbrane občine z mestnimi naselji - Ajdovščina Kočevje, Ptuj in Velenje - umeščajo po posameznih dimenzijah ekonomskega potenciala glede na ostale občine z mestnimi naselji v Sloveniji. Za vsako občino prikažemo tudi, katera so njena najpomembnejša podjetja in kako so ta prostorsko umeščena. Da bi pridobili vpogled v to, ali nameravajo podjetja širiti svojo dejavnost na obstoječi lokaciji in kolikšno podporo in kakšno sodelovanje imajo z občino pri uresničevanju njihovih investicijskih načrtov v prostoru, smo izvedli tudi strukturirane intervjuje z odgovornimi v najpomembnejših podjetjih v občini. Poglavje zaključujemo s povzetkom ugotovitev v okviru matrike prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti za posamezne analizirane občine z vidika udejanjanja njihovega ekonomskega potenciala.

6.1 AJDOVŠČINA

Občina Ajdovščina se po izmerjenem kazalniku ekonomskega potenciala (0,10) uvršča med občine s povprečnim skupnim ekonomskim potencialom (skupna uvrstitev na 28. mesto med 69 izbranimi občinami z mestnimi naselji). Med analiziranimi slovenskimi občinami pozitivno odstopa po dejavniku **internacionalizacije**, pri katerem se uvršča na 3. mesto. Podjetja kot so Pipistrel, Bia Separations, Tekstina in še nekatera visoko-tehnološka podjetja so bila v analiziranem obdobju zelo uspešna pri pridobivanju evropskih sredstev za raziskovalno-aplikativne projekte v 6., 7. in 8. Okvirnem programu EU (merjeno na prebivalca občine v letu 2017). Po tem dejavniku je Ajdovščina celo najuspešnejša med analiziranimi občinami v Sloveniji. Goriška regija in z njo občina Ajdovščina nekoliko izstopata tudi po deležu samozaposlenih v skupnem deležu delovno aktivnih - ta znaša 9,6% (povprečje analiziranih 69 občin je 8,3%) - in deležu zaposlenih v strokovni, znanstveni in tehnični dejavnosti, ki je v Ajdovščini 6,8% (povprečje analiziranih 69 občin je 5,2%).

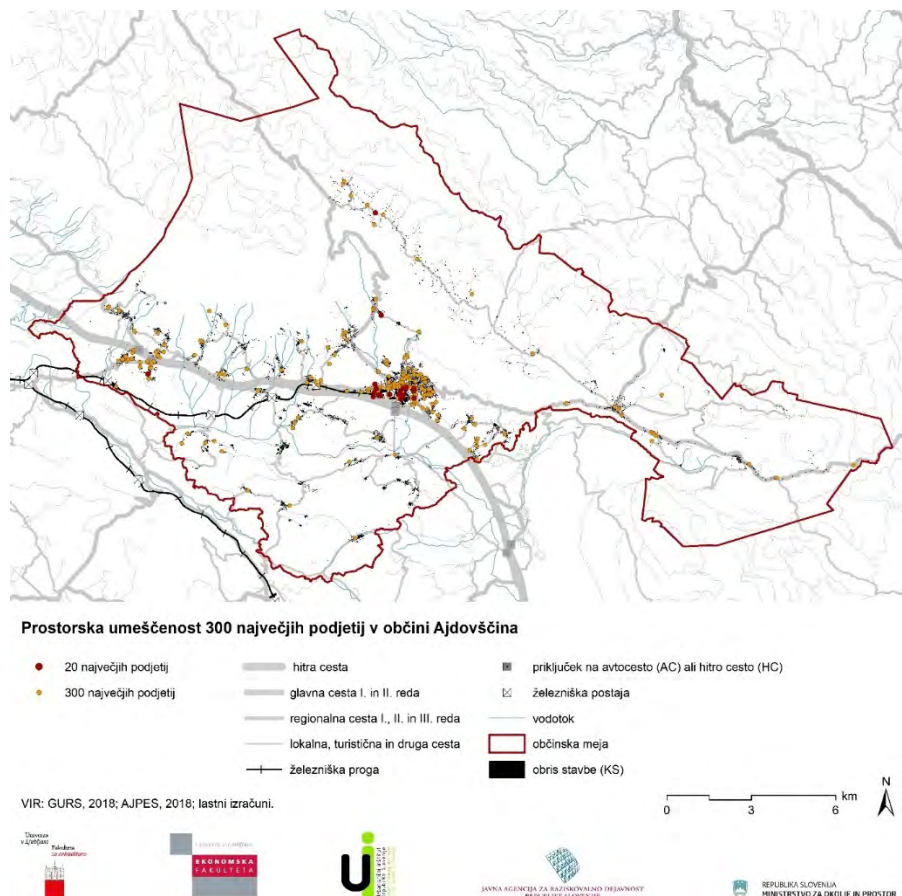
Na drugi strani pa Ajdovščina precej zaostaja po dimenziji **Strukturna neravnovesja**, merjeni z indeksom razvitosti občin. Na tem področju občina zaseda 57. mesto med analiziranimi občinami. Slednji dejavnik namreč vsebuje tudi širši nabor okoljskih in demografskih kazalnikov, v katerih občina izkazuje slabše vrednosti.

Graf 6.1: Kazalniki ekonomskega potenciala Ajdovščine.

Vir: Lastni izračuni

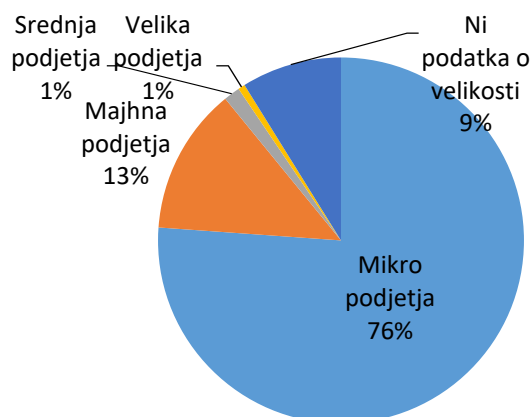
V občini je registriranih 446 podjetij, med njimi pa prevladujejo mikro in majhna podjetja. Povprečno število zaposlenih na podjetje v letu 2017 je 6,0 zaposlenih. Največja podjetja v letu 2017 so bila podjetja v predelovalni (prehrambni) industriji **Mlinotest, Incom in Fructal**. Tri največja podjetja skupaj prispevajo 35,2% vseh prihodkov v občini, 42,5% vseh sredstev in 34,2% vseh zaposlenih.

Slika 6.1: Prostorska umeščenost 300 največjih podjetij v občini Ajdovščina.

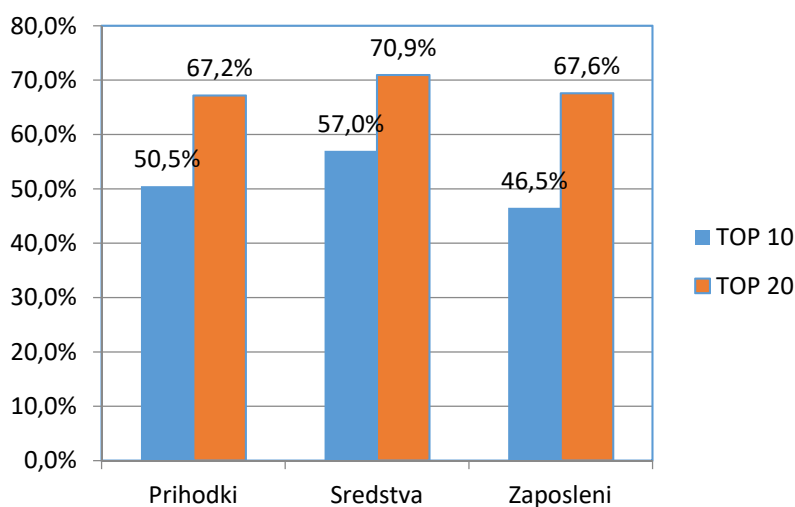
Izmed **300 največjih podjetij po kriteriju števila zaposlenih** je 181 podjetji (60,3%) lociranih v mestu Ajdovščina, ostalih 119 podjetji pa razpršenih v drugih 32 občinskih naseljih (skupaj je v občini Ajdovščina 45 naselij). Večjo koncentracijo podjetij zasledimo v naseljih v bližini mesta Ajdovščina (**Lokavec** - 12 podjetij in **Cesta** - 6 podjetij), v naseljih v bližini avtoceste in regionalne ceste Ajdovščina – Nova Gorica (**Batuje** - 11, **Selo** - 11, **Črniče** - 8, **Gojače** - 6, **Vrtovin** - 6) ter ceste Vipava-Ajdovščina (naselje **Budanje** - 7 podjetij).

Graf 6.2: Velikostna struktura podjetij v Ajdovščini.

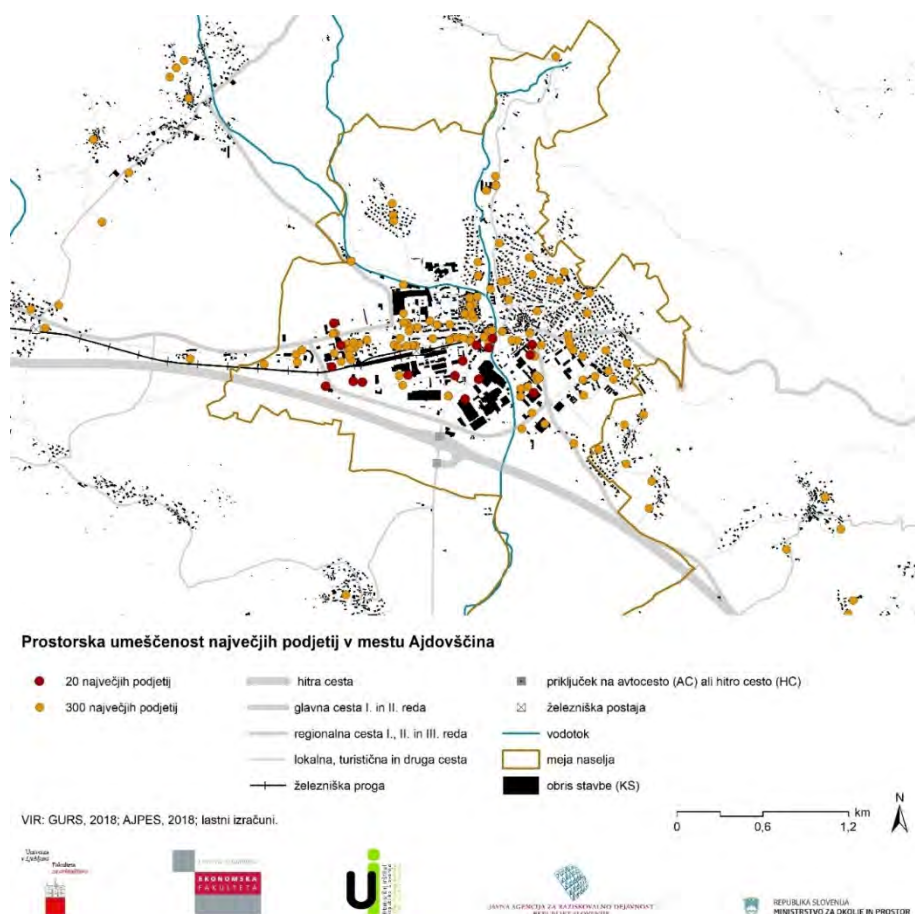
Vir: Bisnode, 2018.

V letu 2017 so največ čistih prihodkov v občini Ajdovščina (440 mio EUR) ustvarila tri podjetja v prehrabni industriji: **Mlinotest** (11,6% vseh prihodkov v občini), **Incom** (9,6% vseh prihodkov), in **Fructal** (9,5% vseh prihodkov). Vsa tri podjetja so locirana v industrijski coni (IC) na Tovarniški cesti. Sledi konstruktor in izdelovalec lahkih letal **Pipistrel** ob letališču na Goriški cesti (4% vseh prihodkov v občini), gozdno gospodarstvo **SGG Tolmin** na Vipavski cesti (3% vseh prihodkov), podjetje za proizvodnjo kovinskih konstrukcij **Petrič d.o.o.** na Goriški cesti (2,9% vseh prihodkov v občini) in podjetje **Tekstina** v IC na Tovarniški cesti (2,8% vseh prihodkov v občini). V letu 2017 so vsa podjetja v Ajdovščini ustvarila na **tujih trgih** za dobrih 110 mio EUR prihodkov, kar znaša 25% od vseh ustvarjenih čistih prihodkov podjetij v občini. V absolutnem znesku je največji izvoznik sladoleadno podjetje **Incom**. Ostala izrazito izvozno usmerjena večja podjetja so tudi **Pipistrel**, **Fructal** in **Tekstina**.

Graf 6.3: Ustvarjeni prihodki, višina sredstev in število zaposlenih v desetih (TOP10) in dvajsetih največjih podjetjih (TOP 20) v občini Ajdovščina.

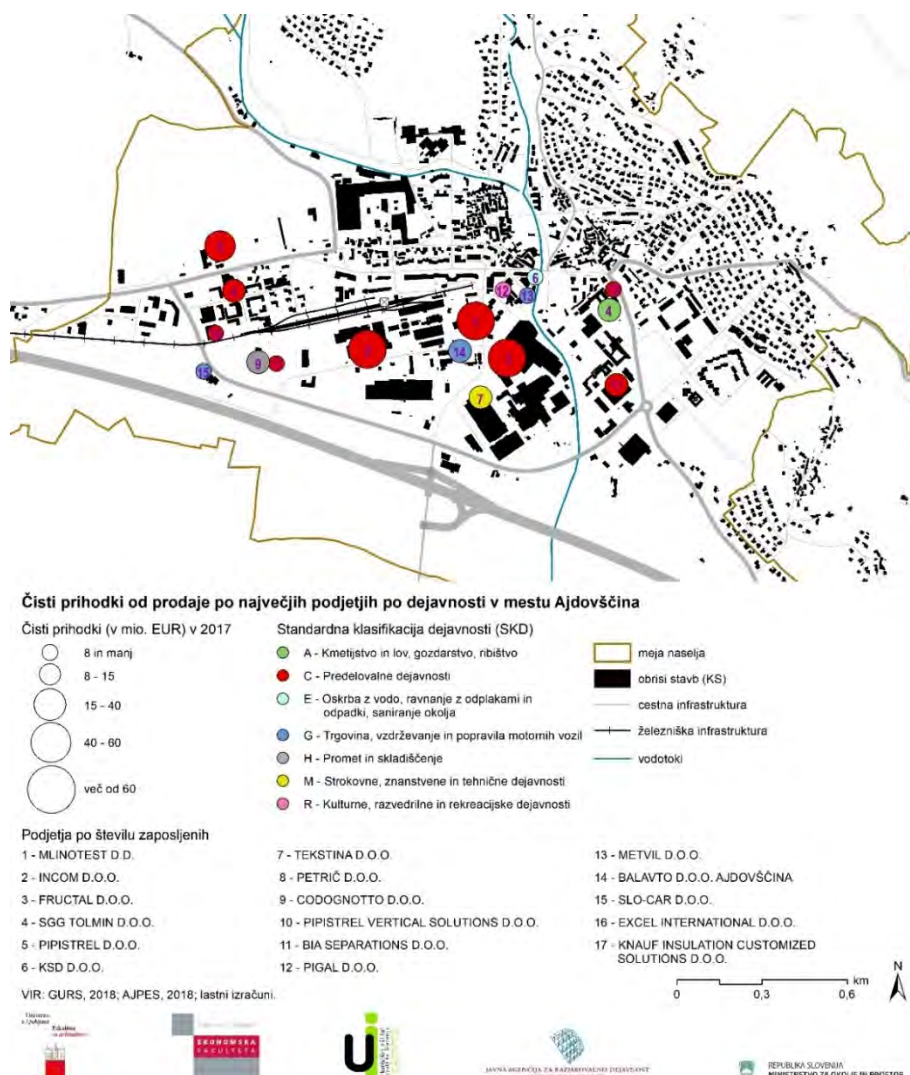
Vir: Bisnode, 2018 in lastni izračuni.

V Ajdovščini lahko opazimo za slovenske razmere povprečno koncentracijo ekonomske dejavnosti, osredotočeno na nekaj večjih podjetjih. Skupni deleži ustvarjenih prihodkov, sredstev in zaposlenih pri desetih največjih podjetjih po posamezni kategoriji so okoli polovice vseh prihodkov, sredstev in delovnih mest. Največjih **10 podjetij** ustvari tudi praktično ves izvoz v občini. Na **20 največjih podjetij**, ki predstavljajo skupaj le 4,1% vseh delujočih podjetij v občini, odpadejo dobre dve tretjini vseh prihodkov, vseh zaposlenih in vseh sredstev podjetij v občini.

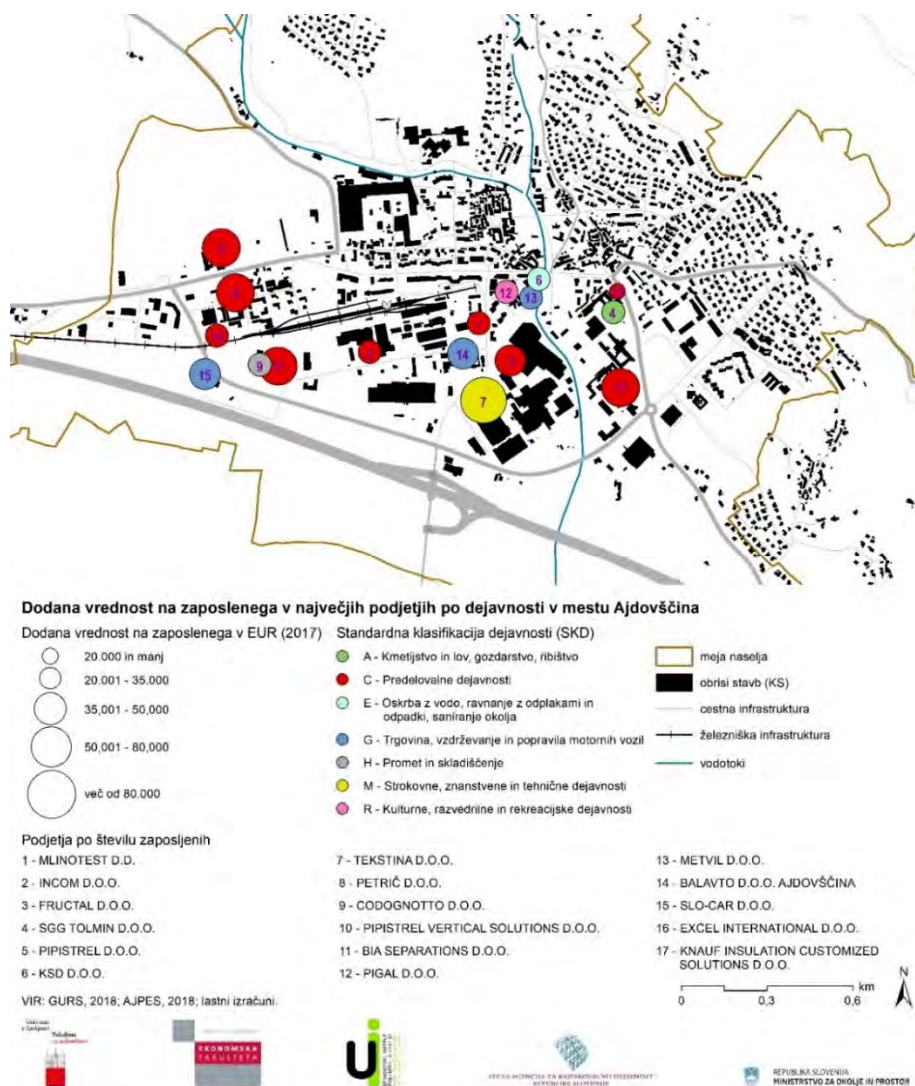
Slika 6.2: Prostorska umeščenost največjih podjetij v mestu Ajdovščina.

Na seznamu 20 največjih podjetij (po številu zaposlenih) v občini Ajdovščina ima 17 podjetij sedež v mestu Ajdovščina, ostala tri podjetja so locirana v bližnjem naselju **Lokavec** (STOPAR proizvodnja, gradnja, marketing d.o.o.), v naselju **Selo** (ARD, posredovanje začasne delovne sile, d.o.o.) na poti v Novo Gorico, ter v naselju **Predmeja**, 15 km severno od mesta Ajdovščina, na robu Trnovskega gozda (VIBEKS proizvodnja električnih komponent in statorjev d.o.o.).

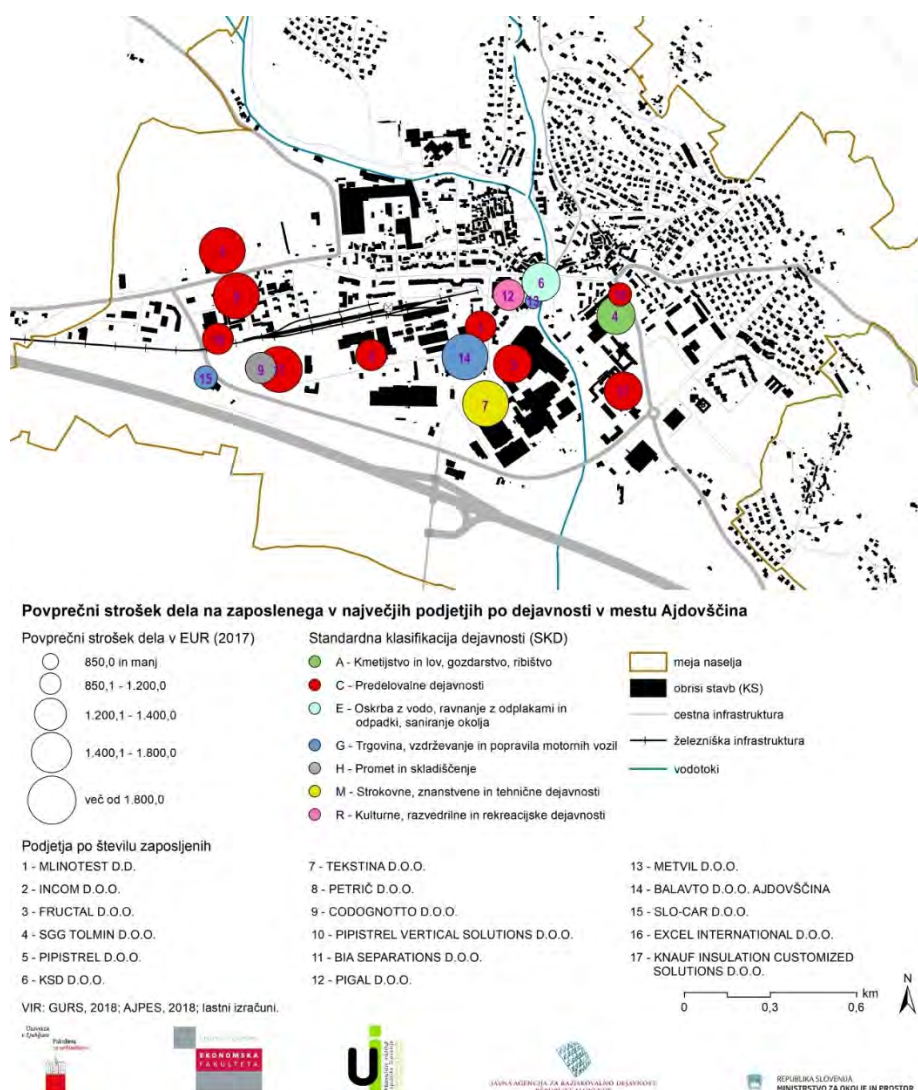
Slika 6.3: Čisti prihodki od prodaje v 17 največjih podjetjih po dejavnosti v mestu Ajdovščina.

Občina Ajdovščina je po dejavniku **produktivnosti** uvrščena pod slovenskim povprečjem. **Dodana vrednost na zaposlenega** znaša 34.857 EUR, kar je precej pod slovenskim povprečjem, ki je leta 2017 znašalo 43.154 EUR na zaposlenega. Ajdovščina ima v svojem naboru šest podjetij, ki po dodani vrednosti na zaposlenega presegajo slovensko povprečje. Tako sta dve podjetji z dodano vrednost na zaposlenega višjo od 60.000 EUR – biotehnoško podjetje **Tekstina** (81.337 EUR) in podjetje za separacijske tehnologije **BIA Separations** (62.642 EUR). Še pet podjetij je imelo dodano vrednost na zaposlenega višjo od slovenskega povprečja – **Pipistrel** (55.726 EUR), podjetje za izolacijske rešitve **KNAUF Insulation** (51.893 EUR) na Vipavski cesti, in podjetje za kovinske konstrukcije **Petrič** (50.853 EUR) na Goriški cesti.

Slika 6.4: Dodana vrednost na zaposlenega v 17 največjih podjetjih po dejavnosti v mestu Ajdovščina.

Slika 6.5: Povprečni mesečni strošek dela na zaposlenega v največjih podjetjih po dejavnosti v mestu Ajdovščina.

Med največjimi 20 podjetji v občini Ajdovščina so v letu 2017 imeli najvišje stroške dela na zaposlenega visokotehnološka podjetja **Tekstina** (2162 EUR) in **BIA Separations** (2050 EUR), sledi jim - **Pipistrel** (1903 EUR), podjetje **Balavto** d.o.o. (1899 EUR) registrirano za promet na debelo z rudarskimi in gradbenimi stroji v IC na Tovarniški cesti, in podjetje za proizvodnjo kovinskih konstrukcij **Petrič** (1834 EUR) locirano na Goriški cesti. Za primerjavo, povprečni strošek dela na zaposlenega v podjetjih v vseh 69 analiziranih občinah je bil 2015 EUR, povprečni strošek dela na zaposlenega vseh zaposlovalcev v Sloveniji (vključno z zaposlenimi v javnem sektorju) pa je bil 2.216 EUR.

Največji prejemniki evropskih **raziskovalno-aplikativnih** sredstev iz 6., 7. in 8. (Obzorje 2020) Operativnega programa (OP EU) v obdobju 2004-2017 so tehnološko intenzivna podjetja **Pipistrel** (47 mio EUR), **Tekstina** (32 mio EUR) in **BIA Separations** (29 mio EUR). Poleg teh pa so nad 1 mio EUR EU sredstev prejela tudi podjetja, ki jih ni na listi 20 največjih - *Primorje*, ki se je ukvarjalo z gradbeništvom in inženiringom (6.250.000 EUR), podjetje *C-Astral*, ki se ukvarja s proizvodnjo zračnih in vesoljskih plovil (1.836.160 EUR), in *Cobik: Center odličnosti za biosenzoriko, instrumentacijo in procesno kontrolo* (1.335.986 EUR); vsa podjetja s sedežem v mestu Ajdovščina.

Omenjena podjetja so tudi najboljše uvrščena z vidika stopnje inovativnega duha in podjetnosti v občini. Podjetja kot so **Pipistrel**, **BIA Separations**, **C-Astral** so prepoznavna visoko-tehnološka podjetja na slovenski in mednarodni ravni. **C-Astral**, dobrih 10-let staro podjetje, ki izdeluje brezpilotne sisteme za civilno in vojaško uporabo že od leta 2007 naprej, in je eno vodilnih na svetu v kategoriji brezpilotnih letal do 5 kg, je zanimiv pokazatelj ekonomij, povezanih z razvojem znanj o ultralahkih in brezpilotnih letalih v občini Ajdovščina in Vipavski dolini.

V obdobju 2007-2014 je bilo iz občine Ajdovščina registriranih pri Uradu RS za intelektualno lastnino (SIPO) 14 patentov. Med ajdovskimi podjetji so patente registrirali kovinsko podjetje **Petrič d.o.o.** (1 patent), **Pipistrel** (2 patenta), največ patentov pa inovativno podjetje **Cobik** - Center odličnosti za biosenzoriko, instrumentacijo in prenosno kontrolo (8 patentov). Trenutno nobeno od ajdovskih podjetij ne kotira na ljubljanski borzi. V preteklosti so bile na borzo uvrščene delnice podjetij Fructal in Mlinotest.

Tudi danes se v občini Ajdovščina v ajdovskem **Tehnološkem parku in inkubatorju** (TPI Ajdovščina, Cesta 5. maja 6A) rojevajo številna zagonska podjetja, za katere žal velja tudi velika stopnja umrljivosti. Po informacijah Poslovnega imenika Slovenije je tam trenutno registriranih 45 podjetij. Nekatera mlada ajdovska zagonska podjetja so že uspela uspešno prodreti na trg. Mednje sodi **STRUCTUM**, pet let staro podjetje, ki je akreditiran preskuševalni laboratorij za področje betonov in geomehanike ter podjetje **3D Solutions**, ki se ukvarja z izdelavo prototipov, razvojem inovacij in proizvodnjo s tehnologijo 3D-tiska.

V Ajdovščini se razvijajo tudi mlade pivovarne, kot sta Pivovarna Castra in Pivovarna Pelicon. Slednja je leta 2016 prejela nagrado »Central European Startup Award«. V splošnem je Ajdovščina zelo prepoznavna v prehranski panogi. V tej panogi ima pester nabor mladih podjetij. Omenimo naj podjetje »I Like Tofu«, ki se ponaša z nagrado »Najboljši domači izdelek« na Agrobiznis razpisu leta 2016 in velja za inovacijo leta 2017 v kategoriji sojinih produktov, ki jo podeljuje Inštitut za nutricionistiko. Po naročilu občine Ajdovščina Ljudska univerza Ajdovščina skupaj s partnerji organizira Incastra-Dan ajdovske industrije in podjetništva, ki je namenjen predstavitvi in promociji ajdovskih podjetij in gospodarstva.

V okviru analize ekonomskih potencialov smo opravili tudi strukturirane intervjuje z vodilnimi v največjih podjetjih v Ajdovščini z namenom ugotoviti, v kolikšni meri se podjetja nameravajo širiti na sedanji lokaciji in kako sodelujejo z občino pri udeležanju svojih načrtov na lokaciji. **Podjetja in njihovi predstavniki**, ki so nam predstavila svoje investicijske poglede, so bili:

- Ivo Boscarol, direktor in lastnik **Pipistrela**,
- Blaž Praček, odvetnik in vodja pravne službe **Mlinotesta**,
- Simeon Špruk, direktor in solastnik **Tekstilne**,
- Aleš Štancar, direktor, so-ustanovitelj in solastnik **Bia Separations**.

Zaključne ugotovitve glede posebnosti investicijskega razmišljanja gospodarstvenikov v občini Ajdovščina povzemamo v naslednjih alinejah:

- Vsa intervjuvana podjetja z občino Ajdovščina dobro sodelujejo. V okviru zakonskih omejitev in funkcijske določenosti prostora je občina proaktivna, prilagodljiva in gospodarstvu ustrezljiva. **Primer: Pipistrel, BiaSeparation, Mlinotest, Tekstina.**
- Podjetja korektno sodelujejo z občinsko upravo in strokovnimi službami, ne želijo pa se politično vezati, zato z županom ne sodelujejo. **Primer: BiaSeparation.**
- Podjetja, ki so usmerjena na tuje trge, imajo racionalne strateške poslovne razloge, zaradi katerih širijo poslovne zmogljivosti v tujini (Kitajska, Italija). Med te razloge se uvrščajo: obstoječa in

pričakovane spremembe davčne zakonodaje v smeri obdavčitve kapitalskih dobičkov; regulatorne omejitve v posameznih državah, ki za uvrstitev na trg zahtevajo proizvodne zmogljivosti v njihovi državi (npr. ZDA), lažja pridobitev dovoljenj za opravljanje dejavnosti (npr. Kitajska). **Primer: Pipistrel, BiaSeparation.**

- Podjetja, ki imajo na tujih trgih že vzpostavljene začetne/zametke proizvodnih zmogljivosti, so fleksibilnejša v svojem poslovno-investicijskem odločanju, saj primerjajo dodatne stroške investiranja v Ajdovščini v primerjavi z lokacijo v tujini upoštevajoč logistične, davčne in druge dejavnike investicijske donosnosti. **Primer: Pipistrel.**
- Podjetja, ki načrtujejo zelo velike investicije v proizvodno-poslovne zmogljivosti in večkratno povečanje dejavnosti (30x ali več), pri svojem investicijskem odločanju o Ajdovščini kot preferenčni lokaciji (v smislu, ker je tam registriran sedež podjetja in imajo zemljišče), ne vidijo Ajdovščine kot edine (ožje) opcije investiranja. **Primer: BiaSeparation.**
- Zelo moteč dejavnik pri investicijskem odločanju podjetij, ki so izrazito izvozno naravnana, je politična klima v državi, domnevna korupcija in različne institucionalne ovire za odločno podjetniško prakso. V tem smislu prepoznavajo bližje države (npr. Italijo) kot bolj privlačne. **Primer: Pipistrel, BiaSeparation.**

Tabela 6.1: Povzetek (gospodarskih) prednosti, slabosti priložnosti in nevarnosti v občini Ajdovščina.

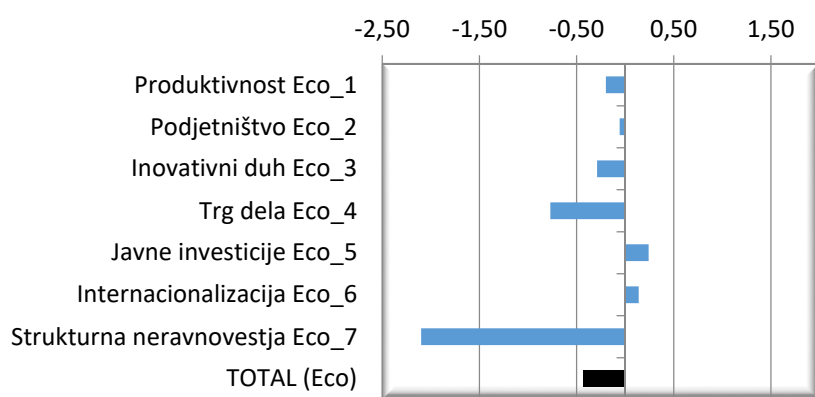
Prednosti	Slabosti
– Cestna infrastruktura in ugodna dostopnost do pomorskega transporta – Močna prehrabna industrija – Pomemben steber ajdovskega gospodarstva so visoko-tehnološka podjetja z visoko inovacijsko aktivnostjo in dodano vrednostjo - globalno konkurenčna podjetja v letalski, tekstilni in farmacevtski dejavnosti – Visoka stopnja pripravljenosti prebivalstva za samozaposlovanje	– Pomemben steber ajdovskega gospodarstva je prehrabna industrija, kjer je nizka produktivnost in dodana vrednost
Priložnosti	Nevarnost
– Aktivna vloga občine pri iskanju investorjev – Razvoj in krepitev »prehrabnega« turizma (za domače in tuje goste), povezovanje z lokalnim okoljem – Povezovanje z mesti na globalni ravni, ki so specializirane (bogate) z visoko tehnološkimi podjetji v specializiranih tehnologijah – Povezovanje med lokalnimi in regionalnimi podjetji za krepitev skupnega-razvoja visoko-tehnoloških znanj	– Strateško nekoordiniran razvoj gospodarskih dejavnosti in posledično ne-izkoriščanje prednosti ekonomij globalne specializacije v niši specializiranih tehnologij

6.2 KOČEVJE

Občina Kočevje se po izmerjenem kazalniku ekonomskega potenciala (-0,43) uvršča med občine z zelo nizkim ekonomskim potencialom v primerjavi z ostalimi občinami (skupna uvrstitev na 61. mesto med 69 izbranimi občinami z mestnimi naselji). Med analiziranimi slovenskimi občinami je najslabše uvrščena po kazalniku **strukturnega neravnovesja**, saj ima drugi najnižji indeks razvitosti občine (po indeksu je 68. mestu, za njo je le še občina Lendava). V tem indeksu je zajet kompleksen nabor ne samo ekonomskih, ampak tudi širši nabor okoljskih in demografskih dejavnikov, v katerih Kočevje izkazuje slabe vrednosti.

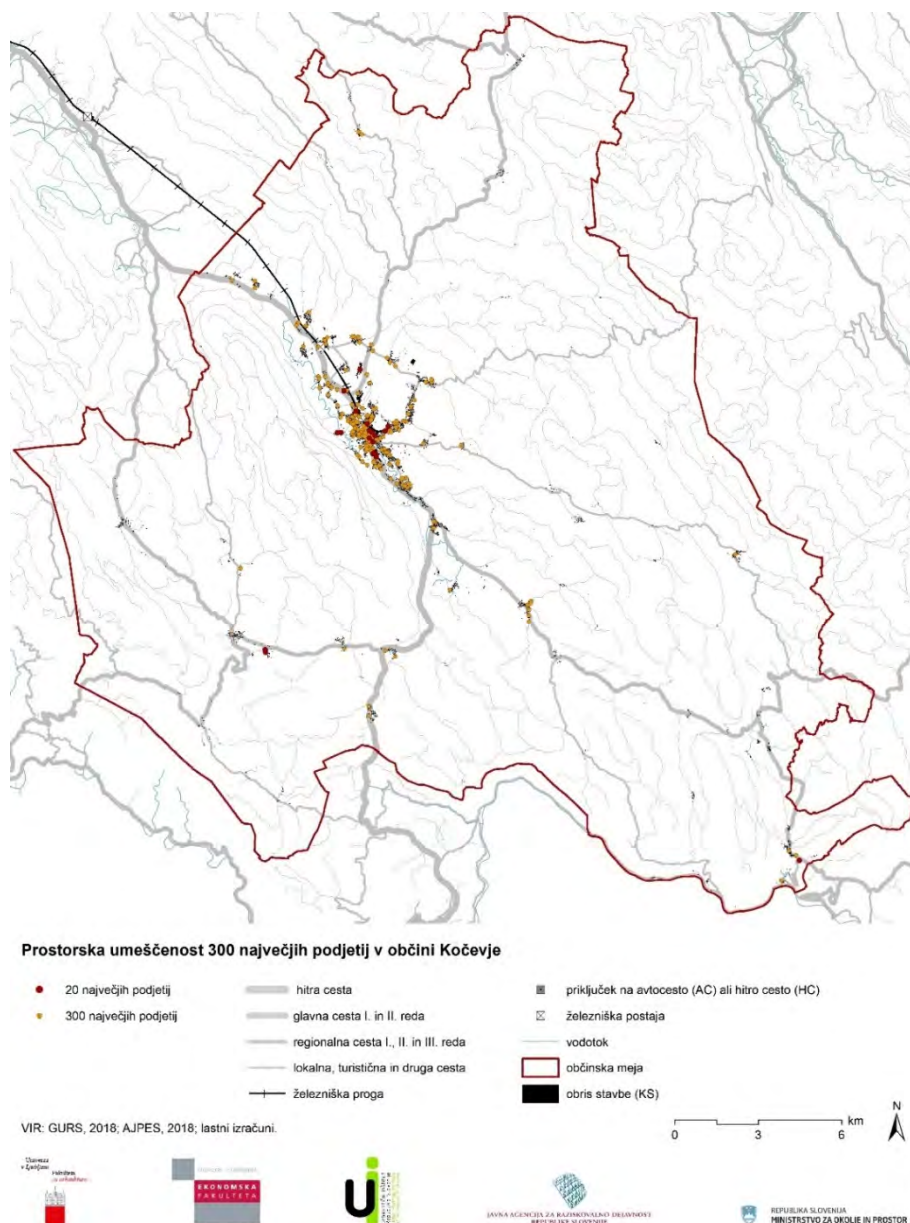
Problematičen dejavnik je tudi **prilagodljivost trga dela** v Kočevju (z-vrednost tega dejavnika je -0,77, kar Kočevje uvršča na 64. mesto med analiziranimi občinami). Kočevje je v obdobju 2007-2016 imelo 19% stopnjo brezposelnosti, kar je daleč nad slovenskih povprečjem. Vendar pa je v tem istem obdobju Kočevje imelo tudi eno najvišjih sprememb v stopnji delovne aktivnosti 4,5%, kar je pozitiven indikator prestrukturiranja zaposlitvene aktivnosti prebivalstva. Drugače pa so dejavniki, kot so **produktivnost in inovativni duh**, malo pod povprečjem analiziranih 69 občin, medtem ko je dejavnik **javnih investicij in internacionalizacije** malo nad povprečjem analiziranih 69 občin.

Graf 6.4: Kazalniki ekonomskega potenciala občine.

Vir: Lastni izračuni

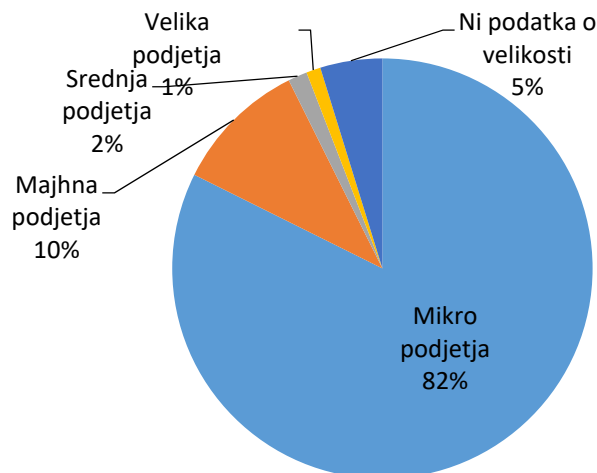
V občini Kočevje je registriranih 264 podjetij, med katerimi sicer prevladujejo mikro in majhna podjetja. Povprečno število zaposlenih na podjetje v letu 2017 je bilo 6,8 ljudi. Največja podjetja v letu 2017 po sredstvih in prihodkih so bila gozdarsko gospodarstvo **SIDG**, kemijsko podjetje **Melamin** in tovarna nogavic **Intersocks**, po zaposlenih pa **Melamin** (190), **SIDG** (163) in **Varovanje Galekom** (140). V občini Kočevje je nadpovprečen delež podjetij (glede na slovensko povprečje) vezan na gozdarsko dejavnost (Gozdarstvo Grča, Snežnik, Lobe).

Slika 6.6: Prostorska umeščenost 300 največjih podjetji v občini Kočevje.

Med **300 največjimi podjetji** po kriteriju števila zaposlenih v občini Kočevje je 208 podjetji (70%) lociranih v mestu Kočevje, ostalih 92 podjetji pa je razpršenih v drugih 84 občinskih naseljih (skupaj je v občini Kočevje 86 naselij). Večjo koncentracijo podjetij zasledimo v sklenjenih naseljih na ribniško-kočevskem polju v bližini mesta Kočevje, vzdolž železniške proge in regionalne ceste (št. 217) Ribnica – Kočevje – Črnomelj (sever-jug); v naselju **Stara cerkev** (7 podjetij), severno od mesta Kočevje, **Gorenje** (7), **Breg** (6), **Mahovnik** (6), **Šalica vas** (6 podjetij) in v naselju **Dolga vas** (12 podjetij), južno od mesta Kočevja.

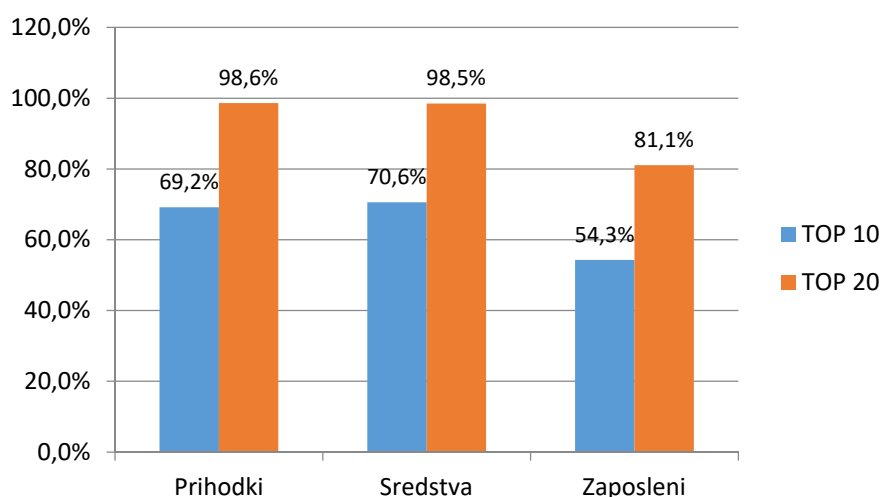
Graf 6.5: Velikostna struktura podjetij v Kočevje.

Vir: Bisnode, 2018.

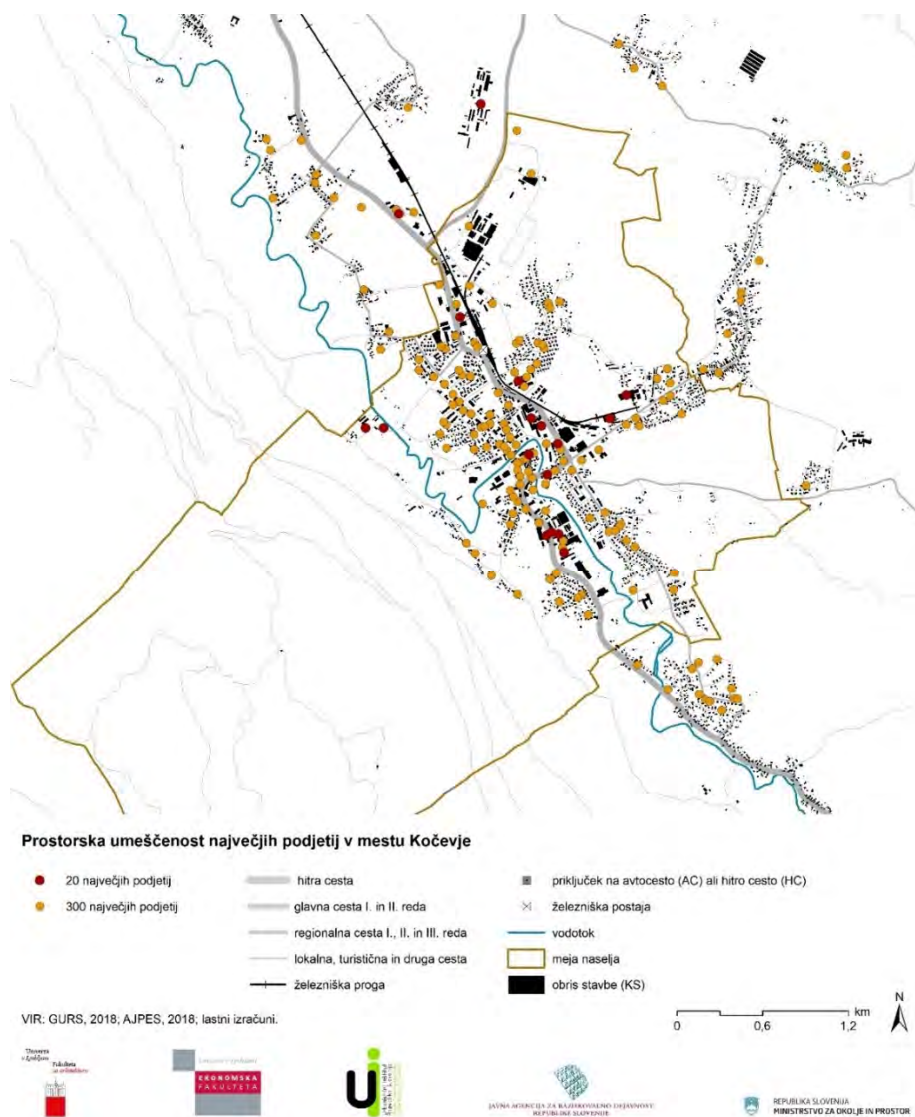
V letu 2017 so **SIDG, Melamin in Intersocks** skupaj prispevali 52,6% vseh **prihodkov** v občini ter imeli 70,5% vseh sredstev. Podjetja **Melamin, SIDG in Varovanje GALEKOM** pa imajo skupaj 30% vseh **zaposlenih** v občini. Gledano z vidika **zaposlenosti** lahko v Kočevju opazimo za slovenske razmere podpovprečno koncentracijo; z vidika **prihodkov** in **sredstev** pa nadpovprečno koncentracijo ekonomske aktivnosti. Deset največjih podjetij ustvari 69,2% prihodkov, ima 70% sredstev in 54% zaposlenih. Največjih 10 podjetij ustvari tudi praktično ves izvoz v občini. Na dvajset največjih podjetij, ki predstavljajo skupaj le 7,3% vseh delujočih podjetij v občini, odpade 98% vseh prihodkov in sredstev ter 81% vseh zaposlenih. Zaključimo lahko, da obstaja v občini Kočevje velika odvisnost od nekaj podjetij, ki pa po naravi svoje dejavnosti niso pretirano delovno intenzivna.

Graf 6.6: Ustvarjeni prihodki, višina sredstev in število zaposlenih v desetih (TOP10) in dvajsetih največjih podjetjih (TOP 20) v občini Kočevje.

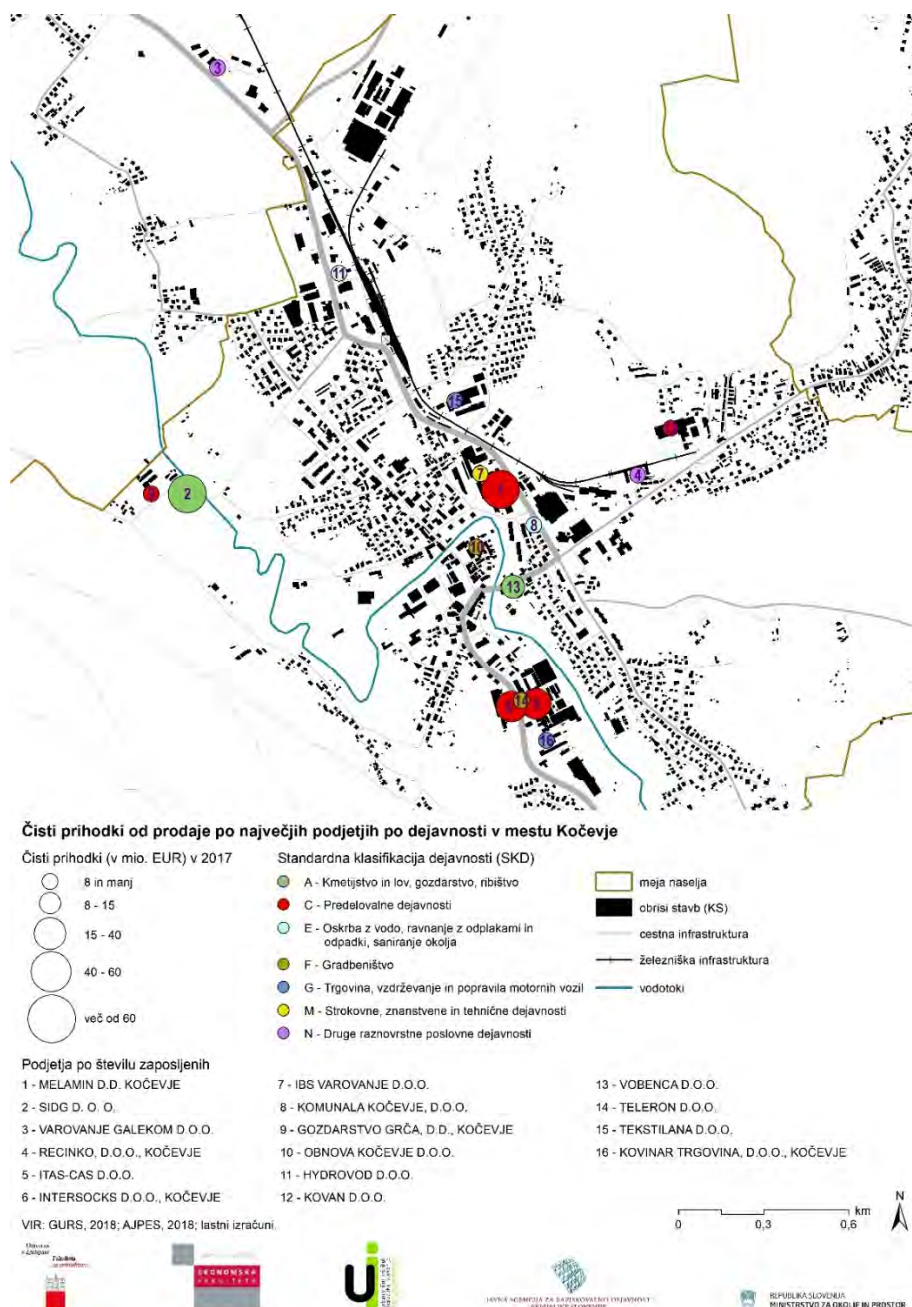
Vir: Bisnode, 2018.

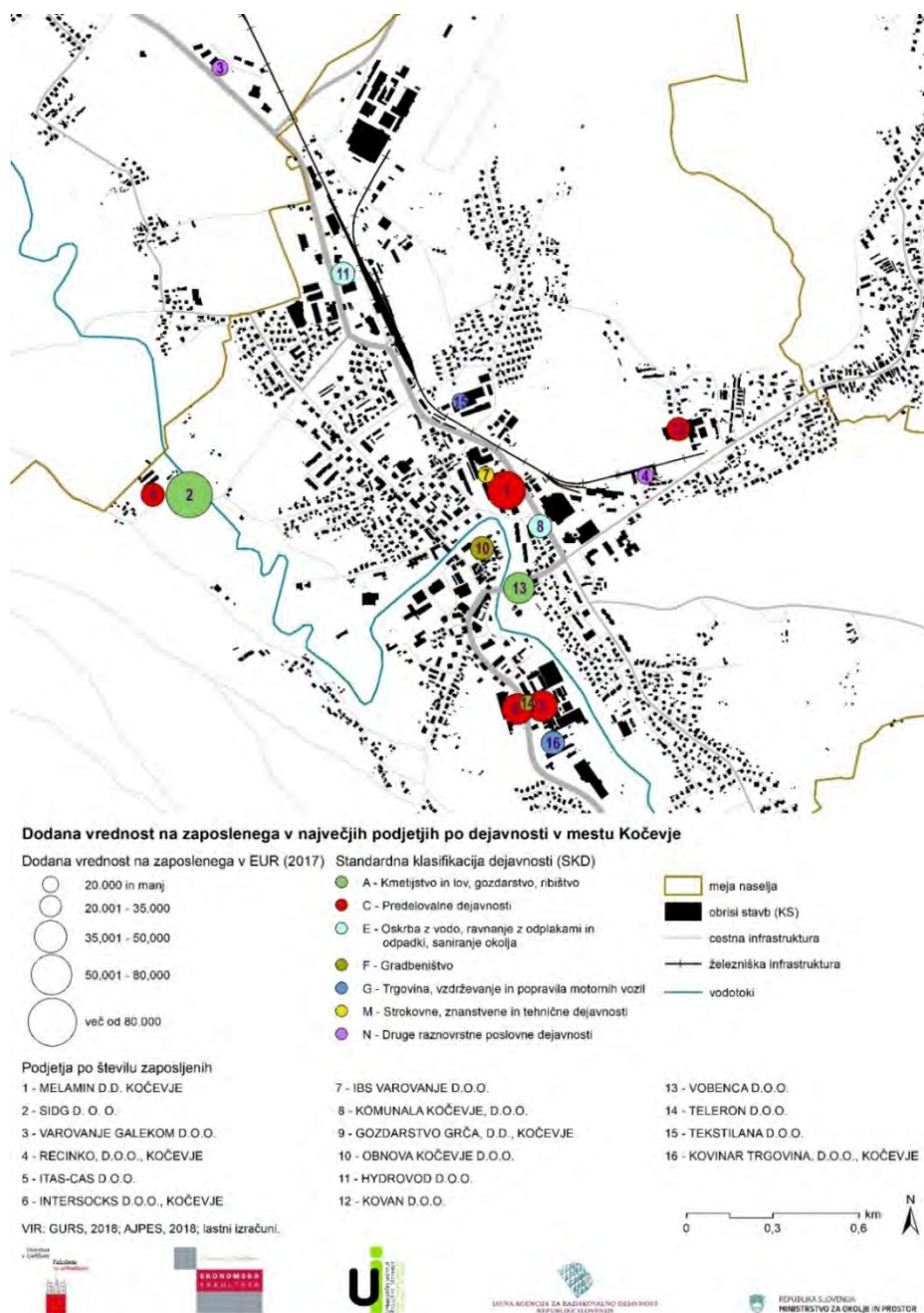
Slika 6.7: Prostorska umeščenost največjih podjetij v mestu Kočevje.

Na seznamu 20 največjih podjetij (po številu zaposlenih) v občini Kočevje ima 16 podjetij sedež v mestu Kočevje, ostala štiri podjetja pa so locirana v bližnjem naselju **Mlaka** (govedoreja GO-KO d.o.o.), v 16 km oddaljenem naselju **Kočevska reka** jugo-zahodno od mesta Kočevje (lesna podjetja Snežnik Sinpo in Snežnik) ter v 31 km oddaljenem naselju **Paka pri Predgradu** na poti v Črnomelj, v bližini hrvaške meje na Kolpi (kovinsko podjetje Metaliks).

Slika 6.8: Čisti prihodi od prodaje v največjih 16 podjetjih po dejavnosti v mestu Kočevje.

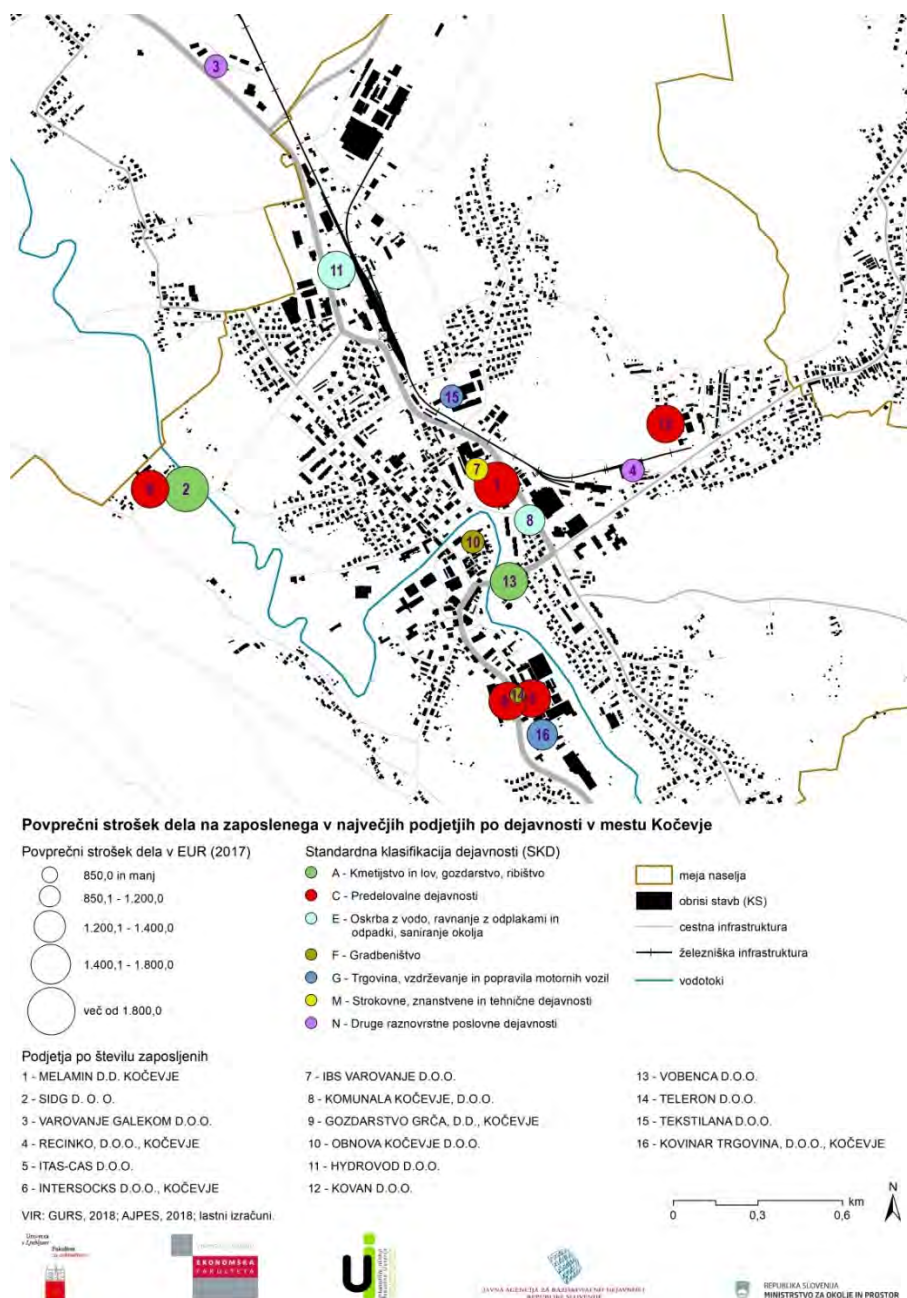
V letu 2017 so vsa podjetja v Kočevju na **tujih trgih** ustvarila dobrih 111 mio EUR prihodkov, kar znaša 37,9% vseh ustvarjenih čistih prihodkov podjetij v občini. Ti so leta 2017 znašali 293 mio EUR. V absolutnem znesku je največji izvoznik kemijsko podjetje **Melamin**, na drugem mestu je tovarna nogavic **Intersocks**. Pomemben izvoznik je tudi podjetje za proizvodnjo transportnih sredstev **Itas-Cas**, ki svoje prihodke skoraj v celoti ustvari na tujih trgih.

Slika 6.9: Dodana vrednost na zaposlenega v največjih 16 podjetjih po dejavnosti v mestu Kočevje.

Občina Kočevje je pod povprečjem analiziranih občin po dejavniku **produktivnosti**; glavni razlog je podpovprečna dodana vrednost na zaposlenega v občini, ki znaša 39.262 EUR (slovensko povprečje je leta 2017 znašalo 43.154 EUR na zaposlenega). Povprečni mesečni strošek dela v podjetjih v občini Kočevje je bil leta 2017 1.870 EUR na zaposlenega. Za primerjavo - strošek dela na zaposlenega v podjetjih v vseh 69 analiziranih občinah je leta 2017 v povprečju znašal 2.015 EUR; povprečni strošek dela na zaposlenega vseh zaposlovalcev v Sloveniji (vključno z zaposlenimi v javnem sektorju) pa je istega leta bil 2.216 EUR. Kočevje ima v svojem naboru največjih dvajsetih podjetij tri podjetja, ki po dodani vrednosti na zaposlenega presegajo slovensko povprečje: gozdarsko podjetje **SIDG** (137.816 EUR na zaposlenega), kemijsko podjetje **Melamin** (62.436 EUR na zaposlenega) in tovarno nogavic **Intersocks** (48.376 EUR na zaposlenega).

Slika 6.10: Povprečni mesečni strošek dela na zaposlenega v največjih 16 podjetjih po dejavnosti v mestu Kočevje.

Največji prejemniki EU raziskovalno-aplikativnih sredstev iz 6., 7. in 8. (H2020) Operativnega programa v obdobju 2004-2017 sta bili podjetji **Melamin** in **Intersocks**. V splošnem pa so bila kočevska podjetja do 2017 šibka pri črpanju EU raziskovalno-aplikativnih sredstev. Pridobila so manj kot promil vseh sredstev pridobljenih s strani slovenskih gospodarsko-raziskovalnih subjektov v tem obdobju. Vendar lahko pričakujemo, da se bo stopnja podjetništva in inovativnega duha v občini Kočevje povečala.

V obdobju 2009-2013 je bilo iz občine Kočevje pri Uradu RS za intelektualno lastnino (SIPO) registriranih le pet patentov; med njimi je dve patenta registriralo kemijsko podjetje **Melamin**. Delnice **Melamina** so tudi edine v kočevski občini **uvrščene na ljubljansko borzo**.

Pomemben gospodarski preobrat se je v občini Kočevje zgodil lani, ko je vstopila japonska **Yaskawa**. V Kočevju gradi tovarno robotov - zgradila bo nov obrat za proizvodnjo komponent za robotske roke. Ocenjena vrednost investicije je 20 do 30 milijonov evrov. V novi tovarni bo po ocenah dobilo visokotehnološko delo med 200 in 250 ljudi; v srednjem roku pa naj bi bilo na to investicijo vezanih 400 do 450 novih delovnih mest. V letu 2018 je zato potekal postopek spremembe občinskega prostorskega načrta (OPN) za zemljišča za novo tovarno. Po načrtih naj bi leta 2019 naredili 4000 robotov na leto, kasneje pa se razširili na 6000 robotov letno. Proizvodnja v Sloveniji bo zadovoljila 75 odstotkov tržnih potreb Yaskawe v Evropi, na Bližnjem vzhodu in v Afriki. Za četrtno robotov v tej regiji, ki bodo še naprej prihajali iz Japonske, pa bo Slovenija osrednja točka za njihovo distribucijo.

Vodstvo občine (župan) je pred leti sistematično reorganiziralo občinsko upravo v smeri spodbujanja lokalnega gospodarstva in pritegnitve novih investicij in investorjev. Na osnovi opravljenih intervjujev s podjetji v občini (Borut Lončarevič, projektni vodja, Intersocks d.o.o., direktor Janez Šilc, ITAS-CAS d.o.o.; Igor Mihelič, Melanin, skrbnik za tehnologije in investicije), smo zaključili, da gospodarstveniki cenijo predvsem naslednje občinske ukrepe, ki so povečali zaupanje in privlačnost občine Kočevje za investicije s strani gospodarstva:

- V prvem koraku so reorganizirali občinsko upravo ter začeli uvajati odprto služnostno-naravnano kulturo odnosov med zaposlenimi na občini. Na rednih sestankih z županom so se veliko pogovarjali o svoji vlogi v smislu javnega servisa prebivalstvu in gospodarstvu.
- Drugič, sistematično so začeli organizirati formalne predstavitve za podjetja o spremembah prostorskih aktov, katerih namen ni bil zgolj informiranje, ampak vzajemno snovanje in usklajevanje interesov. Občina je začela organizirati tudi redna srečanja, ki so bolj neformalnega značaja, npr. piknik z gospodarstveniki pri Slapu v Kočevju in nanje povabili tako predstavnike obstoječih podjetij kot tudi potencialne investitorje. Na začetku se na te pobude za neformalno druženje podjetja niso odzvala, prišli so le predstavniki pretežno javnih gospodarskih služb. Sčasoma so začeli prihajati tudi predstavniki in ključni odločevalci ter uprave nereguliranih podjetij v občini. Preko odprtega druženja s člani občinske uprave se je začelo razvijati vzajemno zaupanje in spoštovanje; slednje pa je pozitivna podpora zmanjševanju tveganj, ki jih prinaša dolgoročno investicijsko odločanje.
- Tretjič, začeli so v občinski proračun sistematično vgrajevati tudi spodbude za malo gospodarstvo (samostojnih podjetnikov, manjših obrtnikov) in slednjim intenzivno svetovati ter pomagati. Opazili so, da so obrtniki in manjša podjetja sicer zelo delavni, ampak nimajo ne sredstev in ne znanj, da bi sistematično razvijali svoje strategije rasti. V kolikor so se odločili za rast in zaposlili novega človeka, jim je občina po enostavnih postopkih izplačala denarno spodbudo za rast in zaposlovanje. Delež denarja, ki je bil namenjen tem malim podjetjem, je bil bistveno manjši kot delež občinskega proračuna, namenjenega za šport oziroma kulturo. Čez čas pa je ta ukrep dobil pozitiven zagon in opogumil mnoga mala podjetja, da so se začela javljati tudi na druge razpise za zagon gospodarstva (npr. na razpise podjetniškega sklada) izven občine. Danes so mnoga majhna podjetja ter obrtniki razširili svoje delovanje tudi izven občine in bistveno povečali obseg zaposlenosti.

V splošnem predstavniki podjetij hvalijo odzivnost občinskih služb in javnih podjetij pri proaktivnosti ob urejanju dokumentacije in drugih zadev (npr. infrastrukture). Za primerjavo, dokumentacija za novo proizvodnjo v podjetju Melanin je bila pri vseh občinskih službah pripravljena v 72 urah. Občina sistematično spodbuja prihod novih podjetij s proaktivnimi spremembami OPN, s pomočjo pri pripravi dokumentacije, komunikaciji z ministrstvi ipd. Ponavljajoča se prednost, ki jo gospodarstveniki zaznavajo v občini Kočevje, je tudi lepo in neokrnjeno okolje, jasna vizija župana in geostrateška postavitev med tremi lukami (Reka, Koper, Trst). Slabost pa je slaba transportna povezava. Po mnenju gospodarstvenikov mesto potrebuje železnico in hitro povezavo do avtoceste.

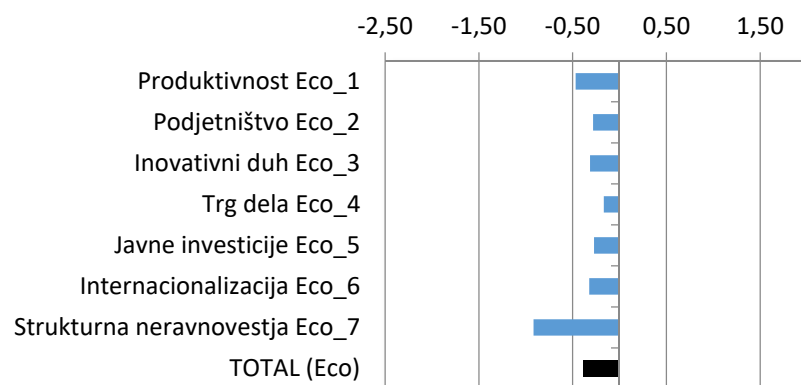
Tabela 6.2: Povzetek (gospodarskih) prednosti, slabosti priložnosti in nevarnosti v občini Kočevje.

Prednosti	Slabosti
– Bogata tradicija lesarske in gozdarske industrije – Privlačna lokacija z vidika dostopnosti do pomorskih transportnih povezave (pristanišče Reka, Koper, Trst) – Aktivna vloga občine pri iskanju investorjev – Pridobitev privlačnih visoko-tehnoloških investorjev – Neokrnjena narava – Bogata kulturna dediščina	– Cestna infrastruktura in povezanost – Staranje prebivalstva – Velika koncentracija kočevskega gospodarstva v dejavnostih, ki bile delovno intenzivne; globalizacija in digitalna transformacija pa povzroča visok pritisk na stroške dela – Ne zadostno in neprimerno izkoriščene obstoječe površine stavbnih zemljišč v naseljih – Nizka relativna stopnja visoko-izobraženih (pomembno za razvoj visoko-tehnoloških dejavnosti)
Priložnosti	Nevarnosti
– Razvoj turizma – Razvoj dejavnosti, katerih konkurenčnost je odvisna od visoko tehnoloških znanj in konkurenčnost v transportnih stroških (dostopnost luk) – Povezovanje med mesti v regiji (Reka, Ljubljana, Zagreb) – Povezovanje gospodarskih dejavnosti v lokalnih središčih v občini	– Strateško nekoordiniran razvoj gospodarskih dejavnosti in posledično neizkoriščanje prednosti ekonomij lokalizacije – Prenehanje aktivne vloge občine pri iskanju investorjev (v kolikor je aktivnost neinstucionalizirana in vezana zgolj na zanos trenutno izvoljenega župana)

6.3 PTUJ

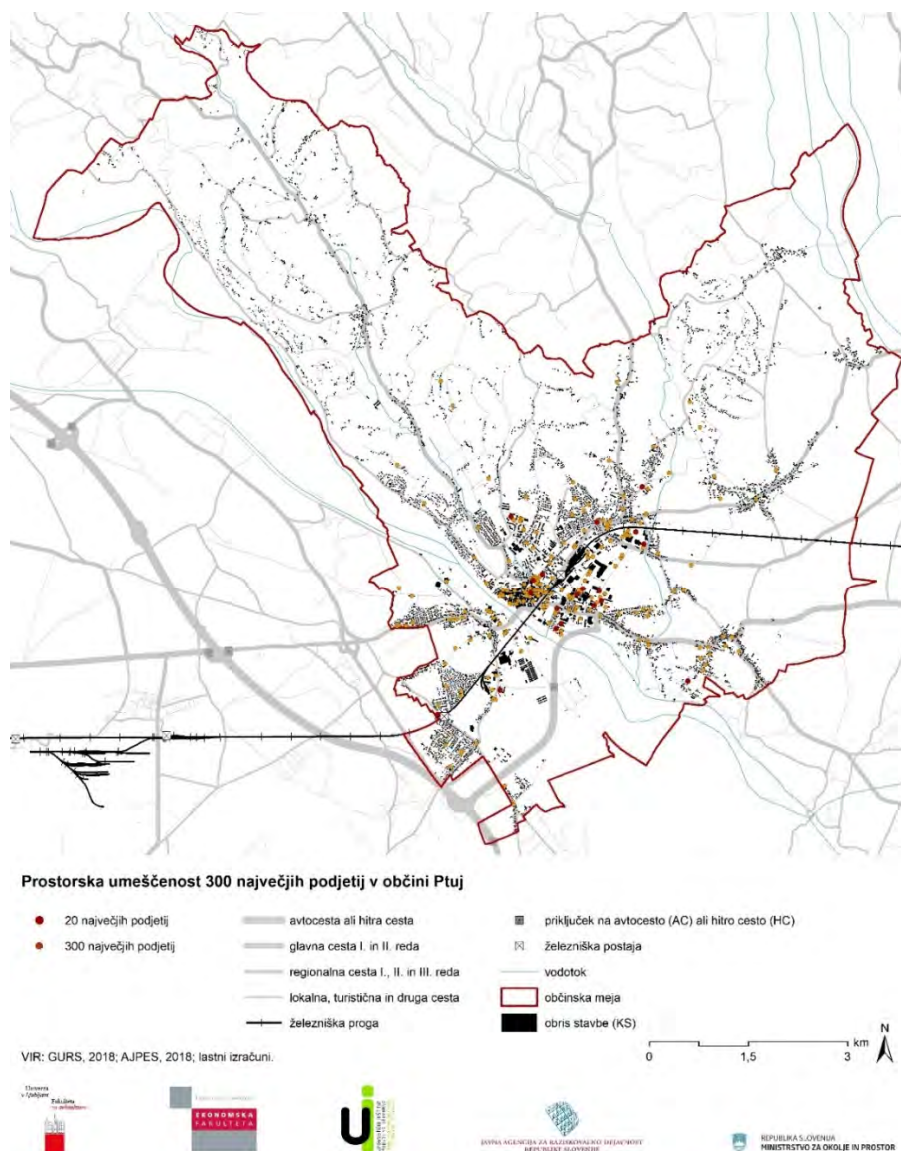
Občina Ptuj se po izmerjenem kazalniku ekonomskega potenciala (-0,39) uvršča med občine s podpovprečnim skupnim ekonomskim potencialom (skupna uvrstitev na 58. mesto med 69 občinami z mestnimi naselji). Ptuj je podpovprečen pri vseh ekonomskih dejavnikih. Najbolj zaostaja po kazalcu indeksa razvitosti občin, merjenim z dejavnikom **strukturna neravnovesja**, kjer si skupaj z občino Ajdovščina deli 57. mesto med analiziranimi slovenskimi občinami. Za razliko od Ajdovščine, ki je po kazalniku internacionalizacije na vrhu, pa se Ptuj po tem kazalniku uvršča na 49. mesto. Ptuj se po dejavniku **produktivnosti** uvršča na 54. mesto (med 69 preučevanimi občinami), na 51. mesto po dejavniku **podjetništva** in na 47. mesto po dejavniku **inovativnega duha**. Najbolje se odreže po dejavniku **trga dela**, kjer se uvršča na sicer še vedno podpovprečno 43. mesto.

Graf 6.7: Kazalniki ekonomskega potenciala Ptuj.

Vir: Lastni izračuni

V občini je registriranih 721 podjetij, med katerimi je kar 75% mikro podjetij in 13% majhnih podjetij. Povprečno število zaposlenih na podjetje v letu 2017 je 8,7 ljudi. Največja podjetja v letu 2017 po **prihodkih** so bila prehrambno podjetje **Perutnina Ptuj**, gradbeno **Cestno podjetje Ptuj** in trgovsko podjetje **Pikapoka** – ta tri skupaj prispevajo 29,7% prihodkov gospodarskih družb v občini Ptuj. Največja podjetja po kriteriju števila **zaposlenih** so bila podjetja **Perutnina Ptuj**, **ROHRTECH.SI** in **Cestno podjetje Ptuj**, ki imajo skupaj 28,9% vseh zaposlenih. Največja podjetja po **sredstvih** pa so bila **Perutnina Ptuj**, **Cestno podjetje Ptuj** in **Komunalno podjetje Ptuj** (36,1% vseh sredstev).

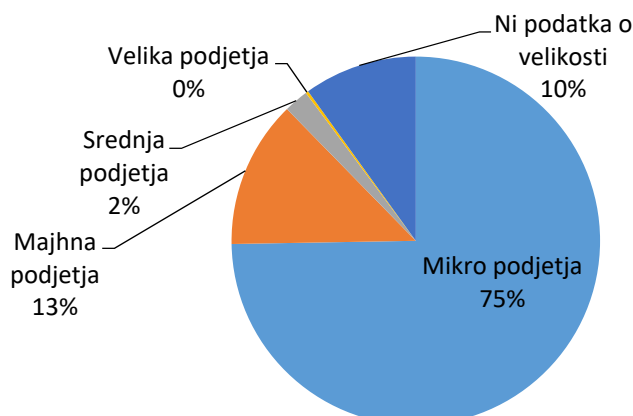

Slika 6.11: Prostorska umeščenost 300 največjih podjetij v občini Ptuj.

Med **300** največjimi **podjetji po številu zaposlenih** v Mestni občini Ptuj je 279 podjetji (93%) lociranih v mestu Ptuj, ostalih 21 podjetji pa je razpršenih v drugih šestih občinskih naseljih (skupaj je v občini Ptuj 10 naselij). Večjo koncentracijo podjetij zasledimo v naseljih v bližini mesta Ptuj, v sklenjenem naselju **Spuhlja** vzdolž regionalne ceste Ptuj–Ormož (11 podjetij) in **Podvinci** 5km vzhodno od mesta Ptuj (3 podjetja). Nekaj podjetij ima sedež severozahodno od mesta Ptuj v bližnjem razloženem naselju **Mestni vrh** (3 podjetja) in v 10 km oddaljenem naselju **Grajenšek** (eno podjetje) ter **Krčevina pri Vurbergu** (eno podjetje) ter v naselju **Kičar**, 8 km severovzhodno od mesta Ptuj (dve podjetji).

Vsa največja podjetja (TOP 20) v mestni občini Ptuj so locirana v mestu Ptuj.

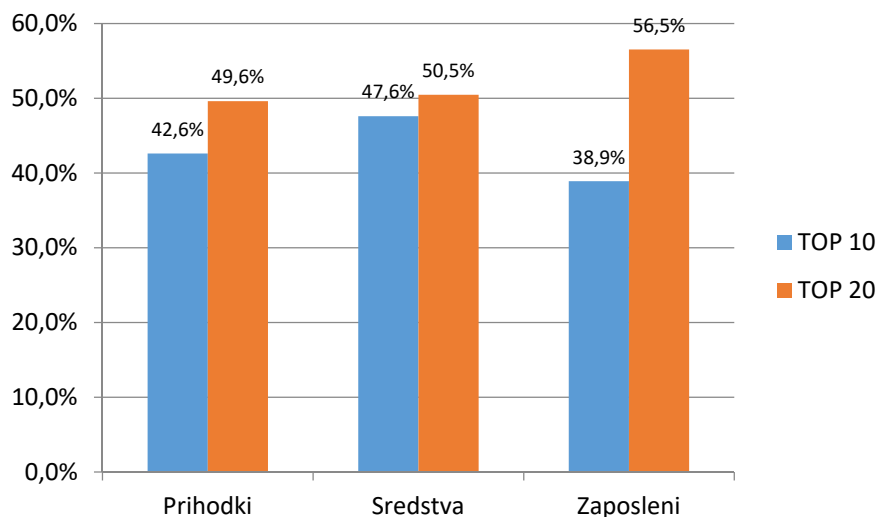
Graf 6.8: Velikostna struktura podjetij v mestni občini Ptuj.

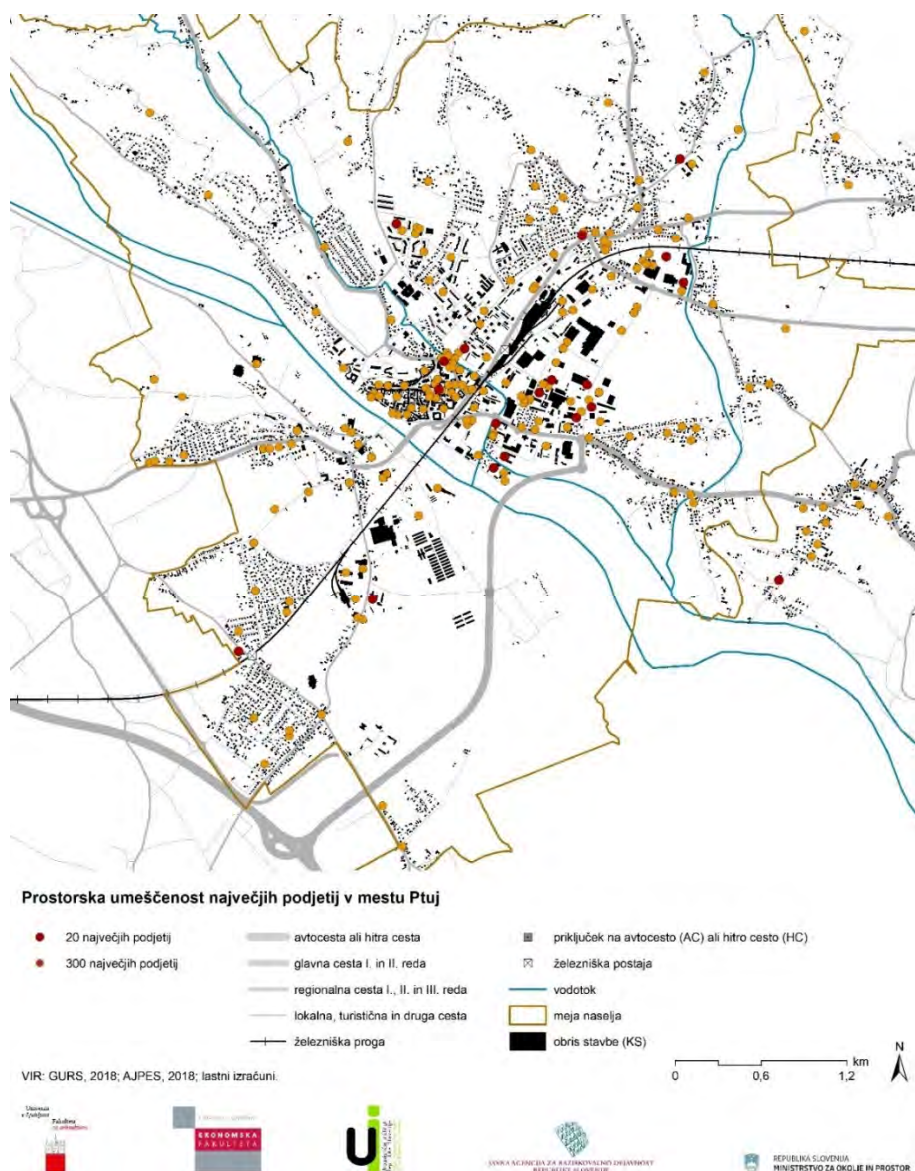
Vir: Bisnode, 2018.

Na Ptujju zaznavamo podpovprečne indekse koncentracije ekonomske aktivnosti. Skupni delež ustvarjenih prihodkov, sredstev in zaposlenih, ki jih prispeva deset največjih podjetij (TOP 10), je pod polovico vseh prihodkov, sredstev in delovnih mest v občini Ptuj. Na dvajset (TOP 20) največjih podjetij, ki predstavljajo skupaj le 2,5% vseh delujočih podjetij v občini, odpade polovica (50%) vseh prihodkov in sredstev ter 56,5% vseh zaposlenih v občini.

Graf 6.9: Ustvarjeni prihodki, višina sredstev in število zaposlenih v desetih (TOP10) in dvajsetih največjih podjetjih (TOP 20) v mestni občini Ptuj.

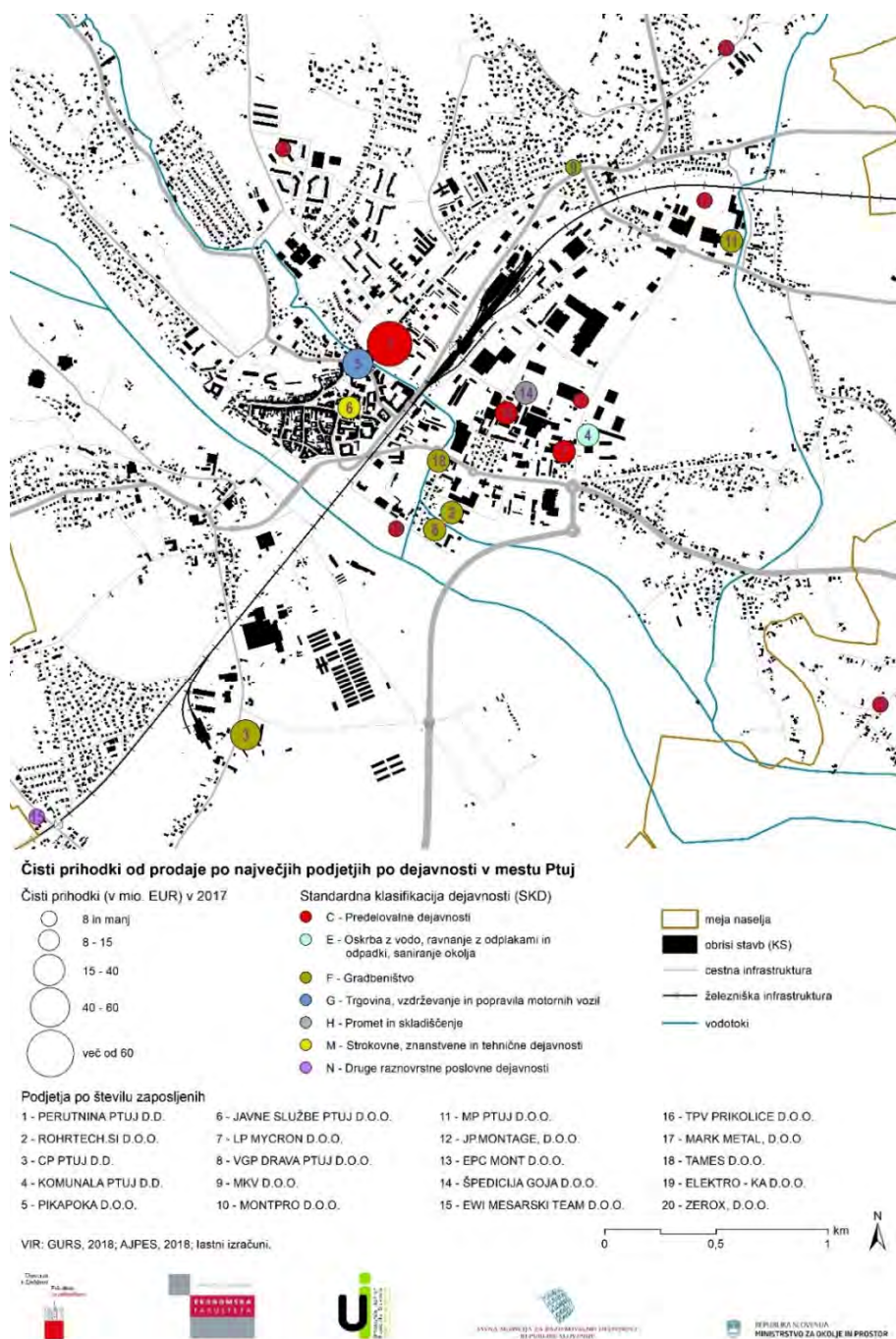
Vir: Bisnode, 2018 in lastni izračuni.

Slika 6.12: Prostorska umeščenost največjih podjetij v mestu Ptuj.

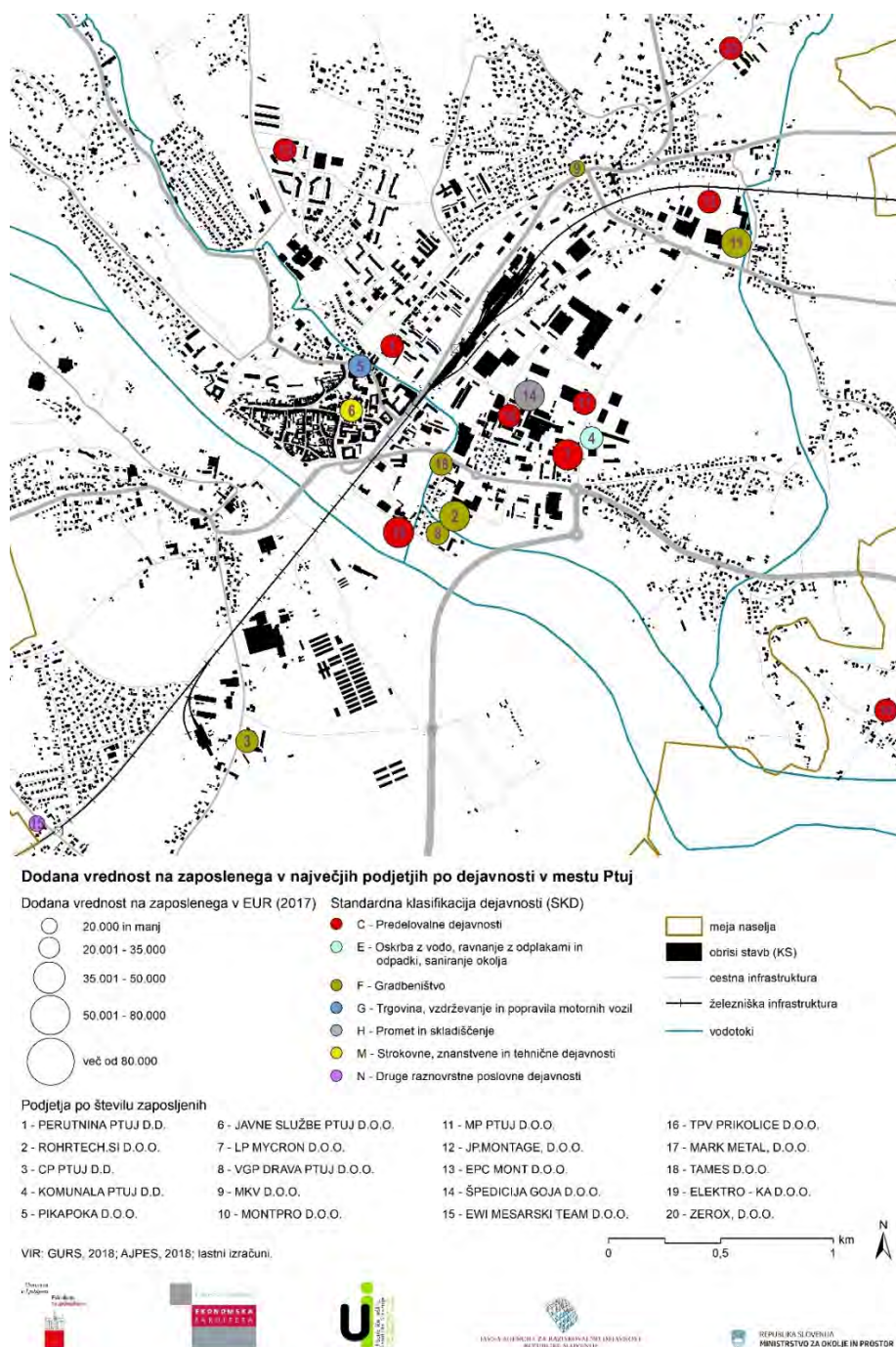
Vsa podjetja iz seznama največjih 20 podjetij po številu zaposlenih v Mestni občini Ptuj imajo sedež v mestu Ptuj in so razpršena na več lokacijah v mestu. Večina, tj. 11, se nahaja v veliki gospodarski in industrijski coni vzhodno od središča mesta. Večina TOP 20 podjetij je v aktivnih predelovalni industriji (9) in gradbeništvu (6 podjetij). Največje (po število zaposlenih, sredstvih, prihodkih, izvozu) je živilsko predelovalno podjetje Perutnina Ptuj s približno 1500 delovnih mest v Mestni občini Ptuj.

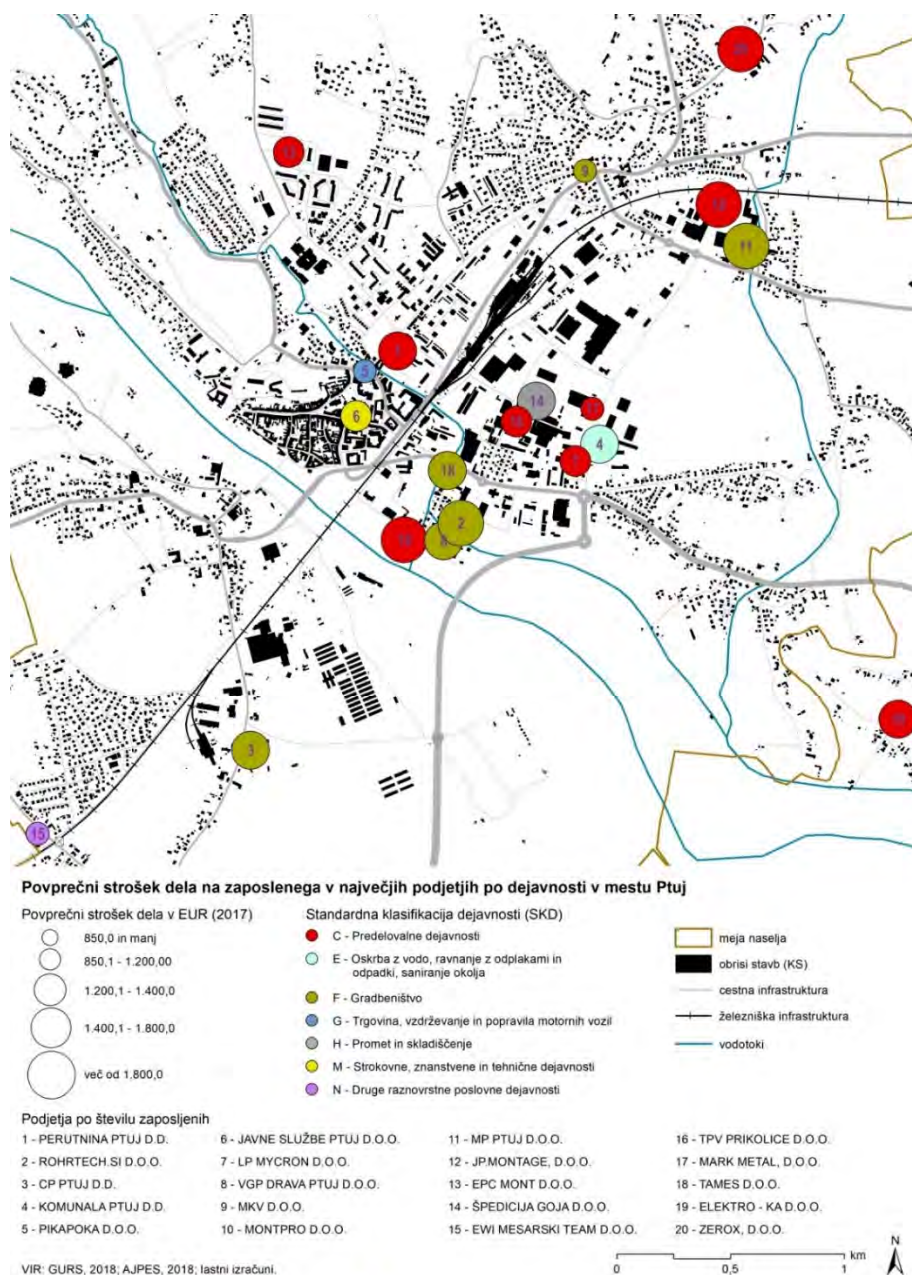
Slika 6.13: Čisti prihodki od prodaje v največjih 20 podjetjih po dejavnosti v mestu Ptuj.

V letu 2017 so vsa podjetja na Ptuj prodala na **tujih trgih** za 115 mio EUR, kar znaša 16,3% od vseh ustvarjenih čistih prihodkov podjetij v občini (706 mio EUR). V absolutnem znesku je največji izvoznik prehrabno podjetje **Perutnina Ptuj**, ki je leta 2017 na tujih trgih ustvaril 69 mio EUR od 159 mio EUR čistih prihodkov. Ostala izrazito izvozno usmerjena podjetja na listi Top 20 so **TPV Prikolice** (10,8 mio EUR od 12,8 mio EUR čistih prihodkov), visoko tehnološko podjetje **LP Mycrom** (8 mio EUR čistih letnih prihodkov je v celoti ustvarilo v tujini) in gradbeno podjetje **MP Ptuj** (7,6 mio EUR od 8 mio EUR čistih prihodkov je ustvarilo v tujini).

Slika 6.14: Dodana vrednost na zaposlenega v največjih podjetjih po dejavnosti v mestu Ptuj.

Slika 6.15: Povprečni mesečni strošek dela na zaposlenega v največjih podjetjih po dejavnosti v mestu Ptuj.

Podroben pregled dejavnika **produktivnosti** nam pokaže, da podjetja v Mestni občini Ptuj v ustvarjeni dodani vrednosti na zaposlenega 31.908 EUR močno zaostajajo za slovenskim povprečjem (43.154 EUR na zaposlenega). Na listi TOP 20 podjetij v Ptuj ni niti enega podjetja, ki bi dosegalo slovensko povprečje. Povprečni mesečni strošek dela vseh podjetij s sedežem na Ptuj je bil 1.978 EUR, povprečni strošek dela na zaposlenega v podjetjih v vseh 69 analiziranih občinah je bil 2.015 EUR, povprečni strošek dela na zaposlenega vseh zaposlovalcev v Sloveniji (vključno z zaposlenimi v javnem sektorju) pa je bil 2.216 EUR. Ptuj ima v svojem naboru štiri podjetja, ki so leta 2017 imela povprečni mesečni strošek dela nad 2.000 EUR na zaposlenega: gradbeno podjetje **MP Ptuj**, **JP Montage** (slovenska

podružnica mednarodnega podjetja JP Montage, ki je specialist za določene storitve pri izgradnji tunelov, kovinskih tunelskih konstrukcij ter elektro instalacij), **Zerox** (slovenska podružnica mednarodnega podjetja ZEROX, ki se ukvarja z elektroinštalacijami, avtomatizacijo procesov, elektro montažami, inteligentnimi inštalacijami) in **Elektro-KA** (podjetje specializirano za razvoj in proizvodnjo storitve avtomatizacije skladiščnih sistemov v avtomobilski industriji).

Podjetja v občini so zelo šibka pri črpanju **raziskovalno-aplikativnih sredstev EU** iz 6., 7. in 8. (Obzorje2020) Operativnega programa v obdobju 2004-2017. V tem obdobju je **Perutnina Ptuj** uspela pridobiti 2,1 mio EUR za svoje aplikativne raziskave. **Čisto mesto Ptuj** d.o.o. (družba za gospodarjenje z odpadki) je v istem obdobju pridobilo 2 mio EUR.

Mnogo bolje pa so se odrezale neprofitne institucije v Mestni občini Ptuj, npr. ptujski **E-ZAVOD**¹, ki je v tem obdobju pridobil 10 mio EUR omenjenih EU sredstev iz področij inovativnosti in podjetništva, trajnostne energije in nizko-ogljicne družbe, pametnih mest in skupnosti (glej: <https://www.ezavod.si/eu-projekti/tekoci-projekti>). Poslanstvo E-Zavoda je spodbujanje trajnostnega razvoja, energetske učinkovitosti, uporabe obnovljivih virov energije, novih oblik inoviranja, prenosa tehnologij in podpora podjetniškemu okolju. S projektom CENTRALAB so postali ena najpomembnejših institucij na področju odprtega inoviranja in živih laboratorijev v Srednji Evropi. S projektom »Pametno mesto Maribor« (www.smartcitymaribor.si) so začeli s prvo celovito iniciativo za vzpostavitev pametnega mesta v Sloveniji. Aktivno so sodelovali tudi pri pripravi Strategije pametne specializacije Slovenije. Z različnimi iniciativami in omrežji deležnikov spodbujajo nove oblike družbenih inovacij.

Uspešen pri pridobivanju EU raziskovalnih sredstev v obdobju 2004-2017 je bil tudi **Znanstveno raziskovalni center BISTRA Ptuj**², ki povezuje znanstveno raziskovalne organizacije, izobraževalno sfero (fakultete, inštituti, druge raziskovalno-razvojne institucije...) in podjetja z občinami in lokalno samoupravo ter državnimi službami, z namenom pomoči pri pospeševanju in vodenju lokalnega in regionalnega razvoja območja (kot RRA) v skladu z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja. V splošnem so zelo uspešni pri črpanju EU, državnih in drugih sredstev - na njihovi spletni strani je nanizanih več kot 30 projektov.³ Organizirano imajo projektna pisarno, ki je specializirana za aktivno pridobivanje in izvajanjem projektov na vseh področjih delovanja, katerih temeljni namen je tako lokalni, kot regionalni razvoj.

StartUp Ptuj je valilnica poslovnih idej pri ptujskih dijakih in študentih. Iz nje se je izvalilo kar nekaj uspešnih podjetij. Najbolj znana sta ptujska podjetnika Davorin Gabrovec in Anže Vodovnik z svojo aplikacijo Zeppelin. To aplikacijo sta predstavila na konferenci TechStars Boston leta 2013 in rodilo se je podjetje Databox (prej Zeppelin). Databox ima sedež v Bostonu, deluje v enem najboljših podjetniških inkubatorjev na svetu - TechStars, kot tudi v StartUp Ptuj - tu ima tudi svoj razvojni oddelek. Databox (Zeppelin) je mobilna aplikacija, ki omogoča direktorjem in menedžerjem direkten dostop do njihovih ključnih podatkov o poslovanju podjetja prek pametnih telefonov.⁴ Davorin Gabrovec je pomemben mentor mnogim mladim podjetnikom na Ptuj.

V obdobju 2007-2016 iz občine Ptuj je registriranih pri Uradu RS za intelektualno lastnino (SIPO) 26 patentov, med njimi je iz skupine TOP 20 patent registriralo samo podjetje **Perutnina Ptuj**.

---

¹ <https://www.ezavod.si/o-e-zavodu>

² <https://www.bistra.si/zrs-bistra-ptuj/o-organizaciji>

³ <https://www.bistra.si/zrs-bistra-ptuj/referencna-lista-projektov>

⁴ <https://www.dnevnik.si/1042610694>

<http://www.startuptptuj.si/#aktualnoID>

Pri intervjujih s pristojnimi v največjih podjetjih v občini Ptuj smo imeli velike težave z odzivnostjo podjetij. Tako sta se na vabilo odzvali le Perutnina Ptuj (odgovarjala služba za investicije in vodja za stike z javnostmi, ga. Barbara Stopinšek) in LP Mycron (odgovarjal je g. David Lenarčič, direktor in solastnik podjetja). Iz intervjujev izhaja, da so podjetja pri urbano-prostorsko-investicijskem sodelovanju z občino Ptuj različno zadovoljna. Primer zadovoljnega podjetja je Perutnina Ptuj. »Naše sodelovanje z MO Ptuj je na visokem nivoju. Ob pripravi novih občinskih načrtov nas vključijo kot pomembnega nosilca gospodarstva v občini. Naše pobude za spreminjanje prostorskih načrtov so večinoma sprejete, prav tako nas usmerjajo in dajejo napotke, kako postopati pri izvedbi sprememb. Tudi v primeru potrebe po razjasnitvi določenih vprašanj, povezanih s prostorskim načrtom in njegovimi pogoji, nam takoj nudijo razlago in nam dajo usmeritev.«

Obe intervjuvana podjetji imata investicijske plane za širitev (skoraj vsa intervjuvana podjetja, ne glede na občino, so v začetku leta 2019 imela načrte širjenja dejavnosti in investicij v nove proizvodno-poslovne zmogljivosti). Potrebe po širitvi dejavnosti in investicijski načrti nekaterih podjetij (npr. Perutnine Ptuj) presegajo omejitve prostora. Zaradi teh omejitev, pa tudi potrebe po bližini ključnim trgov, načrtujejo, da se bodo možno delno širiti na obstoječih lokacijah, delno pa s širitvijo že obstoječih lokacij izven občine (lokacije, kjer že imajo določene osnovne zmogljivosti, imajo prednost). Vodja stikov z javnostmi Perutnine Ptuj je v imenu službe za investicije poudarila: »Ključne lokacije naše družbe se nahajajo v Mestni občini Ptuj. Te lokacije nam sicer omogočajo manjše širitve, smo pa na teh lokacijah omejeni s pogoji, določenimi v prostorskih načrtih. Prav tako je slabost bližina starega mestnega jedra, bližina področij za razvijanje turizma in področja, namenjena za stanovanjsko gradnjo. Ključna prednost je neposredna bližina urejene infrastrukture (ceste, železnica, komunalna in energetika).«

Mnogo manj zadovoljen na področju prostorskega sodelovanja z občino Ptuj pa je direktor in lastnik podjetja LP Mycron, g. Davorin Lenarčič, ki primerja svojo prostorsko-poslovno sodelovanje z občino Ptuj s prostorsko-poslovnim sodelovanjem z občino Friedrichshafen v Nemčiji. »Podjetju je občina Friedrichshafen sama ponudila infrastrukturno urejeno lokacijo za minimalno najemnino (3000 m² za 800 nemških mark leta 1992). Danes ima podjetje v Ptuju lokacijo 6000m², katere vsi stroški in uporabnine nanesejo 25.000 EUR na leto, upoštevajoč pri tem še neodzivnost občine.«

Lenarčič nadalje meni, da se občina Ptuj sploh ne zaveda, kako zelo potrebuje podjetja. »Sodimo med sedem največjih zaposlovalcev na Ptuj (zaposlenih imamo trenutno 140 ljudi, ki živijo v radiju največ 20-30 km od podjetja), tehnološko sodimo med najbolj napredna podjetja v Sloveniji (na področju strateške logistike), vendar noben župan, izvoljen v zadnjem obdobju, ni obiskal podjetja, da bi se pozanimal o naših planih in izzivih. Zdaj investiramo v novo proizvodno halo; elektriko (transformator) in povezano infrastrukturo smo morali investirati in zgraditi sami (zdaj bo Elektro odkupil). Občina tudi ni bila prilagodljiva, ko smo poleti zaprosili za dovoljenje za postavitve temeljev za novo proizvodno halo. Ker niso dobili dovoljenja, se je celoten projekt zavlekel v zimsko obdobje. To je v visoko konkurenčni industriji, kjer je zanesljiva, visoko kvalitetna strateška dobava na dogovorjen datum, ključna, lahko tudi pomembna utež na tehnici ali dobišč, ohraniš posel, ali pa ne.« LP Mycron sledi strategijo vrhunskega, zanesljivega strateškega razvojnega dobavitelja pri visoko-tehnoloških industrijskih korporacijah kot so Canon, Airbus, Shaffer idr. Lani je bil uvrščen kot najboljši svetovni dobavitelj za Canon z vidika kakovosti, zanesljivosti, logistike in cene. Po mnenju Lenarčiča, občina ne razume dejavnosti podjetja dovolj, da bi lahko razumela, kako pomembne je pravočasno, hitro, prilagodljivo investicijsko odločanje.

Drugače (v primerjavi z Nemčijo) pa je Lenarčič zelo zadovoljno z davčno zakonodajo v Sloveniji, saj so investicijske olajšave mnogo večje kot v Nemčiji. Meni, da je zaradi tega Slovenija kot poslovno okolje privlačno.

Tabela 6.3: Povzetek (gospodarskih) prednosti, slabosti priložnosti in nevarnosti v občini Ptuj.

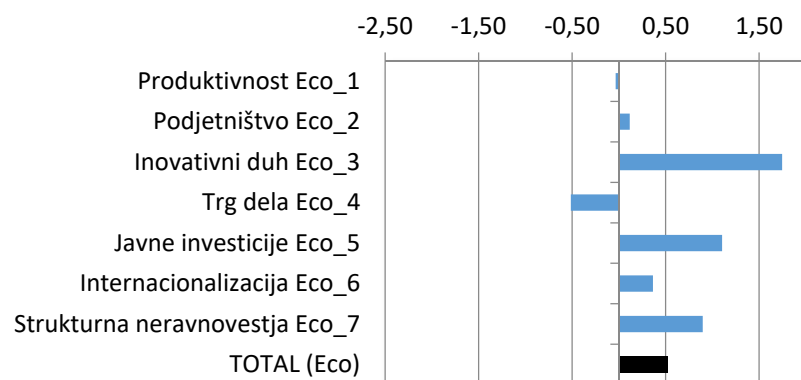
Prednosti	Slabosti
– Ugodna geografska lega – Cestna in železniška infrastruktura – Privlačna lokacija z vidika dostopnosti in prometnih povezav (Avstrija, Hrvaška, Madžarska) – Bogata tradicija živilske in gradbene industrije – Razvita in uveljavljena blagovna znamka Perutnina Ptuj – Bogata kulturna dediščina – Tradicionalne prireditve (kurentovanje, sejmi, martinovanje) in uveljavljeni poletni festivali – Razvoj rekreacijsko-izletniškega turizma (golf, zdravilišče, Ptujsko jezero, kolesarjenje, tek, pohodništvo)	– Staranje prebivalstva – Izseljevanje mladega prebivalstva – Velika koncentracija gospodarstva v delovno intenzivnih dejavnostih (živilska, gradbena...) – Nizka stopnja visoko izobraženih (pomembno za razvoj visoko-tehnoloških dejavnosti) – Neizadostno in neprimerno izkoriščene obstoječe površine stavbnih zemljišč – Podjetniška miselnost in inovacijska kultura sta na nizki ravni, primanjkuje podjetniških pobud, ustvarjalnosti in inovativnosti ter znanj – Priliv zunanjih naložb tako v regijo, kakor tudi v MO Ptuj, je nizek – Primanjkuje ustrezno pripravljenih lokacij za poslovne dejavnosti, cene zemljišč in poslovnih prostorov so visoke, gradnja poslovnih objektov je povezana z dolgotrajnimi in zapletenimi postopki – Pomanjkanje kakovostnih delovnih mest, še zlasti za mlade izobražene kadre
Priložnosti	Nevarnosti
– Razvoj dejavnosti, katerih konkurenčnost je odvisna od visoko tehnoloških znanj in transportnih stroškov – Povezovanje med podjetji ter povezovanje podjetij z razvojnimi institucijami odpira možnosti za skupni razvoj izdelkov, storitev in postopkov ter skupne nastope na trgih z ustvarjanjem ugodnih pogojev za inovacije, izobraževanje in raziskave – Lokalna in regionalna politika spodbuja raziskave in razvoj, na znanju temelječe naložbe in s tem spodbuja premike v smeri aktivnosti poslovnih subjektov z večjo dodano vrednostjo – Prenova degradiranih območij – Povečanje števila kakovostnih integralnih turističnih produktov – Aktivni turizem, kongresni turizem (Dominikanski samostan) – Povezovanje turistične ponudbe (regijsko, med regijsko in državno) – Celostna revitalizacija objektov kulturne dediščine v okviru razvoja turist. infrastrukture – Dodatna krepitev sodelovanja in partnerstva med lokalnimi skupnostmi, turističnimi ponudniki in regionalno destinacijsko organizacijo	– Strateško nekoordiniran razvoj gospodarskih dejavnosti in posledično slabo izkoriščene ekonomije lokalizacije – Nadaljevanje negativnih demografskih trendov, nadaljnji beg možganov in kompetentnega kadra – Slaba usposobljenost in kapitalska zmožnost za koriščenje sredstev iz EU – Urbanizacija in masovni turizem: prekomerna gradnja in spremembe namembnosti zemljišč – Neizkoriščen turistični potencial – Bolje organizirane destinacije v Sloveniji in v tujini lahko zmanjšajo dotok turistov – Zmanjševanje investicij v turistično infrastrukturo, ponudbo in promocijo – Nizka kupna moč prebivalstva, izguba tradicionalne kulturne krajine, turističnih programov in produktov

– Potenciali za razvoj eko-zelenega turizma z vključevanjem naravovarstvenih vsebin – Povezovanje med mesti v regiji – Podravska, Vzhodna Slovenija NUTS 2 in čezmejnih regij (Hrvaška, Avstrija, Madžarska) – Povezovanje gospodarskih dejavnosti v mestu	

6.4 VELENJE

Mestna občina **Velenje** se po izmerjenem kazalniku ekonomskega potenciala (**0,53**) uvršča med občine z nadpovprečnim skupnim ekonomskim potencialom (skupna uvrstitev na 5. mesto med 69 občinami z mestnimi naselji). Po razvojnem dejavniku **inovativnega duha** se Velenje uvršča na 1. mesto, saj podjetja v občini (predvsem Gorenje skupina, Premogovnik Velenje, Veplas, Esotech in Plastika Skaza) relativno veliko investirajo v neopredmetena osnovna sredstva. Tako ima skupina Gorenje 73 mio EUR neopredmetenih osnovnih sredstev, ki so v absolutnem znesku najvišja neopredmetena sredstva med vsemi podjetji v Sloveniji, skupina Gorenje pa sočasno predstavlja tudi 64,4% vsega premoženja podjetij v občini Velenje.

Graf 6.10: Kazalniki ekonomskega potenciala Mestne občine Velenje.

Vir: Lastni izračuni

Mestna občina Velenje po analiziranih kazalnikih ekonomskega potenciala opazno izstopa od povprečja tudi po **javnih investicijah** (zaseda 6. mesto med analiziranimi 69 občinami). V obdobju 2013-2017 je imela tretji najvišji znesek investicij, ki so se sofinancirale iz državnega proračuna (višji absolutni znesek sta prejeli občina Nova Gorica in občina Krško). Po podatkih Erarja je občina Velenje v obdobju 2013-2017 prejela 260 mio EUR v povprečju na leto iz naslova javnih sredstev (namenjena naj bi bila pretežno za energetske sanacije in izgradnjo ter obnovo infrastrukture).

Velenje izrazito negativno odstopa po dejavniku **prilagodljivosti trga dela**, kjer zaseda 56. mesto. Slaba uvrstitev je simptomatična posledica velike odvisnosti do enega oz. manjšega števila zaposlovalcev. Tako je na primer občina Velenje v letu 2016-2017 izkazovala zmanjšanje stopnje aktivnosti za 1,5 odstotne točke, medtem ko je bil v večini analiziranih občin zabeležen pozitiven premik v stopnji aktivnosti prebivalstva. Domnevamo, da je to odraz povečanega upokojevanja ljudi, ki so se v 70-ih letih priseljevali v občino Velenje iz drugih republik takratne države z namenom zaposlitve v Gorenju.

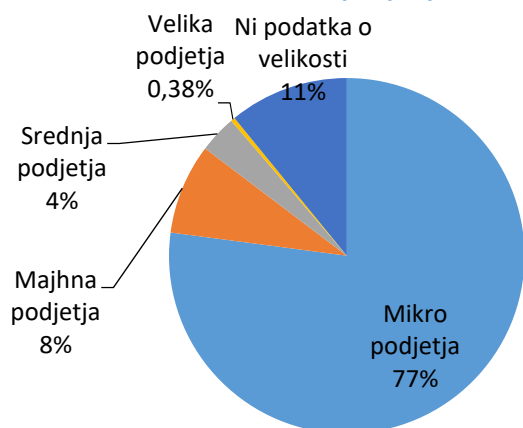
in Premogovniku Velenje. Poleg tega ima Velenje le 9% delež zaposlenih v javnem sektorju, medtem ko je povprečje analiziranih občin 11,9%.

Po dejavniku **podjetništva** je Velenje na ravni slovenskega povprečja. Čeprav obstajajo v občini Velenje močne inovativne silnice, pa je podjetništvo v splošnem relativno slabo razvito. Temu botruje predvsem to, da v Velenju ne obstaja tako izrazita kultura samozaposlovanja, kot na primer v Ajdovščini. V povprečju je v Velenju le 7,4% samozaposlenih (Ajdovščina ima 9,6% samozaposlenih; povprečje analiziranih občin je 8,3%). Drugače pa je po ostalih kazalnikih, ki tvorijo dejavnik podjetništva, Velenje dobro razvito (npr. po številu podjetij na borzi, deležu zaposlenih v zasebnem sektorju, kjer je celo v vrhu slovenskih občin). Tudi po dejavniku **produktivnosti** je Velenje na ravni slovenskega povprečja in dodana vrednost na zaposlenega je malo pod slovenskim povprečjem.

Za razliko od ostalih pilotsko analiziranih občin pa občina Velenje pozitivno odstopa od slovenskega povprečja po dejavniku **strukturnih neravnovesij**. Po indeksu razvitosti občin, ki vsebuje tudi širši nabor okoljskih in demografskih kazalnikov, občina zaseda 12. mesto.

Med **300** največjimi **podjetji** po številu **zaposlenih** v Mestni občini Velenje je 262 podjetji (87%) lociranih v mestu Velenje, ostalih 38 podjetji pa razpršenih v drugih 14 občinskih naseljih (skupaj je v občini Velenje 26 naselij). Večjo koncentracijo podjetij zasledimo v bližnjem naselju **Paka pri Velenju**, severovzhodno od mesta (11 podjetij), v naselju **Črnova**, jugovzhodno od mesta na regionalni cesti Celje-Velenje (6), v naselju **Škale**, severozahodno od mesta Velenju v bližini jezer (6) in bližnjem naselju **Bevče**, vzhodno od mesta Velenje (3 podjetja).

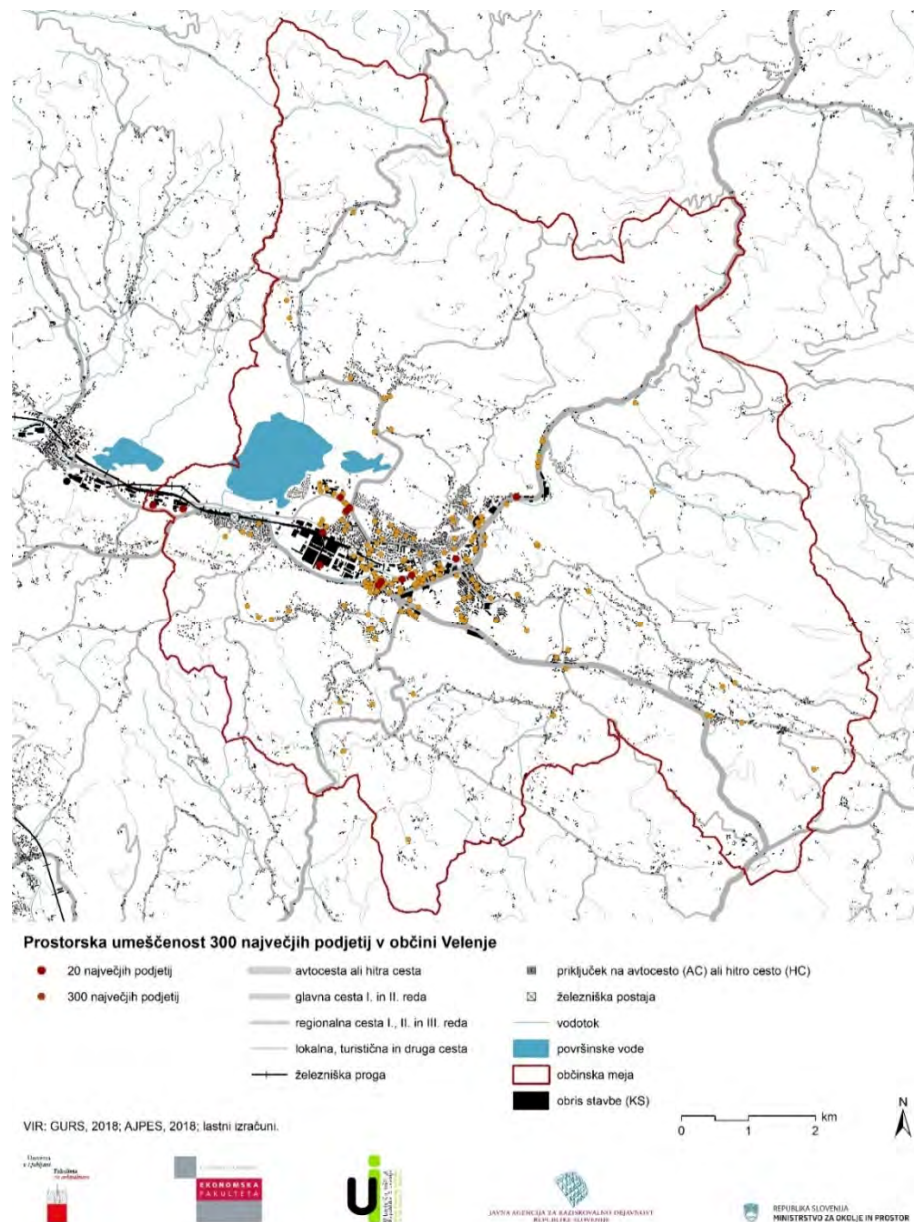
Graf 6.11: Velikostna struktura podjetij v Mestni občini Velenje

Vir: Bisnode, 2018.

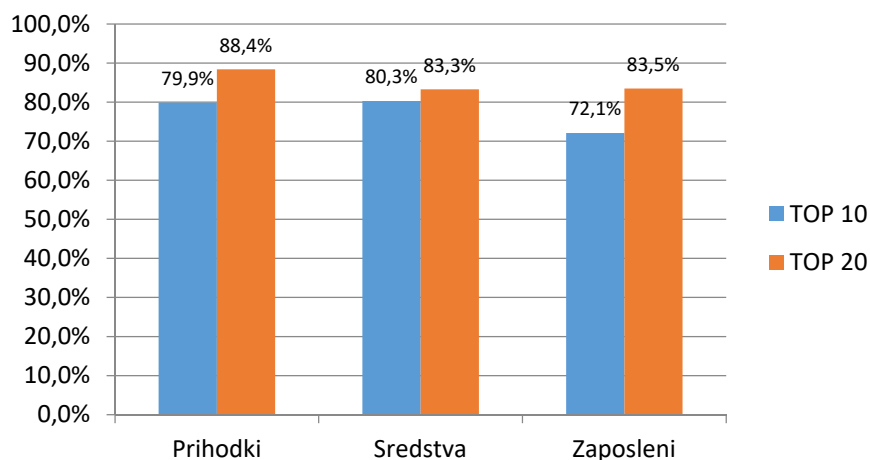
V Mestni občini Velenje je registriranih 679 podjetij, med njimi prevladujejo mikro in majhna podjetja. Povprečno število zaposlenih na podjetje v letu 2017 je 14,2 ljudi. Po kriteriju števila zaposlenih ima Velenje tri velika podjetja (skupina **Gorenje**, **Premogovnik Velenje** in **HTZ**, i.p.), pri čemer je Gorenje veliko podjetje tudi po mednarodnih kriterijih. Na tem mestu naj omenimo, da je **Premogovnik Velenje** podjetje posebnega pomena, saj je v preteklem stoletju igralo pomembno strateško vlogo pri energetske preskrbi v Jugoslaviji in Sloveniji. HTZ je invalidsko podjetje, ki zaposluje trajno poškodovane osebe zaradi dela v Premogovniku; zaposluje čez 700 ljudi. Ta tri podjetja skupaj **zaposlujejo** 56% vseh zaposlenih v občini. Če uporabimo kot kriterija velikosti **sredstva podjetij** in njihove **prihodke**, se na tretje mesto namesto HTZ, i.p., uvrsti podjetje FORI d.o.o. Ta tri največja

podjetja (Skupina Gorenje, Premogovnik Velenje in FORI) skupaj prispevajo 73,3% vseh **prihodkov** v občini, 51% vseh zaposlenih in 74% vseh sredstev, ki jih posedujejo podjetja v občini Velenje.

Slika 6.16: Prostorska umeščenost 300 največjih podjetji v Mestni občini Velenje.

Graf 6.12: Ustvarjeni prihodki, višina sredstev in število zaposlenih v desetih (TOP10) in dvajsetih največjih podjetjih (TOP 20) v Mestni občini Velenje.

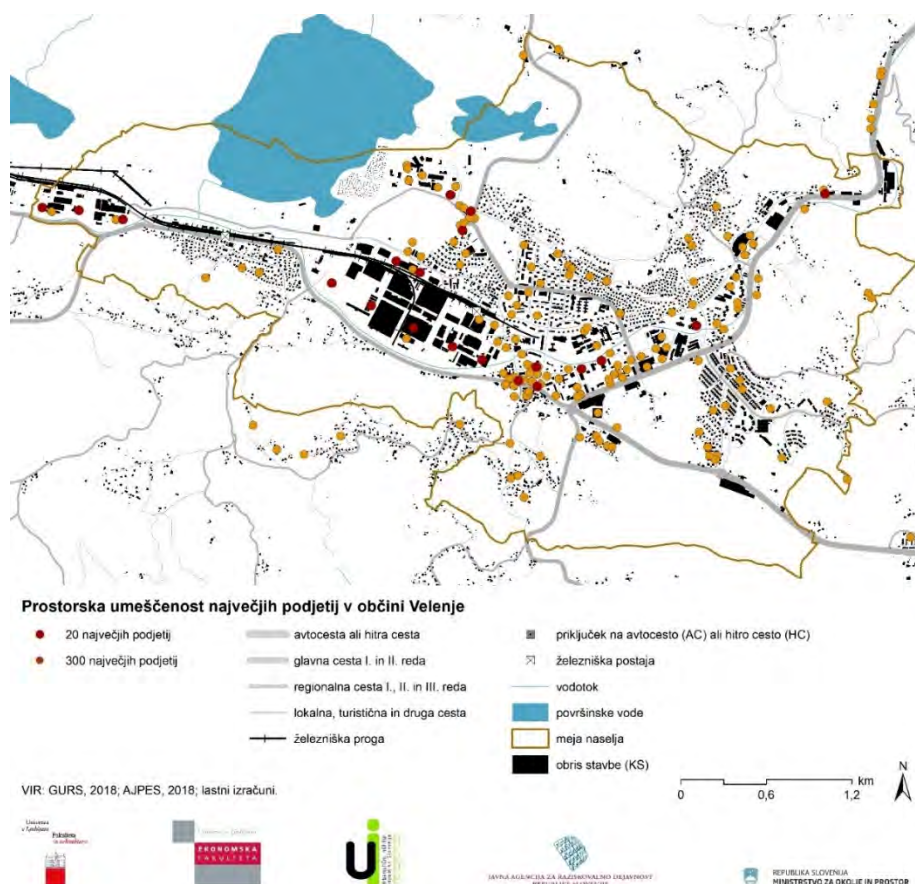
Vir: Bisnode, 2018 in lastni izračuni.

Deset največjih podjetij v občini (TOP10) ustvari 80% vseh **prihodkov**, 80% vseh **sredstev**, 72% vseh **zaposlenih**, večino **izvoza** pa ustvari eno samo podjetje (Gorenje). Drugih deset največjih podjetij ustvari dodatnih 8% prihodkov, 3% sredstev in 3% zaposlenih. Največjih 20 podjetij (TOP20) predstavlja le 2% vseh delujočih podjetij v občini.

Pri koncentraciji ekonomske aktivnosti je v občini Velenje opazna visoka stopnja odvisnosti ekonomske dejavnosti od le nekaj največjih podjetij. Občina Velenje je ekonomsko zelo odvisna predvsem od: (1) **Skupine Gorenje** in z Gorenjem povezanih gospodarskih družb, ki niso vključena v skupino, vendar so vezana na dejavnost skupine; (2) **Premogovnika Velenje** in z dejavnostjo premogovnika povezanih družb (HTZ, Esotech, RGP) ter (3) od srednje velikih industrijskih podjetij kot so **Fori**, **Plastika Skaza**, **Veplas** ter deloma tudi od ožjega nabora srednje velikih gradbenih podjetij kot so SZM in Korektbau (razvoj slednjih je deloma posledica propada Vegrada, kjer je bil center gradbenega znanja v občini). Ravno Skupina Gorenje in Premogovnik Velenje dajeta gospodarskemu profilu občine Velenje poseben značaj.

Od 20 največjih podjetij (po številu zaposlenih) v Mestni občini Velenje ima vseh 20 podjetij sedež v mestu Velenje. Med TOP 20 je 10 podjetij dejavno v predelovalnih dejavnostih.

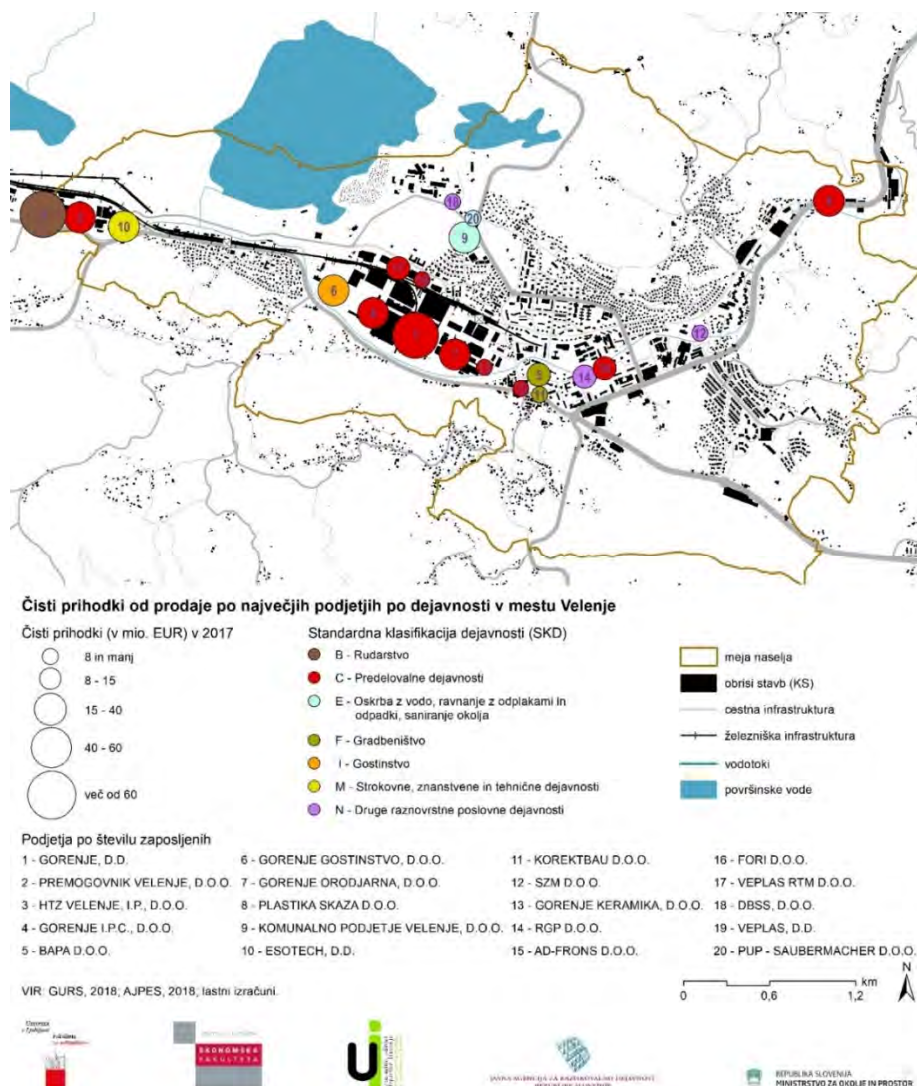

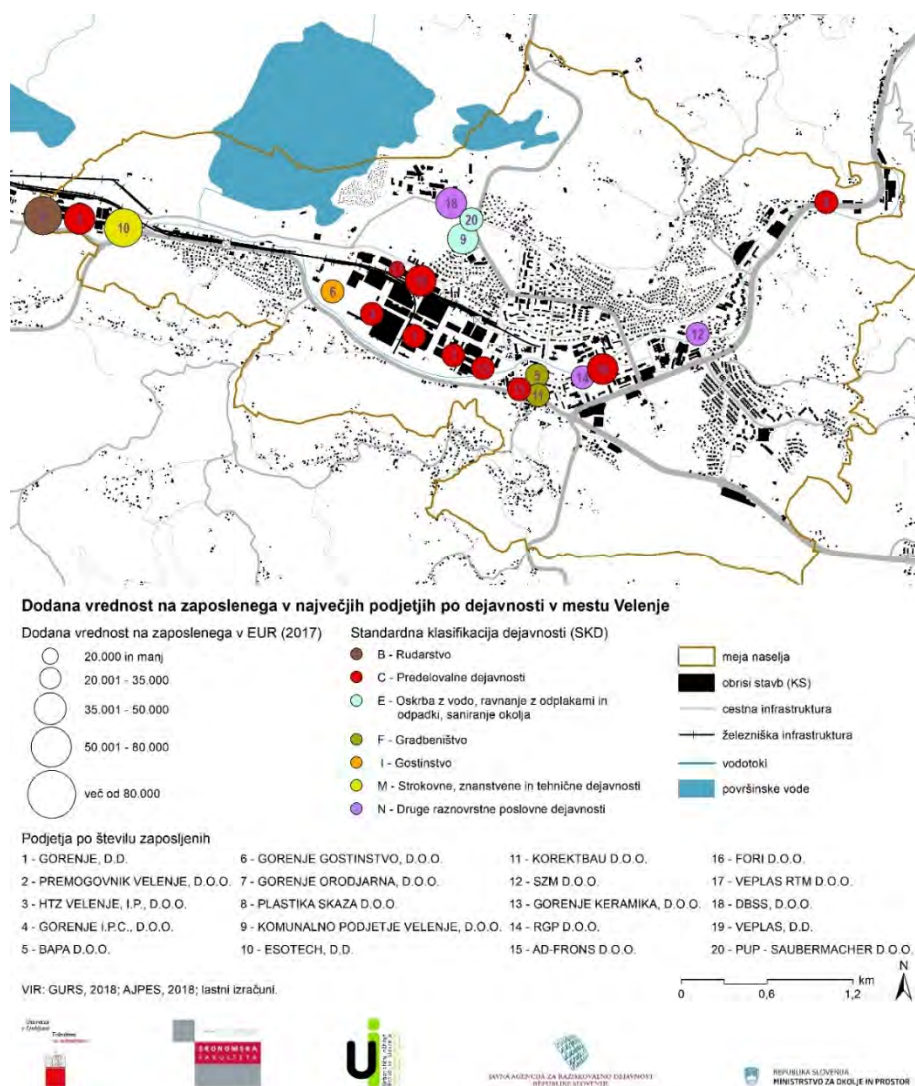
Slika 6.17: Prostorska umeščenost največjih podjetij v mestu Velenje.

V Mestni občini Velenje tri največja podjetja (**Skupina Gorenje**, **Premogovnik Velenje**, in **Plastika Skaza**) skupaj prispevajo 73,3% vseh **prihodkov** v občini in 74% vseh **sredstev**, ki jih posedujejo podjetja v MO Velenje.

V letu 2017 so vsa podjetja v Velenju ustvarila na **tujih trgih** za dobrih 761 mio EUR prihodkov, kar znaša 54,1% od ustvarjenih čistih prihodkov vseh podjetij v občini Velenje, ki so tega leta bili 1.406 mio EUR. V absolutnem znesku je največji izvoznik podjetje **Gorenje**, ki izvozi za 711 mio EUR od 801 mio EUR čistih prihodkov. Ostala izrazito izvozno usmerjena podjetja na listi TOP 20 pa so gradbeno podjetje **Bapa**, **Gorenje Orodjarna**, **Plastika Skaza**, **Veplas** ter **Fori**.

Slika 6.18: Čisti prihodki od prodaje v največjih 20 podjetjih po dejavnosti v mestu Velenje.

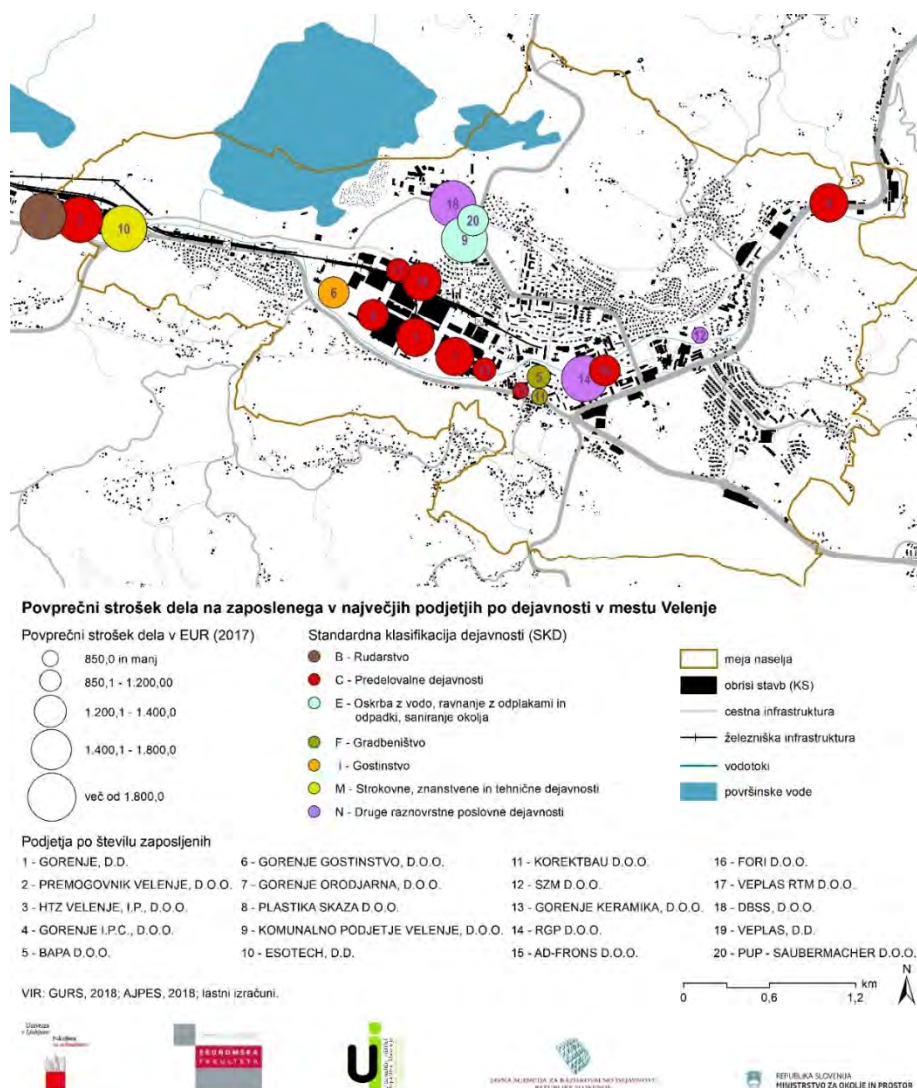

Slika 6.19: Dodana vrednost na zaposlenega v 20 največjih podjetjih po dejavnosti v mestu Velenje.

Skupni kazalnik produktivnosti v občini Velenje je na ravni povprečne produktivnosti v Sloveniji; kazalnik dodane vrednosti je bil leta 2017 pod slovenskim povprečjem; znašal je 34.654 EUR na zaposlenega (slovensko povprečje je istega leta znašalo 43.154 EUR na zaposlenega). Velenje ima med TOP 20 dve podjetji, ki po dodani vrednosti na zaposlenega presegata slovensko povprečje - Premogovnik Velenje (59.361,65 EUR) in Esotech (50.474,51 EUR). Povprečni mesečni strošek dela v podjetjih v MO Velenje je leta 2017 znašal 2.248 EUR, kar je malo nad slovenskim povprečjem, ki je v istem obdobju bil 2.216 EUR na zaposlenega⁵.

⁵ https://www.ajpes.si/novica/Poslovanje_gospodarskih_druzv_v_letu_2017?id=366

Slika 6.20: Povprečna mesečni stroški dela zaposlenega v 20 največjih podjetjih po dejavnosti v mestu Velenje.

Največji prejemniki EU raziskovalno-aplikativnih sredstev iz 6., 7. in 8. operativnega programa v obdobju 2004-2017 (Obzorje 2020) sta dve podjetji skupine **Gorenje** (Gorenje d.d. in Gorenje Orodjarna) ter **Premogovnik Velenje**. Ta podjetja so tudi največji inovatorji v občini Velenje. V obdobju 2007-2017 je bilo iz občine Velenje v skupini TOP 20 podjetji registriranih pri Uradu RS za intelektualno lastnino (SIPO) 139 patentov, med njimi so 25 patentov registrirala podjetja iz skupine **Gorenje**, in še dva patenta s strani **HTZ Velenje I.P.** ter en patent iz podjetja **Esotech**.

Tudi pri ocenjevanju kakovosti inovacijske dejavnosti, ki ga redno izvaja Gospodarska zbornica Slovenije (v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo ter agencijo Spirit Slovenija), so visoko razvojno-inovativno najboljše ocenjena (na slovenski ravni) prav največja podjetja v Velenju. Tako so leta 2018 Gorenje, Plastika Skaza, Premogovnik Velenje, njegova hčerinska družba HTZ, in Veplas prejeli priznanja in nagrade za inovativnost s strani GZS. Enako priznanje za inovativnost so prejeli tudi zasebni raziskovalec Pisnik in podjetje Podkrižnik, oba iz občine Velenje.⁶ Na splošno

⁶ <http://www.gvin.com/GvinClanki/Pages/CompanyArticle.aspx?Mode=GvinSI&App=ArhivClankov&Lang=sl-SI&CompanyId=&ArticleId=1951686>

lahko na spletnih straneh podjetij skupine Gorenje⁷, Premogovnika Velenje in Esotecha⁸ vidimo opisana mnoga priznanja, nagrade, certifikate in druge oblike potrditve inovativnosti in kakovosti. Premogovnik Velenje ima razvito t.i. »velenjsko odkopno metodo«, ki je patentno zaščitena in je v svetovnem merilu pripoznana kot ena najbolj produktivnih metod globinskega izkopa⁹.

Delnice podjetja Gorenje so bile do 2018 uvrščene na ljubljansko borzo. Ostala velenjska podjetja ne kotirajo na ljubljanski borzi.

V občini Velenje deluje tudi regionalni podjetniški inkubator, ki pokriva območje Savinjsko-šaleške regije in ustvarja podporno okolje za razvoj podjetništva v SAŠA regiji¹⁰. Aktivnosti SAŠA inkubatorja sofinancirata Republika Slovenija in Evropski sklad za regionalni razvoj. Operacije se izvajajo v okviru operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020, prednostne osi: 3-Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarstvo. Inkubator objavlja številne mednarodne, eko in start-up projekte in razpise, s katerimi spodbuja mlade k podjetništvu bodisi finančno, v obliki prostorov, z vzpostavljanjem poslovnih povezav in v obliki poslovnih usposabljanj. V okviru iniciative Start:up Velenje Inkubator SAŠA povezuje dijake in študente z mentorji in ostalimi deležniki ter jih spodbuja od ideje k poslovnemu delovanju. Od 2014 do konca leta 2018 je v inkubatorju nastalo (ali se nastanilo) 59 podjetij in s.p.-jev, ki skupaj zaposluje 59 ljudi (Interno poročilo inkubatorja SAŠA, februar 2019). Inkubator ima za cilj do leta 2020 ustvariti 50 novih podjetij, vključiti v programe 100 podjetniških ekip in ustvariti 200 novih delovnih mest¹¹.

V Velenju deluje Klub podjetnikov SAŠA regije, ki povezuje podjetnike, gospodarstvenike in podjetja (tudi Gorenje) v skupnost, organizira formalne dogodke in tudi neformalna druženja. Lani je Klub podjetnikov organiziral dva večja strokovno-poslovna dogodka (konferenco prenove poslovnih procesov in digitalne transformacije, okroglo mizo osebne rasti), sprejeme pri županu, poslovne zajtrke, in druge oblike druženj (piknike), katerih namen je povezovanje gospodarstvenikov, podjetnikov ter inovatorjev s predstavniki javnega sektorja.

V Velenju razvijajo tudi novo industrijsko-poslovno cono »Stara vas«, ki v skupni velikosti 7.550 m² zajema zemljišča, namenjena za nadaljnji razvoj podjetništva in gospodarske dejavnosti v občini. Do začetka leta 2019 so to poslovno-investicijsko cono vstopili trije investitorji - Veplas, Eurograf in Bizjak TZK. Mestna občina Velenje je za spodbujanje podjetništva v letu 2016 s spremembo odloka o odmeri komunalnega prispevka tudi predpisala delne oprostitve komunalnega prispevka za gradnjo določenih nestanovanjskih stavb (poslovne in upravne stavbe, industrijske stavbe, stavbe za storitvene dejavnosti...).

Našemu povabilu k intervjujem s pristojnimi v največjih podjetjih v občini Velenje, so se odzvali:

- Marko ŠKOBERNE, predsednik uprave Esotech
- Simona RADOVANOVIČ, TAJNIŠTVO, RGP d.o.o., Velenje
- mag. Drago Potočnik, vodja Tehničnih služb v Premogovniku Velenje.

---

⁷ <https://www.gorenjegroup.com/en/gorenje-group/awards/plus-x-award>

⁸ <https://www.esotech.si/kakovost>

⁹ <http://www.rlv.si/si/dejavnosti/proizvodnja/odkopna-metoda>

¹⁰ <https://www.sasainkubator.si/>

¹¹ (<http://www.startupvelenje.si/>)

Izsledke intervjujev povzemamo v naslednjih točkah:

- Podjetja z občino dobro sodelujejo - ne glede na velikost in vpliv. S strokovnimi službami aktivno iščejo rešitve za odpravo težav.
- Mnogo podjetij trenutno deluje v stari industrijski coni, ki je omejena v prostoru. Občina je za potrebe fizične širitve dejavnosti ponudila možnost investiranja v novo nastajajoči v Stari vasi, kjer je občina zagotovila možno nadomestno lokacijo z infrastrukturo.
- Skupina Gorenje je s spremembo lastništva naredila strateško-upravljaljske, managerske, pravno-formalne, organizacijske in kadrovske spremembe. Domnevamo lahko, da bodo te spremembe vplivale tudi na poslovno-investicijsko odločanje in zaposlovanje. V katero smer se bodo spremembe odvijale, ni mogoče zanesljivo napovedati, zagotovo pa se je povečala stopnja negotovosti okoli odločitev o investiranju in zaposlovanju.

Tabela 6.4: Povzetek (gospodarskih) prednosti, slabosti priložnosti in nevarnosti v občini Velenje.

Prednosti	Slabosti
– Lokalni gospodarski potenciali – Močna predelovalna industrija (bela tehnika, plastični izdelki in polizdelki) in energetika – Izvozno usmerjena predelovalna industrija – Močna raziskovalna dejavnost (ERICO, Esotech, Premogovnik Velenje) usmerjena v razvoj storitev in produktov za regeneracijo naravnega okolja – Šole in kader s specialnimi geološkimi znanji in tehnologijami – Razvoj turizma industrijske-kulturne dediščine – Naravne danosti širšega mestnega območja – Bogata kulturna dediščina – Turistične kmetije – Festivalski turizem (Pikin festival, Kunigunda festival)	– Prevelika odvisnost gospodarskega okolja od velikih industrijskih sistemov – Občutljivost večjih, energetskih poslovnih sistemov – (Pre)velika odvisnost od velikih podjetij – Podpovprečna dodana vrednost na zaposlenega – Nizek delež kapitala v virih sredstev – Nadpovprečni stroški dela – Večja stopnja brezposelnosti, manjša stopnja delovno aktivnega prebivalstva – Zemljišča navidezno funkcionalna (določeni deli se pod stalno oskrbo in rehabilitacijo terena); niso uporabna za razvoj industrije in le omejeno uporabna za razvoj turizma – Pomanjkanje nastanitvenih kapacitet – Premajhna prepoznavnost mesta za razvoj turizma – Povezanost mesta z umazano, težko industrijo – Neučinkovite transportne poti (ni še 3. razvojne avtocestne osi, železniška povezava in infrastruktura je zastarela)
Priložnosti	Nevarnosti
– Boljša izkoriščenost lokalnega strokovnega (visokokvalificiranega) kadra – Povezovanje start-up skupnosti z velikimi podjetji – Obstoječa industrijska infrastruktura – Razvoj predelovalnih dejavnosti (kovine, plastika, les ...) – Razvoj energetike (obnovljivi viri) – Proaktiven Podjetniški inkubator SAŠA – Razvoj storitev (vključno s turizmom) – Aktivno oblikovanje in trženje turistične destinacije in produktov	– Nevarnost selitve proizvodnje v bolj konkurenčna poslovna okolja – Zmanjševanje števila delovnih mest za nižje kvalificirano delovno silo – Nekonkurenčni pogoji za nove investicije – Premalo domačega turističnega kapitala za razmah turizma – Počasna umestitev 3. razvojne osi

6.5 Rezultati podrobne analize ekonomskega vidika izbranih mest

Tabela 6.5: Smernice za (ekonomske) ukrepe: Primerjalna tabela _ vzorčna mesta / občine.

RAZVOJNI DEJAVNIKI EKONOMSKEGA POTENCIALA	MESTNA OBČINA VELENJE (Savinjska regija NUTS 3) VZHODNA SLO NUTS 2	MESTNA OBČINA PTUJ (Podravska regija NUTS 3) VZHODNA SLO NUTS 2	OBČINA AJDOVŠČINA (Goriška regija NUTS 3) ZAHODNA SLO NUTS 2	OBČINA KOČEVJE (Jugovzhodna regija NUTS 3) VZHODNA SLO NUTS 2
Skupni kazalnik ekonomskega potenciala (stanje 2018)	0,53	-0,39	0,10	-0,43
Prebivalstvo občine (2017)	32.848	23.112	19.174	15.822
Kazalnik produktivnosti	-0,04	-0,47	-0,14	-0,20
PRODUKTIVNOST	- Povečati produktivnost in (podpovprečno) dodano vrednost na zaposlenega v občinskih podjetjih ter večjo zaposlenost v dejavnostih z višjo dodano vrednostjo v občini; - Večja zaposlenost v informacijskih, komunikacijskih, finančnih in zavarovalniških dejavnostih v občini; - Spodbujati širitev nekaterih podjetji in novo zaposlitev v produktivnih in izvozno uspešnih podjetjih v občini.			
	- Spodbujati širitev nekaterih podjetji in nove zaposlitve v produktivnih in izvozno uspešnih podjetjih: (FORI, Esotech, Plastika Skaza); - Ohranjanje in spodbujanje inovacijske aktivnosti v ključnem zaposlovalcu v občini - skupini Gorenje, v smislu, da je Velenje kompetenčni center za področje bele tehnike v Evropi.	Navezati globlje sodelovalne odnose z visoko produktivnimi podjetji in sistemski razvoj občinske podpore ukrepom podjetij za povečanje produktivnosti (npr. LP Mycron).	- Spodbude za podjetja v prehranski industriji; - Spodbujati širitev in novo zaposlitev v visoko produktivnih in uspešnih podjetjih v občini (<i>Tekstilna, Bia Separations, Pipistrel</i>).	- Spodbujati širitev in nove zaposlitve v visoko produktivnih in uspešnih podjetjih v občini: <i>Melamin, Intersocks, Yaskawa</i>; - Pritegnitev novih privlačnih investorjev (Yaskawa).

Kazalnik podjetništva	0,12	-0,28	0,21	-0,06
PODJETNIŠTVO	- Izboljšati pogoje za podjetništvo: spodbuditi nastajanje novih podjetij, več podpore za obstoječa mala in srednja podjetja v občini in samozaposlenost občanov, in s tem ustvarjati nova delovna mesta, - Okrepiti vlogo podjetniškega inkubatorja.			
	- Povezovanje start-up podjetniške skupnosti z velikimi podjetji. - Okrepiti vlogo podjetniškega inkubatorja SAŠA (Savinsko Šaleška regija).	Okrepiti vlogo ZRS Bistro Ptuj, ki skrbi za prenos znanj iz univerz in inštitutov v gospodarstvo; pridobivanje državnih in evropskih nepovratnih sredstev ter pospešiti razvojne odličnosti v gospodarstvu.	- Samozaposlenost občanov v občini Ajdovščina in Goriški regiji je nadpovprečna v primerjavi z drugimi NUTS 3 regijami. - Strateški razvoj »prehrambnega« turizma (za domače in tuje goste), povezovanje z lokalnimi kmetijami in vinarji (Vipava, Brda) v občini Ajdovščina in v Goriški regiji. - Sodelovanje in oblikovanje skupnih strategij med gospodarstvom in izobraževalno-razvojno-raziskovalnimi institucijami, ki vpliva na hitrejši in boljši pretok znanj v gospodarsko okolje. - Podpora in krepitev dejavnosti v tehnološkem parku in inkubatorju TPI Ajdovščini in globalna strateška specializacija v smeri razvoj peskovnika za poslovno-tehnološko eksperimentiranje, ki temeljijo na visoko-tehnoloških znanjih iz področja generičnih nano-tehnologij relevantnih za podporo letalstvu, farmacije, tekstila in prehranske industrije. - Krepitev povezovalne vloge (med podjetji, raziskovalnimi ustanovami, šolstvom)	Podpora in krepitev dejavnosti v tehnološkem parku in inkubatorji TPI Kočevje, ki bo pomagal novim podjetjem pri zagonu in razvoju inovativnih podjetniških idej. Pri tem se osredotočiti na izkoriščanju naravnih prednosti občine (eko podjetja, inovacije povezane z lesarsko in gozdarsko industrijo).

			podjetniškega inkubatorja TPI , ki bo lahko uspešneje pomagal novim podjetjem pri zagonu in razvoju inovativnih podjetniških idej in bo vplival tudi na dvig pozitivne podjetniške klime med mladimi .	
Kazalnik inovativnosti	1,75	-0,31	0,15	-0,29
INOVATIVNOST	- Povečati investicije v inovativne dejavnosti in storitve v obstoječih podjetjih in zaposlenost v strokovnih, znanstvenih, tehničnih, kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnosti v občini; - Spodbujati razvoj inovativnih podjetji v občini.			
	- Spodbujati razvoj inovativnih predelovalnih (kovine, plastika, les ...) podjetij v občini (<i>Plastika Skaza, FORI, Esotech</i>). - Krepitev podjetniških spodbud za startup podjetja in vnovčenje eko-inovacij (<i>ERICO, Premogovnik Velenje</i> ipd.). - Ohranjanje in spodbujanje inovacijske aktivnosti v ključnem zaposlovalcu v občini (skupini Gorenje) v smislu, da je Velenje kompetenčni center za področje bele tehnike v Evropi.	- Spodbujati razvoj inovativnih podjetji (<i>LP Mycron</i>), in ohranitev / širitev / izvoz / večjih (zaposlitvenih) podjetji v občini (<i>Perutnina Ptuj</i>). - Aktivirati kreativnost in potencialne občanov za podjetništvo in inovacije.	- Spodbujati razvoj inovativnih podjetji (<i>Cobik</i>), in nadaljnji razvoj v večjih (zaposlovalnih) prehrabnih podjetji v občini - <i>Mlinotest, Fructal, Incom</i>. - Povezovanje med lokalnimi in regionalnimi podjetji za krepitev razvoja visoko-tehnoloških znanj.	- Spodbujati razvoj novih inovativnih podjetji (<i>Yaskawa</i>) v občini. - Povezovanje med lokalnimi in regionalnimi podjetji za krepitev razvoja visoko-tehnoloških znanj. - Krepitev vloge podjetniško-poslovnega inkubatorja Kočevje na področju sodelovanja med šolajočimi, podjetji v občini in širše (v Sloveniji, mednarodno).
Kazalnik trga dela	-0,51	-0,17	0,27	-0,77
TRG DELA	Povečati število delovnih mest v občini: nova visoko tehnološka delovna mesta			
	- Boljša izkoriščenost lokalnega strokovnega (visokokvalificiranega) kadra v občini. - Povečati število delovnih mest v obstoječih proizvodnih podjetjih in v turizmu.	Povečati število delovnih mest v obstoječih proizvodnih podjetjih in v turizmu.	- Povečati število delovnih mest v obstoječih podjetjih. - Zmanjšati dnevne delovne migracije v sosednje občine in regije.	- Povečati število delovnih mest v obstoječih in novih podjetjih v občini. - Zmanjšati dnevne delovne migracije v sosednje občine in regije (Ljubljana).

Kazalnik investicij	1,10	-0,27	-0,31	0,24
INVESTICIJE	• Povečati obseg javnih in zasebnih investicij v podjetja in v občino: nove programske sheme, javno-zasebna partnerstva, privabiti domače in tuje investitorje; • Nadaljnja revitalizacija degradiranih površin; • Pospešiti turistični razvoj mesta, aktivno oblikovanje in trženje turistične destinacije, produktov in storitev.			
	• Nadaljnja revitalizacija degradiranih površin v Velenju (Premogovnik) - določeni deli so pod stalno oskrbo in rehabilitacijo in niso uporabni za razvoj industrije in le omejeno uporabni za razvoj turizma. • Pospešiti turistični razvoj mesta, (turistične kmetije, festivalski turizem - Pikin, Kunigunda festival) ter učinkovito promocijo mesta Velenje in širšega mestnega območja. Ohraniti industrijsko-kulturno dediščino in sodobno kulturno ustvarjalnost za oživljanje starega mestnega jedra.	• Revitalizacija degradiranih urbanih površin v središču mesta in gospodarskih conah. • Pospešiti turistični razvoj mesta. Ohraniti kulturno dediščino in sodobno kulturno ustvarjalnost za oživljanje starega mestnega jedra.	• Povečati obseg javnih investicij iz EU proračuna v podjetja in občino. • Spodbujanje neposrednih investicij, podjetniških iniciativ, povezovanja in trajnostnega gospodarjenja z viri. • Pospešiti turistični razvoj mesta (turistične kmetije, vinske poti, itn) ter učinkovito promocijo mesta Ajdovščina in širšega mestnega območja.	• Povečati obseg javnih investicij iz EU proračuna v podjetja in občino. • Spodbujanje neposrednih investicij, podjetniških iniciativ, povezovanja in trajnostnega gospodarjenja z viri. • Izgradnja novih (avtocesta) in prenova obstoječih prometnic (železnica) ter druge infrastrukture. • Revitalizacija degradiranih površin v mestu - z ohranitvijo obstoječih ali z umeščanjem novih programov in s komunalnim opremljanjem, tako da se zagotovita boljša izkoriščenost prostora in ustreznejša podoba urbane strukture. Posebno degradirano območje je širše območje Kočevskega jezera, ki je potrebno celovite sanacije in ustrezne izrabe. • Pospešiti turistični razvoj ter učinkovito promocijo mesta in občine Kočevje.

Kazalnik internacionalizacije	0,36	-0,32	1,45	0,14
INTERNACIONALIZACIJA	• Spodbujati širitev in nove zaposlitve v izvozno uspešnih podjetji v občini; • Povečati izvoz blaga in storitev podjetij na tuje trge; • Povezovanje in sodelovanje med deležniki pri oblikovanju novih produktov in storitev v izvoznih podjetjih v občini, • Povečati število nočitev tujih turistov v občini, • Pridobivanje raziskovalno-aplikativnih EU sredstev s strani podjetji in drugih deležnikov v občini.			
	• Izvozna podjetja: <i>Skupina Gorenje, Plastika Skaza, Veplas, Bapa.</i>	• Izvozna podjetja: <i>Perutnina Ptuj, LP Mycron, TPV prikolice, MP Ptuj.</i>	• Izvozna podjetja: <i>Incom, Pipistrel, Tekstilna.</i>	• Aktivna vloga občine pri iskanju investorjev in pridobitev privlačnih visoko-tehnoloških investorjev. • Izvozna podjetja: <i>Melamin, Intersocks, Itas-Cas.</i>
Kazalnik strukturnega neravnostja (razvitosti občine)	0,90	-0,92	-0,92	-2,10
RAZVITOST OBČINE	• Izboljšati kazalnik strukturnih neravnostij in pospešiti razvoj občine (predvsem Kočevja, Ptuja in Ajdovščine)			
	• Predvsem na razvojnem področju demografije in okolje.	• Vsa razvojna področja	• Vsa razvojna področja	• Vsa razvojna področja

6.6 EKONOMSKI POTENCIAL SLOVENSКИH MEST IN OBČIN

SPRS 2050 postavlja 5 glavnih ciljev. **Cilj 2** izpostavlja **večjo KONKURENČNOST slovenskih mest**, ki vključuje:

- Večjo **privlačnost** slovenskih mest za **pritegnitev gospodarskih dejavnosti** (tudi tujih investicij), s tem pa novih delovnih mest,
- Prestrukturiranje mest za **nove funkcije in dejavnosti** v skladu z njihovimi **specifičnimi prednostmi** (lega, viri, znanje, infrastruktura, delovna sila, ...),
- **Povezovanje med mesti** v regionalnem prostoru - pomeni tudi prispevek k racionalnemu prostorskemu razvoju.

Slovenska mesta (občine) morajo skladno s svojimi zmožnostmi, zakonskimi okviri ter vizijo ustvarjati konkurenčno okolje, ki bo podlaga za nadaljnji razvoj lokalnega gospodarstva. Za primerjavo konkurenčnosti občin ni ključno število podjetij, ampak uspešnost poslovanja teh podjetij ter njihova dolgoročna konkurenčnost, ki se izraža v zmožnosti ustvarjanja visoke dodane vrednosti in ustvarjanja novih delovnih mest. Uspešno gospodarstvo je tisto, ki mu uspe na dolgi rok ustvarjati visoko dodano vrednost ter proizvode in storitve, ki so konkurenčni na tujih trgih. Vendar pa je **ključno vprašanje, od kje konkurenčnost izvira** –podpora pri razvojnih projektih, povezovanje z znanstvenimi institucijami ter vlaganje v ljudi morajo biti ključni razvojni dejavniki.

Tabela 6.6: Ekonomski potencial slovenskih mest in občin.

EKONOMSKI RAZVOJNI DEJAVNIKI	KONKURENČNOST IN PRIMERJALNE PREDNOSTI SLOVENSКИH MEST - Ključna področja vlaganja v mestih in mestnih območjih
PRODUKTIVNOST	Produktivnost posameznih mest in mestnih območij (občin) je lahko tudi posledica delovanja aglomeracijskih ekonomij. Povečevanje produktivnosti in dodane vrednosti na zaposlenega v podjetjih sta bistvenega pomena za razvoj mesta, občine ali širšega mestnega območja. – Krepitev regionalnih središč (mest/somestij srednje velikosti) v policentričnem sistemu poselitve v funkcionalni navezavi na druga mestna naselja in naselja na podeželju je priložnost za uveljavitev samooskrbnih in lokalnih oskrbovalnih verig (hrana, energija). – Povečevanje energetske učinkovitosti z organizacijo dejavnosti v prostoru (na področju prometa, komunalnih dejavnosti in obratovanja stavb) je priložnost za zmanjševanje energetske odvisnosti Slovenije, razvoj novih tehnologij, gospodarski razvoj ter preprečevanje energetske revščine.
PODJETNIŠTVO	Podjetniška naravnost pooseblja inkubacijski vidik mest. – Izboljšati pogoje za podjetništvo: spodbuditi nastajanje novih podjetij in več podpore za obstoječa mala in srednja podjetja ter samozaposlenost občanov in s tem ustvarjanje novih delovnih mest. Okrepiti vlogo podjetniških inkubatorjev in tehnoloških parkov za prenos znanj iz univerz in inštitutov v gospodarstvo, pri pridobivanju državnih in evropskih sredstev ter pospešiti razvojno odličnost v gospodarstvu. – Razpoložljivost in kakovost virov za kmetijstvo, lesarstvo, energetiko, turizem itd. je priložnost za razvoj zelenega (trajnostnega) gospodarstva (blagovne znamke, nove niše) v širšem mestnem območju. – Povečevanje snovne učinkovitosti je priložnost za ohranjanje virov, razvoj novih tehnologij, zelenega gospodarstva.

INOVATIVNOST	V inovativnem duhu se odražajo prednosti delitve informacij, specializiranega bazena delovne sile in inkubacijski vidik mest. – Povečati investicije v inovativne dejavnosti in storitve v podjetjih in zaposlenost v strokovnih, znanstvenih, tehničnih, kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih (SKD) dejavnostih v občini. Spodbujati razvoj inovativnih podjetji. Aktivirati kreativnost in potenciale občanov za podjetništvo in inovacije.
TRG DELA	Prilagodljivost trga dela odraža predvsem prednosti skupnega bazena delovne sile: – Dobra izobrazbena struktura prebivalcev Slovenije je konkurenčna prednost za moderen tehnološki razvoj države. – Povečevati število delovnih mest v mestu in občini: nova visoko tehnološka delovna mesta v obstoječih in novih podjetjih ter v turizmu.
INVESTICIJE	Javne investicije kažejo na sposobnost podjetij in drugih subjektov pri pridobivanju javnih sredstev (delitev znanja) iz (državnega) proračuna in pridobivanja javnih sredstev iz naslova razvojnih programov EU (ESRR - Evropski sklad za regionalni razvoj, ESS - Evropski socialni sklad, KS - Kohezijski sklad). – Povečati obseg javnih in zasebnih investicij v podjetja: nove programske sheme, javno-zasebna partnerstva, privabiti domače in tuje investitorje. – Revitalizacija degradiranih urbanih površin v središču mestu, gospodarskih conah in v širšem mestnem območju. Razmere na nepremičninskem trgu lahko spodbudijo racionalizacijo razporeditve dejavnosti v prostoru, večjo uporabo degradiranih in prostih površin v obrtnih in proizvodnih conah ter izboljšanje kakovosti storitev. – Pospešiti turistični razvoj mesta, inovativne turistične produkte in storitve ter učinkovito promocijo mesta in občine. Ohraniti kulturno dediščino in sodobno kulturno ustvarjalnost za oživljanje središč mest. Arhitekturna in krajinska prepoznavnost in identiteta prostora v navezavi na lokalno samooskrbo sta priložnost za razvoj turizma in podpornih dejavnosti v širšem mestnem območju. Raznolikost zelenih površin in parkov in ohranjenih naravnih območij je priložnost za dvig prepoznavnosti Slovenije kot zelenih in zdravih države in turizma. – Usmerjenost v trajnostno gradnjo in lokalne vire je priložnost za ohranjanje arhitekturnih in krajinskih raznolikosti slovenskih mest, širših mestnih območij in regij v okviru obstoječih ali kvalitetnih novih struktur in vsebin. Bogata zmogljivost vodnih virov v nekaterih delih Slovenije se lahko bolje izkoristi kot strateško prednost pri oskrbi prebivalstva in gospodarstva.
INTERNACIONALIZACIJA	Z internacionalizacijo merimo stopnjo vključenosti ekonomskih in drugih subjektov v mednarodne tokove (izvoz blaga in storitev) vključno s programi EU (npr. izvoz znanja) in s prihodi tujih obiskovalcev v Slovenijo. – Spodbujati širitev nekaterih podjetji in zaposlovanje v produktivnih in izvozno uspešnih podjetjih v občini. Povečati izvoz blaga in storitev podjetji na tuje trge. Povezovanje in sodelovanje med deležniki pri oblikovanju novih izvoznih produktov in storitev. – Boljše sodelovanje med mesti znotraj funkcionalnih urbanih območij (FUO) in razvojnih regij NUTS 3 lahko izboljša konkurenčnost slovenskih mest v čezmejnem in makro-regionalnem evropskem prostoru.

RAZVITOST OBČINE	Izboljšati je potrebno strukturna neravnovesja in razvitost občin v Sloveniji. – Ustaviti trend zmanjševanja števila prebivalstva v mestih ob hkratnem večjem interesu za urbano življenje zaradi prednosti, ki jih življenje v mestih prinaša ob povečani skrbi za kakovost okolja (družabno življenje, dostopnost do kulturnih, umetniških ustanov, oskrba, infrastruktura in boljše okolje za zdrav način življenja). – Ohranjanje poselitve, zlasti v mestih na obmejnih območjih lahko pripomore h krepitvi varnostnega vidika države. – Obstoječa strokovna gradiva in podpora strokovnjakov lahko okrepijo zavedanje in znanje o prepoznavnosti in identiteti mest in mestnih območij kot potencialov za ustvarjanje novih gospodarskih priložnosti na lokalni in regionalni ravni.

Viri: strateški dokumenti na evropski in nacionalni ravni: Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014 – 2020; Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS 2004); Model prostorskega razvoja Slovenije 2050 (2018)

V izsledkih analiz gospodarskega vidika in aglomerativnih učinkov prednjači glavno mesto **Ljubljana** (Mestna občina Ljubljana) z najvišjo koncentracijo nadpovprečnih rezultatov, skupaj z vsemi izbranimi (9) mestnimi območji v Ljubljanski urbani regiji (Osrednjeslovenski) - **Domžale, Trzin, Brezovica, Grosuplje, Kamnik, Medvode, Logatec, Mengeš, Vrhnika**. Ljubljani sledijo sosednja mestna občina **Kranj** z bližnjo **Škofja Loko** na Gorenjskem, ter mestna občina **Nova Gorica** z obmestnim območjem **Šempeter-Vrtojba** na Goriškem.

Usmeritve za prostorske ukrepe na ravni razvojnih NUTS 3 in Kohezijskih NUTS 2 regij:

- Izboljšati ekonomski razvoj** v mestih v Pomurski, Podravski, Koroški, Zasavski, Jugovzhodni NUTS 3 regiji (v NUTS 2 **VZHODNA SLOVENIJA**)
- Ohraniti ekonomski razvoj** v mestih v Osrednjeslovenski, Gorenjski in Goriški NUTS 3 regije (v NUTS 2 **ZAHODNA SLOVENIJA**)
- Pospešiti ekonomski razvoj** v mestih v Savinjski, Posavski, Notranjska regiji (v NUTS 2 **VZHODNA SLOVENIJA**) in Obalno-kraški regiji (predvsem turistične dejavnosti in storitve) v NUTS 2 **ZAHODNA SLOVENIJA**.

7 ANALIZA IN PREGLED STANJA TER PROSTORSKE IN OKOLJSKE RAZVOJNE MOŽNOSTI IZBRANIH MEST

Rezultati prve faze, ki je obsegala analizo stanja ekonomskega, družbenega in prostorsko-okoljskega razvoja 69 mest v 67 občinah, so pokazali, da je sicer mogoče izvesti analizo posameznih vidikov razvoja na podlagi skrbno izbranih kazalnikov in dejavnikov razvoja, da pa pri obravnavi posameznih vidikov prihaja do velikih razlik v uporabnosti samih ugotovitev. Do razhajanja prihaja predvsem pri pomenu posameznega vidika obravnave na izbrani prostorski ravni obravnave mest. Medtem ko pri ekonomskem vidiku zbrani podatki, kazalniki na ravni občin oziroma mest že kažejo na nekatere razvojne posebnosti mest, temu ni tako pri socialnem in prostorsko-okoljskem vidiku. Obravnavana mesta je na podlagi kazalnikov, ki temeljijo le na statističnih podatkih, skoraj nemogoče opisati, zajeti njihove glavne značilnosti, posebnosti in prepoznati prostorske izzive s katerimi se soočajo. Pomanjkljivost statistični kazalnikov se kaže že pri tem, da ti ne upoštevajo pomena lokacije opazovanega pojava, ki je bil zaradi ravni obravnave v prvi fazi analize stanja posplošen na raven celotne občine. Ugotovitev prve faze, analize in pregleda stanja v Sloveniji je tako tudi ta, da je vsaj na družbenem in prostorsko-okoljskem področju potrebno pri iskanju in opredeljevanju razvojnih možnosti mest nujno podrobno razumeti prostor in prostorske značilnosti, ki prostor mest zaznamujejo. Pri tem pa prostor mest razumemo tako ožji urbani del mesta, kot tudi njegovo ožje ter širše zaledje.

7.1 PROSTORSKI IN OKOLJSKI VIDIK IN RAZVOJNE MOŽNOSTI IZBRANIH MEST

Podrobne predvsem prostorske analize vse bolj pridobivajo na pomenu, tako v svetu kot pri nas, saj omogočajo hiter vpogled v dogajanje v prostoru. Hkrati pa ponujajo učinkovit prostorski prikaz dinamičnih procesov, ki prostor preoblikujejo glede na gospodarske, družbene in okoljske potrebe. Pri proučevanju prostorskega in okoljskega vidika razvoja mest se v drugi fazi raziskave namenoma nismo omejili na posamezno prostorsko raven obravnave. Čeprav ima poglavitno vlogo lokalna raven, raven naselja, je za celovito razumevanje razvojnih možnosti mesta pomembna tudi njegova prostorska umeščenost, povezanost in dostopnost. Presek analiz oz. rezultatov obravnavanih prostorskih ravni nam prikaže natančnejšo sliko, kakšen je dejanski prostorski potencial in kakšne so možnosti nadaljnjega razvoja obravnavanega prostora. Pri tem smo naleteli na težavo razpoložljivosti in dostopnosti podatkov na ravni naselja. Uporabnih podatkov na ravni naselij skorajda ni, razen tistih, ki jih lahko sami izračunamo iz prostorskih podatkovnih slojev. Analize izbranih mest smo izvedli preko kartografskih prikazov, upodobitev pomembnejših prostorskih podatkov in analiz. Kartografijo smo podkrepili z izračuni nekaterih pomembnejših kazalnikov, ki podajajo popolnejšo sliko stanja v prostoru. Analizo prostorsko-okoljskega vidika razvoja mest smo v drugi fazi raziskave nadaljevali na primeru 4 izbranih mestnih središč oziroma občin (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje). Na podlagi podrobne analize in pregleda stanja smo za izbrana mestna središča poskusili opredeliti razvojne možnosti in potenciale.

Z namenom boljšega pregleda in večjega razumevanja stanja in razvojnih možnosti posameznega mesta smo prostorsko okoljski vidik in z njima povezane razvojne možnosti za posamezno mesto obravnavali po naslednjih, dopolnjujočih se sklopih:

- A povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost,
- B raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje,
- C narava in okolje,
- D ohranjanje dediščine in krepitev turizma, in
- E funkcijska opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja.

A Povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost

Prometna povezanost, dostopnost in mobilnost ljudi in tovora imajo v današnjem razvoju izrazito pomembno vlogo, saj vplivajo na vse vidike prostorskega razvoja. Kot taka je mobilnost ter nanjo vezana povezanost in dostopnost tudi predmet raziskave v projektu. Še širše lahko trajnostno mobilnost razumemo, kot možnost zagotavljanja in zadovoljevanja potrebe vseh ljudi po mobilnosti, ki mora v prihodnosti omogočati ustrezno povezanost prostora in dostopnost do funkcij. Na podlagi podrobne analize stanja posameznih mest (opravljene so bile analize prometne infrastrukture, dostopnosti obravnavanega mestnega središča, mobilnosti delovne sile in s tem povezana funkcionalna povezanost v prostoru) je moč prepoznati nekatere usmeritve in določiti konkretne ukrepe za doseganje in vzpostavitev trajnostnega prometnega sistema, ki bi zagotovil tako dobro povezanost prostora, dostopnost delovnih mest in storitev za vse, izboljšal varnost, zmanjšal onesnaževanje, emisije toplogrednih plinov in porabo energije. Pri določanju ukrepov na področju prometa je pomembno razumevanje njegovega vpliva tako na načrtovanje gospodarskih dejavnosti, vpliva na kakovost javnih prostorov, razumeti pa je potrebno tudi učinke, ki jih ima na okolje in zdravje ljudi ter varnost.

B Raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje

Prostor se na gospodarske, politične in socialne spremembe najbolj vidno odzove s spremembami v rabi prostora. Pri tem je raziskovanje in razumevanje rabe prostora osnova za trajnostno prostorsko načrtovanje. Vpogled v razmere, stanje v prostoru in v pojav spreminjanja rabe prostora omogočajo analize tako namenske kot dejanske rabe prostora. Dodatno pa ločimo tudi analize pokrovnosti prostora. V idealnem, usklajenem in delujočem sistemu bo dejanska raba sledila spremembam namenske rabe prostora, pokrovnost pa bo z manjšim zamikom vsaj delno odražala dejansko rabo prostora. V kolikor v prostoru prihaja do večjih razlik med dejansko in namensko rabo prostora in pokrovnostjo prostora pa so le te posledica neusklajenosti in pomanjkljivega delovanja sistema. Primerjava dodatno omogoča ugotovitev največjih odklonov od načrtovanega stanja v prostoru in s tem določitev negativnih trendov prostorskega razvoja.

V sistemu prostorskega načrtovanja, prostorski akti predstavljajo tako osnovne razvojne, kot tudi varstvene dokumente hkrati, kar vpliva na razvoj mest in podobo podeželja, ki se največkrat ne spreminja v skladu z vsemi urbanističnimi zahtevami in doktrino urejanja prostora, temveč predvsem kot posledica trenutnih ekonomskih in političnih možnosti ter varstvenih zahtev (Kralj, 2010). V občinskih prostorskih aktih določena in predpisana namenska raba prostora je pravna podlaga za kakršnekoli posege v prostor. Tako jo lahko razumemo tudi kot predpogoj za posamezne posege v prostor. Pomen namenske rabe pa ni le v dovoljevanju ali omejevanju posegov v prostor, temveč predvsem v usmerjanju prostorskega razvoja določenega območja, glede na želene cilje razvoja zastavljene v strateških dokumentih. Pri tem pa ima namenska raba prostora tudi pomembno varovalno funkcijo, ki je usmerjena v preprečevanje nepovratnih ne trajnostnih posegov v prostor.

Namenska raba združuje tako ekonomske, družbene in okoljske vidike razvoja in je tako eden pomembnejših pokazateljev stopnje razvoja. Analiza stanja in sprememb namenske rabe prostora je pri tem lahko dober pokazatelj različnih teženj v prostorskem razvoju. Medtem ko je dejanska raba odraz predvsem naravnih danosti in preteklih vplivov dejavnikov, je moč iz namenske rabe razbrati tudi usmeritve in težnje razvoja. Kot taki je bilo v raziskavi namenjeno največ pozornosti, analizirali pa smo tudi dejansko rabo prostora.

C Narava in okolje

Naravne kakovosti ugodno vplivajo na stanje okolja, na bivalne razmere ter so osnova za ekološko naravnane dejavnosti v prostoru. Na splošno je za Slovenijo značilna sorazmerno visoka stopnja naravne ohranjenosti, biotske pestrosti, krajinske raznolikosti in identitete prostora. Pri obravnavi območij ohranjanja narave in kulturnih vrednot je treba izpostaviti, da pri zagotavljanju varstvenih ciljev praviloma ne gre za primarno oziroma izključno rabo prostora, temveč za usmerjanje in omejevanje te rabe zaradi prekrivanja interesov razvoja in varstva. Območja, pomembna za ohranjanje narave in kulturnih vrednot imajo poleg potencialov za varstvo tudi potenciale za druge rabe, predvsem gozdarstvo, kmetijstvo, turizem in rekreacijo, pa tudi za poselitev in infrastrukturo. Upoštevanje varstvenih ciljev in prilagoditve razvoja dejavnosti v prostoru naj ne bi zmanjšale razvojnih potencialov, temveč naj bi se oprle na posebnosti in primerjalne prednosti posameznih območij (Hudoklin, 2002).

Poleg razglasitve širših varstvenih območij je za izpolnjevanje varstvenih ciljev in skladnega prostorskega razvoja pomembno predvsem sistemsko zagotavljanje razvojnih možnosti uporabnikov prostora. Pri umeščanju dejavnosti v naravno, kulturno ali urbanizirano krajino je pomembno upoštevati predvsem oceno prostorski potencialov zanje, ki zavisi od sestavin naravnega in grajenega okolja. Zato je pri analizi potencialov na področju narave in okolja pomembno poznati vplive, ki jih na razvoj imajo relief, osončenost ter druge naravne kakovosti, kot so ohranjenost narave, biotska pestrost, krajinska raznolikost in identiteta prostora. Dodatno smo v analizo vključili tudi pojavnost fenomena UHI (*Urban Heat Island*), ki smo ga obravnavali z vidika strukture poselitve, površine, gradnje in urbanega metabolizma. Na ta način smo v analizo vključili vprašanje vpliva pregrevanja prostora na kakovost bivalnega okolja. Na podlagi analize vplivov in danosti prostora ter s ciljem dolgoročne ohranitev prostorskih kvalitete smo za posamezno obravnavano mestno središče določili ukrepe razvoja na področju narave in okolja.

D Ohranjanje dediščine in krepitev turizma

Kulturna in naravna dediščina sodi med najpomembnejše sodobne dejavnike identitete in prepoznavnosti določenega kraja in dežele, hkrati pa predstavlja osnovo za kulturi in naravi prijazno, trajnostno obliko razvoja. Gre za preplet dejavnosti, ki se tako programsko kot poslovno dopolnjujejo. Tako turizem, podjetništvo in ostale, na dediščini temelječe panoge drobnega gospodarstva, postajajo osrednji motiv prostorskega razvoja urbanih središč. Pri ohranjanju dediščine in na njej temelječemu razvoju turizma gre predvsem za prepoznavanje in izkoriščanje primerjalnih prednosti območja (npr. neonesnaženo okolje, prisotne kulturne vrednosti, ohranjena identiteta prostora, lastne blagovne znamke, dostopnost oz. predstavitev naravnih in kulturnih vrednot), kar velikokrat povezujemo tudi z izvajanjem dejavnosti, ki vzdržujejo krajino, osveščanjem in izobraževanje širše javnosti o pomenu in vrednosti območja. Pri ohranjanju dediščine in razvoju turizma pa ima pomembno vlogo in številne pozitivne učinke na prostor tudi vključevanje lokalnega prebivalstva. Zavedati se je namreč potrebno tudi, da zgolj sistem prepovedi in omejevanja, zaščite naravne in kulturne dediščine ne omogoča ohranjanja in vzdrževanja krajine in pomembnih vrednot prostora.

Kot tako ima ohranjanje dediščine in krepitev turizma vpliv na razvoj mest, ki ga je potrebno upoštevati kot možni potencial za razvoja. Ta pa zavisi predvsem od prepoznanih primerjalnih prednosti območja. Ne glede na številčnost in prepoznavnost primerjalnih prednosti pa lahko na področju ohranjanja dediščine in krepitev turizma podamo nekatere splošne usmeritve:

- potrebno je ohranjanje in razvoj krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi in vzpostavitev sistema za njihovo uspešnejše upravljanje,
- krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi je potrebno obravnavati kot zaokrožena celote in v njih zagotavlja tak prostorski razvoj, ki ohranja njihovo celovito prepoznavnost,

- dejavnike prepoznavnosti krajine je potrebno obravnavati kot razvojne dejavnike, ki povečujejo privlačnost območij za prebivalce, investitorje in obiskovalce.
- podrobno je potrebno opredeliti usmeritve za ohranjanje prepoznavnosti krajinskih območij, v katerih se spodbuja dejavnosti, kot so trajnostno rabo dediščine, razvoj turizma v povezavi s kulturnimi vrednotami in s tradicionalno kmetijsko dejavnostjo, oblikovanje kulturnih poti in podobno ter tako prispeva h gospodarskemu razvoju ter ohranitvi in povečanju prepoznavnosti.

Za posamezna obravnavana mestna središča je bila opravljena analiza podatkov iz registra nepremične kulturne dediščine. Pri tem je na voljo podatek o izbranih enotah registra nepremične kulturne dediščine, ki zaradi svoje dostopnosti, urejenosti in svoje turistične zanimivosti predstavljajo pomembne točke v prostoru in potencialno možnost za razvoj turizma. Seveda pa je zato potrebno zagotoviti še druge pogoje, kateri so podani v ukrepih za posamezno obravnavano mestno središče.

E Funkcijska opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja.

Funkcije, ki jih mesto opravlja oziroma nudi svojim in okoliškim prebivalcem zavisijo predvsem od ravni mestnega središča. Z večanjem središča, se povečujejo tako regionalne funkcije, ki jih središče v prostoru opravlja kot tudi velikost zaledja in s tem število prebivalstva, ki temu središču funkcionalno pripada. Dodatno pregled stanja in razpoložljivih funkcij kaže na stopnjo opremljenosti prostora. Ustrezna funkcionalna opremljenost pa vpliva tako na javne prostore kot tudi na primernost življenjskega okolja. Pregled funkcij glede na raven mestnega središča je tako pomemben vidik, ki ga v analizi potencialov moramo upoštevati. Obravnavali smo: zaposlitvene funkcije (trg delovne sile), izobraževalne funkcije (prisotnost izobraževalnih ustanov), zdravstvene funkcije (prisotnost ZD, bolnišnic, domov za ostarele, idr.) upravne in servisne funkcije (dostopnost do upravnih servisov – sodišča, policijske postaje, banke, zavarovalnice, pošte, itd.), nakupovalne funkcije, kulturne funkcije, športne, zabavne in druge prostočasne funkcije, energetske in komunalno oskrbne funkcije. Naštete funkcije štejemo med osnovne funkcije vezane na mestna središča, predvsem regionalne in višje ravni. Kot osnovne funkcije jih v raziskavi ne podrobneje obravnavamo, saj bi morale biti glede na raven in velikost središča prisotne v vseh mestih. Podrobneje so nas zanimale dodatne funkcije, ki sicer niso neposredno povezane z osnovnimi funkcijami mestnih središč, so pa vezane na morebitno prisotnost specifične dejavnosti ali pokrajinske značilnosti v analiziranem mestu. Kot take jih je potrebno obravnavati, saj lahko pomenijo določeno razvojno prednost, tudi potencial v kolikor so primerno razvite. Tovrstne funkcije so:

- turistične funkcije – izražene kot značilen turistični profil oz. produkt, ki se trži v določenem območju npr. morska obala, zimskošportno območje, alpsko območje, območje zdravilnih vrelcev, ipd.
- agrarne funkcije – izražene kot značilen tip agrarne pokrajine s specifičnimi produkti in potrebami (npr. trženje krajevno značilnih produktov, potrebe po namakanju, zaščito pred ujmami ipd.).
- funkcije mednarodnega značaja – izražene kot funkcije mednarodnega (čezmejnega) sodelovanja (ali tekmovanja), kot so delovne migracije, sodelovanje mest, prometne povezave, skupna turistična regija ipd.
- funkcije varstva narave, varstva okolja in obrambe pred naravnimi ujmami. Tu ne gre za klasične funkcije, temveč za območja z istimi značilnostmi ohranjene narave, poškodbami okolja ali ogroženosti pred naravnimi ujmami, ki so regionalno značilni. Primeri so regijski naravni parki, okoljsko poškodovane stare rudarske regije ali pa regijsko sklenjena območja poplav ipd.
- stanovanjska funkcija vezana na ponudbo zadostnih in privlačnih (lokacijsko, cenovno) stanovanjskih površin (stanovanja ali zemljišča namenjena za stanovanjsko gradnjo). Ob razviti stanovanjski funkciji lahko naseljitveno privlačno območje generira priselitve, nova delovna mesta, priteguje servisne funkcije ipd.

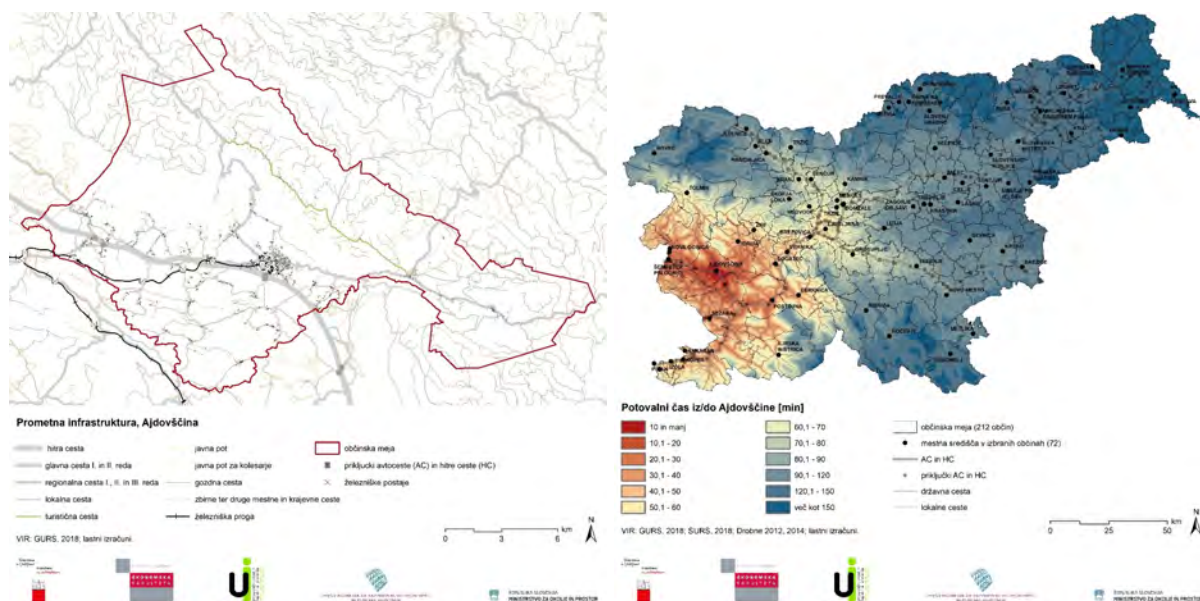
Za vsa 4 izbrana vzorčna mesta je bila izvedena enotna raziskava prostorskega in okoljskega vidika ter določene razvojne možnosti po 6 področjih oziroma prostorskih vidikih. Za posamezni vidik raziskave v poročilu prikazujemo le najbolj pomembne oziroma najbolj reprezentativne rezultate, ki kažejo na določeno za obravnavano mesto bistveno značilnost. Preostali kartografski material smo v poročilo vključili v obliki prilog (priloga 9).

7.1.1 Ajdovščina

A Povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost

STANJE IN IZZIVI

Mesto Ajdovščina je v veljavnih strateških prostorskih dokumentih opredeljeno kot središče regionalnega pomena (SPRS, 2004). Prometna povezanost, ki sicer temelji predvsem na obstoječem cestnem omrežju (slika 7.1) je osnova, ki omogoča sorazmerno hiter razvoj predvsem gospodarskih dejavnosti v mestu. Cestno omrežje tako omogoča dobro navezavo tako na čezmejne pokrajine v Italiji kot na mesta v osrednji Sloveniji. Slabše razvita pa je predvsem os proti Idriji. Ajdovščina je z železniško progo Prvačina – Ajdovščina sicer povezana v železniško omrežje Slovenije, vendar je železniška proga dotrajana in v veliki meri neizkoriščena. Preko Prvačine je možna nadaljnja navezava na progo Jesenice – Sežana. Letališče v Ajdovščini je namenjeno le športnim in turističnim letalom in je tako v veliki meri neizkoriščeno. Kolesarske poti in steze so v mestu Ajdovščina slabo urejene in neoznačene.

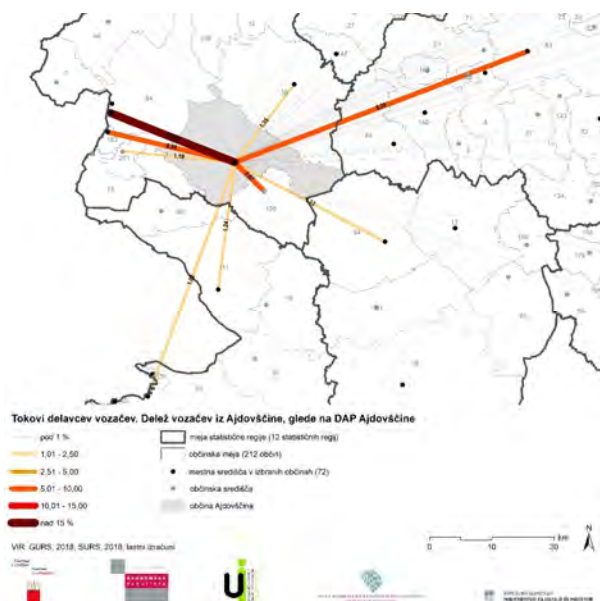

Slika 7.1: Prometna infrastruktura v občini Ajdovščina. Slika 7.2: Dostopnost občinskega središča.

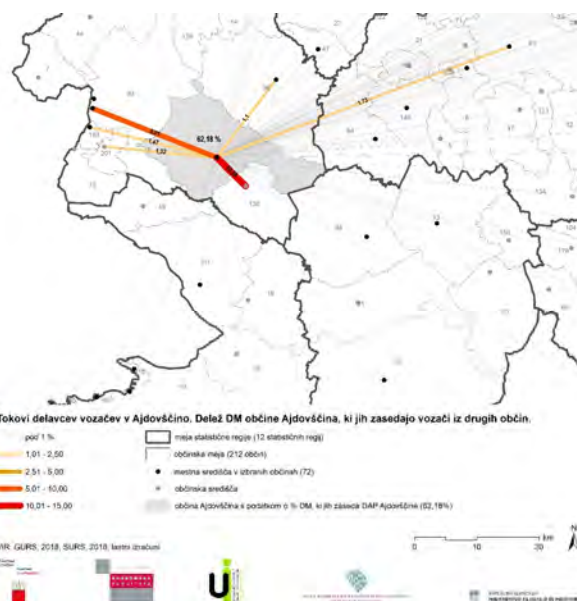
Cestno omrežje prebivalcem ob hitri cesti oziroma območjem s priključki na hitro cesto omogoča sorazmerno dobro dostopnost tako do občinskega središča kot do drugih mest v bližini. Krajši potovalni časi in dobra dostopnost prispevajo k hitrejšemu razvoju območja. Poselitev se koncentrira v nižinskem delu občine, v bližini hitre ceste, medtem ko zaledje postopoma nazaduje. Slika 7.2 prikazuje potovalni čas z osebnim avtomobilom iz oziroma do občinskega središča. Iz prikaza je razvidna tudi dobra povezanost območja z nekaterimi nacionalnimi središči. Izpostaviti velja navezavo na Koper, Ljubljano ter predvsem na zahod proti Novi Gorici in Italiji.

Analiza funkcionalne povezanosti mesta Ajdovščina s širšim prostorom je temeljila na podatku o mobilnosti DAP med občinami Slovenije. Mobilnost delavcev vozačev je dober pokazatelj funkcionalne povezanosti območij in je lahko osnova za določitev FR in FUA. Pri tem smo opazovali tako kam se na delo vozi DAP občine Ajdovščine, kot tudi od kje zaposleni v občini Ajdovščina prihajajo. Opaziti je, da je trg dela v občini Ajdovščini v veliki meri samozadosten, saj preko 62 % delovnih mest zasedajo prebivalci občine Ajdovščina. Pomembnejši delež delovnih mest pa zasedajo še vozači iz Vipave (10,6 %) in Nove Gorice (8,0 %) (slika 7.3). Ajdovščina ori tem DAP iz Vipave predstavlja pomembno zaposlitveno središče, saj se skoraj 30 % DAP iz Vipave na delo vozi v Ajdovščino. Prepoznati pa je moč tudi povezanost Ajdovščine s trgom dela Nove Gorice, kjer je zaposlenih skoraj 17 % DAP občine Ajdovščina. Dodatnih 7 % se jih vozi v občino Šempeter-Vrtojba in 6,6 % v občino Vipava. Kaže pa se tudi vpliv Ljubljane, kamor na delo odhaja 8,3 % DAP občine (slika 7.4).

Slika 7.3: Tokovi delavcev vozačev iz občine Ajdovščina.

Slika 7.4: Tokovi delavcev vozačev v Ajdovščino, kot delež delovnih mest, ki jih zasedajo.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

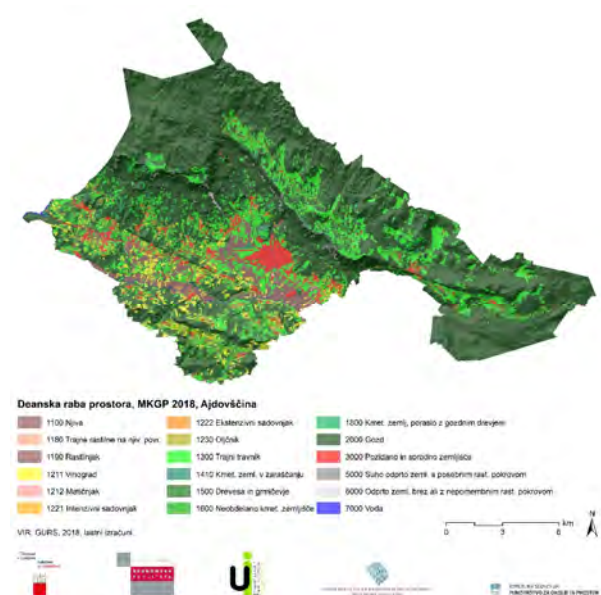
- zagotoviti integracijo celotnega območja in izboljšati dostopnost območja z vidika prebivalcev in turistov, kar pomeni, da je potrebno okrepiti multimodalne povezave, izboljšati obstoječe cestno in kolesarsko omrežje ter vzpostaviti enoten sistem načrtovanja in upravljanja prometnega sistema,
- dodatni ukrepi za izboljšanje in vzpostavitev povezanega in raznolikega trga dela. Vzpostaviti pogoje da bo ponudba delovne sile in mest dovolj velika in pestra, tudi glede na prihodnje potrebe,
- izdelava usklajenih politik trajnostne mobilnosti,
- rekonstrukcija glavne ceste Col-Godovič-Idrija – prometne povezave proti severu,
- nadgradnja železniške infrastrukture,
- nadgradnja ter razširitev obstoječega letališča,
- Izkoriščanje strateške lege za logistične dejavnosti,
- vzpostavitev dodatnih povezav na čezmejne trge v Italiji.
- načrtovanje in gradnja prometnih infrastrukturnih koridorjev se mora izvesti skrbno, z visoko stopnjo varstva okolja, skrbno uporabo prostora, naravnih virov in upoštevanjem krajevnih vrednot,
- vzpostavitev učinkovitega sistema javnega potniškega prometa (dobra dostopnost, povezanost in visoka frekvenca prevozov),
- preusmeritev prometa od cestnega na energetske bolj učinkovite in za okolje bolj prijazne oblike prevoza, kot je železniški,

B Raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje

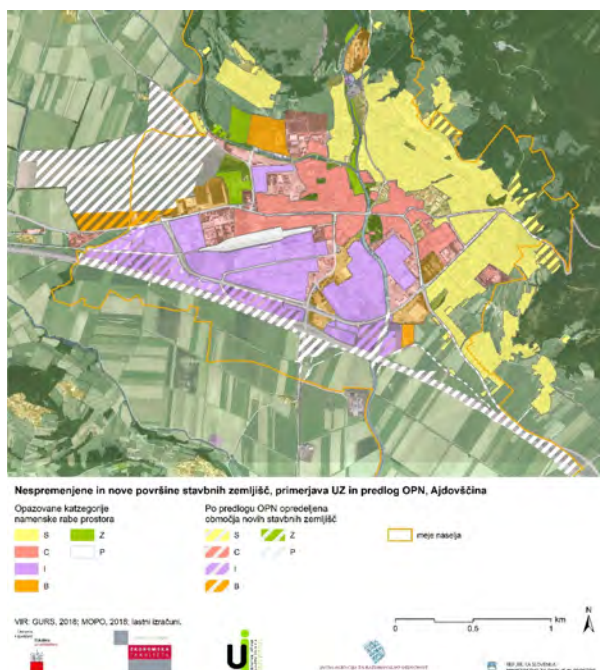
STANJE IN IZZIVI

Za potrebe analize namenske rabe prostora smo uporabili podatkovni sloj iz predloga OPN Ajdovščine, saj novega prostorskega plana občina še nima sprejetega. Dejanska in namenska raba kažeta na preobremenjenost prostora v dolini (os Nova Gorica-Ajdovščina-Vipava) ter na nekoliko pozabljeno in manj razvito zaledje, ki pa ponuja nekatere druge razvojne možnosti, kot sta turizem, šport in rekreacija, ipd. Na območju Ajdovščine je 65 % kmetijskih zemljišč v rabi travnikov in pašnikov, z gozdom pa je poraslo kar 64 % celotne površine občine (slika 7.5). Kljub izjemnim pogojem, ki jih Vipavska dolina nudi za izvajanje kmetijskih dejavnosti, je kmetijstvo le redko videno kot možni potencial mesta. V občini danes velik problem predstavlja opuščanje rabe kmetijskih zemljišč kar ogroža krajinsko raznovrstnost, hkrati s tem pa se izgublja pomembna funkcija kmetijstva pri varovanju kulturne krajine.

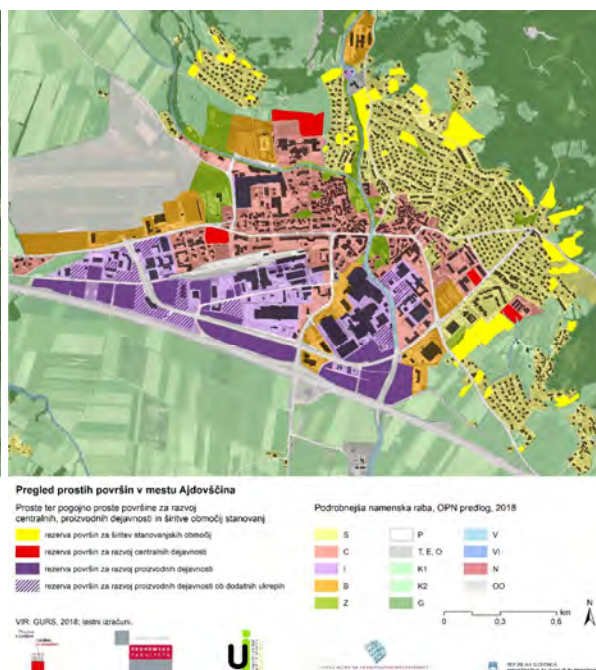

Slika 7.5: Dejanska raba prostora MKGP, občina Ajdovščina.

Z namensko rabo prostora so v Ajdovščini že določene nekatere na lokalni ravni zastavljene razvojne prioritete mesta. Analiza spreminjanja namenske rabe prostora (slika 7.6) kaže na trend povečevanja stavbnih zemljišč in območij proizvodnih dejavnosti. Znatno so se povečala tudi območja centralnih dejavnosti vendar ne kot nove širitve območja stavbnih zemljišč temveč na račun spremembe kategorij nekaterih območij namenske rabe prostora. Pregled prostih površin (slika 7.7) je pokazal, da se prosta zemljišča za širitve dejavnosti (centralne, proizvodne, stanovanjske) nahajajo predvsem na obrobju mesta. Kljub temu, da je trenutna zaloga nepozidanih stavbnih zemljišč še dovolj velika je opaziti utesnjenost mesta med hitro cesto ter obsežnimi območji proizvodnih dejavnosti na jugu in planoto Trnovski gozd na severu in severozahodu. Utesnjenost se pozna predvsem na širjenju stanovanjskih območij na manj primerna pobočja planote. Analiza nepozidanih stavbnih zemljišč stanovanjskih območij je pokazala, da je sicer rezerviranih okoli 17 ha površin, vendar so ta zemljišča glede na velikost, parcelno strukturo, pa tudi glede na okoliško pozidavo (tipologija in morfološka struktura) namenjena predvsem individualni gradnji, mogoče manjšim večstanovanjskim stavbam (dvojček, vrstne hiše,...). Analiza nepozidanih stavbnih zemljišč območij namenjenih proizvodnim dejavnostim, ki so večinoma umeščena tik ob hitro cesto pokaže, da je za širitve proizvodnih dejavnosti na voljo okoli 20,3 ha zemljišč, ob primernem preoblikovanju uporabe površin, racionalizaciji in združevanju parcel pa še okoli 8,5 ha zemljišč. Najnovejši DOF posnetki razkrivajo tudi, da se te površine že zapolnjujejo.

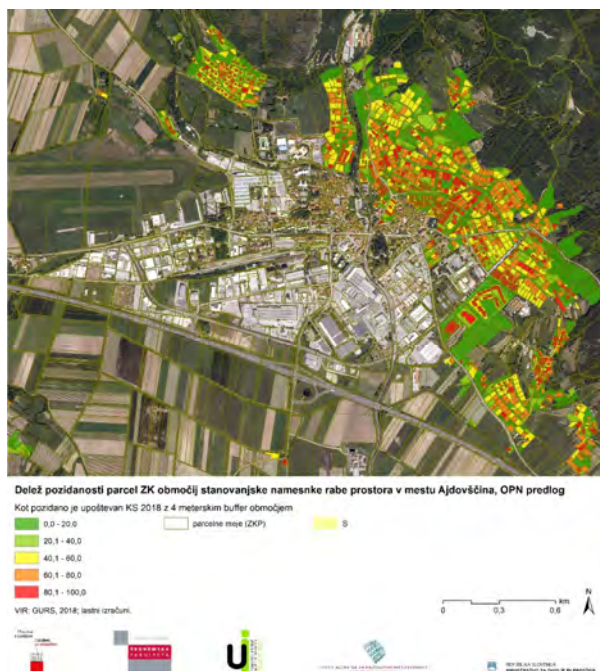

Slika 7.6: Primerjava namenske rabe prostora iz UZ in predloga OPN za mesto Ajdovščina.

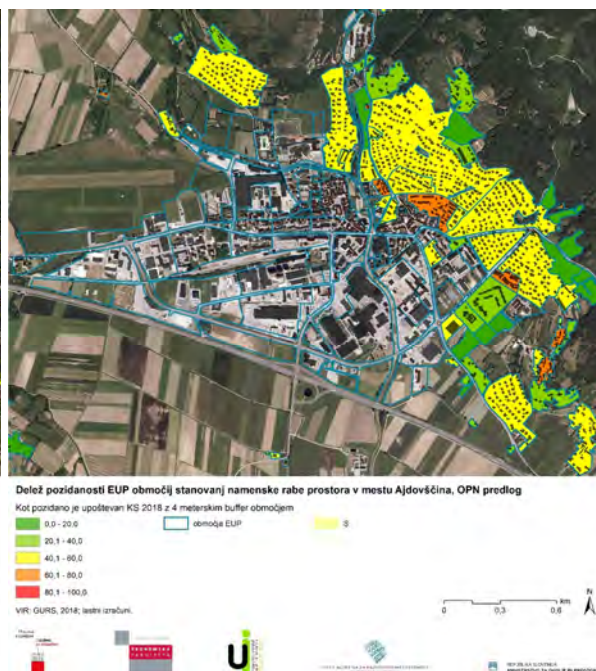

Slika 7.7: Pregled prostih površin v mestu Ajdovščina.

Izvedena je bila tudi analiza pozidanosti stavbnih zemljišč. Slika 7.8 prikazuje delež pozidanosti parcel zemljiško katastrskega prikaza (ZKP), slika 7.9 pa delež pozidanosti EUP. Za pozidano zemljišče smo upoštevali uradno evidenco katastra stavb (KS) ob upoštevanju buffer območja 4 m okoli obrisov stavb. Pričakovano se pokaže velika razdrobljenost in zasedenost prostora prosti središču mesta in večje rezerve površin na obrobju.

Slika 7.8: Analiza stopnje pozidanosti parcel po območjih stanovanj v občini Ajdovščina.

Slika 7.9: Analiza stopnje pozidanosti EUP območij stanovanj v občini Ajdovščina.

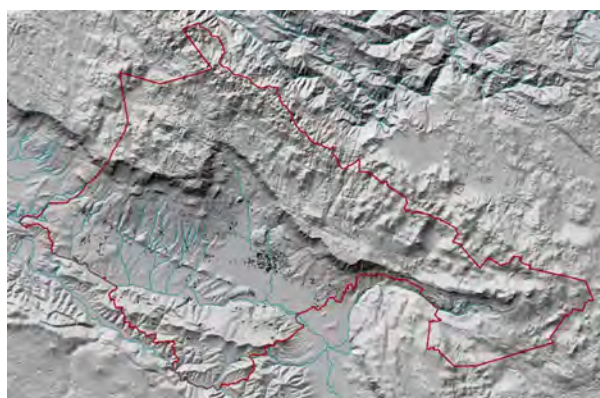
CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- omejevanje dodatnega širjenja mestnih območij: recikliranje zemljišč za potrebe novogradenj, usmeritev razvoja k kompaktnemu urbanemu načrtovanju in ohranjanju zelenih polj in naravnih površin zaledja,
- prepoznavanje in popis zemljišč znotraj obstoječega mestnega prostora, ki so rezerve za razvoj,
- revitalizacija centralnih dejavnosti v mestu,
- zagotavljanje primernih in dobro povezanih gospodarskih infrastruktur,
- zagotovitev pestre in raznolike stanovanjske ponudbe,
- opremljanje površin za gradnjo, kot orodje za usmerjanje novogradnje,
- krepitev večnamenske rabe javnih objektov,
- revitalizacija podeželja ob uvajanju nekmetijskih dejavnosti, ki služijo pospeševanju razvoja podeželja.

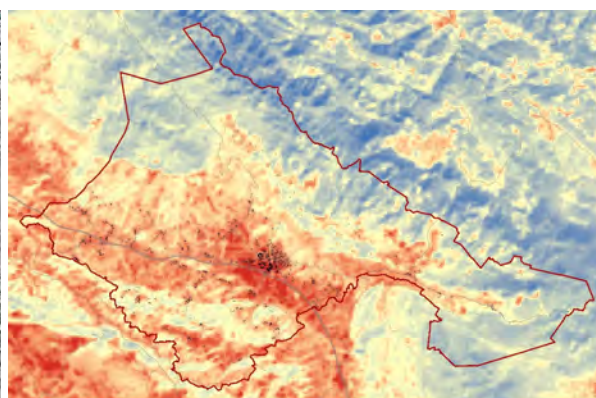
C Narava in okolje

STANJE IN IZZIVI

Poselitev, krajinsko zasnovo in rabo prostora v občini Ajdovščina narekujejo predvsem teren (slika 7.10) in osončenje. Kot poseben del omejitev oziroma podatkov o prostoru smo izdelali karto pregrevanja prostora (slika 7.11). Opaziti je izstopajoče območje pregrevanja prostora na J in JZ mesta Ajdovščina, na kar vpliva predvsem obsežna ne ozelenjena gospodarska cona v tem delu mesta. Zaznati pa je tudi znatni padec temperatur na pobočjih Trnovske planote.

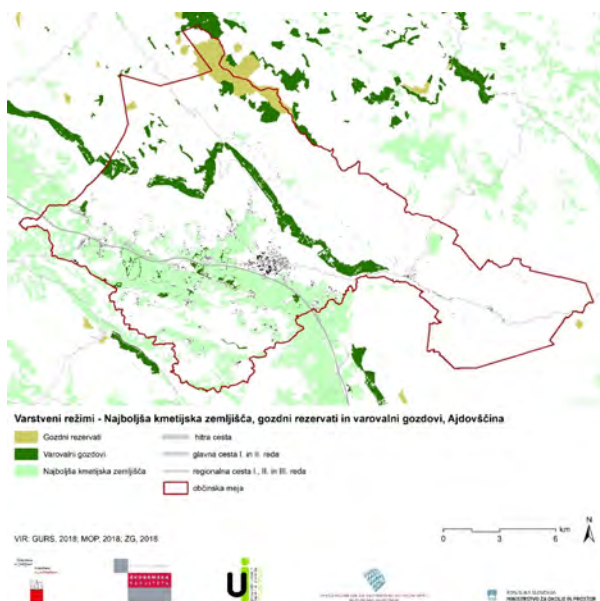

Slika 7.10: Relief in vode v občini Ajdovščina.

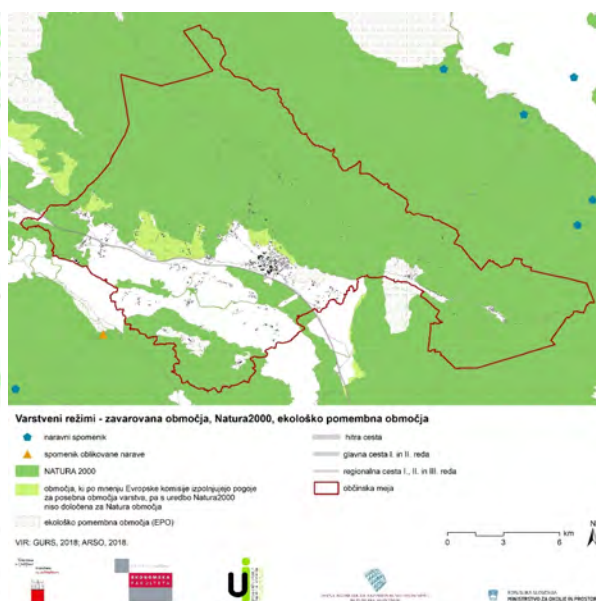

Slika 7.11: Pregrevanje prostora.

Že tako omejen prostor dodatno zaznamujejo obsežna zavarovana območja, ki jih opredeljujejo različni varstveni režimi tega območja: varovanje najboljših kmetijskih zemljišč, gozdni rezervati in varovalni gozdovi (slika 7.12), režimi kulturne dediščine, poplavna območja, vodovarstvena območja, zavarovana območja, območja Nature 2000 in ekološko pomembna območja (slika 7.13). Že samo območja Nature2000, zasedajo preko 76 % ozemlja občine Ajdovščine. Medtem ko območja kažejo na veliko raznovrstnost in biotsko pestrost, pa tovrstni varstveni režimi v prostoru pomenijo tudi veliko omejitev za razvoj. To se kaže tudi na primeru Ajdovščine, kjer se mora razvoj mesta znatno prilagajati omejitvam.

Slika 7.12: Varstveni režimi kmetijskih in gozdnih zemljišč v občini Ajdovščina.

Slika 7.13: Območja Natura2000 in ekološko pomembna območja v občini Ajdovščina.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- ohranjene naravne in kulturne krajine in visoke stopnje biotske raznovrstnosti,
- ohranjene naravnih virov in naravne dediščine,
- aktivneje in bolj tržno koristiti potenciale prostorov varstva narave za turizem in rekreacijo v naravi,
- ohranitev naravnih virov pitne vode,
- energetski potencial naravnih obnovljivih virov,
- ohranjanje kvalitet kulturne krajine in preprečevanje razpršene poselitve,
- izboljšanje sistema zelenih površin v mestu, ozelenitve območij trgovinskih, proizvodnih dejavnosti,
- z novimi zasaditvami vplivati na prekomerno pregrevanje prostora v poletnih mesecih in s tem izboljšati kakovost bivalnega okolja.

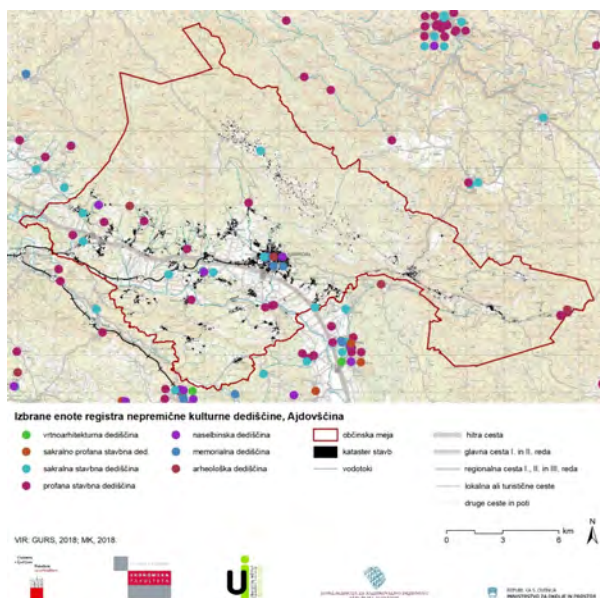
D Ohranjanje dediščine in krepitev turizma

STANJE IN IZZIVI

Analiza turizma v občini je pokazala, da se o razvoju turističnih dejavnosti v občini Ajdovščina v preteklosti ni veliko razmišljalo. Čeprav je območje zanimivo tako zaradi kulturne dediščine (na območju današnjega mesta je bila v 3. stoletju zgrajena naselbina Ad Fluvium Frigidum (Ob mrzli reki)), kot tudi zaradi izjemnih naravnih danosti. Naravne danosti so bile do danes le izjemoma in v manjši meri izkoriščene. Res pa je tudi, da gre za manjše znamenitosti, na katerih ni mogoče osnovati celotne turistične ponudbe. Z dodatno promocijo in ustrezno strategijo razvoja turizma v občini vsekakor obstaja potencial za razvoj enodnevnega, če ne tudi večdnednega turizma. Priložnosti je potrebno iskati tudi v povezavi z športno/rekreacijskimi dejavnostmi, pa naj bo to pohodništvo ali kolesarstvo po urejenih poteh Trnovsko - Nanoške planote, adrenalinskimi športi, predvsem padalstvo in plezalstvo. Še dodatno pa bi bilo potrebno razviti že tako pestro gostinsko ponudbo, ponudbo kmečkih turizmov in osmic v južnem vinorodnem območju občine. Pri tem bistveno vlogo igra nadaljnja zaščita in ohranjanje naravne in kulturne dediščine.

Slika 7.14 prikazuje izbor enot nepremične kulturne dediščine, ki so zaradi svoje dostopnosti, urejenosti in svoje turistične zanimivosti potenciali za razvoj turizma. Prikazano stanje potrjuje, da samo mesto Ajdovščina nima izrednih vsebin, na katerih bi lahko temeljile usmeritve v razvoj turizma. Zato pa jih je

moč najti v zaledju, od Vipave do Idrije. Tako lahko določen potencial v Ajdovščini prepoznamo tudi na področju ohranjanja dediščine in razvoja turizma. Seveda pa so zato potrebni ukrepi, kot so skupna predstavitev in promocija območja, zagotovitev vzdrževanja kulturne in naravne dediščine, razvoj ustrezne prenočitvene ponudbe, itd.

Slika 7.14: Izbrana nepremična kulturna dediščina, občina Ajdovščina.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- izraba naravne dediščine v turistične in rekreativne namene,
- turizem kot dopolnilna dejavnost v gospodarskem razvoju občine Ajdovščina,
- povezovanje s sosednjimi občinami pri razvoju ustrezne turistične ponudbe,
- promocija in dodatna ponudba različnih prenočitvenih možnosti (kamp, glemping, hiške),
- razvoj in razširitev uporabe mestnega javnega prostora kot odprtega prizorišča za prostočasne dejavnosti, umetniško in kulturno izražanje ipd.,
- oblikovanje prepoznavne tržne znamke za celotno območje,
- vzpostavitev sistema turistično informacijskih centrov.

E Funkcijska opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja

STANJE IN IZZIVI

Za Ajdovščino smo pregledali in obravnavali: turistične funkcije, agrarne funkcije, funkcije mednarodnega značaja, funkcije varstva narave, varstva okolja in obrambe pred naravnimi ujmami in stanovanjska funkcijo vezana na ponudbo zadostnih in privlačnih (lokacijsko, cenovno) stanovanjskih površin (stanovanja ali zemljišča namenjena za stanovanjsko gradnjo). Ugotovili smo da:

- turistične funkcije v mestu Ajdovščina niso ustrezno razvite (primanjkuje ponudbe prenočišč, enotna podoba Vipavske doline z značilnimi produkti sicer obstaja vendar je slabo promovirana in tržena, primanjkuje informacij in skupnih usmeritev razvoja funkcij v podporo turizmu),
- agrarne funkcije območja izgubljajo pomen, kulturna krajina podvržena vremenskim vplivom se spreminja, prisotno je opuščanje kmetijstva, preobrazba kmetij v turistične ponudnike,
- funkcije mednarodnega značaja so kljub bližini Italije slabo izkoriščene, malo čezmejnih integracij,

- funkcije varstva narave in okolja so vzpostavljene vendar so izključujoče do nekaterih funkcij rabe prostora, ki bi se lahko izvajale sočasno. Primanjkuje skupnih aktivnosti za ohranjanje značilne naravne krajine,
- primanjkuje raznolike ponudbe že izgrajenih stanovanj, ki bi bila cenovno ugodna in primerna za mlade družine s čemer bi bilo mogoče v občino privabiti novo delovno silo in energijo.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- razvoj funkcij v podporo turističnih dejavnosti (turistični informacijski centri, razvoj mreže ponudnikov prenočišč, razvoj lokalne gostinske ponudbe, izobraževanje turističnih vodičev, osveščanje lokalnega prebivalstva o njihovem vključevanju v turistično ponudbo, športni centri z možnostjo izposoje opreme, itd.),
- pospeševati je potrebno sočasnost funkcij in rabe kmetijskega in gozdnega prostora - njegove okoljske, socialne, rekreativne, turistične in druge funkcije,
- vzpostavitev čezmejnega sodelovanja z občinami oz. regijami v Italiji,
- krepitev regionalnih funkcij, ki jih mesto Ajdovščina opravlja za potrebe širšega zaledja (trg delovne sile, nakupovalne funkcije, izobraževalne, itd.).

7.1.2 Kočevje

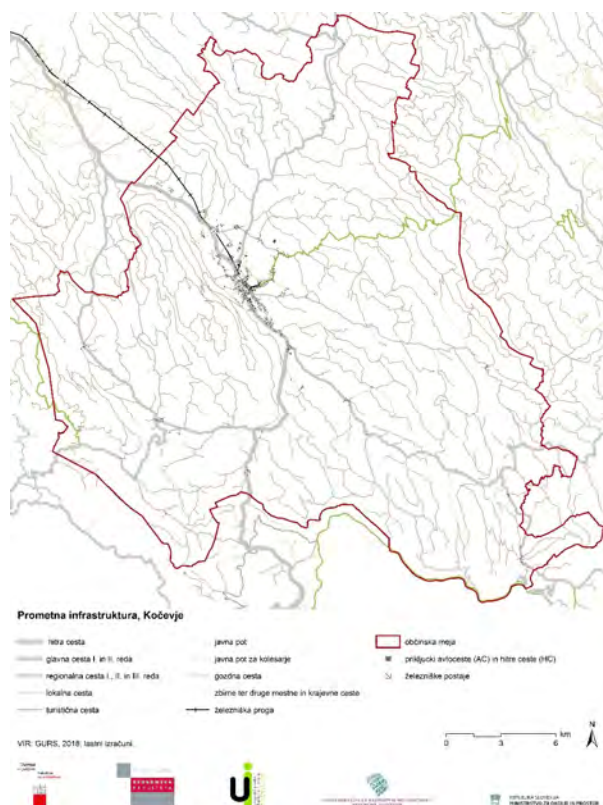
A Povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost

STANJE IN IZZIVI

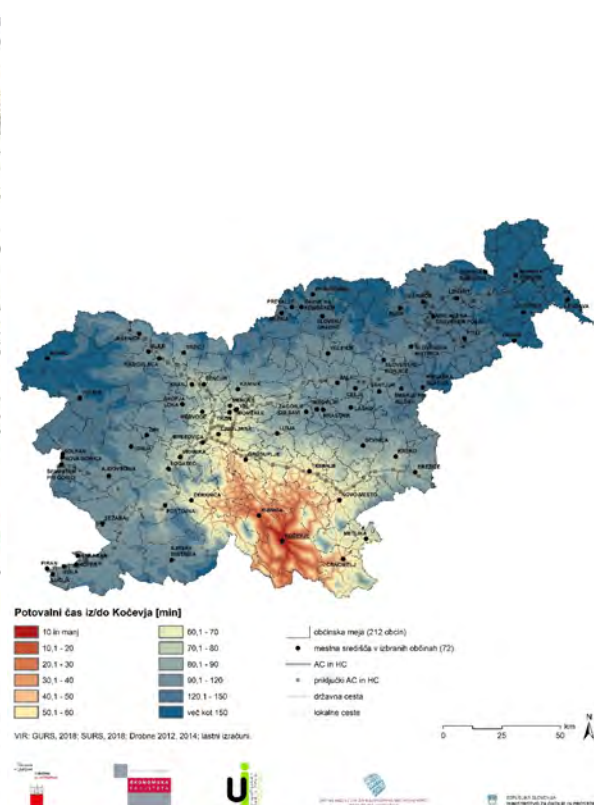
Mesto Kočevje, je predvsem zaradi opravljanja pomembnih regionalnih funkcij v prostoru, v veljavnih strateških prostorskih dokumentih opredeljeno kot središče regionalnega pomena. Temu botruje predvsem lega (obmejnost), naravni pogoji, redko omrežje središč in slabša dostopnost prostora v katerem se nahaja. Slabša prometna povezanost in dostopnost je eden glavnih dejavnikov, ki vplivajo predvsem na gospodarski razvoj območja. Obstoječa prometna infrastruktura (slika 7.15) omogoča dobro povezanost zaledja z občinskim središčem, dostopnost do drugih središč regionalnega in nacionalnega pomena pa je slabša (vožnja z osebnim avtomobilom do najbližjega priključka na AC traja več kot 45 min) (slika 7.16). Železniška proga Grosuplje-Kočevje je od leta 2008 v obnovi, ki naj bi se zaključila v letu 2019. Po končani prenovi proge, naj bi bil ponovno vzpostavljen tudi potniški promet. Prometna infrastruktura tako vpliva tudi na funkcionalno povezanost mesta Kočevje. Pri analizi mobilnosti delovne sile se je izkazalo, da je Kočevje zaposlitveno središče predvsem bližnjim občinam na jugu in jugozahodu (slika 7.17). Iz občine Kostel se v Kočevje na delo vozi skoraj 40 % DAP, z občine Osilnica dobrih 23 %. Pri tem skoraj 73 % delovnih mest v Kočevju zasedajo prebivalci iz Kočevja. Odstotek je visok, kar pa še ne nujno kaže na ustrezno ponudbo delovnih mest v občini Kočevje. Več pove skupno število delovnih mest (4.369) in število DAP (5.866) v letu 2018 v občini Kočevje. Pri tem le 3.184 DAP, ki v občini Kočevje prebivajo tam tudi delajo. Preostalih skoraj 46 % delovne sile se na delo vozi v druga zaposlitvena središča (slika 7.18). Skoraj 22 % v Ljubljano, skoraj 9 % v Ribnico, in skoraj 3 % v Novo Mesto. Slika kaže, da v občini Kočevje primanjkuje ustreznih delovnih mest, pri tem da je delovne sile dovolj.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

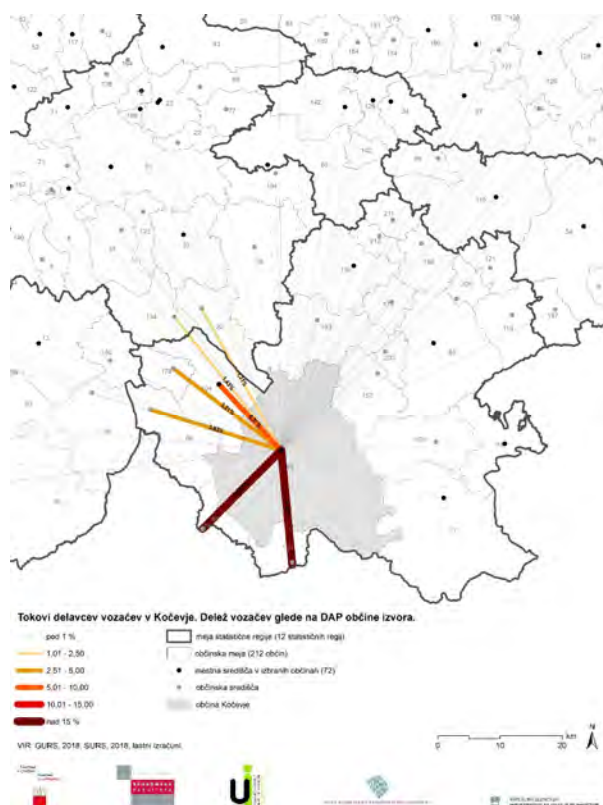
- dodatni ukrepi za spodbujanje gospodarskega razvoja območja, s čemer bi povečali zaposlitvene možnosti v občini,
- izboljšati dostopnost območja z vidika gospodarstva, prebivalcev in turistov, izboljšati je potrebno obstoječo infrastrukturo, predvsem cestno. Vzpostaviti sistem kolesarskih in peš poti,
- zaključek modernizacije železniške proge. Preusmeritev tovornega prometa iz cestnega na železniški promet, vzpostavitev uporabniku prijaznega sistema potniškega prometa,

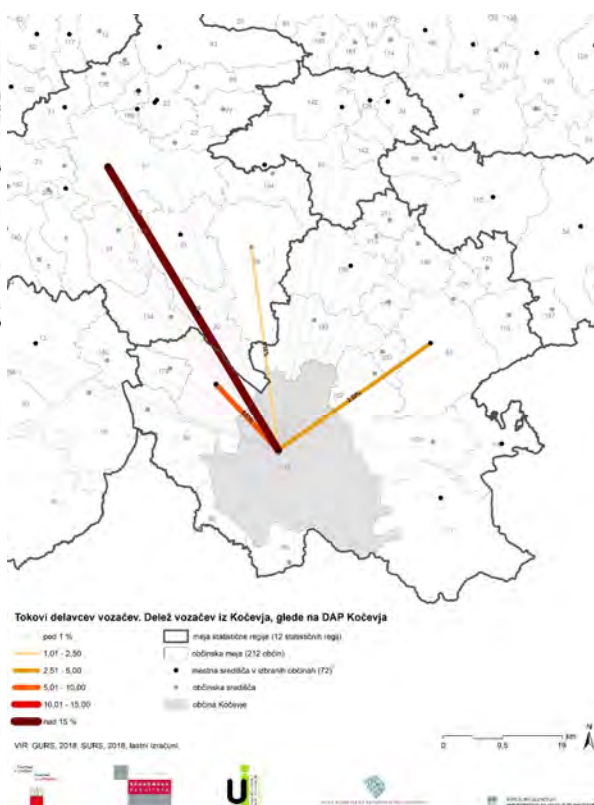
Slika 7.15: Prometna infrastruktura v občini Kočevje.

Slika 7.16: Dostopnost občinskega središča.

Slika 7.17: Tokovi delavcev vozačev v občino Kočevje, glede na DAP občine izvora.

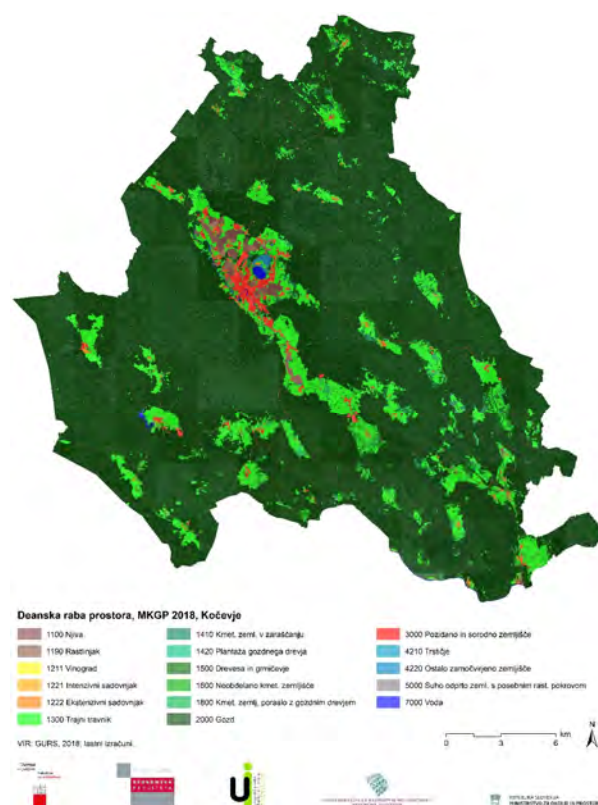
Slika 7.18: Tokovi delavcev vozačev iz občine Kočevje, kot delež DAP občine.

B Raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje

STANJE IN IZZIVI

Mesto Kočevje zaznamujejo obsežna območja naravnih virov, predvsem območja gozdov. Tako po podatkih MKGP kar 83 % občine Kočevje prekrivajo gozdovi. Preostale dejanske rabe prostora so: 9,7 % trajnih travnikov, 2,3 % površin je umeščenih v kategorijo rabe drevesa in grmičevje, 1,7 % je pozidanih in sorodnih zemljišč, 1,2 % je kmetijskih zemljišč v zaraščanju in okoli 0,95 % je njivskih površin. Poleg obsežnih območij gozdov je za Kočevje značilno tudi pestro prepletanje gozdnih in kmetijskih površin (slika 7.19). Pri tem na rabo prostora vplivajo predvsem naravne danosti, ki se razlikujejo predvsem glede na lego (nadmorska višina, razgibanost površja, naklon, ipd). Naravne danosti so tudi glavni omejitveni faktor, ki v večini onemogočajo razvoj kmetijstva. Vseh kmetijskih zemljišč v občini je 7.265 ha. Kmetijstvo poleg reliefa onemogoča tudi težka dostopnost nekaterih površin. Površine gozdov so tako v občini Kočevje bistvena prvina in sooblikovalec okolja, njegov varovalni in socialni pomen za ljudi pa postaja čedalje večji (Oikos, 2015).

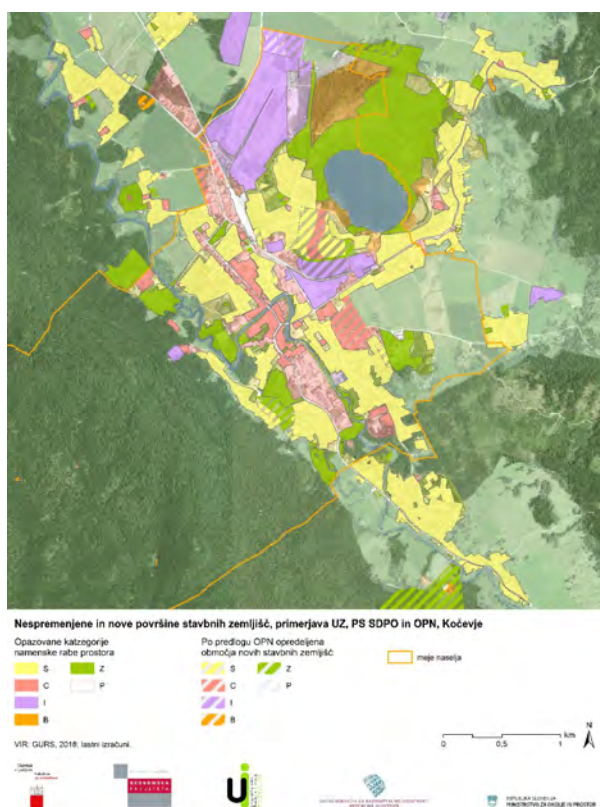
S stališča ohranjanja kmetijskih površin je pomembna namenska raba prostora, ki jo določa v letu 2016 sprejeti OPN občine Kočevje. Z namensko rabo prostora je določenih in tako zaščitene 4.190 ha najboljših kmetijskih zemljišč (K1), kar predstavlja približno 7,5 % površin občine. Kot drugih kmetijskih površin je prepoznano dodatnih 3.501 ha površin. Kmetijska raba se nahaja predvsem v ravninskem delu na območju Ribniško - Kočevskega podolja, kot tudi na kmetijsko ugodnejših delih v neposredni bližini nekaterih naselij. Pomembnejša vloga namenske rabe prostora je v usmerjanju in določanju pravil poselitve. Stavbna zemljišča v občini predstavljajo 1.405 ha zemljišč, kar znaša dobih 2,5 % celotne površine občine. Od tega kar 48,3 % predstavljajo območja stanovanj, 22,3 % je območij zelenih površin, 12,7 % območij centralnih dejavnosti, 10,8 % območij namenjenih proizvodni dejavnosti, 4,8 % posebnih območij in 1,1 % površin, ki jih zaseda razpršena poselitev.

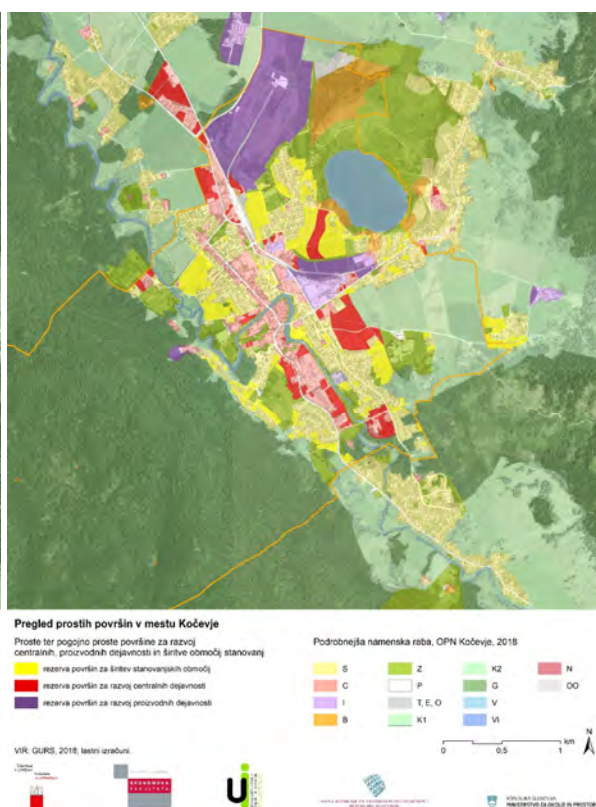
Slika 7.19: Dejanska raba prostora v občini Kočevje.

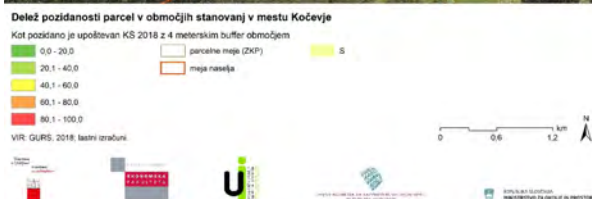
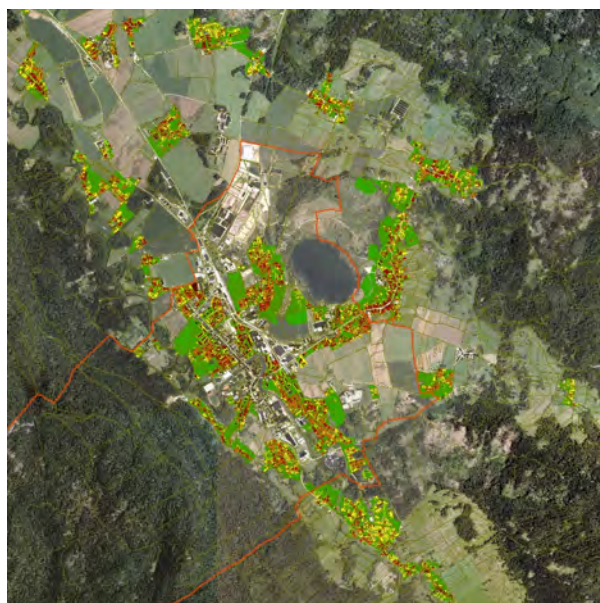
Analiza spreminjanja namenske rabe prostora (slika 7.20) kaže, da se je s sprejetjem OPN nekoliko razširilo območja proizvodnih in centralnih dejavnosti, v manjši meri tudi območja stanovanj. Razvoj poselitve večinoma sledi smernicam načrtanim že v predhodno veljavnih prostorskih aktih občine. Analiza prostih površin tudi pokazuje, da je z načrtovanimi novimi površinami za vse dejavnosti predvideno dovolj prostih površin (slika 7.21). Analiza pozidanosti stavbnih zemljišč po parcelah in po EUP podobno kažeta na potencialne zaloge nepozidanih površin za notranji razvoj mesta, kot tudi za morebitne širitve. Pri tem so deleži pozidanosti tako parcel kot EUP majhni, kar kaže na nizko gostoto pozidave. Slika 7.22 prikazuje analizo pozidanosti območij stanovanj po parcelah, kjer je razvidno veliko število povsem nepozidanih parcel namenjenih predvsem enostanovanjski gradnji. Opaziti je mogoče tudi večjo pozidanost manjših parcel v bližini mestnega središča, medtem ko se pozidanost zmanjšuje na obrobju, kjer so parcele na katerih stojijo stanovanjski objekti tudi večje. Slika 7.23 prikazuje rezultate analize pozidanosti EUP območij proizvodnih dejavnosti. Iz prikaza je moč razbrati nizko stopnjo pozidanosti tovrstnih območij.

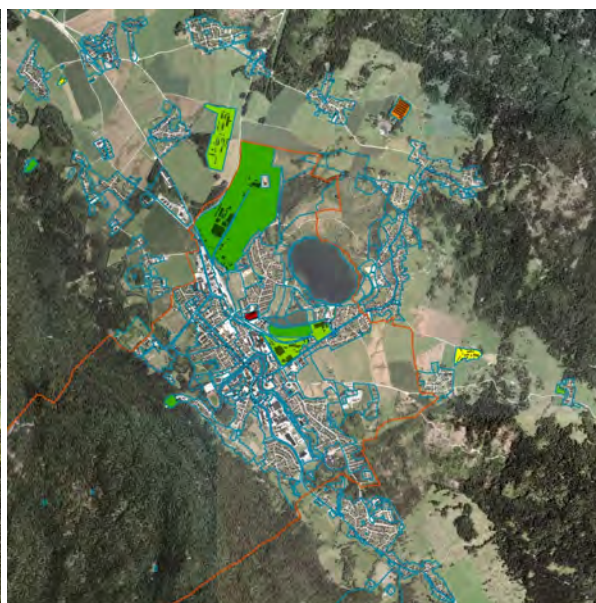
Slika 7.20: Primerjava namenske rabe prostora iz UZ, PS SDPO z rabo v OPN za mesto Kočevje.

Slika 7.21: Pregled prostih površin v mestu Kočevje.

Slika 7.22: Analiza stopnje pozidanosti parcel po območjih stanovanj v občini Kočevje.

Slika 7.23: Analiza stopnje pozidanosti EUP območij proizvodnih dejavnosti v občini Kočevje.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

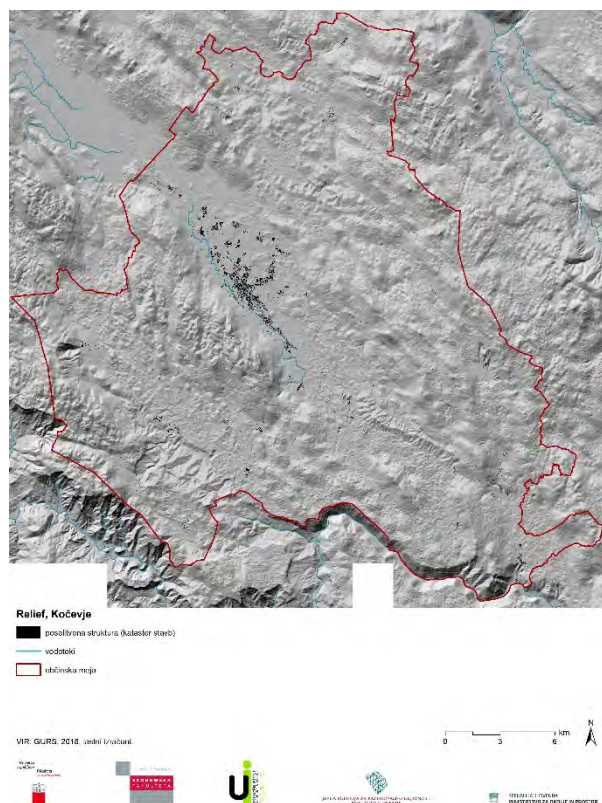
- izkoristiti velika območja naravnih virov, predvsem gozdov,
- širjenje mestnih območij usmerjati predvsem na rezerve površin znotraj mesta, s tem pa ohraniti visokokvalitetnega zelenega zaledja,
- zaščititi kmetijskih površine, predvsem tiste ki imajo status zelo pomembnih območij za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo,
- razširiti uporabnost zelenega zaledja za športne in rekreacijske aktivnosti ter oddih,
- revitalizacija centralnih dejavnosti v mestu,
- opremljanje površin za gradnjo, kot orodje za usmerjanje novogradnje, predvsem proizvodnih dejavnosti.

C Narava in okolje

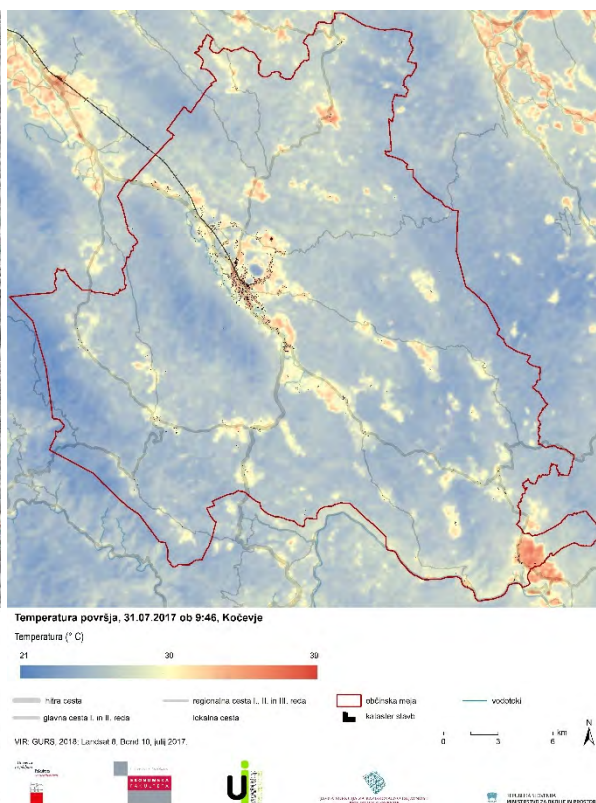
STANJE IN IZZIVI

Območja gozdov v občini Kočevje v veliki meri sovpadajo z varovalnimi režimi. Od vseh skoraj 83 % površin, ki jih v občini Kočevje prekriva gozd, jih je kar 91 % zavarovanih z varstvenim režimom Natura 2000, kar pomeni, da z velikim delom gozda ni možno ekonomsko učinkovito gospodariti. Zaradi obstoječih naravnih danosti (slika 7.24) in številnih omejitev v prostoru lahko v občini Kočevje zaznamo intenzifikacijo dejavnosti na nekaterih območjih in opuščanje dejavnosti na drugih, za posamezno dejavnost manj primernih območjih. Posledice intenzifikacije se v prostoru občine Kočevje še ne kažejo, vendar obstajajo nevarnost preobremenjenosti prostora, zmanjševanju in izgubi naravnega vira, spremembi zgradbe krajine, ipd. Zato je področju narave in okolja potrebno v prihodnosti posvečati posebno pozornost.

Slika 7.24: Relief in vode v občini Kočevje.

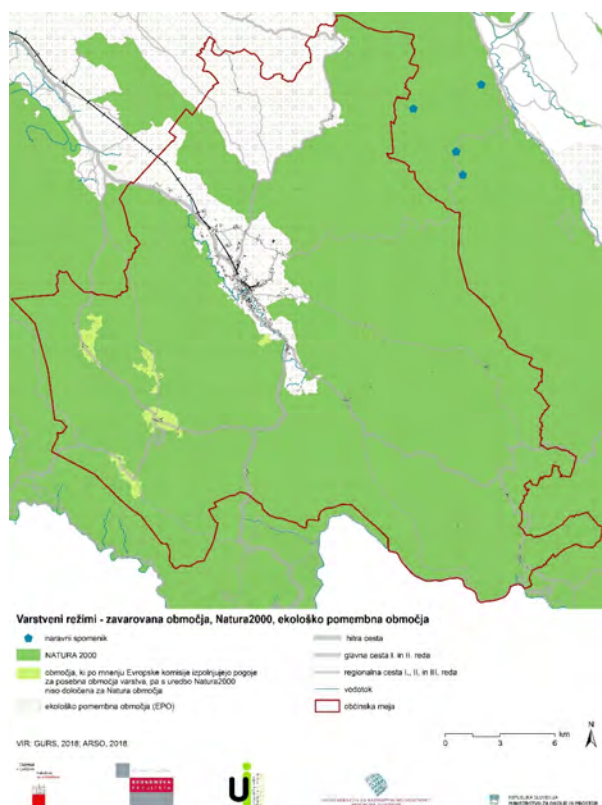
Slika 7.25: Pregrevanje prostora, občina Kočevje.

Pri analiz pregrevanja prostora (slika 7.25) je v Kočevju zaznati le manjša območja pregrevanja prostora, ki so povezana z gostejšo pozidavo nekaterih območij centralnih in proizvodnih dejavnosti. Pregrevanje je minimalno, na kar vplivajo številne zelene površine v okolici mesta. Kljub temu je pri načrtovanju novogradenj potrebno paziti, da se stanje s pretiranim zgoščevanjem pozidave ne poslabša. Predvsem so lahko problematične večje površine morebitnih novih nakupovalnih središč na obrobju mesta (tako stavb kot parkirišč).

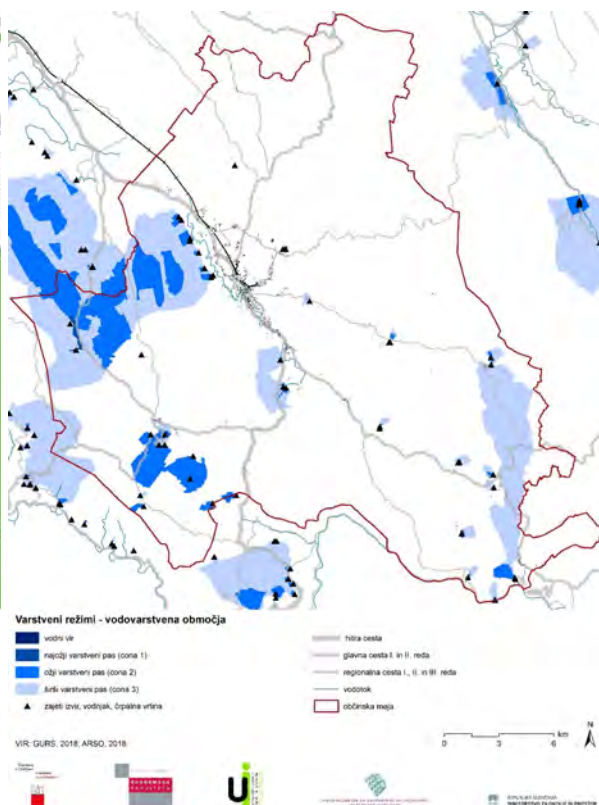
V Kočevju med pomembnejše varstvene režime s katerimi se soočamo pri umeščanju dejavnosti štejemo tudi omejitve zaradi varstva virov pitne vode (slika 7.26). Izpostavljeno pa je že bilo varstvo narave in ohranjanja narave (slika 7.27). Obsežna so območja tako varovanja Natura2000 kot prepoznana ekološko pomembna območja (EPO) na območju občine.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- kljub varstvenim omejitvam je potrebno zagotoviti učinkovitejše izkoriščanje obsežnih gozdnih površin v tržne namene: gospodarska sečnja, urejanje gozdnih poti in vlak, spodbujanje lesno predelovalnih obratov ipd.,
- prepoznati je potrebno območja gozda, primerne za koriščenje v lesnopredelovalni industriji,
- izkoriščanje lesne biomase za energetski vir,
- preprečevanje dodatnega zaraščanja kmetijskih površin, spodbujanje obdelave s pomočjo vzpostavitve dodatnih mehanizmov,
- ohranjati okoljsko vlogo gozda,
- ohranjati gozdove, ki predstavljajo ekološke koridorje (npr. migracijske poti živali).

Slika 7.26: Varstveni režim Natura 2000 in Ekološko pomembna območja v občini Kočevje.

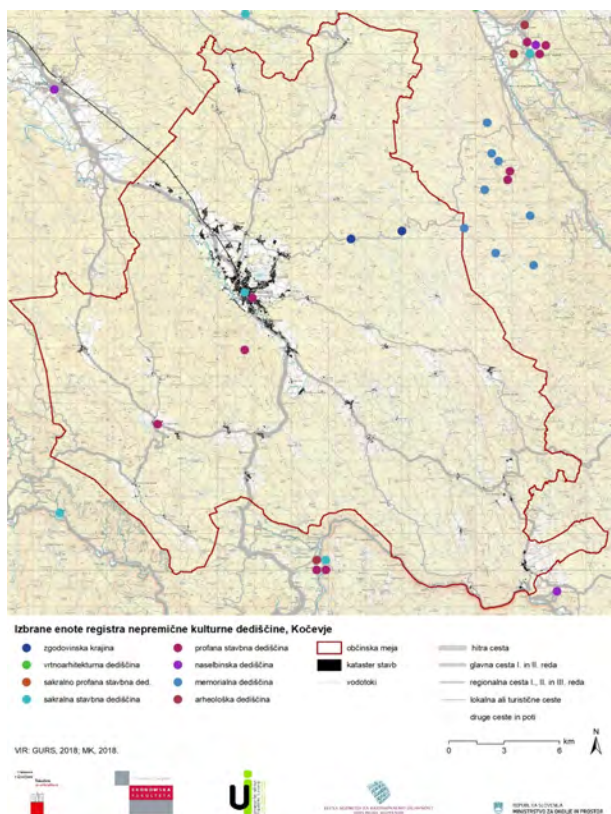

Slika 7.27: Območja vodovarstvenih režimov v občini Kočevje.

D Ohranjanje dediščine in krepitev turizma

STANJE IN IZZIVI

Čeprav je turizem kot razvojna možnost v OPN občine Kočevje večkrat omenjen, je za pravi večdnevni turizem trenutno še sorazmerno malo možnosti. Gozdovi sicer ponujajo obsežne površine za oddih, rekreacijo in šport, kljub temu pa pravega potenciala v obliki interesnih točk ni. Slika 7.28 prikazuje s strani Ministerstva za kulturo izbrane enote nepremične kulturne dediščine, ki so zaradi svoje dostopnosti, urejenosti in svoje turistične zanimivosti potenciali za razvoj turizma. Vendar je teh enot na celotnem območju občine sorazmerno malo. V občini edine izbrane enote predstavljajo Grad Fridrihtaj, Šeškov dom, Hiša Kočevska Reka, Cerkev Sv. Jerneja in dve enoti zgodovinske krajine, dve grobišči. Kot potencial lahko opredelimo še obstoječe površinske vode, območja varstva kulturne dediščine in ohranjanja narave. Posebno možnost za razvoj turizma, pa predstavljajo tudi po celotnem območju razpršeni posamezni objekti kot so logarice, gozdarske koče, ipd.

Slika 7.28: Izbrana nepremična kulturna dediščina, občina Kočevje.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- na območju je potrebno izkoristiti potenciale gozda in razvijati doslej zapostavljene vrste turizma, kot so športno rekreacijski (kolesarski) turizem, turizem povezan z lovstvom in opazovanjem divjih živali, turizem starostnikov, pohodništvo in izletništvo, ipd.,
- razvojna možnost za turizem je tudi oživljanje opuščenih kočevarskih naselij,
- razviti je potrebno dejavnosti v podporo turizmu in rekreaciji na prostem (golf igrišče, adrenalinski in doživljajski parki), ureditev kampov in parkirišč za avtodome, itd.,
- na območju občine je potrebno pospeševati sočasnost funkcij in rabe gozdnega prostora - njegovo okoljsko, gozdarsko, socialno, rekreativno, turistično in druge funkcije,
- razvoj turizma in različnih oblik rekreacije je potrebno prilagoditi, da bo sonaraven oz. naravi prijazen, da se dolgoročno ohranijo naravne danosti in vrednote.

E Funkcijska opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja

STANJE IN IZZIVI

Kot regionalno središče mesto Kočevje opravlja številne pomembne javne funkcije in dejavnosti družbene infrastrukture, ustvarja raznovrstna delovna mesta, razvija proizvodne dejavnosti, nudi funkcije nakupovanja, izobraževanja, zdravstvene in druge funkcije, za širši regionalni prostor. Ob tem sam razvoj mesta omogoča in ustvarja pogoje za uravnotežen razvoj in dobro povezanost celotnega območja na jugovzhodu Slovenije. Preostale funkcije, kot so turistične funkcije, agrarne funkcije, funkcije mednarodnega značaja, stanovanjske funkcije pa so še večinoma nerazvite. Tako na področju turizma ni skupne ponudbe prenočitev ali skupne turistične ponudbe, območje čezmejno ni povezano in ne izkorišča možnosti, ki jih ponuja čezmejno sodelovanje, stanovanjske funkcije pa so prav tako prepuščene lastnim pobudam. Pri tem ni ponudbe zadostnih in privlačnih (lokacijsko, cenovno)

stanovanjskih površin ali že izgrajenih stanovanj. Izpostaviti velja le funkcijo varstva narave in okolja, ki ima veliko vlogo zaradi obsežnih območij varstvenih režimov.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- povečevanje atraktivnosti mestnega območja za življenje mladih, za mlade družine,
- izboljšati zaposlitvene funkcije vezan na izboljšanja trga dela,
- regeneracija obstoječih javnih prostorov in učinkovita zasnova novih, s sodelovanjem vseh uporabnikov,
- vzpostavitev dodatnih površin za športne, zabavne in druge prostočasne funkcije.

7.1.3 Ptuj

A Povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost

STANJE IN IZZIVI

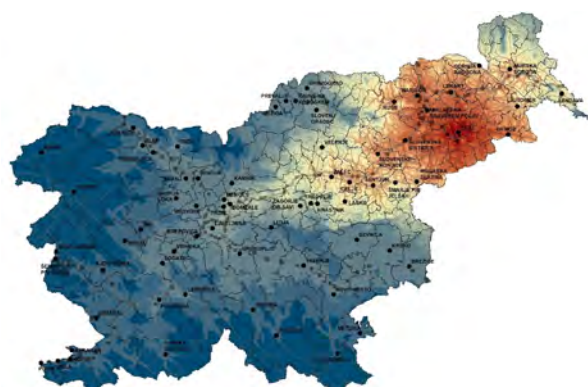
Analiza obstoječe prometne infrastrukture (slika 7.29) in od nje odvisne povezanosti in dostopnosti kaže, da je nacionalno središče Ptuj, dobro vpeto tako v cestno kot železniško omrežje Slovenije. Potovalni čas v ter iz občinskega središča, ki je prikazan na sliki 7.30 kaže na dobro povezanost tako z regionalnimi središči v bližini kot z drugimi nacionalnimi središči (Celje, Maribor, Murska Sobota).

Prometna infrastruktura, Ptuj

- avtocesta ali hitra cesta
- glavna cesta I. in II. reda
- regionalna cesta I., II. in III. reda
- lokalna cesta
- javna pot
- javna pot za kolesarje
- zborna ter druge manjše in krajnje ceste
- gredna cesta
- železniška proga
- 1:1 železniške postaje
- občinska meja
- vodotoki in druge vodne telesne

VIR: GURS, 2018

Potovalni čas iz MO Ptuj [min]

- 10 in manj
- 10,1 - 20
- 20,1 - 30
- 30,1 - 40
- 40,1 - 50
- 50,1 - 60
- 60,1 - 70
- 70,1 - 80
- 80,1 - 90
- 90,1 - 100
- 100,1 - 120
- 120,1 - 150
- več kot 150
- občinska meja
- občinska središča uvrstjenih občin
- AC in HC
- priključni AC in HC
- državna cesta
- lokalna cesta

VIR: GURS, 2018; SURS, 2018; Drobne 2012, 2014; lastni grafični

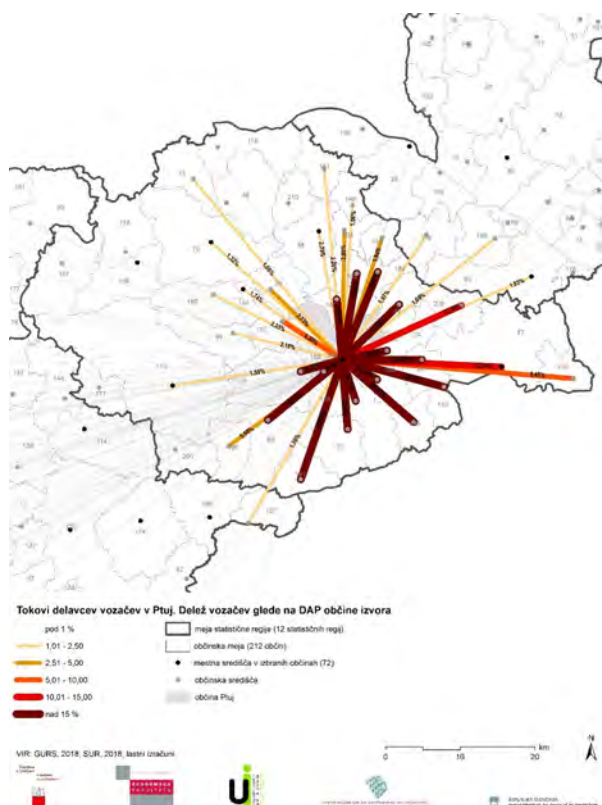
Slika 7.29: Prometna infrastruktura v MO Ptuj.

Slika 7.30: Dostopnost občinskega središča MO Ptuj.

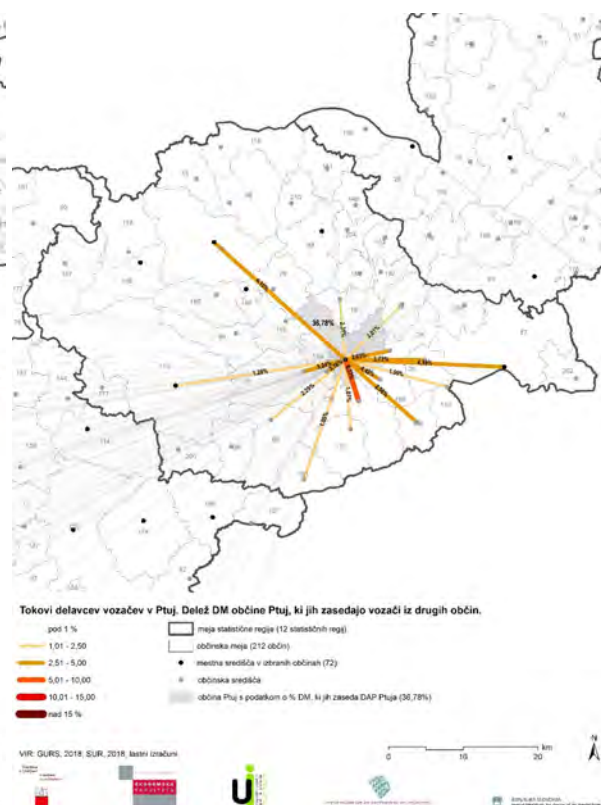
Analiza funkcionalne povezanosti prostora kaže, na obstoj številni povezav, tokov delavcev vozače iz ter v Ptuj. Medtem ko se največji delež DAP iz Ptuj vozi na delovno mesto v Maribor (13,9 %), Kidričevo (7,3 %) in Ljubljano (7,2 %), Ptuj s 12.704 delovnimi mesti hkrati predstavlja pomembno zaposlitveno središče. Veliko pove tudi podatek, da od 9.061 DAP iz Ptuj, samo 4.672 DAP tudi dela v Ptuj.

Preostalo DAP pa se na delo vozi v druga večinoma bližnja središča, kar omogoča dobra povezanost oziroma dostopnost območja. Slika 7.31 prikazuje tokove delavcev vozačev v Ptuj, glede na DAP občine izvora. Na lokalni zaposlitveni sistem Ptuja so dejansko močno vezane skoraj vse sosednje občine. Nadalje slika 7.32 prikazuje delež DM, ki jih zasedajo vozači iz teh občin. Pomemben je podatek, da kar 63 % DM v Ptuj zasedajo vozači iz drugih občin.

Slika 7.31: Tokovi delavcev vozačev v MO Ptuj, glede na DAP občine izvora.

Slika 7.32: Tokovi delavcev vozačev v MO Ptuj, kot delež delovnih mest, ki jih zasedajo.

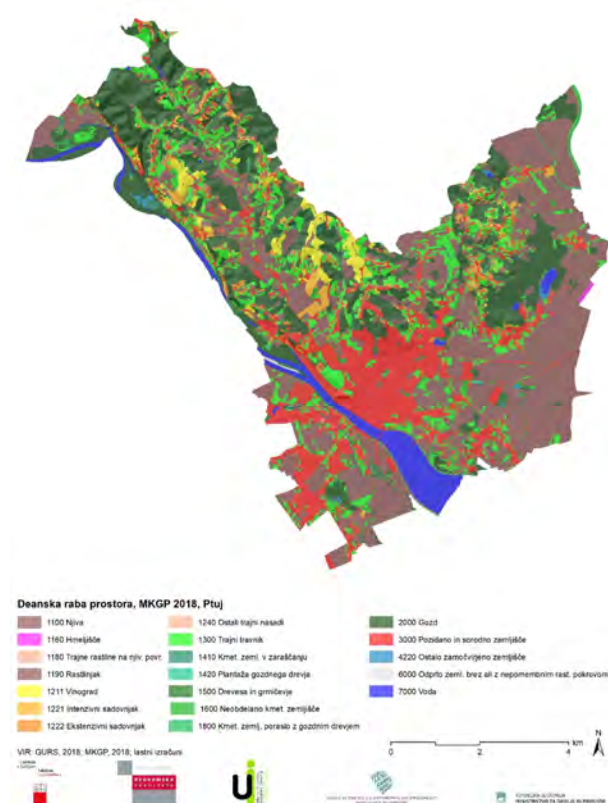
CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- preusmeritev prometa od cestnega na energetske bolj učinkovite in za okolje bolj prijazne oblike prevoza,
- Izkoriščanje strateške lege za logistične dejavnosti,
- izboljšanje javnega potniškega prometa, tako cestnega kot železniškega in njegova promocija,
- izdelava usklajenih politik trajnostne mobilnosti,
- celostna ureditev cest, kolesarskih stez, pešpoti in pločnikov,
- zagotovitev ustreznih železniških kapacitet za prevoz tovora, kar bi zmanjšalo obremenitve cestne infrastrukture,
- vzpostavitev dodatnih povezav na čezmejne trge na Hrvaškem.

B Raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje

STANJE IN IZZIVI

Deleži dejanske raba prostora kažejo na prevladujoče dejavnosti v prostoru. Njivske površine prekrivajo kar 32,5 % območja občine Ptuj, kmetijske površine skupaj preko 56 % ozemlja občine. Tako lahko kmetijstvo obravnavamo kot prevladujočo dejavnost. Kmetijskim površinam sledi gozdna raba z 21,3 % površine. Pozidanih pa je 17,8 % površine občine (slika 7.33).

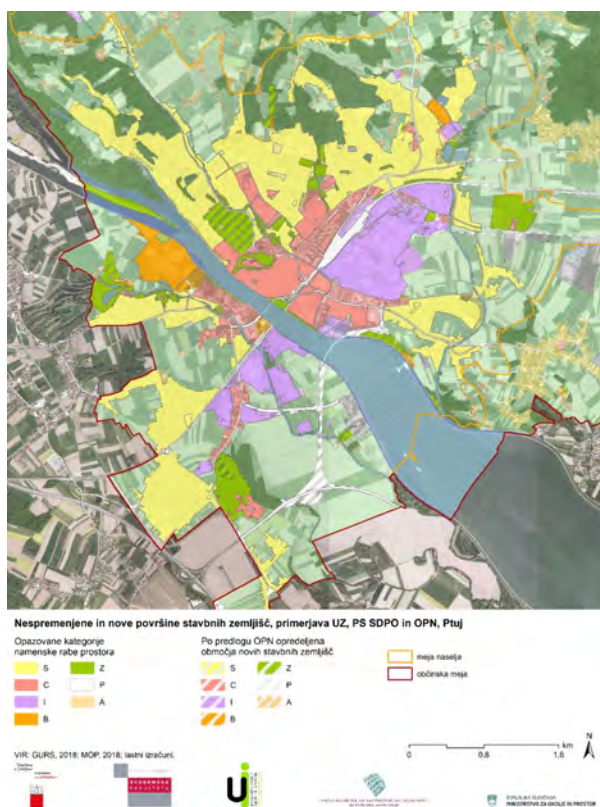

Slika 7.33: Dejanska raba prostora v MO Ptuj.

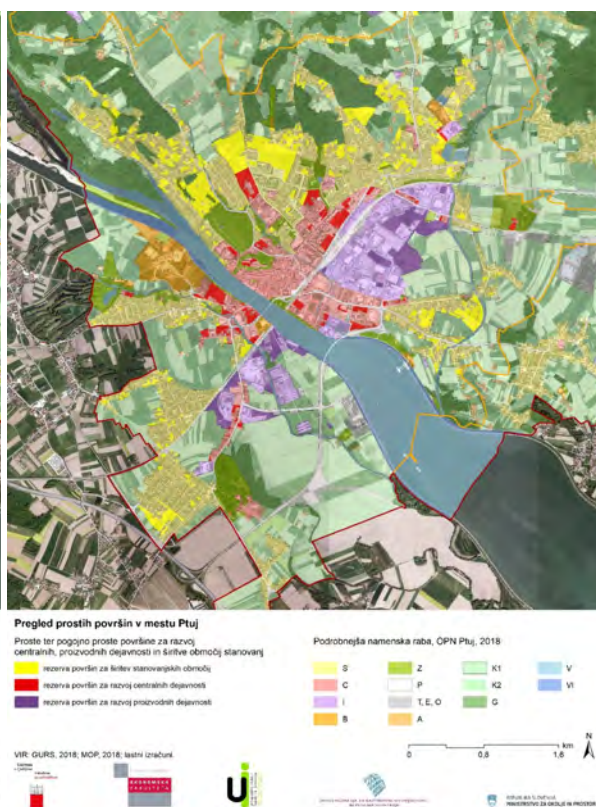
Analiza namenske rabe prostora, stanja in spreminjanja (slika 7.34) pokaže, da do večjih sprememb v načrtovanem razvoju stavbnih zemljišč v obdobju vse od leta 2004 ni prišlo. Primerjava urbanistične zasnove UZ iz leta 2004 in namenske rabe prostora iz OPN Ptuj namreč kaže na minimalno povečanje območij zelenih površin in območij za proizvodno dejavnost. Prišlo pa je do nekaj prestrukturiranj kategorij znotraj stavbnih zemljišč, predvsem med območji stanovanj in centralnimi dejavnostmi. Pregled prostih površin kaže na obsežne rezerve površin, nezazidanih stavbnih zemljišč. Rezerve so na voljo tako za notranji razvoj mesta kot za njegovo širitev (slika 7.35). Pri analizi ocenimo, da ima mesto Ptuj v prostorskih aktih rezerviranih za okoli 27 ha površin za razvoj centralnih dejavnosti, 32 ha zemljišč za razvoj proizvodnih dejavnosti in približno 109 ha še nepozidanih območij stanovanj.

Nezazidana stavbna zemljišča izstopajo tudi pri analizi pozidanosti parcel. Slika 7.36 prikazuje pozidanost parcel izbranih kategorij stavbnih zemljišč določenih v OPN. Izstopa mestno jedro, rdeča barva prikazuje pozidanost med 80 % in 100 % ter večja zelena območja zaledja, kjer je pozidanost najmanjša od 0 % do 20 %. Manjša pozidanosti je prisotna predvsem na območjih zelenih površin, in površinah, ki so namenjene za nadaljnji razvoj tako stanovanj kot proizvodnih dejavnosti. Prikazi analize posameznih kategorij rabe prostora so v prilogi. Slika 7.37 prikazuje analizo EUP proizvodnih dejavnosti, ki prav tako kaže na nizko stopnjo pozidanosti območij proizvodnih dejavnosti, predvsem zaradi obsežnih rezerv površin za gradnjo.

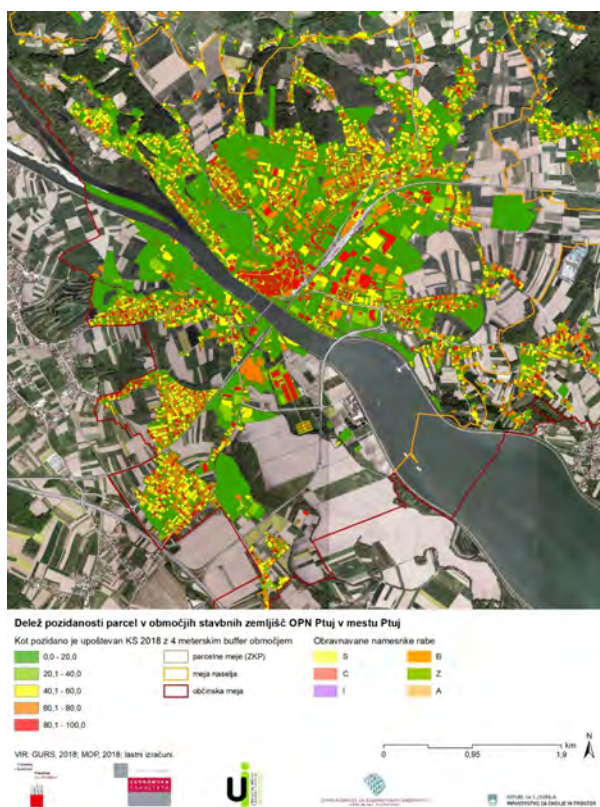

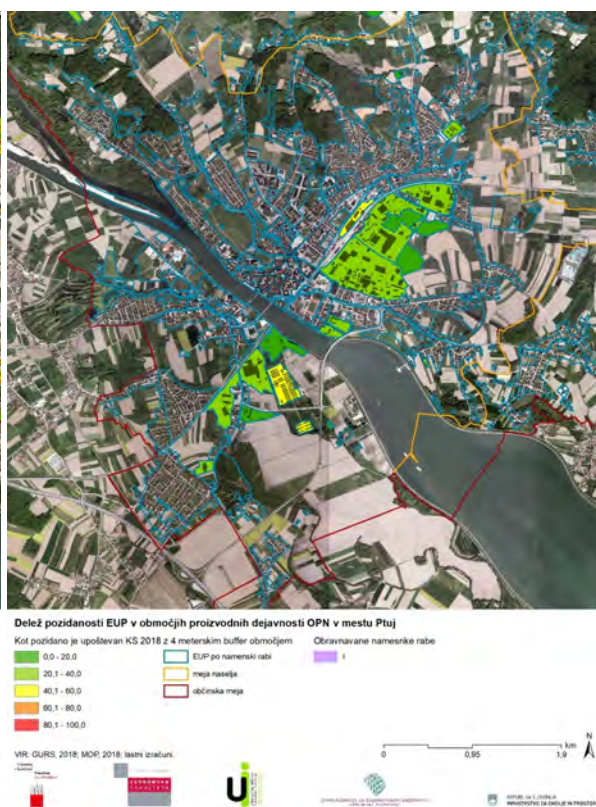
Slika 7.34: Primerjava namenske rabe prostora iz UZ, PS SDPO in OPN za mesto Ptuj.

Slika 7.35: Pregled prostih površin v mestu Ptuj.

Slika 7.36: Analiza stopnje pozidanosti parcel vseh stavbnih zemljišč v MO Ptuj.

Slika 7.37: Analiza stopnje pozidanosti EUP območij proizvodnih dejavnosti v MO Ptuj.

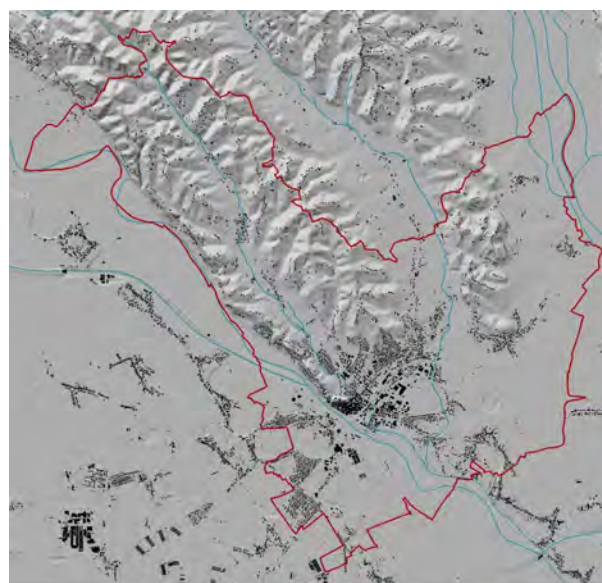
CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- nadzorovati in omejiti je potrebno nadaljnje širjenje mestnih območij,
- potreben je pregled vseh nepozidanih stavbnih zemljišč in ocena dejanskih razvojnih potreb mesta po novih površinah za pozidavo, prilagoditev rezerv površin za gradjo,
- preveriti je potrebno rabo nepozidanih stavbna zemljišč, v kolikor se te uporabljajo v kmetijske namene in jih mesto za nadaljnji razvoj ne nujno potrebuje, je ta zemljišča s spremembo namembnosti potrebno spremeniti ponovno v kmetijske površine,
- prepoznavanje prednostnih lokacij znotraj obstoječega mestnega prostora, s čemer bo namenski rabi povrnjena usmerjevalna funkcija razvoja,
- potrebna je revitalizacija centralnih dejavnosti v mestu,
- vzpostaviti je potrebno povezan sistem urejenih zelenih površin (parki, vrtovi, poti, drevoredi..) in rekreacijskih površin. Pri tem pa je nujno zagotoviti tudi ustrezno dostopnost do zelenih površin.

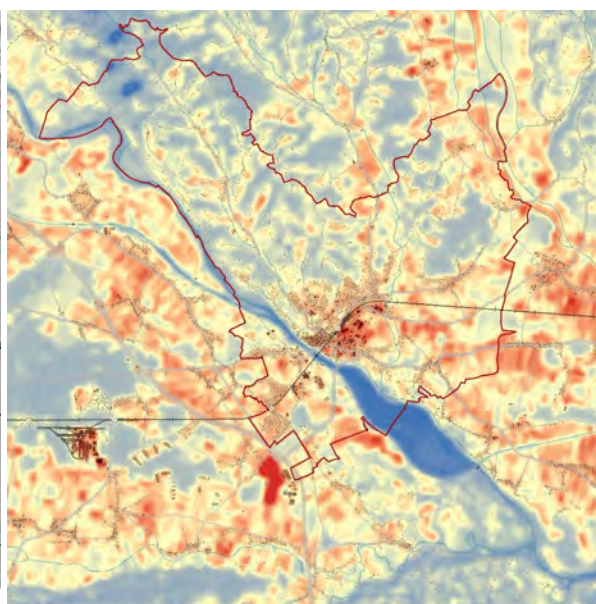
C Narava in okolje

STANJE IN IZZIVI

Relief (slika 7.38) in druge naravne danosti vplivajo tako na razvoj poselitve kot na umestitev dejavnosti v prostoru. Zaradi pritiskov razvoja pozidave in intenzifikacije kmetijske dejavnosti na območju MO Ptuj je naravno okolje ohranjeno le še ob vodotokih in v bolj hribovitem delu občine. Izdelana karta pregrevanja prostora odraža vpliv tako grajene strukture mesta Ptuj, kot tudi vpliv osonečenja in usmejenosti terena. Zaznati je, nekatere otoke pregrevanja, predvsem na območjih strnjene pozidave (območja centralnih in proizvodnih dejavnosti), velik vpliv na temperaturo prostora pa ima tudi reka Drava in Ptujsko jezero (slika 7.39). Obe vodni telesi prispevata k manjši pregretnosti prostora.

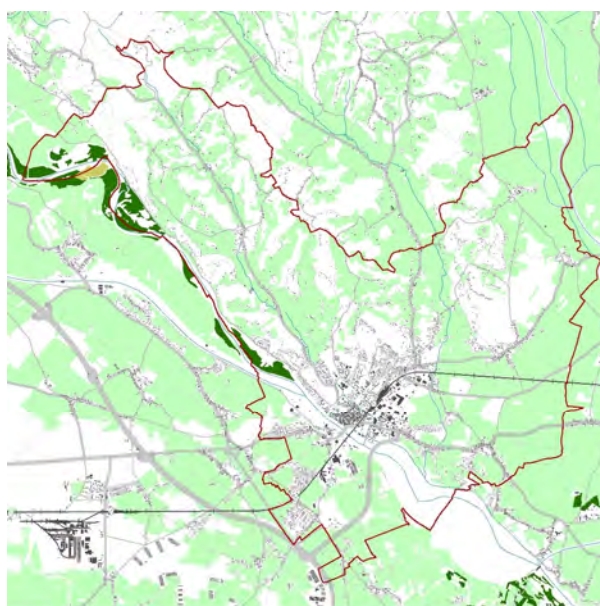
Slika 7.38: Relief in vode v MO Ptuj.

Slika 7.39: Pregrevanje prostora, MO Ptuj.

V občini ptuj na načrtovanje prostora oziroma na umeščanje dejavnosti v prostor znatno zavisi od številnih obstoječih varstvenih režimov. Zavarovane so obsežne površine najboljših kmetijskih zemljišč (K1) (slika 7.40), obsežna pa so tudi območja Nature 2000 in ekološko pomembna območja. Del občine je podvržen veliki poplavni nevarnosti, kjer gradnja ni dovoljena. Obsežna pa so tudi območja srednje poplavne nevarnosti, kjer je gradnja dovoljena ob izvedbi ustreznih ukrepov (slika 7.41). Prostor mesta Ptuj pa zaznamujejo še omejitve, ki izvirajo iz bogate kulturne dediščine območja. Režimi so vezani na zaščito kulturne dediščine od arheoloških najdišč, spomenikov, do njihovih vplivnih območij.

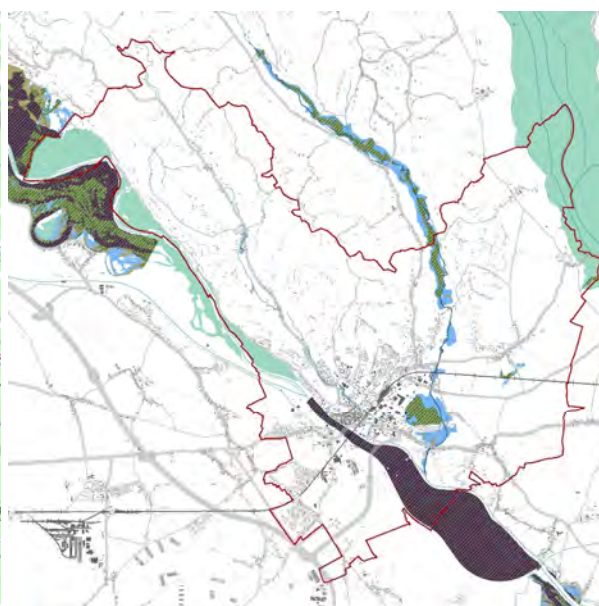
Varstveni režimi - Najboljša kmetijska zemljišča, gozdni rezervati in varovalni gozdovi, Ptuj

Gozdni rezervati
 Varovalni gozdovi
 najboljša kmetijska zemljišča
 vodotok
 hitra cesta
 glavna cesta I. in II. reda
 regionalna cesta I., II. in III. reda
 občinska meja

VIR: GURS, 2018; MOP, 2018; ZG, 2018.

Slika 7.40: Varstveni režimi kmetijskih in gozdnih zemljišč v MO Ptuj.

Varstveni režimi - poplavna območja

območje razreda velike poplavne nevarnosti (gradnja ni dovoljena)
 območje razreda srednje poplavne nevarnosti (gradnja dovoljena ob izvedbi ustreznih ukrepov)
 območje dosega 10-letnih poplavl (Q10)
 območje dosega 100-letnih poplavl (Q100)
 opozorilna karta poplavl (samo redke poplave)
 hitra cesta
 glavna cesta I. in II. reda
 regionalna cesta I., II. in III. reda
 vodotok
 občinska meja

VIR: GURS, 2018; ARSO, 2018.

Slika 7.41: Poplavna območja v MO Ptuj.

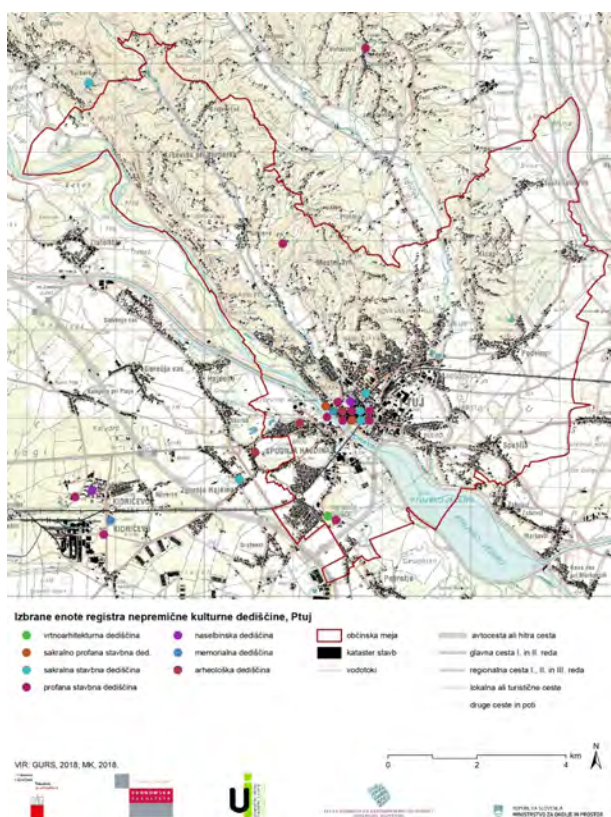
CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- čisto okolje in ohranjena narava morajo postati glavni vrednoti prihodnjega razvoja,
- vzpostaviti je treba trajnostno upravljanje z naravnimi viri in zavarovanimi območji narave,
- vzpostaviti je potrebno učinkovito in strokovno upravljanje območij varstva narave,
- potrebna je sanacija okrnjene narave in v kolikor je le to možno, povrnitev v prvotno stanje,
- na podlagi osveščanja o pomenu ohranjanja naravnih virov in zavarovanih območij je potrebno njihovo vključitev v razvoj trajnostnega turizma približati prebivalcem občine,
- izvesti je potrebno študijo poplavnih območij in zagotoviti ustrezne protipoplavne ukrepe na območjih poplavljanja,
- v izogib dodatnemu pregrevanju prostora mestnega jedra je treba premišljeno načrtovati umestitev morebitnih novih proizvodnih in trgovskih površin v mestu.

D Ohranjanje dediščine in krepitev turizma

STANJE IN IZZIVI

MO Ptuj se ponaša z bogato, raznoliko in pomembno kulturno dediščino, ki obsega arheološke ostaline, profano stavbna dediščino, arheološko dediščino, vrtno arhitekturno dediščino in drugimi tipi dediščine (slika 7.42). Locirana je predvsem v srednjeveškem mestnem jedru Ptuja in bližnji okolici mesta. Kljub temu, da je turistični promet na Ptuj v zadnjih letih začel nekoliko nazadovati (Pivec, 2015) je Ptuj danes osrednji prostor izvajanja kulturne dejavnosti ter sedež kulturnih ustanov regionalnega pomena. Vzpostavljena je mreža dediščinskih institucij, muzejskih zbirk, različnih kulturno-umetniških dejavnosti in festivalov, ki so cenjeni doma in v tujini. Glavna usmeritev in potencial mesta Ptuj pa se kaže v povezovanju in prepletanju turizma s kulturo, starega mestnega jedra z naravnimi danostmi in zelenim zaledjem ter športno, rekreacijske ponudbe z gostinsko ponudbo v kmečko obarvani kulturni krajini.

Slika 7.42: Izbrana nepremična kulturna dediščina, MO Ptuj.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- prostorska in vsebinska revitalizacija mesta (predvsem starega jedra) in vzpostavitev povezav na privlačno zaledje – ureditev označenih tematskih poti,
- vzdrževanje in ohranjanje naravne in kulturne dediščine, kot temelj razvoja turizma občine,
- priprava celostne ponudbe z enotno podobo (promocija, marketing, oglaševanje, ipd.),
- vzpostavitev programov in produktov s katerimi bi podaljšali čas bivanja turistov v občini,
- obnova in vzdrževanje objektov kulturne dediščine, kot zaščitnega znaka Ptuja,
- razvoj ponudbe doživljajskih programov, ki bi pripomogli k daljši turistični sezoni,
- turizem in njegove prednosti z izobraževanji približati prebivalcem občine, možnosti njihovega vključevanja in sodelovanja pri razvoju turistične ponudbe.

E Funkcijska opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja

STANJE IN IZZIVI

Kot središče nacionalnega pomena ima mesto Ptuj dobro razvite osnovne funkcije regionalne ravni. Še prav posebno pozornost strateški dokumenti MO Ptuj (Pivec, 2015) namenjajo funkcijam vzgoje in izobraževanja, športa in rekreacije, funkcijam socialne vključenosti, zdravja ter bivanja. Poleg navedenih osnovnih funkcij so v metu Ptuj dobro razvite tudi dodatne funkcije, s katerimi mesto zagotavlja boljšo kakovost in privlačnost prostora. Razvite so turistične funkcije (značilen turistični profil temelječ na kulturni dediščini), agrarne funkcije, ki ustvarjajo kulturno krajino mestnega zaledja, funkcije varstva narave z usmeritvami glede poplavnih območij, varovanja naravne in kulturne dediščine in stanovanjske funkcije, ki jih zagotavljajo tako z načrtovanjem in zagotavljanjem oskrbovanih stanovanj, neprofitnih stanovanj in drugih ureditev s katerimi izboljšujejo ureditev stanovanjskih območij, kot so ureditev obstoječih parkov, drevoredov, igrišč in drugih rekreacijskih površin.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- izboljšanje zaposlitvenih funkcij, s ciljem večjega zaposlovanja lokalnega prebivalstva v občini,
- regeneracija obstoječih javnih prostorov in učinkovita zasnova novih, s sodelovanjem vseh uporabnikov,
- izboljšanje stanovanjskih funkcij z izgradnjo novih ali obnovo stanovanj (povečanje fonda cenovno sprejemljivih stanovanj vseh kategorij), nadgradnjo sistema oskrbovanih stanovanj in neprofitnih stanovanj za socialno ogrožene, jih za starejše,
- zagotavljanje primernih površin za stanovanjsko gradnjo,
- razvoj dodatnih in izboljšanje obstoječih funkcij turizma, v podporo turističnim dejavnostim,
- vzpostavitev boljšega čezmejnega sodelovanja z občinami in regijami na Hrvaškem,
- krepitev regionalnih funkcij in povečanje vpliva Ptuja kot nacionalnega središča.

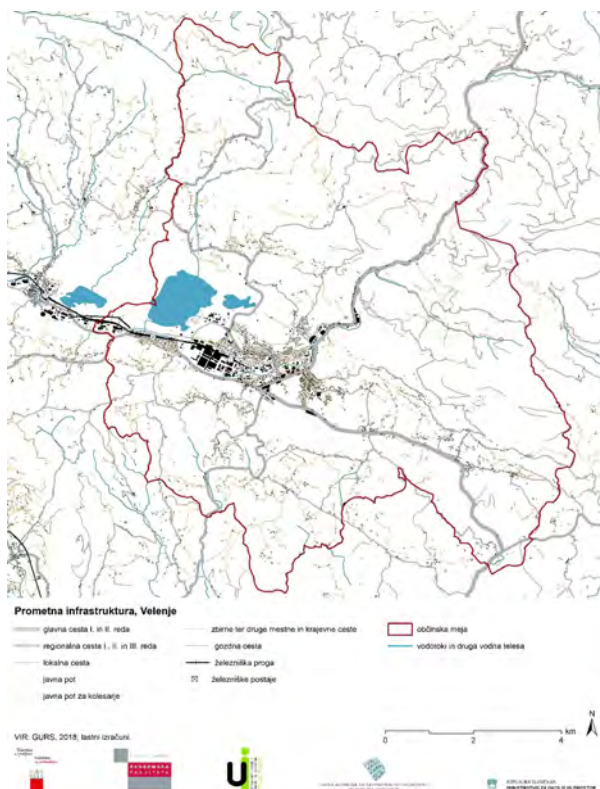
7.1.4 Velenje

A Povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost

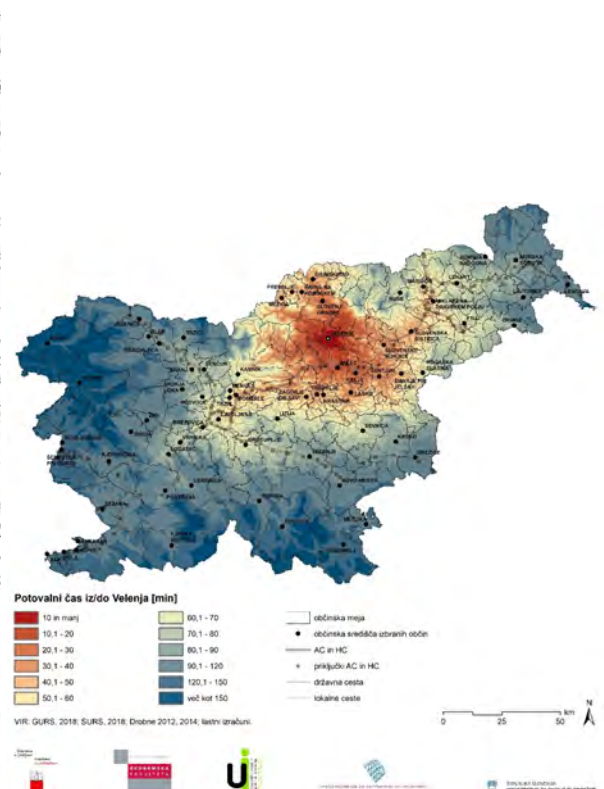
STANJE IN IZZIVI

Manjkajoča oziroma še ne izgrajena hitra cesta na 3 razvojni osi znatno vpliva, da je povezanost mesta Velenje s širšo okolico nekoliko slabša. Tako potovalni čas proti Ljubljani ali Mariboru znaša okoli 1h, za razdaljo nekaj več kot 70 km. Hitra cesta zna to znatno spremeniti, s tem pa se bojo mestu Velenju odprle nove priložnosti za razvoj. Trenutna povezave temeljijo na glavnih cestah I. in II. (slika 7.43), ki so prav tako v nekaterih odsekih že dotrajane. Kljub temu regionalna in lokalna mreža cest prispeva k dobri povezanosti in dostopnosti mesta Velenja na regionalni ravni (slika 7.44). Na to kaže tudi podatek, da je povprečen potovalni čas prebivalca MO Velenje do občinskega središča le nekaj več kot 2 minuti. Povprečna dostopnost celotnega območja občine pa znaša le 8,5 minut. Dodatno povezanost in dostopnost izboljšuje še železniška infrastruktura, predvsem navezava na Celje. Z izgradnjo 3 razvojne osi naj bi se izboljšala tudi čezmejna povezanost z občinami in regijami v Avstriji. Dobri regionalni dostopnosti sledi tudi trg dela, ki je razvejan in raznolik. V Velenju prebiva 13.280 DAP. Od tega jih 8.670 tudi dela v MO Velenje, preostalih 34,5 % pa se vozi na delo izven občine. Tokovi so največji proti Ljubljani 8 %, Šoštanju 5,5 %, Celju 4,9 %, Žalcu 2,8 % in Slovenj Gradcu 2,1 % DAP (slika 7.45). Medtem je občina Velenje tudi pomembno zaposlitveno središče za okoliške občine, iz katerih se vozi velik del DAP. Če naštejemo le največje. Kar 48,7 % DAP občine Šoštanj je zaposlenega v Velenju, 40,6 % DAP občine Šmartno ob Paki, 31,2 % DAP Mislinje, 22,3 % DAP Dobrne in 16,3 % DAP Mozirja (slika 7.46). Velenje skupno nudi kar 15.957 DM. Polovico jih zaseda DAP Velenja, preostanek pa delavci vozači iz sosednjih občin.

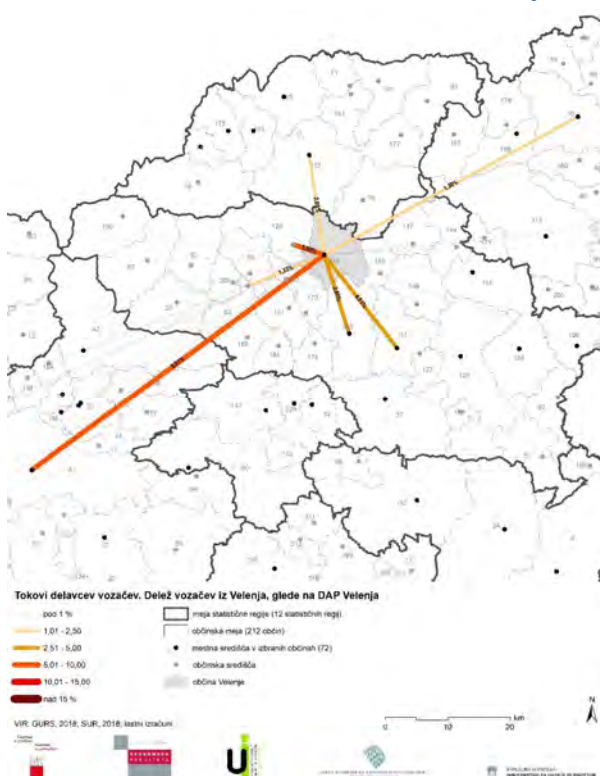

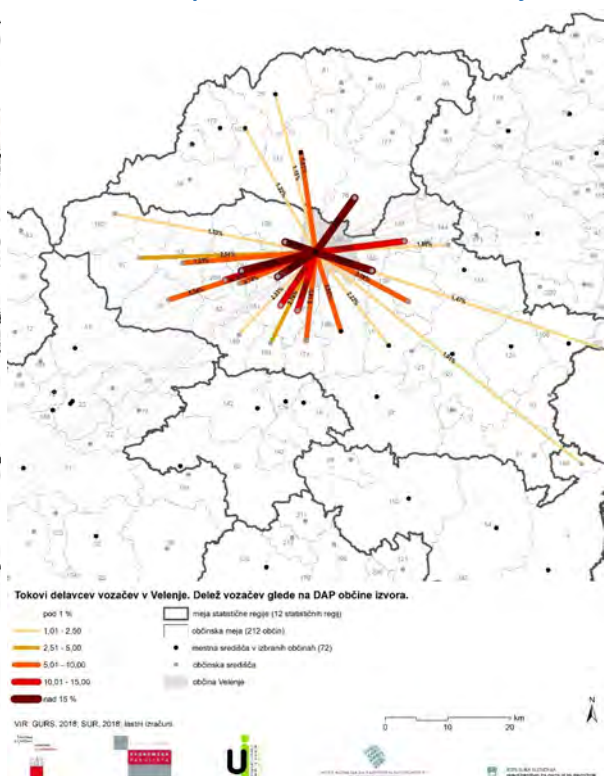
Slika 7.43: Prometna infrastruktura v MO Velenje.

Slika 7.44: Dostopnost obč. središča MO Velenje.

Slika 7.45: Tokovi delavcev vozačev iz občine Velenje, glede na DAP MO Velenje.

Slika 7.46: Tokovi delavcev vozačev v občino Velenje, delež vozačev glede na DAP občine izvora.

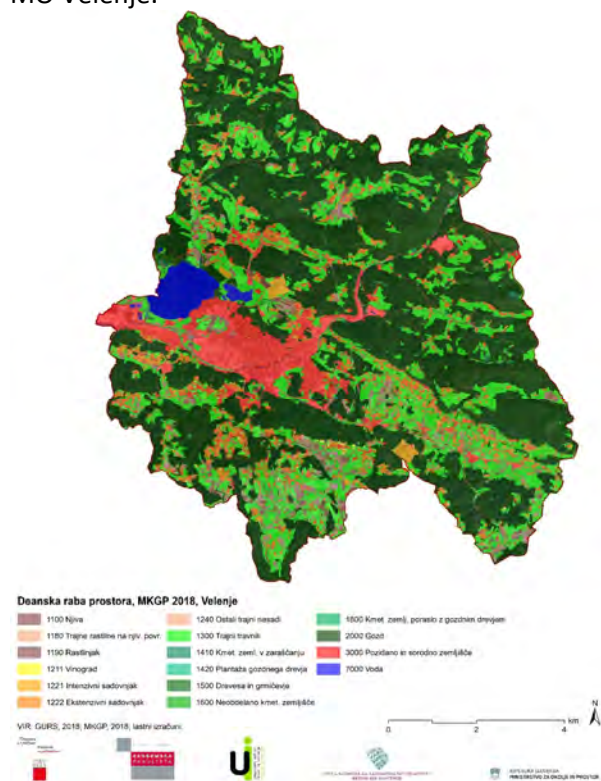
CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- preusmeritev prometa od cestnega na železniški promet, ki velja za energetsko bolj učinkovit in za okolje bolj prijazno obliko prevoza,
- vzpostaviti peš in kolesarske poti v mestu in občini, ter njihova navezava na daljinske kolesarske, turistične kolesarske poti, tematske poti in podobno,
- potrebna je posodobitev železniškega sistema, z nadgradnjo povezave na V. in X. vseevropski prometni koridor,
- izboljšanje čezmejne povezanosti in števila čezmejnih interakcij,
- dodatna nadgradnja že vzpostavljenega sistema lokalnega javnega potniškega prometa Lokalci, nove linije, medkrajevni potniški promet, itd.,
- izdelava usklajenih politik trajnostne mobilnosti,
- nadaljnji razvoj trga delovnih mest in delovne sile ob zmanjšanju potovalnega časa na DM.

B Raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje

STANJE IN IZZIVI

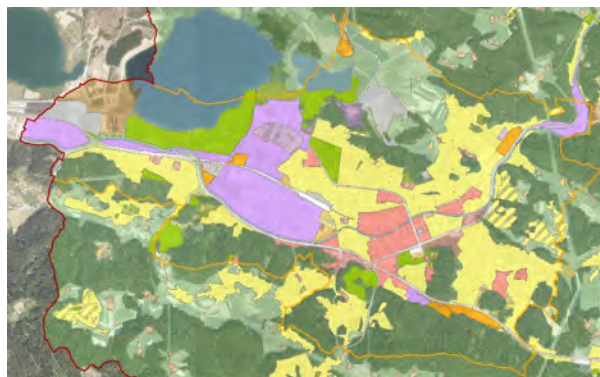
Dejanska raba kaže na preplet dejavnosti v prostoru MO Velenje (slika 7.47). Po podatkih MKGP je okoli 51 % površin poraslih z gozdom, 35 % je kmetijskih površin od tega 23 % trajnih travnikov in le dobrih 4 % njivskih površin. Pozidanost, ki predstavlja 3 največjo kategorijo znaša 12 %. Med pozidana območja pa sodijo tudi območja mineralnih surovin, ki jih opredeljuje namenska raba prostora. Ker MO Velenje še nima sprejetega OPN, smo za analizo uporabili podatke o namenski rabi iz predloga OPN MO Velenje.

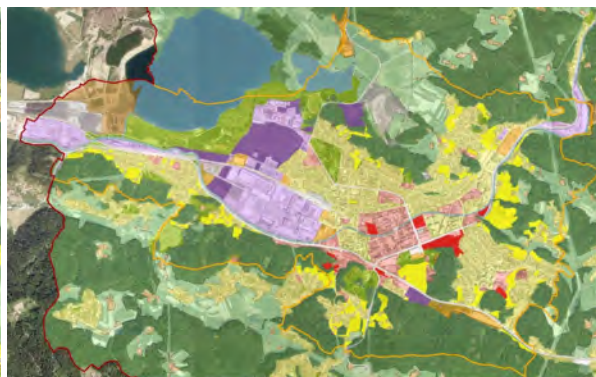
Slika 7.47: Dejanska raba prostora v MO Velenje.

Analiza spreminjanja namenske rabe prostora, primerjava namenske rabe UZ iz leta 2004 in namenske rabe iz predloga OPN (slika 7.48) je pokazala na trend širitve predvsem območij stanovanj, medtem ko večina območij centralnih in proizvodnih dejavnosti ostaja nespremenjena. Pregled in analiza prostih površin (slika 7.49) razkrije razloge zakaj je sprememb centralnih in proizvodnih dejavnosti tako malo. Že z UZ so bile namreč načrtovane velike rezerve obeh kategorij rabe prostora. S spremembami

namenske rabe, ki jih je prinesel predlog OPN, pa se rezerve povečujejo še za območja stanovanj. Na voljo je 10,5 ha nepozidanih stavbnih zemljišč za razvoj centralnih dejavnosti, 43,6 ha za razvoj proizvodnih dejavnosti in 70,9 ha za nova stanovanjska območje.

Slika 7.48: Primerjava namenske rabe prostora iz UZ, PS SDPO in predloga OPN za mesto Velenje.

Slika 7.49: Pregled prostih površin v mestu Velenje.

Analiza pozidanosti parcel in EUP samo še potrjuje navedene ugotovitve, praznih oziroma nepozidanih območij proizvodnih dejavnosti (slika 7.50) in obsežnih novo določenih površin za stanovanjsko rabo na mestnem robu (slika 7.51).

Slika 7.50: Analiza stopnje pozidanosti EUP območij proizvodnih dejavnosti v MO Velenje.

Slika 7.51: Analiza stopnje pozidanosti parcel po območjih stanovanj v MO Velenje.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- opremljanje površin za gradnjo, kot orodje za usmerjanje novogradnje, predvsem proizvodnih dejavnosti,
- potreben je pregled in popis nepozidanih stavbnih zemljišč. Na podlagi ocene realnih potreb je potrebno rezerve zmanjšati,
- v primeru kmetijske rabe (dejanska rabe) območij stavbnih zemljišč določenih s predlogom OPN, je potrebno tovrstna zemljišča ponovno ovrednotiti in za njih ponovno načrtovati najprimernejšo rabo,
- v primeru načrtovanih širitev je še toliko pomembneje ohranjanje obsega in kvalitete zelenih površin v mestu,
- potrebna je sanacija degradiranega prostora zaradi rudarjenja,
- potrebna je prenova in notranji razvoj naselij v občini,
- izdelati je potrebno razvojni in upravljavski model za revitalizacijo območij ob velenjskih jezerih;
- usmerjanje dejavnosti v prostoru se mora izvajati s ciljem prostorsko uravnoteženega in gospodarsko učinkovitega razvoja, dobre socialne povezanost in kakovostnega naravnega in bivalnega okolja.

C Narava in okolje

STANJE IN IZZIVI

Skozi zgodovino je bilo območje MO Velenje podvrženo močni okoljski degradaciji kot posledica intenzivnega premogovništva in proizvodnje električne energije, ki jo je opaziti še danes. Na razvoj območja in na poselitev znatno vpliva predvsem relief (slika 7.52). Strnjena pozidava v osrednjem ravninskem delu botruje k nastanku območij pregretosti prostora (ang. *urban heat island*). Pregretost prostora že v pomladanskih mesecih (konec aprila) prikazuje slika 7.53. Najbolj izstopajoče je območje proizvodnih dejavnosti na jugozahodu mesta in območje na zahodni meji z občino Šoštanj. Tovrstni toplotni otoki znatno vplivajo na pregretost celotnega prostora mesta in s tem na počutje ljudi.

Izvedena je bila tudi analiza obstoječih varstvenih režimov. Upaštevati je bil njihov varovalni vidik naravne in kulturne dediščine, pa tudi vpliv, ki ga imajo na razvoju prostora, tako kot omejitven dejavnik in kot potencial za razvoj. Obravnavali smo sledeče varstvene režime: varovanje najboljših kmetijskih zemljišč in gozdov (slika 7.54), zaščito vodnih virov z vodovarstvenimi režimi (slika 7.55), varstvene režime Nature2000 in ekološko pomembnih območij ter varstveni režimi kulturne dediščine. Upoštevane pa so bila tudi omejitve zaradi območij poplav, ki pa so v MO Velenje minimalne.

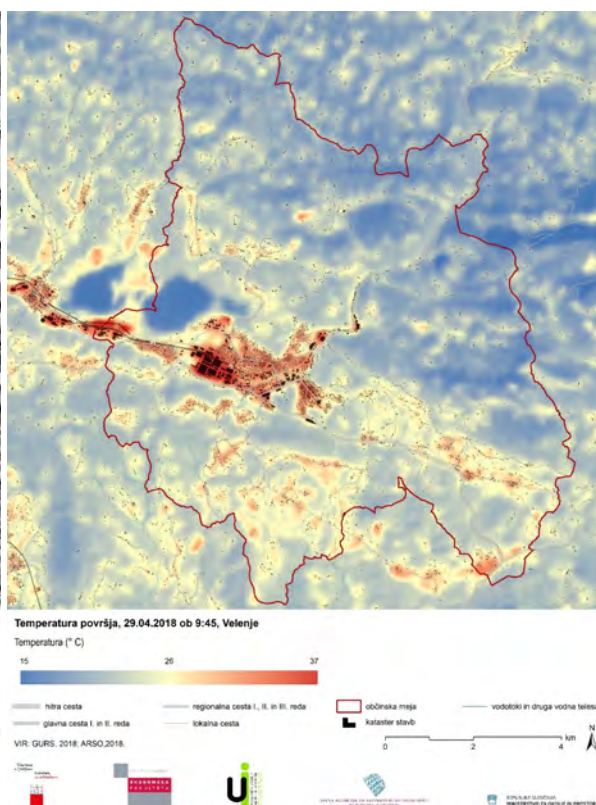
CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- izboljšanje sistema zelenih površin v mestu, ozelenitve območij trgovinskih in proizvodnih dejavnosti,
- z novimi zasaditvami vplivati na prekomerno pregrevanje prostora v poletnih mesecih in s tem izboljšati kakovost bivalnega okolja,
- sprejeti ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in naravnih procesov,
- zagotoviti trajnostno rabo naravnih virov in vrednot,
- ohranjanje potenciala tal za kmetijsko in gozdarsko rabo,
- uravnoteženo in racionalno izkoriščanje mineralnih surovin območja,
- ohranjanje kvalitet kulturne krajine in preprečevanje razpršene poselitve.

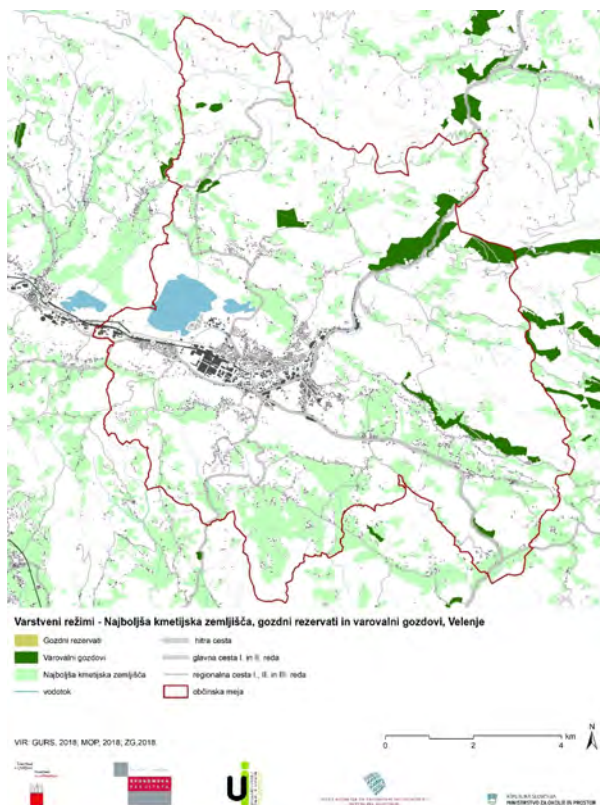

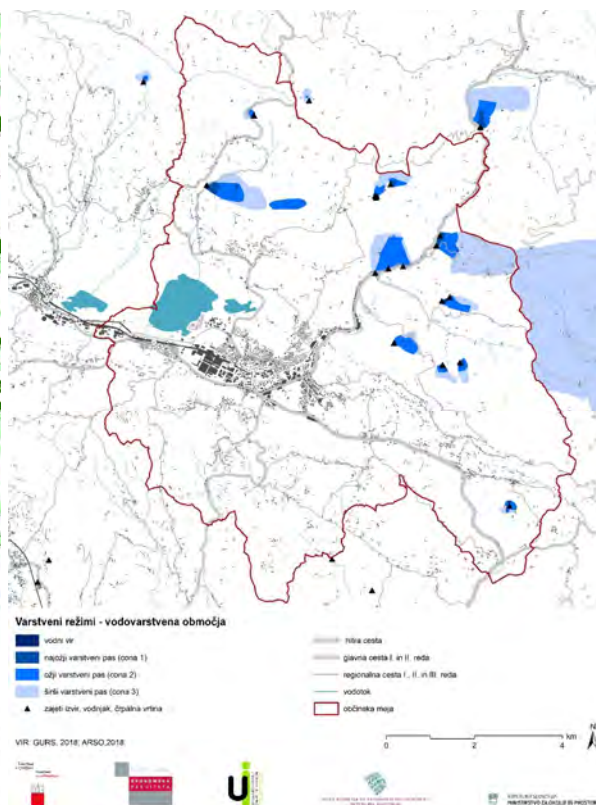
Slika 7.52: Relief in vode v MO Velenje.

Slika 7.53: Pregrevanje prostora, MO Velenje.

Slika 7.54: Varstveni režimi kmetijskih in gozdnih zemljišč v MO Velenje.

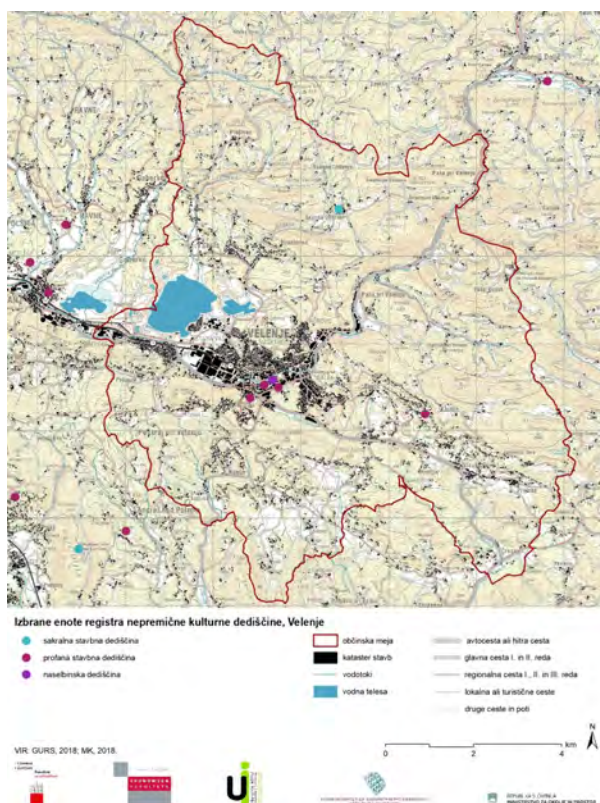
Slika 7.55: Območja vodovarstvenih režimov v MO Velenje.

D Ohranjanje dediščine in krepitev turizma

STANJE IN IZZIVI

Območje Velenja lahko nekatere primerjalne prednosti pri razvoju turizma išče predvsem v bogati rudarski zgodovini in tradiciji. Dodatno se v različnih strateških dokumentih izpostavlja še Velenjsko jezero s plažo, zgodovina in zgodba socialističnega proletarskega mesta, tradicija tehnološke naprednosti, bogata kulturna dediščina, močna identifikacija meščanov z mestom, atraktivno naravno okolje v bližini, ki omogoča raznolike aktivnosti na prostem, številni dogodki, predvsem močna festivalska ponudba, dostopnost objektov, brezplačni javni prevoz in najem koles, čistoča, urejenost, kakovost kopalnih voda in razpoložljivost prenočišč (Apih et al., 2016). Slika 7.56 prikazuje izbor enot nepremične kulturne dediščine, ki predstavljajo še prav poseben potencial za razvoj turizma.

Slika 7.56: Izbrana nepremična kulturna dediščina, MO Velenje.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- ob ustreznem marketingu in promociji izkoristiti potencial bogate kulturne in tehnične dediščine v turistične namene,
- izkoriščanje prostorskega potenciala podeželja za razvoj raznolikih kmetijskih in turističnih dejavnosti,
- izkoriščanje zelenega zaledja za potrebe oddiha in rekreacije,
- vzpostavitev sistema za obnovo in ohranjanje objektov kulturne dediščine,
- izboljšanje dostopnosti do kulturne dediščine,
- na podlagi povezovanja mesta in podeželja je potrebno zasnovati usklajen razvoj turizma v občini. Povezovanje kulturne dediščine mesta in naravnih vrednost, ki jih nudijo zavarovana območja ter drugi naravni viri.

E Funkcionalna opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja

STANJE IN IZZIVI

V Velenju so vzpostavljene vse pomembnejše funkcije, ki vplivajo na kvaliteto življenja v MO Velenje. Seveda pa je vedno možna še njihova nadgradnja in nadaljnji razvoj. Izpostavljamo kulturno, športno, zdravstveno funkcijo, pa tudi zaposlitvene funkcije mesta, upravne in servisne funkcije in nakupovalne funkcije, ki jih mesto nudi za širšo regijo. Za tovrstno zaposlitveno središče je pomembna tudi stanovanjska funkcija mesta, ki pa trenutno, kljub obsežnim rezervam nepozidanih območij stanovanj, še ni dovolj razvita. Tako v mestu primanjkuje raznolike ponudbe že izgrajenih stanovanj, ki bi bila cenovno ugodna in primerna za mlade družine s čemer bi bilo mogoče v občino privabiti novo delovno silo.

CILJI IN RAZVOJNE MOŽNOSTI

- turistične funkcije enotne in celovite turistične ponudbe je potrebno še razviti, pri tem pa poskrbeti za njihovo ustrezno promocijo,
- funkcije varstva narave in okolja so vzpostavljene vendar so izključujoče do nekaterih dejavnosti, ki bi se kljub varovanju lahko v zavarovanih območjih izvajale sočasno,
- krepitev regionalnih funkcij in povečanje vpliva Velenja kot nacionalnega središča,
- načrtovan razvoj stanovanjskih funkcij v obliki ponudbe raznolikih že izgrajenih stanovanj in ponudbe opremljenih stavbnih zemljišč namenjenih različnim tipom stanovanjske pozidave.

7.2 PROSTORSKE RAZVOJNE MOŽNOSTI IN IZZIVI SLOVENSkih MEST IN OBČIN

Na podlagi rezultatov podrobnejših analiz in skupnih ugotovitev je bil izpolnjen cilj prepoznati bistvena prioriteta področja za spodbujanje predvsem trajnostnega prostorskega urbanega razvoja. To je bilo izvedeno, na podlagi razumevanja izvedene obsežne analize stanja prostora, izborom ključnih kriterijev in ukrepov urbanega razvoja ob upoštevanju odnosov med prostorskimi ravni (država oz. regija/občina/naselje) ter povezljivosti statističnih podatkov s dejanskim razvojem v prostoru (odnos statistika/prostor oz. lokacija v prostoru).

Tako kot se zaradi raznolikih naravnih danosti prostora ter preteklega razvoja (tudi zaradi strateških usmeritev države – policentrični sistem SPRS, 2004) slovenska mesta in mestna območja izrazito razlikujejo, tako se med mesti razlikujejo tudi področja vlaganja glede na prepoznani prostorski in okoljski potencial. Za določitev in opredelitev prednostnih področij vlaganj po posameznih mestih je tako nujna podrobna analiza prostora in okolja ter razumevanje družbenih, gospodarskih in prostorsko okoljskih dejavnikov, ki na razvoj mesta vplivajo. Kljub temu pa na podlagi izvedene analize 67 občin izbranih mestnih središč (prva faza raziskave) ter podrobne analize 4 izbranih mest (2 faza raziskave) lahko podamo nekatere splošne ugotovitve o ključnih razvojnih možnosti mest in mestnih območij v Sloveniji, z vidika prostorsko okoljskega razvoja. Vidik, ki se odraža prav na vseh področjih raziskave ima izrazito pomembno vlogo, saj prostor na eni strani narekuje pogoje za razvoj, ga omejuje in nadzoruje, hkrati pa predstavlja življenjski prostor, njegov razvoj pa tako vpliva na kakovostnega bivalnega okolja in ohranjanje narave.

Prostor moramo tako razumeti kot omejeno dobro, v kateri se pojavlja čedalje več gospodarskih in drugih udeležencev, ki tekmujejo za pridobitev čim večje in kakovostnejše površine za izvajanje svojih dejavnosti. Navzkrižja interesov pa se običajno pojavijo, ko sistem urejanja prostora, ni več v ravnotežju in se številne dejavnosti in s tem interesi v prostoru prekrivajo. Do največjih konfliktov bo tudi v

prihodnje prihajalo prav na območju mest ter v obmestnem prostoru, kjer je omenjenih dejavnosti ter deležnikov največ.

Na podlagi navedenih dejstev ima velik pomen na prostorsko okoljski razvoj, samo prostorsko načrtovanje, katerega naloga je, da usmerja in določa namembnost zemljišč, ki pa je odvisno in tesno povezano s pravnimi predpisi in ukrepi za njihovo izvajanje. Te določa in predpisuje države in lokalne skupnosti. Medtem ko prostorski akti veljajo le za načrtovane prostorske ureditve, so za njihovo izvajanje in uresničevanje nujno potrebne ustrezne politike in inštrumenti usmerjanja prostorskega razvoja. Načela trajnostnega prostorskega razvoja posredno in neposredno vplivajo na oblikovanje in uresničevanje prostorskih politik, katerih namen je usmerjati prostorski razvoj na nacionalni, regionalni in lokalni ravni v smeri racionalne rabe prostora. Na politikah temelječe prostorsko načrtovanje ima tako pomembno razvojno vlogo oz. funkcijo na vseh področjih razvoja, družbenem, gospodarskem ter okoljskem. Hkrati pa ustvarjalno povezuje razvojne potrebe posameznih področij z mehanizmi varovanja v prostoru.

Med pomembnejše splošne usmeritve urejanja prostora na lokalni ravni, ki vodijo v trajnostni prostorski razvoj, lahko štejemo: spodbujanje in usmerjanje investicij v prostoru, zgodnje usmerjanje procesov gradnje v lastni režiji, aktivna javna ter javno-zasebna stavbno-zemljiška politika, transparentni urbanistični cilji ter koncepti razvoja prostora, praktično projektno reševanje posameznih prostorskih izzivov in tudi razumljiva ter uporabna sporočilnost regulatorjev prostora.

Splošne ugotovitve o ključnih razvojnih možnosti mest in mestnih območij v Sloveniji, z vidika prostorsko okoljskega razvoja podajamo v preglednici 7.1. Dodatno pa razvojne možnosti še nekoliko podkrepijo krajše ugotovitve podane po 4 razvojnih dejavnikih.

Dostopnost

Prometna povezanost, dostopnost in mobilnost ljudi in tovora imajo ključno vlogo pri razvoju mest in urbanih središč, pa tudi regij in celotne države (Gojčič, 2018). Vendar je pri tem le trajnostna mobilnost tista, ki hkrati spodbuja gospodarski razvoj, socialno pravičnost in je okoljsko sprejemljiva, saj ne prekomerno vpliva na kakovost okolja (MZI, 2014).

Delovna mobilnost

Tesno povezano z dejavnikom dostopnosti obravnavamo tudi delovno mobilnost. Ta je v raziskavi prostorsko okoljskega vidika obravnavana le kot pokazatelj funkcionalne povezanosti prostora, tako znotraj občine, kot medobčinsko na regionalni in nacionalni ravni. Obravnavan pa je bil tudi čezmejni vidik. Delovna mobilnost oziroma trg dela in delovne sile so bili podrobneje obravnavani tudi z nekaterimi kazalniki pri ekonomskem delu raziskave. Razumevanje funkcionalne povezanosti prostora omogoča oblikovanje skupnih politik razvoja, saj funkcionalno povezana območja navadno povezujejo podobne značilnosti prostora ter podobni prostorski izzivi.

Trajna raba prostora

Dejavnik trajna raba prostora združuje elemente podrobne analize 4 mest, kot so raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje, ohranjanje dediščine in krepitev turizma, funkcijska opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja. Kot smo že zapisali, rabo prostora razumemo kot prostorski odraz družbenih in gospodarskih značilnosti, v novejši dobi pa tudi kot del okoljske ozaveščenosti družbe. Pri tem so spremembe v rabi prostora med bolj vidnimi

posledicami delovanja človeka v prostoru. S načrtovanjem posegov in omejitev se v prostoru želimo izogniti predvsem negativnim posledicam, ki bi jih lahko ti posegi imeli. Predvsem zaradi večkratne prevlade ekonomskih interesov. Vse prevečkrat se namreč v prostoru zgodi, da imajo velik vpliv na razvoj prostora deležniki, večji uporabniki prostora, katerih cilj si je zagotovili prostor, ki jim bo omogočal najboljše možnosti za nadaljnji razvoj.

Zelene površine in biotska raznovrstnost

Vse spremembe rabe prostora regulira veljavna zakonodaja. Še posebej strogo so regulirane spremembe gozdnih in kmetijskih zemljišč v stavbna zemljišča, kar ureja predvsem Zakon o kmetijskih zemljiščih (2011), ki določa, da se kmetijsko zemljišče ali gozd ne sme uporabljati v nasprotju z njegovim namenom. Dodatno neželene spremembe v prostoru preprečujejo, tako ali drugače zavarovana območja, ki lahko prepovejo, omejijo ali drugače uredijo izvajanje posegov in dejavnosti v prostoru, ki bi lahko ogrožale prvobitnost narave (ZON, 2004). Pri tem pa se je treba zavedati, da ima lahko pretirano varovanje obratne, negativne učinke na prostor. V prostoru, kjer ni nič dovoljeno, so hitro onemogočeni tudi prostorski procesi usklajevanja interesov in s tem v prostoru nastajajo velike tenzije in nezadovoljstvo posameznikov in skupin (Mlakar, 2009b).

Tabela 7.1: Prostorsko okoljski potenciali slovenskih mest in občin.

PROSTORSKO OKOLJSKI RAZVOJNI DEJAVNIKI	KONKURENČNOST IN PRIMERJALNE PREDNOSTI SLOVENSКИH MEST - ključna področja vlaganja v mestih in mestnih območjih
Dostopnost	Povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost so trije prostorski vidiki bistvenega pomena za razvoj mesta, občine ali širšega mestnega območja. Ključne usmeritve razvoja: – izboljšati povezanost prostora, izboljšati dostopnost območja z vidika prebivalcev in turistov, – izdelava usklajenih politik trajnostne mobilnosti, – preusmeritev prometa od cestnega na energetske bolj učinkovite in za okolje bolj prijazne oblike prevoza – okrepiti multimodalne povezave omrežje ter vzpostaviti enoten sistem načrtovanja in upravljanja prometnega sistema, – izboljšati varnost v cestno prometnem sistemu, – zmanjšati onesnaževanje, predvsem emisije toplogrednih plinov izpustov, – zmanjšati skupno porabo energije.
Delovna mobilnost	Na področju delovne mobilnosti, kot pokazatelja funkcionalne povezanosti v prostoru (povezanosti mesta z ožjim in širšim zaledjem, povezanosti mesta na nacionalni ravni in čezmejna sodelovanja). Ključne usmeritve razvoja na področju razvojnega dejavnika so: – povezovanje in sodelovanje med mesti – dostopnost delovnih mest in storitev za vse, – krepitev večjih zaposlitvenih središč kot motorjev razvoja širšega prostora v policentričnem sistemu poselitve – funkcionalna navezava manjših mest in podeželja na tako vzpostavljena zaposlitvena središča. Povečanje pomena oskrbovalnih funkcij tovrstnih območij, tako pri zagotavljanju delovne sile, kot hrane, območij za oddih in rekreacijo, itd. – vzpostavitev in iskanje novih priložnosti s povezovanjem in sodelovanjem na čezmejnih trgih.

Trajna raba prostora	Ključne usmeritve pri razvoju raba prostora in trajnostnem prostorskem načrtovanju, ohranjanju dediščine in krepitvi turizma, ter zagotavljanju primerne funkcijske opremljenosti ter spodbujanju visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja so: – vzpostaviti smernice za urejanje javnih prostorov, ki imajo ključno vlogo tako pri ustvarjanju občutka prepoznavnosti mest kot na kakovost bivanja v mestu, – ustaviti trend zmanjševanja števila prebivalstva v mestih in v obmestnem prostoru, – ustaviti trend praznjenja manj dostopnih in obmejnih območij, – preprečiti izgubo značilnih kulturnih krajin v Sloveniji, izkoriščanje vrednote v namene razvoja turizma, – omejevanje dodatnega širjenja mestnih območij: recikliranje zemljišč za potrebe novogradenj, usmeritev razvoja k kompaktnemu urbanemu načrtovanju in ohranjanju zelenih polj in naravnih površin zaledja, – revitalizacija degradiranih urbanih površin v središču mestu in revitalizacija mestnih središč nasploh, – prepoznavanje in popis zemljišč znotraj obstoječega mestnega prostora, ki so rezerve za razvoj, usmerjanje poselitve na tovrstna zemljišča s pomočjo opremljanja površin za gradnjo, – potrebno je ohranjanje in razvoj krajinskih območij s prepoznavnimi značilnostmi in vzpostavitev sistema za njihovo uspešnejše upravljanje, – krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi je potrebno obravnavati kot zaokrožena celote in v njih zagotavlja tak prostorski razvoj, ki ohranja njihovo celovito prepoznavnost, – vzpostavitev celovitega in trajnostnega urejanja turističnih območij, – usmeritev in razvoj turistične ponudbe na odmaknjenih območjih v smeri ekološkega turizma.
Zelene površine in biotska raznovrstnost	Ključne usmeritve na področju narave in okolja so: – čisto okolje in ohranjena narava morajo postati glavni vrednoti prihodnjega razvoja, – vzpostaviti je potrebno učinkovito in strokovno upravljanje območij varstva narave – vzpostaviti je treba trajnostno upravljanje z naravnimi viri in zavarovanimi območji narave – izrazite značilnosti krajine je potrebno obravnavati kot razvojne dejavnike, ki povečujejo privlačnost območij za prebivalce, investitorje in obiskovalce, – povečanje osveščenosti ljudi na področju narave in okolja, tako pomena bivanja v varnem in zdravem okolju, kot njegove zaščite in ohranjanja, – podrobno je potrebno opredeliti usmeritve za ohranjanje prepoznavnosti krajinskih območij, v katerih se spodbuja dejavnosti, kot so trajnostno rabo dediščine, razvoj turizma v povezavi s kulturnimi vrednotami in s tradicionalno kmetijsko dejavnostjo.

Dodatno se mesta in občine v Sloveniji soočajo tudi s številnimi izzivi, ki jih povezujemo s prebivalstveno dinamiko, lego v prostoru, gospodarskim razvojem in drugimi vplivi. Tako se kljub predhodno izpostavljenim razvojnim možnostim, mesta soočajo tudi z nekaterimi negativnimi razvojnimi trendi, na/pri katerih s svojimi ureditvenimi, načrtovalskimi in ekonomskimi možnostmi nimajo prave moči za ukrepanje. Med splošnimi prepoznanimi negativnimi trendi izpostavljamo le nekatere izbrane primere:

- prekomerne površinske rezerve zazidljivih stavbnih zemljišč, ki vplivajo na zmožnost občin pri usmerjanju prostorskega razvoja,
- naraščanje enočlanskih gospodinjstev in povečevanje bivalne površine na prebivalca,
- povpraševanje po površinah s strani prostorsko potratne trgovine in storitev,
- povečana potreba po mobilnosti in prostočasnih dejavnostih moderne družbe,
- naraščajoči prometni tokovi med mestom in njegovo okolico,
- decentralizirana pozidava,
- upočasnjevanje sub urbanizacije prebivalstva, obrti ter trgovine,
- povečevanje sub urbanizacije podjetij terciarnega sektorja,
- zmanjševanje števila prebivalstva,
- socialna segregacija,
- upadanje davčnih dohodkov v mestnih središčih ob enako visokih stroških za vzdrževanje infrastrukture,
- problemi in ovire pri ponovni uporabi degradiranih površin, zaradi česar ob sočasni pozidavi predmestij prihaja do dekoncentracije mestnih središč.

Večina izpostavljenih negativnih pojavov v prostoru ponuja možnosti za boljši razvoj slovenskih mest. Tako jih ne smemo obravnavati kot nerešljive izzive v prostoru, temveč prav tako kot določen potencial, ki bi v prihodnje lahko pripomogel k boljšim razmeram v prostoru, večji konkurenčnosti in kvaliteti bivalnega okolja. Res pa je tudi, da v kolikor se predstavljenim izzivom v prihodnje ne bo namenjala dovolj pozornosti, se lahko ti manifestirajo v izrazito negativne vplive tako na prostor kot okolje.

8 UPORABA PARTICIPATIVNIH PRISTOPOV PRI PREPOZNAVANJU RAZVOJNIH VIZIJ IN POTENCIALOV MEST

Poglavje problematiko razvojnih potencialov slovenskih mest obravnava skozi prizmo vloge participativnih pristopov. V prvem delu preverja, kakšne oblike so prebivalcem, ki se želijo aktivneje vključevati v procese odločanja o urbanem razvoju, v štirih testnih občinah oz. mestih že na voljo. Podaja tudi pregled na prostorski razvoj vezanih vizij, kot so jih v svojih volilnih programih izpostavljali politično najbolj angažirani posamezniki (pretendenti za županska mesta). Drugi del pa s strukturiranimi intervjuji konkretno preverja razvoje vizije in potenciale, kot jih vidijo izbrani lokalni akterji v štirih testnih občinah oz. mestih, tudi z namenom metodološke preveritve pristopa k zbiranju razvojnih vizij s strukturiranimi intervjuji.

8.1 MOŽNOSTI ZA NEPOSREDNO ODLOČANJE PREBIVALCEV O LOKALNEM RAZVOJU

Na podlagi pregleda javno dostopnih podatkov za štiri izbrane občine (spletne objave, objave v lokalnih časopisih, drugi viri) so v nadaljevanju analizirani organiziranosti lokalne samouprave, tematike vezane na prostorski razvoj kot jih izpostavljajo volilni programi lokalnih volitev in oblike participativnih pristopov, ki jih občine že prakticirajo. Organiziranost lokalne samouprave je bila analizirana z namenom preveriti, kakšni sistemski vzvodi so prebivalcem pri podajanju svojih razvojnih vizij oz. idej na voljo znotraj sistema predstavniške demokracije, programi lokalnih volitev pa z namenom preveritve, katere tematike so kot aktualne za posamezno občino izpostavljene s strani pretendentov za vodilne položaje na lokalni ravni, pri čemer je kandidatura razumljena kot visoka stopnja angažiranosti oz. pripravljenosti kandidata, da sooblikuje prihodnji lokalni razvoj. Glavni namen analize obstoječih oblik participativnih pristopov pa je bil popisati orodja, ki jih občine že uporabljajo za vključevanje prebivalcev zunaj obveznosti, ki so zakonsko predpisane.

8.1.1 Ajdovščina

Lokalna samouprava

Organi občine: župan, občinski svet, nadzorni odbor, občinska volilna komisija.

Uprava: direktor občinske uprave, urad župana, oddelek za družbene zadeve, oddelek za okolje in prostor, oddelek za finance, oddelek za gospodarske javne službe in investicije, oddelek za gospodarstvo in razvojne zadeve, medobčinska uprava občin Šempeter-Vrtojba, Renče-Vogrsko, Miren-Kostanjevica, Vipava in Ajdovščina.

Občina Ajdovščina je razdeljena še na 26 krajevnih skupnosti: Ajdovščina, Batuje, Gaberje, Gojače – Malovše, Skrilje, Šmarje, Brje na Vipavskem, Kamnje – Potoče, Stomaž, Budanje, Lokavec, Ustje, Cesta, Otlica – Kovk, Velike Žablje, Col, Planina, Vipavski Križ, Črniče, Podkraj, Vrtovin, Dobravlje, Predmeja, Žapuže, Dolga poljana, Selo. V cilju zagotavljanja enakovrednega razvoja med mestom in ruralnim okoljem preko pobud občanov je občina razdeljena na šest območij: 1 Ajdovščina mesto, 2 Gora, 3 Vipavski griči, 4 Dolina – vzhod, 5 Dolina – center, 6 Dolina – zahod.

Potencial za razvoj občin - volilni programi – lokalne volitve 2018

Volilni programi list in kandidatov za župane in občinske svet(nik)e ponujajo vpogled v stopnjo prepoznanosti participativnega pristopa k urejanju prostora. V občini Ajdovščini so bili na volitvah 2018 trije kandidati za župana. Kandidati v svojih programih so naslavljali različne vsebine, fokus je na urbani prenovi Ajdovščine, razvoju turizma na podeželju, razvoju kmetijstva, predvidevajo se nova delovna mesta in izgradnja novih neprofitnih stanovanj. Poleg tovrstnih splošnih obljub je v programih

kandidatov za župana zaslediti tudi bolj konkretne rešitve kot so npr.: pridobitev informacijske avtoceste, razbremenitev določenih cest v mestu Ajdovščina in zagotovitev boljšega javnega transporta oz. mestnega avtobusa. Vir: <https://www.ajdovscina.si/>

Participativni pristop

"Moja pobuda" je projekt uresničevanja participativnega proračuna v Občini Ajdovščina. Participativni pristop občanom daje možnost, da predlagajo projekte v vrednosti največ 25.000 € v območju, kjer živijo. Začel se je leta 2016, prvi projekti so se realizirali iz proračuna občine 2017-2018. Enakovreden razvoj med mestom in ruralnim okoljem preko pobud občanov je zagotovljen z razdelitvijo občine na šest območij (1 Ajdovščina mesto, 2 Gora, 3 Vipavski griči, 4 Dolina – vzhod, 5 Dolina – center, 6 Dolina – zahod). Občani lahko glasujejo za pobude z območja, na katerem imajo stalno prebivališče. Občina jim pomaga preko delavnic oblikovati osnutke pobud. Ko so pobude javno postavljene na spletni strani občine pod rubriko »moja pobuda«, občani sami izberejo tri najboljše. To jim daje neposredno možnost odločanja in vključevanja pri urejanju prostora, v katerem živijo. Glasovanje se izvaja tako, da med predlaganimi pobudami občani izberejo tri najboljše in jim dodelijo tri, dve oz. eno točko. Izbira projekta pa ne pomeni avtomatično, da se bo tudi realiziral - izglasovane projekte glede na razpoložljiva finančna sredstva in glede na teženju k skladnemu razvoju vseh delov občine na predlog župana potrdi in v občinskem proračunu umesti občinski svet.

Primer pobud za leto 2017 je prikazan v prilogi 10, pobude so tako v urbanem kot v ruralnem območju. Vsebina pobude je različna, ne gre samo za reševanje (komunalnih) problemov v določenem območju, ampak tudi za ureditve in opremljanje prostora (npr. postavitev novega elementa v prostor ali ureditev večjega območja kot je npr. park, igrišče, kolesarska steza itd.). Za več informacij glej: <https://www.ajdovscina.si/mojapobuda>.

8.1.2 Kočevje

Lokalna samouprava

Krajevne skupnosti smiselno uporabljajo Statut Občine Kočevje in so oblika lokalne samouprave na ravni naselja, dela naselja ali skupine naselij. So del občine v teritorialnem, funkcionalnem, organizacijskem, premoženjsko-finančnem in pravnem smislu. Na volitvah neposredno izvoljen svet ima mandat za štiri leta - podobno kot občinski svet. Člani sveta med seboj izvolijo predsednika in namestnika predsednika.

Krajevne skupnosti (Kočevje mesto, Ivan Omerza – Livold, Šalka vas, Kočevska reka, Stara cerkev, Poljanska dolina) sodelujejo pri opravljanju javnih zadev v občini, in sicer (povzeto po <https://www.kocevje.si/obcina-kocevje/krajevne-skupnosti>):

- dajejo predloge in sodelujejo pri pripravi razvojnih programov občine na področju javne infrastrukture na svojem območju ter sodelujejo pri izvajanju komunalnih investicij in investicij v javno razsvetlavo na njihovem območju ter sodelujejo pri nadzoru nad opravljenimi deli,
- dajejo pobude in predloge za ureditev kanalizacije in postavitev čistilnih naprav na svojem območju,
- dajejo predloge za sanacijo divjih odlagališč in sodelujejo pri njihovi sanaciji,
- dajejo pobude in predloge v zvezi z ureditvijo družbenih dejavnosti (zdravstvo, lekarniška dejavnost, vzgoja in izobraževanje ipd.),
- sodelujejo pri pripravi programa oskrbe s pitno vodo in zaščiti virov pitne vode, sodelujejo pri pridobivanju soglasij lastnikov zemljišč za dela s področja gospodarskih javnih služb,
- dajejo predloge za ureditev in olepševanje kraja (ureditev in vzdrževanje sprehajalnih poti, hortikulturno urejanje ipd.) in pri tem sodelujejo,

- dajejo pobude za dodatno prometno ureditev (prometna signalizacija, ureditev dovozov in izvozov, omejevanje hitrosti ipd.),
- predlagajo programe javnih del,
- sodelujejo in dajejo mnenja pri javnih razgrnitvah prostorskih planskih in izvedbenih aktov, ki obravnavajo območje njihove skupnosti,
- oblikujejo pobude za spremembo prostorskih planskih in izvedbenih aktov ter jih posredujejo pristojnemu organu občine,
- dajejo mnenja glede spremembe namembnosti kmetijskega prostora v druge namene, predvidenih gradenj večjih proizvodnih in drugih objektov v skupnosti, za posege v kmetijski prostor (agromelioracije, komasacije), pri kateri bi prišlo do spremembe režima vodnih virov,
- seznanjajo pristojni organ občine s problemi in potrebami prebivalcev skupnosti, na področju urejanja prostora in varstva okolja,
- sodelujejo pri organizaciji kulturnih, športnih in drugih prireditev,
- spremljajo nevarnosti na svojem območju in o tem obveščajo štab za civilno zaščito ter po potrebi prebivalstvo in sodelujejo pri ostalih nalogah s področja zaščite in reševanja,
- dajejo mnenje k odločitvam o razpolaganju in upravljanju s premoženjem občine, ki je skupnostim dano v uporabo za opravljanje njihovih nalog,
- sodelujejo pri upravljanju drugih zadev v zvezi z zadovoljevanjem potreb občanov skladno s predpisi.

Krajevne skupnosti praviloma samostojno opravljajo naloge iz pristojnosti občine, ki se pretežno nanašajo na prebivalce skupnosti:

- upravljajo z lastnim premoženjem ali s premoženjem občine, ki jim je dano v uporabo,
- sodelujejo z občinskim štabom za civilno zaščito pri nalogah s področja zaščite in reševanja ter pri oblikovanju politike občine na tem področju,
- izvajajo posamezne naloge na področju zaščite in reševanja, ki jih določi občinski štab, na podlagi zakona in tega statuta,
- sodelujejo s prostovoljnimi gasilskimi društvi kot nosilci sistema zaščite in reševanja v krajevni skupnosti,
- pripravljajo in izvajajo projekte v okviru celostnega razvoja podeželja in obnove vasi na svojem območju,
- pospešujejo kulturne, športne in druge društvene dejavnosti na svojem območju ter organizirajo kulturne, športne in druge prireditve oziroma nudijo pomoč pri takih prireditvah, kadar je organizator občina,
- opravljajo druge naloge v smislu izboljšanja kvalitete življenja.

Potencial za razvoj občin - volilni programi – lokalne volitve 2018

V občini Kočevje so kandidati za župana med razvojno naravnanimi tematikami obljubljali nova delovna mesta, prenovu igrišč in cest, razvoj turizma športa in kulture ter vključevanje vseh generacij v odločanje o razvoju občine.

Participativni pristop

Občina Kočevje ima delujočo spletno stran za pobude občanov na povezavi: <https://pobude-obcanov.kocevje.si/>. Spletna stran daje možnost, da občan odda svojo pobudo (napiše, kakšen in zakaj je potreben projekt, ki ga predlaga), nato se pobuda obravnava s strani občine. Na spletni strani so točno določena navodila za vnos pobud, tam se lahko pregledajo vse prispele pobude, označene so tudi na zemljevidu. S klikom na eno od označenih pobud se pojavi okno z vsebino pobude in odgovorom s strani občine (glej prilogo 10).

Pobude v občini Kočevje so različne po vsebini, gre večinoma za manjše sanacijske ukrepe v prostoru, (npr. kjer se pojavi pomanjkljivo vzdrževanje), veliko jih je vezanih na tematiko urejanja cest in ulične razsvetljave, prehodov za pešce ipd. Pobude delujejo kot opazke s strani občanov občini naj ukrepa. Odgovor s strani občine je običajno podan hitro. Vsebinsko gre večinoma za sporočilo, da so seznanjeni z omenjeno problematiko in da bodo u nadaljnjem ukrepali. Pobude so tako v urbanem kot podeželskem delu občine, več kot polovica v mestu Kočevje. Več informacij na spletni strani: <https://pobude-obcanov.kocevje.si/>

8.1.3 Ptuj

Lokalna samouprava

V Mestni občini Ptuj je osem četrtnih skupnosti (Četrtna skupnost Breg – Turnišče, Četrtna skupnost Jezero, Četrtna skupnost Rogoznica, Četrtna skupnost Center, Četrtna skupnost Ljudski vrt, Četrtna skupnost Spuhlja, Četrtna skupnost Grajena, Četrtna skupnost Panorama, Četrtna skupnost Spuhlja). Njihovi predstavniki so izvoljeni na lokalnih volitvah za obdobje štirih let. Četrtna skupnosti opravljajo prednostno naloge prenesene s Statutom Mestne občine Ptuj: upravljajo s premoženjem, ki jim je dano v uporabo s posebnim odlokom, skrbijo za pospeševanje kulture in drugih društvenih dejavnosti (izvajajo javne razpise, prireajo prireditve, ipd.), opravljajo druge naloge, ki so nanje prenesene z odlokom. Sveti četrtnih skupnosti prav tako sodelujejo in dajejo mnenja pri zadevah lokalnega pomena, ki bistveno vplivajo na življenje krajanov. Ugotavljajo potrebe po izvrševanju določenih aktivnosti in izdelujejo programe dela, na podlagi katerih dajejo pobude in predloge na pristojne oddelke Mestne občine Ptuj. Več informacij je dostopnih na <http://www.ptuj.si/>.

Potencial za razvoj občin - volilni programi – lokalne volitve 2018

V mestni občini Ptuj je kandidature za župana v letu 2018 vložilo 9 kandidatov. V svojih programih so obljubljali, da bodo v prihodnosti več vključevali ljudi oz. občane, med drugim z uvedbo participativnega proračuna, se zavzemali za ureditev cest (konkretno južne obvoznice), ureditev zelenih površin v mestu in ureditev starih mestnih ulic.

Participativni pristop

Spletna stran občine Ptuj (http://www.ptuj.si/pobude_mescanov) nima veliko informacij o pobudah občanov. Obstaja možnost, da občan odda svojo pobudo. Primer pošiljanja pobud je naveden v prilogi 10.

8.1.4 Velenje

Lokalna samouprava

Mestna občina Velenje je razdeljena na 19 delov - 3 mestne četrti in 16 krajevnih skupnosti (KS Bevče, KS Plešivec, KS Šmartno, KS Cirkovce, KS Podkraj, KS Vinska Gora, KS Gorica, KS Stara vas, MČ Desni breg, KS Kavče, KS Staro Velenje, MČ Levi breg (V+Z), KS Konovo, KS Šalek, MČ Velenje – center, KS Paka, KS Šentilj, KS Pesje, KS Škale Hrastovec). Taka delitev zagotavlja obliko združevanja interesov prebivalcev na lokalni ravni. Svet Mestne občine Velenje je najvišji organ odločanja lokalne skupnosti. Sestavlja ga 33 svetnikov izvoljenih na lokalnih volitvah in izbranih v Svet MO Velenje po kriteriju volilnega rezultata strank in njim pripadajočih volilnih list. Svetniki odločajo na rednih mesečnih sejah v zvezi s pristojnostmi in na način, zapisan v statutu Sveta MO Velenje. Več informacij na: <http://www.velenje.si/uprava-organi-obcine/uprava-mov>.

Potencial za razvoj občin - volilni programi – lokalne volitve 2018

V mestni občini Velenje je kandidaturo za župana potrdilo 6 kandidatov. Predvolilni programi v času analize še niso bili znani (september 2018).

Participativni pristop

Spletna stran občine Velenje nima podatkov v zvezi s pobudami občanov, podaja pa informacije o projektih, ki jih trenutno izvaja občina.

8.2 STRUKTURIRANI INTERVJUJI

Z namenom preveritve razvojnih vizij in potencialov, kot jih vidijo lokalni akterji v slovenskih občinah oz. mestih, ter z namenom metodološke preveritve takega pristopa k zbiranju razvojnih vizij, smo v okviru tretje faze projekta izvedli zajem podatkov med tremi izbranimi ciljnim skupinami:

- 1. predstavniki skupin skupnostnega delovanja – SSD (društva, civilne iniciative),
- 2. srednješolsko mladino – SM in
- 3. predstavniki občinskih uprav - OU.

Prvi dve skupini predstavljata prebivalce, ki s svojimi doprinosi lahko pomembno prispevajo k definiranju razvojnih vizij, s katerimi se lahko poistovetijo in prispevajo k njihovi uresnitvi. V prvi skupini so prebivalci, ki že samoiniciativno delujejo na področju razvoja mesta v okviru različnih samoorganiziranih skupin prebivalcev. V drugi skupini so mladi ljudje, ki so že sposobni samostojnega razmisleka o prihodnosti in razvojnih priložnostih svojega kraja. Tretja ciljna skupina (občinska uprava) je bila vključena tudi z namenom preveritve (ne)odprtosti predstavnikov lokalne oblasti za sodelovanje s prebivalci pri definiranju in udejanjanju urbanih razvojnih potencialov.

8.2.1 Metodologija

Tematski sklopi

Vprašanja za posamezne ciljne skupine so se skladno s cilji projekta nanašala na izbrane tematske sklope, kot prikazuje preglednica 8.1. Tematski sklopi so bili delno specifični za izbrano ciljno skupino, delno pa enotni za vse tri ciljne skupine, kar je omogočilo neposredne primerjave med pogledi treh ciljnih skupin.

Tabela 8.1: Tematski sklopi za tri ciljne skupine

Skupine skupnostnega delovanja (SSD)	Srednješolska mladina (SM)	Občinska uprava (OU)
• PREDNOSTI/POTENCIALI MESTA • DELOVANJE SSD IN VLOGA PRI RAZVOJU MESTA • ČLANSTVO IN REKRUTACIJA • MONITORING DELOVANJA • OVIRE IN POTREBNA PODPORA • EKONOMIKA DELOVANJA IN POVEZANOST Z GOSPODARSTVOM • URBANO VS RURALNO	• POZNAVANJE SPLOŠNIH TRENDOV URBANEGA RAZVOJA • KAKO MLADI VIDIJO SVOJE MESTO • VIZIJA "IDEALNEGA" MESTA • POTREBE MLADIH • VKLJUČEVANJE MLADIH V URBANI RAZVOJ • URBANO VS RURALNO	• URBANI RAZVOJNI POTENCIALI IN PREDNOSTI MESTA • PARTICIPACIJA PREBIVALCEV • PARTICIPATIVNI PRORAČUN • INSTITUCIONALNA PODPORA POVEZOVANJU MED DELEŽNIKI RAZVOJA • POVEZANOST Z GOSPODARSTVOM PRI RAZVOJU MESTA • URBANO VS RURALNO

Za vsak tematski sklop so bila oblikovana vprašanja, kot je prikazano v nadaljevanju (Tabela 8.1). Vprašanja so bila oblikovana tako, da je bilo možno preverjanje povezav oz. soodvisnosti med tematskimi sklopi.

Vsebina vprašalnikov

V prilogi 10 so predstavljena vprašanja, ki so bila v spletnih vprašalnikih postavljena izbrani ciljni skupini. Vrstni red vprašanj odraža tematske sklope, vendar razvrstitev vprašanj v prvi vrsti sledi principu logičnega zaporedja naslovljenih tem.

Razvoj modela in tehnična izvedba

V okviru CRP projekta smo razvili novi model za participativni pristop pri načrtovanju in razvoju mest znotraj **spletnega portala participiraj.urs.si**, ki ga gosti Urbanistični inštitut Republike Slovenije. Namen portala je na enem mestu zbrati različna IKT podprta orodja za podporo participativnemu pristopu k urejanju prostora. S tematikami »razvojni potenciali in vizije mest« dopolnjeni model omogoča participiranje različnih deležnikov s pomočjo strukturiranih intervjujev, skozi katere udeleženci podajo vsebinsko usmerjene informacije, podatke in/ali mnenja, ki omogočajo kvalitativen nabor in pregled vsebin za izbrano tematiko. Model v prihodnje omogoča nadaljnje dopolnjevanje in nadgradnjo vsebin prilagojenih posameznim prostorskim kontekstom, hkrati ga je mogoče in posplošiti, da je uporaben za širši krog uporabnikov in ne le ozko določene ciljne skupine.

Za potrebe CRP so bili oblikovani trije vprašalniki, vsak je vseboval uvodnik z orisom tematike in povabilom k sodelovanju za vsako ciljno skupino:

- za skupine skupnostnega delovanja:
<http://projekti.urs.si/sl-si/CRP-NGO-D> in <http://projekti.urs.si/sl-si/CRP-NGO>,
- za dijake: <http://projekti.urs.si/sl-si/CRP-sole>,
- za občinsko upravo: <http://projekti.urs.si/sl-si/CRP-obcine>.

Predstavnike občinskih uprav smo k sodelovanju povabili preko elektronske pošte. Vabila so bila razposlana na elektronska naslova pisarne župana in oddelkov pristojnih za urejanje prostora v vseh 212 slovenskih občinah, vabilu se je odzvalo 51 občin (od tega 28 iz nabora 69 občin, ki so bile obravnavane v prvem delu raziskave, poleg nekaterih drugih tudi vse štiri testne občine Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje – v tem poglavju so predstavljeni rezultati za te štiri občine).

Predstavnike skupin skupnostnega delovanja so bili povabljeni z dopisi na poštni naslov društev, ki so razvidna iz centralnega registra društev (<http://mrrsp.gov.si/rdruobjave/dr/index.faces>). Vabila so prejela društva v štirih testnih občinah, ki delujejo na področjih, ki so neposredno vezana na urejanje prostora. K sodelovanju so bile povabljene tudi civilne iniciative, ki delujejo na področju urejanja prostora v štirih testnih občinah. Vabila so bila poslana na 19 naslovov, izpolnjeni so bili 4 spletni vprašalniki. Mladi so bili k sodelovanju povabljeni preko srednjih šol, ki jih obiskujejo – v sodelovanju z vodstvi šol v štirih testnih občinah (po ena šola s splošnim in specializiranim programom v vsaki občini) so bili identificirani razredi, ki so sodelovali. Sodelovali so dijaki iz osmih razredov (po dva razreda v vsaki občini), v tej skupini je bilo izpolnjenih 110 vprašalnikov.

8.2.2 Rezultati

Vabilu k sodelovanju se je odzvalo 165 sodelujočih – izpolnjenih je bilo 4 vprašalniki SSD, 110 vprašalnikov SM in 4 vprašalniki OU (skupaj je bilo 51 iz OU od tega 28 testnih). V nadaljevanju so predstavljeni povzetki odgovorov na vprašanja po posameznih ciljnih skupinah oz. tematskih sklopih. Ker so bili vprašalniki razposlani pod zavezo anonimnosti, je identiteta intervjuvancev v nadaljevanju delno zakrita.

8.2.2.1 Občinska uprava

A.1 Urbano vs. Ruralno

A.1.1 Ali menite, da je pri razvoju slovenskega prostora potrebno več vlagati v razvoj urbanih ali ruralnih območij? Zakaj?

Na občini A menijo, da je potrebno vlagati tako v ruralna kot v urbana območja, saj se s tem poveča privlačnost mest in se zmanjša poselitveni pritisk na podeželje. Na podeželju je treba urediti komunalno opremo, v mestu pa prenoviti javne površine in objekte.

Na občini B menijo, da je vlaganja potrebno najprej usmeriti v ruralna območja, ker imajo ruralna območja manj sredstev kot mesta.

Na občini C menijo, da je potrebno vlagati tako v ruralna kot v urbana območja, saj bi se osredotočenost na eno samo kategorijo odrazila v obliki razvojnih problemov pri drugi. Na podeželju so vlaganja potrebna predvsem za razvoj kmetijstva, turizma in ohranjanje narave, v mestu pa za izboljšanje kvalitete bivanja.

Na občini D menijo, da je vsekakor potrebno več vlagati v prostorski razvoj. Stanje na področju prostorske regulative ocenjujejo kot zelo slabo, saj ni strokovnosti pri zasnovi naselij in projektiranju objektov (lastno projektiranje investitorjev – nezahtevni objekti, enostavni objekti, neprimerni tipski projekti, itd.), kar se odraža v slabem stanju pri zasnovi gradenj in s tem uničevanju krajinskega in urbanega videza oz. krajine in naselij v Sloveniji. Nujno je poenostavljanje prostorske zakonodaje. Hkrati je pri projektiranju objektov in prostorskem načrtovanju potrebno bolj uveljaviti strokovni pristop in izvajati celovit nadzor nad samo gradnjo in nedovoljenimi posegi v prostor.

A.2 Urbani razvojni potenciali in prednosti

A.2.1 Kaj so glavni razvojni potenciali največjega mesta v vaši občini?

Na občini A izpostavljajo naslednje razvojne potenciale mesta:

- bližina infrastrukturnih koridorjev: avtocesta, križišče državnih cest, železnica, letališče,
- čisto okolje, bogastvo pitne vode in velik delež območij ohranjanja narave,
- sredozemska klima in razgiban relief,
- gospodarsko središče živilsko predelovalne industrije, kovinarstva, gradbeništva, letalske industrije,- dobre zaposlitvene možnosti,
- bližina državne meje.

Na občini B kot razvojne potenciale mesta izpostavljajo:

- bližino ohranjene narave,
- gospodarstvo podprto s prenovljeno železniško povezavo in razpoložljivim prostorom za razvoj,
- celovito razvita lesna industrija (od surovine do končnega izdelka z dodano vrednostjo - na razpolago so surovine in šolan kader lesarjev) in lesna obrt,
- kulturna dediščina in turizem (jezero, kolesarski in pohodniški turizem).

Na občini C izpostavljajo naslednje razvojne potenciale mesta:

- turizem - ohranjeno srednjeveško mestno jedro, arheologija, rimska zgodovina, termalni turizem, dogodki nesnovne kulturne dediščine in festivali,
- raznoliko podeželje (nižinsko, hribovito),
- kulinarika,
- narava (Natura 2000, krajinski park),
- šport in rekreacija (jezero, podeželje),
- prehrambna industrija z močnim kmetijskim zaledjem (npr. živilsko-predelovalna industrija, vinska klet).

Na občini D izpostavljajo naslednje razvojne potenciale mesta:

- povečanje števila delovnih mest z dograjevanjem območij za proizvodne dejavnosti,
- razvoj obrtno–proizvodne in storitvene dejavnosti,
- izboljšana dostopnost po izgradnji državne ceste (3. razvojna os),
- turizem - razvoj atraktivne, sodobne turistične destinacije z bogato izbiro doživetij za vse (številni potenciali: sodobno mesto, naravne in kulturne znamenitosti, gostinske in nastanitvene kapacitete, raznovrstna športna infrastruktura, pestro dogajanje in prijazno podeželje, industrijska in premogovniška dediščina).

A2.2 Katere primerjalne prednosti ima vaše mesto glede na druga slovenska mesta?

Kot primerjalne prednosti slovenskih mest v primerjavi z evropskimi mesti občina A navaja, da so slovenska mesta manjša, kar doprinese h kvalitetnejšemu življenjskemu okolju, obkrožena so z neokrnjeno naravo, dobro prometno dostopna in blizu sosednjih mest in držav.

Občina B kot primerjalne prednosti slovenskih mest navaja njihovo majhnost, raznolikost, bogato kulturo in ohranjeno naravo oz. čisto okolje.

Občina C podobno navaja njihovo velikost (oziroma majhnost), ki je primerjalna prednost z vidika kakovosti bivanja.

Občina D pa izpostavlja predvsem naravne danosti Slovenije (razvoj turizma) in izredno ugodno strateško lego Slovenije (logistične povezave).

A.3 Participacija prebivalcev

A.3.1 Kako vidite vlogo lokalnega prebivalstva pri izkoriščanju razvojnih potencialov mesta in urbanem razvoju s ciljem izboljšanja kakovosti bivanja?

V občini A že podpirajo neposredno sodelovanje lokalnih prebivalcev na zakonsko predpisanih javnih obravnavah prostorskih aktov, javnih predstavitev urejanja pomembnejših javnih površin in objektov ter preko spletnega portala za oddajo pobud, posredno pa preko krajevnih skupnosti in preko izvoljenih predstavnikov.

Na občini B potencial vidijo v večjem angažiranju prebivalcev pri soodločanju o prostoru. Prebivalci pa potencial predstavljajo tudi iz vidika razvoja dejavnosti oz. zaposlovanja (velik delež nezaposlenih), npr. preko razvoja manjših obrtnikov v sodobne, na trgu konkurenčne akterje; nudenje nastanitev; povečanje samooskrbe (zelenjava, sadje in meso; predelava), tudi na področju izobraževanja in razvoja kulture.

Na občini C vlogo lokalnega prebivalstva pri izkoriščanju razvojnih potencialov mesta vidijo v sodelovanju prebivalcev pri sprejemanju strateških dokumentov, z vključevanjem v druge aktivnosti za izboljšanje kakovosti bivanja (na primer opozarjanje na pomanjkljivosti v prostoru, okvare na infrastrukturi, izražanje potreb glede prostorskih ureditev, razvoja dejavnosti), pa tudi v sodelovanju prebivalcev pri razvoju s finančnimi vložki (investiranje).

Na občini D vlogo lokalnega prebivalstva vidijo kot zelo pomembno, menijo, da se preko aktivnega lokalnega prebivalstva kaže kvaliteta življenja v mestu; izkoriščanje razvojnih potencialov mesta, ki ga predstavljajo njegovi prebivalci, spodbujajo s spletno aplikacijo za podajanje pobud, s vključevanjem ljudi v javne razprave, obravnave in predstavitev projektov oz. investicij. Pomembno vlogo pri tem igrajo krajevne skupnosti.

A.3.2 Katere participativne pristope k načrtovanju in urejanju prostora izvajate/uvajate v vaši občini?

V občini A izvajajo zakonsko predpisane javne obravnave prostorskih aktov ter druge javne razgrnitve ureditev pomembnejših objektov in javnih površin. Projekt spletnega portala za oddajo pobud omogoča neposredne pobude občanov, občani pa svoje pobude podajajo tudi preko krajevnih skupnosti in preko izvoljenih predstavnikov.

Kot participativne pristope k načrtovanju in urejanju prostora v občini B navajajo participacijo pri načrtovanju odprtega prostora (npr. pri prenovi mestnega jedra, urejanju zelenih površin ob reki).

V občini C uporabljajo naslednje participativne pristope: spletno/mobilno aplikacijo za oddajanje spletnih pobud, pozivajo k podajanju pobud za spremembo OPN, javnosti pozivajo k sodelovanju v postopkih sprejemanja prostorskih aktov na javnih razgrnitvah in obravnavah in na delavnicah v okviru priprave strateških dokumentov. Kot participativne pristope v občini D navajajo javne razgrnitve, javne razprave, objave vseh strokovnih podlag in odlokov na spletnih straneh občine ter nov interaktivni portal za zbiranje pobud občanov.

A.3.3 Kakšni so odzivi prebivalcev pri njihovem vključevanju v procese urejanja prostora? Ali ste prepoznali njihovo pripravljenost na sodelovanje?

Na občini A največji odziv prebivalcev pri vključevanju v procese urejanja prostora opažajo pri urejanju javnih površin (kjer se prebivalci zavzemajo za prometno dostopnost in čim večje število parkirnih površin). Zelo dobro je sprejet projekt spletnega portala za podajanje pobud za manjše ureditve javnih površin in druge projekte. Prostorski akti so po mnenju občine preveč abstraktni, da bi pritegnili večje število prebivalcev, razen tistih, ki so neposredno vpleteni oz. prizadeti.

V občini B so odzivi prebivalcev pri njihovem vključevanju v procese urejanja prostora šibki, interesa in pripravljenosti k sodelovanju je zelo malo. Kadar se občina odzove na želje prebivalcev, je pristop dobro sprejet, za uresničevanje dolgoročnejših strategij podpora občanov lahko pomembno pripomore k uresničevanju

strategije. Velja tudi obratno – če prebivalci ščitijo svoje parcialne interese (pogosto), njihove dejavnosti negativno vplivajo na izvajanje strategij.

V občini C so odzivi prebivalcev pri njihovem vključevanju v procese urejanju prostora različni. Glede pobud za spremembo OPN prevladujejo pobude za spremembo namenske rabe lastnega kmetijskega zemljišča, pri vključevanju javnosti v sprejemanje strateških dokumentov je odziv skromen, spletna aplikacija za pobude občanov pa dosega svoj namen.

V občini D so odzivi občanov manjši od pričakovanih, vendar je zaznati porast pri dajanju pobud in predlogov, predvsem pa vprašanj glede konkretnih problemov s področja urejanja prostora v občini.

A.3.4 Na kakšen način prebivalci s svojimi predlogi prispevajo h kakovostnemu razvoju občine? Navedite konkretne primere

V občini A je najbolj razpoznaven način vključevanja javnosti preko spletnega portala za podajanje pobud.

V občini B prebivalci s svojimi predlogi prispevajo z izražanjem potreb vezanih na urejenost prostora (npr. z informacijami, kje so potrebni dodatni koši za smeti, kje je urbana oprema potrebna popravila; kje želijo, da se prenovi otroško igrišče, ipd.) Vendar so pobude razpršene in ne odražajo dejanskega stanja gledano s strokovne plati. Na gospodarskem področju se izražajo preko dogodkov, ki jih vodi podjetniški inkubator, ali preko festivalov - s strukturiranjem poslovnih idej ali idejami za manjše obrti.

V občini C prebivalci predloge podajajo preko spletne aplikacije in vse pogosteje preko aktivnosti na spletnih družabnih omrežjih (na primer tematika ozelenitve, prometna problematika in podobno). Tako podane pobude, predloge in sugestije občina ob predhodni strokovni analizi skuša implementirati oz. predvidi spremembe prostorskih aktov občine.

A.3.5 Ali so pobude/predlogi, ki prihajajo s strani prebivalcev, uresničljive oz. v kolikšni meri?

V občini A občinska uprava preveri in ugotavlja izvedljivost vseh prispelih vlog iz prispelih preko spletnega portala pobud občanov. V kolikor so uresničljive, gredo na glasovanje. Izvedejo se le pobude, ki dobijo zadostno število glasov.

V občini B so pobude uresničljive v zelo majhnem odstotku, ker so večinoma nerealne ali ne upoštevajo konteksta, nastanejo zaradi nerazumevanja prostora/delovanja občine/ekonomskih zakonitosti. Tiste bolj racionalne pa pogosto začne razvijati že podjetniški sektor.

V občini C so pobude uresničljive, a so pogosto parcialne oz. niso celostne (predvsem na prometnem področju).

V občini D je največ sugestij občanov v času javnih razgrnitev in javnih razprav v postopku izdelave in sprejemanja OPN - vse smiselne pobude občina ob predhodni celoviti strokovni analizi vključili v odlok.

A.3.6 Kateri so vsi projekti, ki ste jih realizirali na pobudo občanov in na katerih lokacijah?

V občini A so projekti, ki so bili realizirani na pobudo občanov, razvidni iz zaključnih računov občine in so locirani na območju celotne občine.

V občini B so primeri projektov, ki so jih realizirali na pobudo občanov, npr.: pasji park v mestu, prenova otroškega igrišča v manjši soseski, izvedbe prenov ali novogradnje vaških domov (ki se pogosto izkažejo za slabo odločitev, ker niso dovolj uporabljani), urejanje vaških jeder, obsežno vzpostavljjanje javne razsvetljave v vaseh, dodatni prehodi za pešce, postavitve oznak omejitve hitrosti ipd.

V občini C v okviru aplikacije "Izboljšajmo Ptuj" na podlagi pobud občanov izvajajo številne manjše ureditve, popravila, vzdrževalna dela in podobno. Večinoma pa njihovi projekti niso ozko ločeni glede pobudnika oziroma izvora ideje (občani - četrtne skupnosti - projekti kot ukrepi iz strateških dokumentov).

V občini D so projekti, ki se izvajajo na osnovi pobud občanov, vezani predvsem na področja infrastrukture, zelenih površin, ureditve igrišč ob večstanovanjskih objektih, urejanje visokih gred (vrtničarstvo), lokacije za igranje šaha na zunanjih površinah, ipd.

A.3.7 Kakšne aktivnosti v zvezi z vključevanjem prebivalcev v projekte urbanega razvoja načrtujete v prihodnje?

V občini A se ohranja vse dosedanje instrumente vključevanja javnosti z izboljšavami.

V občini B vse delo s krajevnimi skupnosti temelji na sodelovanju s prebivalci, v mestu pa tečejo participativni projekti prenove mestnega jedra (parkirna politika in oblikovanje javnega prostora), urejanja zelenih površin in prenove otroških igrišč (sodelovanje z otroki).

V občini C bo vključevanje javnosti še naprej teklo v skladu z novo prostorsko zakonodajo, možna je tudi uvedba participativnega proračuna.

V občini D interaktivni portal vidijo kot dodaten korak pri vključevanju javnosti v prostorsko načrtovanje (poleg že uveljavljenih zakonsko predpisanih načinov, kot so javne obravnave, javne razgrnitve, objave vseh prostorskih aktov občine na spletnih straneh občine).

A.3.8 Našteje vse civilne iniciative v vaši občini, ki se ukvarjajo oziroma izvajajo projekte povezane z urejanjem prostora oz. izboljšanjem kakovosti bivanja?

V občini A je aktivna civilna iniciativa proti zaprtju mestnega trga za promet, ki se zavzema za prednost motornemu prometu in parkiriščem namesto površinam za pešce.

V občini B sta aktivni dve civilni iniciativi s področja urejanja javnega prostora.

V občini C sta aktivni dve civilni iniciativi na temo tržnega prostora in prometnih vprašanj.

V občini D pa so iz civilnih iniciativ zrasla različna društva vezana na problematiko urejanja prostora, ki z občino dobro sodelujejo.

A.4 Participativni proračun

A.4.1 Koliko % sredstev namenite participativnemu proračunu?

Samo v eni od analiziranih občin imajo participativni proračun, ki mu namenijo dober odstotek sredstev.

A.4.2 Ali participativni proračun v vaši občini že daje željene rezultate – če ja, kakšne?

V tej občini je bilo izvedenih več projektov iz naslova participativnega proračuna (razvidni so iz letnih poročil).

A.4.3 Kako primerno orodje je participativni proračun za uresničevanje pobud, ki odražajo ideje, želje in potrebe lokalnega prebivalstva in kako primeren za uresničevanje občinskih razvojnih strategij?

Participativni proračun se je v občini, ki ga izvaja, izkazal za primeren za manjše ureditve (otroška igrišča, parkirišča, zeliščni vrtovi, spominske sobe, športna igrišča ipd.). Za uresničevanje občinskih zakonsko določenih nalog in razvojnih strategij pa na občini ocenjujejo, da so potrebni drugačni postopki.

A.4.4 Kateri so vsi projekti v vaši občini, ki ste jih realizirali z uporabo mehanizma participativnega proračuna in na katerih lokacijah?

Projekti so razvidni iz zaključnih računov občine in so locirani po celotni občini.

A.4.5 Ali načrtujete izvajanje projektov z uporabo mehanizma participativnega proračuna (tudi) v prihodnje? Če ja, kakšni so vaši cilji pri tem?

V občini, ki participativni proračun že izvaja, se predvsem želijo izboljšati portal za oddajanje pobud občanov. Cilj projekta je čim večje vključevanje javnosti predvsem pri manjših investicijah.

V občini B participativnega proračuna še ne načrtujejo.

V občini C je vključenost občanov v soodločanje eden od ciljev, ne pa nujno skozi participativni proračun.

V občini D pri pripravi in izvrševanju proračuna že vključujejo predloge krajevnih skupnosti in mestnih četrti, ki so ustanovljene zaradi zadovoljevanja skupnih potreb občanov na območju posameznih naselij. Potrebo po uvedbi participativnega proračuna pa vidijo prej na ravni države kot na lokalni/občinski ravni.

A.5 Institucionalna podpora povezovanju

A.5.1 Na kakšen način bi občina želela, da regionalna ali državna raven podpre vključevanje občanov pri urbanem razvoju občine in/ali izboljšanju kakovosti bivanja?

Občina A ne vidi potrebe po podpori z regionalne ali državne ravni - zakonsko so predpisane javne obravnave prostorskih aktov in javne razgrnitve občinskih proračunov. Obstaja pa tudi več projektov, financiranih bodisi iz državnih ali evropskih sredstev, kjer je sodelovanje javnosti eden izmed pogojev za izvedbo projekta (npr. celostna prometna strategija).

Na občini B menijo, da država ali regija lahko podpre vključevanje občanov s projekti, ki bi nudili sofinanciranje takšnih procesov sodelovanja in izobraževanja prebivalcev, ter s smernicami, kako izvajati različne sodelovalne projekte.

Na občini C menijo, naj država podpre prizadevanja občanov za kakovostno bivalno okolje, v prvi vrsti konča erozijo okoljskih standardov in jih dvigne na raven, ki bo zagotavljala kakovostno bivalno okolje. Prizadevanja za kakovost bivanja naj se ne označuje z oznakami kot so ekoterorizem in podobne, urbani razvoj pa naj prispeva k izboljšanju kakovosti bivanja.

V občini D izpostavljajo, da povezava med občinami in državo na nivoju prostorskega načrtovanja praktično ne obstaja. Nujno je institucionalizirati regionalno planiranje na nivoju regij, ki ga je prav tako potrebno ustanoviti, sicer bo prostorsko načrtovanje prepuščeno lokalnim interesom posameznih občin, država pa bo na področju prostorskega načrtovanja dajala le strateške usmeritve, ki se ne implementirajo na nivoju občinskega prostorskega načrtovanja.

A.5.2 Kako bi kvalitetnejše in intenzivnejše povezovanje lokalnih gospodarstvenikov, prebivalcev, lokalnih iniciativ in lokalne oblasti lahko dalo večji zagon ob ustvarjanju kvalitetnejšega in bolj kompetitivnega urbanega okolja? Katere inštrumente je potrebno še razviti, da bi lahko dolgoročno podprli tak način delovanja?

Občina A usmerja nove investicije v gospodarsko dejavnost v poslovne cone, kjer zemljišča v celoti odkupuje in jih komunalno opremi ter odproda zainteresiranim investitorjem. Poslovne cone so praviloma oddaljene od stanovanjskih površin, zato ni zaznati večjih trenj.

Na občini B si prizadevajo za upoštevanje načel trajnostnega razvoja za dobrobit vseh na dolgi rok in ne za parcialno spremljanje kazalnikov, ki sledijo ozkim interesom (npr. profit podjetja ali število zaposlenih). Potreben je širši pogled - kakšna so delovna mesta, koliko so ljudje plačani, kakšen je vpliv na okolje, na mesto in njegovo identiteto. Zavzemajo se torej za celovito zasledovanje ciljev kakovostnega bivalnega okolja z vseh vidikov. Kakšna orodja konkretno so pri tem uporabna, pa jim ni znano.

Na občini C menijo, da kakovostno bivalno okolje in urejen videz naselij, tudi v gospodarskih conah, pomenita večjo privlačnost za bivanje in umestitev številnih gospodarskih dejavnosti, to je torej v interesu vseh omenjenih deležnikov. Povezovalni člen vseh deležnikov je občina, kar pomeni, da mora prevzeti aktivno vlogo v usklajevanju potreb deležnikov in ustvarjanju možnosti, pogojev in okvirov. Problem je v tem, da občina nima zadostnih finančnih sredstev že za vzdrževanje stanja, kar seveda vpliva na razvoj. Predvsem so potrebni finančni inštrumenti, usposabljanja vodstvenega kadra in podobno.

Na občini D pa ocenjujejo, da je predvsem potrebno spremeniti zakonodajo s področja graditve in urejanja prostora, da bodo postopki pridobivanja mnenj nosilcev urejanja prostora enostavnejši in hitrejši, da bodo postopki pridobivanja gradbenih dovoljenj bolj enostavni in krajši, in postopki sprejemanja vseh prostorskih aktov poenostavljeni in predvsem mnogo krajši. Na vseh nivojih načrtovanja, projektiranja in pridobitve gradbenih dovoljenj je čutiti pomanjkanje strokovnosti in kvalitetnega nadzora nad izvajanjem prostorske politike.

A.6 Povezanost z gospodarstvom

A.6.1 Kako sodelujete z gospodarstvom v vaši občini (izven zakonodajno predpisanega sodelovanja v procesu spreminjanja in sprejemanja prostorskih aktov)?

Občina A načrtno opremlja poslovne cone in nudi več spodbud za razvoj gospodarstva.

V občini B sodelujejo z razpisi za podporo novim podjetnikom (kritje prispevkov prvo leto), z organizacijo festivala na temo izkoriščanja lokalne naravne surovine, s podporo podjetniškega inkubatorja, s sofinanciranjem (npr. sredstva za opremo), z zmanjšanimi zneski komunalnega prispevka za novogradnje, s prodajo zemljišč po nižji ceni za večja podjetja za spodbudo gradnje, s pomočjo pri urejanju dovoljenj za gradnjo, s povečevanjem industrijske cone in komunalnim opremljanjem

Na občini C predstavnike obrtne zbornice in združenj managerjev vabijo k sodelovanju pri različnih zadevah.

Občina D pa uspešno sodeluje z gospodarstvom pri njihovih razvojnih programih, ki so vezani na prostorsko načrtovanje v občini, ter jih neprestano vključuje v strateško načrtovanje in urejanje prostora na nivoju občine.

A.6.2 Ali imate vpogled v to, kako predstavniki lokalnega gospodarstva načrtujejo svoj družbeni vpliv

V občini A predstavniki lokalnega gospodarstva načrtujejo svoj družbeni vpliv preko obrtne in podjetniške zbornice ter regijskega razvojnega sveta.

V občinah B in C takega vpogleda nimajo.

V občini D pa se večina lokalnih gospodarskih subjektov glede svojih razvojnih programov predhodno pozanima glede prostorskih možnosti za njihov razvoj, še posebej glede prostorskih možnosti, iskanju primernih lokacij za

novogradnje ali revitalizacijo obstoječih poslovnih con, zato na občini dobro poznajo njihove razvojne potrebe in njihov morebiten družbeni vpliv na razvoj občine.

A.6.3 Kako pomembno se vam zdi, da lokalno gospodarstvo prispeva k družbenem razvoju?

V občini A ocenjujejo, da je lokalno gospodarstvo pomemben dejavnik družbenega razvoja, v občinah B in C pa ocenjujejo, da zelo pomemben.

V občini D se zavedajo, da gospodarstvo v veliki meri vpliva na družbeni razvoj občine, zato ga vedno vključujejo v vse razvojne projekte občine, še posebej na področju prostorskega načrtovanja, kjer beležijo tudi ustrezen odziv gospodarskih subjektov pri načrtovanju, prenovi in razvoju občine.

A.6.4 Kako pogosto prihajajo pobude s strani podjetij glede njihovih investicijskih načrtov in za kakšna podjetja praviloma gre (velika, srednja, neodvisno od velikosti; proizvodna, storitvena ipd.)

Na občino A pobude s strani podjetij glede njihovih investicijskih načrtov prihajajo neprestano. Praviloma gre za vse vrste podjetij, ki že delujejo v občini, in za podjetja, ki se zanimajo za investicije na območju občine neodvisno od velikosti ali dejavnosti (cca 70/leto).

Tudi na občino B pobude prihajajo pogosto. Proizvodna podjetja so srednje velikosti ali manjša, storitvena pa manjša.

Tudi na občino C pobude prihajajo pogosto, najpogostejše so s strani manjših proizvodnih podjetij.

V občini D se pobude podjetij in obrtnikov pojavijo vedno ob načrtovanju njihovih novih proizvodnih kapacitet, ki pred realizacijo njihovih ciljev predhodno preverjajo prostorske možnosti in morebitne omejitve pri njihovih načrtovanih posegih v prostor. V tem primeru gre praktično za vse gospodarske subjekte v občini in tudi ostale gospodarske subjekte, ki iščejo možnosti za svoje delovanje v novih poslovnih conah v občini.

A.6.5 Kako se navadno odzovete, ko obstoječi prostorski načrti niso usklajeni z načrti gospodarstva, načrte pa podpirate?

V občini A so obstoječi prostorski načrti praviloma usklajeni z načrti gospodarstva, ker so veljavni prostorski akti precej splošni in "odprti". Prihaja sicer do nekaterih razhajanj, ki se jih poskuša od primera do primera individualno uskladiti.

V občini B načrte spremenijo po želji gospodarstva.

V občini C običajno izvedejo spremembo, če je le-ta skladna s strateškimi usmeritvami in omejitvami v prostoru.

V občini D pa se ob predhodni strokovni analizi posameznih pobud gospodarstva vedno skušajo prilagoditi željam gospodarskih subjektov pri njihovih razvojnih in revitalizacijskih projektih na način, da skušajo obstoječe in predvidene prostorske akte uskladiti z razvojnimi projekti podjetij, ob upoštevanju vseh norm in predpisov s področja varstva okolja in bivalnega okolja v občini, ki jih dosledno vključujejo v prostorske akte.

A.6.6 S katerimi spodbudami v občini spodbujate nove investicije v gospodarstvu (nove naložbenike)? Koliko novih investicij ste dobili s temi spodbudami? Navedete primer za ilustracijo

Občina A izvaja naslednje spodbude: opremljanje stavbnih zemljišč v poslovnih conah, uporaba državnih pomoči pri nakupih zemljišč v poslovnih conah, uporaba državnih pomoči pri obračunu komunalnih prispevkov, podpora inovatorjem.

Na občini B spodbude izvajajo z oprostitvami (znižanjem) komunalnih prispevkov in z nizkimi cenami zemljišč za gospodarsko cono (primer tehnološko usmerjenega velikega tujega vlagatelja, in ostala manjša podjetja, ki trenutno gradijo industrijsko cono).

V občini C uporabljajo spodbude v obliki znižanja najemnine za določene dejavnosti v starem mestnem jedru v prostorih v občinski lasti (prostori so v veliki večini zasedeni), znižanja komunalnega prispevka za proizvodne dejavnosti v gospodarskih conah (ni možno ugotoviti, ali je bila spodbuda razlog za investicijo).

V občini D pa je ena od spodbud za nove investicije komunalni prispevek (oprostitev plačila). Dodatno pa so na območju celotne občine spodbude namenjene gradnji naslednjih nestanovanjskih stavb (122 - Poslovne in upravne stavbe - v višini 50%; 12304 - Stavbe za storitvene dejavnosti - v višini 50%; 125 - Industrijske stavbe in skladišča - v višini 50%; 12711 - Stavbe za rastlinsko pridelavo - v višini 50%; 12712 - Stavbe za rejo živali - v višini 50%). V tem primeru občina oproščena sredstva v enaki višini nadomesti iz nenamenskih prihodkov občinskega proračuna. Na takšne spodbude se odzivajo predvsem lokalni podjetniki oz. občani. Za druge investitorje pa je pomembna tudi logistična povezava (3. razvojna os), za katero je sicer sprejet DPN in se predvideva izgradnja v naslednjih letih. Ena od spodbud je skladno z veljavnim »Odlokom o nadomestilu za uporabo stavbnih zemljišč«

tudi enoletna oprostitev za pravne osebe in samostojne podjetnike, če so v preteklem letu zgradili ali kupili stavbno in zaposlili nove delavce (pri tem je delež oprostitve vezan na število novo zaposlenih). Prav tako je tudi prodaja zemljišč za gradnjo proizvodnih objektov po ugodni ceni spodbudna za nove investitorje (primer poslovna cona).

A.6.7 S katerimi spodbudami v občini spodbujate širjenje in konkurenčnost obstoječih podjetij? Ali lahko navedete konkretne ilustracije primerov (vsaj dva)?

V občini A obstoječa podjetja spodbujajo z opremljanjem stavbnih zemljišč v poslovnih conah, preko državnih pomoči pri nakupih zemljišč v poslovnih conah, preko državnih pomoči pri obračunu komunalnih prispevkov in s podporo inovatorjem.

V občini B s spreminjanjem prostorskih planov za širitve, z ohranjanjem industrije skoraj v centru mesta in z razpisi za nepovratna sredstva za gospodarstvo.

V občini C z znižanjem komunalnega prispevka za proizvodne dejavnosti v gospodarskih conah.

V občini D pa preko ponudbe prodaje zemljišč za širjenje podjetij, kjer je to prostorsko možno oz. v novo formirani poslovni coni, ki je regijskega pomena. Pa tudi preko sprememb in dopolnitev prostorskih aktov za željene posege v prostor, če so seveda okoljsko in prostorsko trajnostno vzdržni (npr. novi OPPN).

A.6.8 Na katerih področjih je gospodarstvo pripravljeno investirati na področju družbenega in prostorskega razvoja? Ilustrirajte z navedbo projektov, ki jih je podprlo lokalno gospodarstvo in navedite, na katerih lokacijah. Vključite tudi morebitne načrtovane projekte.:

V občini A lokalno gospodarstvo na področju družbenega razvoja sponzorira športna društva in razne prireditve. Lokalni trgovec je pripravljen vložiti sredstva v prometno infrastrukturo.

V občini B podjetja prispevajo donacije za igrala pri prenovi otroških igrišč, za delovanje klubov in društev na področju športa in kulture, za materiale pri družbeno koristnih akcijah in s podporo konkretnim akcijam (npr. vsakoletne čistilne akcije).

V občini C je gospodarstvo vložilo v izgradnjo športne infrastrukture (kolesarski park, zimsko drsališče).

V občini D pa gospodarstvo vlaga v šport, kulturo, opremo prometnih površin (krožišče, ki na cestno omrežje naveže veliko industrijo), v okviru izvajanja ukrepov celostne prometne strategije vsa podjetja v mestu tudi tvorno sodelujejo z lokalno skupnostjo pri predvideni izgradnji mestnega kolesarskega omrežja.

A.6.9 Kaj po vašem osebnem mnenju bi bilo potrebno spremeniti, da bi v prostorskem sodelovanju občine s podjetji bilo manj »trenj«, nepotrebnih zastojev, ovir. Izhajate iz svojih dolgoletnih osebnih izkušenj in »frustracij« na tem področju dela.

V občini A nimajo večjih trenj z lokalnim gospodarstvom, ker pri opremljanju poslovnih con občina sodeluje z investitorji že v začetni fazi in nudi več spodbud za investitorje z različnimi vrstami državnih pomoči.

V občini B navajajo, da je potrebno spoštovanje prostorske zakonodaje in omejitev za ohranjanje prostora in ohranjanje kvalitete bivanja za prebivalce pred dobičkom podjetij.

V občini C izpostavljajo problematiko urejanja oziroma komunalnega opremljanja zemljišč namenjenih gospodarstvu (in tudi na sploh), saj ima občina premalo finančnih sredstev. Občina ocenjuje, da ima premalo možnosti o samostojnem odločanju o širjenju gospodarskih con, predvsem, ko gre za regionalne centre oziroma mestne občine.

V občini D na tem področju do sedaj niso imeli posebnih problemov, je pa pri razvojnih projektih poslovnih subjektov zaznati pomanjkanje celovitega prostorskega načrtovanja, še posebej na področju varstva okolja in varovanja bivalnega okolja prebivalcev. Vse to se seveda preverjajo v postopku priprave prostorskih aktov skladno z veljavno zakonodajo. Ocenjujejo, da so večje ovire na postopkovni strani s strani države.

8.2.2.2 Mladi

B.1 Urbano vs. Ruralno

B.1.1 Ali meniš, da je pri razvoju slovenskega prostora potrebno več vlagati v razvoj mestnih ali v razvoj podeželskih območij? Zakaj?

V občini A je tretjina vprašanih mladih odgovorila, da bi bilo potrebno več vlagati v podeželska območja, predvsem na področju infrastrukture (slabe prometne povezave). Dva od njih sta odgovorila, da bi bilo potrebno več vlagati v razvoj mestnih območij iz razloga, da je podeželje potrebno pustiti tako, kot je, ker je tako bolj pristno. Ostali so odgovorili, da bi bilo potrebno vlagati v oba, saj sta oba pomembna za ljudi in more biti zato razvoj uravnotežen.

V občini B je četrtnina mladih odgovorila, da bi bilo potrebno več vlagati v podeželska območja, ker so še neizkoriščena. Četrtnina jih je odgovorila, da bi bilo potrebno več vlagati v mestna območja, ker so mesta središče vsake občine in ker so mesta bolj poseljena kot podeželje. Polovica od njih jih meni, da bi bilo potrebno vlagati v oboje, v mestna območja zato, ker so bolj poseljena in omogočajo več delovnih mest, v podeželska območja pa zato, ker moramo ohraniti naravo in hkrati razvijati kmetijstvo.

V občini C je tretjina mladih odgovorila, da bi bilo potrebno več vlagati v podeželska območja, ker so zanemarjena, brez infrastrukture (ceste, kanalizacija, razsvetljava) in ker imajo potencial za razvoj. Druga tretjina pa je mnenja, da bi bilo potrebno več vlagati v razvoj mestnih območij, ker zaostajajo v primerjavi z drugimi evropskimi mestih in ker v mestih živi več ljudi, pa tudi zaradi razvoja turizma. Ostali so odgovorili, da bi bilo potrebno vlagati v oboje, ker bi vlaganja v samo eno območje povzročilo stagnacijo drugega (medtem ko ljudje živijo tako v mestih kot na podeželju).

V občini D četrtnina vprašanih mladih meni, da bi bilo potrebno več vlagati v podeželska območja zaradi pomanjkanja infrastrukture (npr. optični kabel za internet) in zato ker si več ljudi želi stik z naravo. Četrtnina jih je odgovorila, da bi bilo potrebno več vlagati v razvoj mestnih območij, da ne bi zaostajala v primerjavi z drugimi evropskimi mesti. Ostali so odgovorili, da bi bilo potrebno vlagati v oboje, ker za državo prevelika centralizacija ni dobra oz. se mora država enakomerno razvijati naprej.

B.2 Splošni trendi urbanega razvoja

B.2.1 Primerjalne prednosti slovenskih mest v primerjavi z drugimi evropskimi mesti

Rezultati strukturiranih intervjujev kažejo, da primerjalne prednost slovenskih mest pred evropskimi dijaki vidijo v njihovi velikosti oz. majhnosti, kot prednost izpostavljajo tudi, da so slovenska mesta dokaj zelena. Izpostavljajo tudi prijaznost ljudi oz. domačnost, naravo oz. veliko količino gozda, lepoto okolice, kulinariko, čistost mest, čistost zraka, dostopnost in povezanost, odsotnost prenaseljenosti, nizke cene in zgodovino (npr. lepa stara mestna jedra). Prednosti slovenskih mest so v očeh mladih tudi varnost, ohranjena tradicija, povezanost, mirnost, lepa narava in domačnost.

B.2.2 Način seznanjanja z razvojnimi trendi sodobnih mest v svetu

Skoraj vsi sodelujoči mladi so navajali, da se s trendi sodobnih mest v svetu seznanijo preko internetni virov in socialnih omrežij.

B.2.3 Pomembni trendi za prihodnost slovenskih mest

Med pomembnimi trendi za prihodnost slovenskih mest so mladi navajali modernizacijo, turizem, gospodarstvo in tehnološki razvoj. Poudarjena je bila tudi potreba po usmerjenosti mest v svet in odprtost za kulturno raznolikost sveta, ter ohranjanje okolja in zelenja (drevesa, parki). Navajali so tudi potrebo po oživiljanju starih mestnih jeder, skrb za boljšo prometno in internetno povezanost ter uporabo obnovljivih virov energije.

B.3 Potrebe

B.3.1 Konkretni projekti, ki bi jih bilo potrebno v mestu realizirati

Pogosta skupna tema, ki so jo navajali mladi, je bilo zagotavljanje prostorov za druženje mladih. Nekateri so naštevati konkretne primere projektov, ki bi jih bilo po njihovem potrebno v njihovem mestu realizirati (npr. izgradnja obvoznice; izboljšave javnega prostora in vizualnega okolja; izgradnja prizorišč za različne dogodke, festivale, koncerte; ozelenjevanje mesta), ali pa izpostavljali določene problematiko (npr. romsko vprašanje, ali pomanjkljivosti mesta (npr. zagotavljanje več zaposlitvenih možnosti; prenova mesta; vzpostavljanje kolesarskih poti; vzpostavitev pločnikov na določenih ulicah; več športnih dogodkov in koncertov).

B.4 Prihodnost mesta/ idealno mesto

B.4.1 Kako vidijo mladi svoje mesto leta 2050

Nekateri mladi so optimistični in vidijo napredek v razvoju mesta do leta 2050 na področjih kot so tehnologija, ureditev javnega prevoza in prometnih povezav, splošne modernizacije, razvoja industrije in novih delovnih mesta itd. Nekateri pa v prihodnosti vidijo predvsem probleme, s katerimi se bo soočalo mesto, in kot primere navajajo problem izseljevanja mladih, onesnaženost in naraščajočo etnično raznolikost. Nekateri menijo, da se do leta 2050 ne bo veliko spremenilo, hkrati pa se bodo ohranjale tradicije mesta (npr. kulturna dediščina).

B.4.2 Kako izgleda »mesto mladih« in kako mesto, prijazno do vseh generacij prebivalcev

»Mesto mladih« mladi vidijo večinoma kot živo mesto z veliko mladega prebivalstva, veliko dogajanja za mlade, moderno in razvito mesto. »Mesto prijazno do vseh generacij« pa kot mesto, ki vključuje aktivnosti za vse generacije in hkrati mirno mesto.

B.5 Vključevanje mladih

B.5.1 Vpliv vključevanja mladih pri snovanju vizij prihodnjega razvoja mesta

Mladi ocenjujejo, da je njihovo vključevanje pri snovanju vizij prihodnjega razvoja mesta zelo pomembno, saj je njihova generacija tista, ki bo tam živela v prihodnosti, hkrati smatrajo, da imajo inovativne ideje in so izobraženi.

B.5.2 Vloga posameznika v bodočem razvoju mesta

Polovica vprašanih meni, da nimajo vloge pri razvoju mesta oz. zase ne vidi nobene vloge. Nekateri od njih svojo vlogo vidijo skozi funkcijo volilca/volilke ali pa preko službenih pristojnosti (zaposlitev v mestni upravi; ustanovitev svojega podjetja). Manjši del jih svojo vlogo vidi skozi aktivnosti v civilno-družbenih gibanjih (ki si npr. prizadevajo za ohranjanje zgodovinskih vrednosti ali izvajajo dobrodelne aktivnosti).

B.5.3 Razvojni potenciali mesta in posameznikov prispevek k udejanjanju teh potencialov

Kot glavni razvojni potencial mladi izpostavljajo turizem. Na splošno so razvojne potenciale svojega mesta mladi težko opredelili, vidijo pa potencial v obstoječi industriji, v razvoju gospodarstva, kulturnem razvoju, v napredku šolstva, v športu in domačih proizvodih. Kot potencial navajajo tudi kvalitetne parkovne ureditve in povezanost mesta in narave. Podobno kot pri prejšnjem vprašanju ponovno niso opredelili svoje vloge pri udejanjanju teh potencialov.

B.5.4 Kaj je potrebno storiti, da bi se mladi v večji meri vključevali in sodelovali v prizadevanjih za razvoj mesta?

Po mnenju mladih je potrebno upoštevati ideje mladih, jih ozaveščati, jih motivirati, omogočiti jim je potrebno zaposlitvene priložnosti, jim bolj zaupati in upoštevati njihove želje, odpirati je potrebno več možnosti vključevanja v razvojne aktivnosti mesta in organizirati različne dogodke in natečaje.

B.5.5 Kadar imaš konkretno idejo, kako izboljšati mesto ali del mesta – kaj narediš oz. kako postopaš, da bi prišlo do realizacije ideje?

Kadar imajo konkretne ideje, kako izboljšati mesto oz. del mesta, večina mladih ostane pasivnih oz. ne naredijo nič, ker se jim zdi, da ne bodo upoštevani oz. bo njihovo udejstvovanje neučinkovito. Redki delijo mnenje med vrstniki in sorodniki ali predajo idejo naprej tistim, ki so za stvar pristojni (npr. krajevna skupnost, župan). Še redkeje se samoorganizirajo in za uresničitev ideje ukrepajo sami.

B.6 Kako mladi vidijo svoje mesto

B.6.1 Tri največje kvalitete mojega mesta

V Ajdovščini so kot kvalitete mesta mladi izpostavili majhnost mesta, dobro dostopnost, lepo naravo, svež zrak, ugodno podnebje in dobre možnosti za športne aktivnosti itd.; podobne kvalitete so navajali mladi v Kočevju, kjer so pogosto navajali tudi okoliške gozdove. Na Ptujju so mladi poleg majhnosti mesta navajali zgodovino mesta, grad, brezplačen javni prevoz in številne lokale. V Velenju pa poleg brezplačnega mestnega prevoza tudi lego ob jezeru, veliko možnosti za športne aktivnosti, veliko zelenih površin, čistočo, mestno promenadi in osrednji mestni javni prostor (Sončni park).

B.6.2 Tri največje probleme svojega mesta.

Kot slabosti oz. probleme mesta so v Ajdovščini mladi izpostavili pomanjkanje dogodkov in prostorov za mlade, burjo, slabe povezave z avtobusi in pomanjkanje kolesarskih stez itd.; v Kočevju pomanjkanje dogodkov in prostorov za mlade, prisotnost Romov, slabo javno razsvetljavo, odseljevanje mladih, slabe prometne povezave in splošno slaba razvitost; na Ptujju pomanjkanje dogodkov in prostorov za mlade, slabe ceste, pomanjkanje kolesarskih stez, izumiranje mestnega jedra in smrad Perutnine Ptuj; v Velenju pa prav tako pomanjkanje dogodkov in prostorov za mlade, prisotnost pripadnikov drugih etničnih skupin in preveliko koncentracijo industrije.

B.6.3 Ali želiš v svojem mestu živeti tudi leta 2050? Zakaj?

Več kot polovica vprašanih mladih v Ajdovščini ne želi živeti v svojem mestu z utemeljitvijo, da je mesto premajhno in da ne ponuja veliko možnosti za napredovanje, tisti, ki načrtujejo ostati, pa bi to storili predvsem zato, ker je to njihov dom oz. mesto, kjer so se rodili. Tudi v Kočevju večina vprašanih dolgoročno ne želi živeti, podobno več priložnosti izven svojega mesta (v tujini) vidijo vprašani mladi na Ptujju in v Velenju.

B.6.4 Primerjalne prednosti tvojega mesta glede na druga slovenska mesta

Kot primerjalne prednosti mesta glede na druga slovenska mesta so mladi v Ajdovščini navajali majhnost, domačnost, lepo vreme, lepo okolico ter povezanost med ljudmi; v Kočevju naravo, količino gozdov in ekološko usmerjeno kmetijstvo; na Ptujju tradicijo, zgodovino in potencial za razvoj turizma; v Velenju pa plažo in jezero, promenado, veliko zelenih površin, brezplačni mestni prevoz in odprtost mesta do tujcev.

B.6.5 Na kaj v svojem mestu si najbolj ponosna/ponosen?

V Ajdovščini so mladi najbolj ponosni na vino, pospešen razvoj, čisto in zeleno okolico in svojo šolo; v Kočevju na razvojne aktivnosti, prebivalce, športno dvorano, šolo, kino, naravo, kakovost vode, gozd in medvede; na Ptujju na grad, zgodovino, naravo ob Dravi, kurentovanje, McDonalds, pot ob reki, mestni trg in srednje šole; v Velenju pa na jezero, zeleno okolje, kip Tita, urejen center in na mestno promenado.

8.2.2.3 Skupine skupnostnega delovanja

C.1 Urbano vs. Ruralno

C.1.1 Ali menite, da je pri razvoju slovenskega prostora potrebno več vlagati v razvoj urbanih ali ruralnih območij? Zakaj?

Rezultati strukturiranih intervjujev s prebivalci organiziranimi v skupine skupnostnega delovanja (društva, civilne iniciative) kažejo na to, da je po njihovem mnenju potrebno pri razvoju slovenskega prostora več vlagati v razvoj ruralnih območij. Mnenje utemeljujejo z razlago, da so to večinoma območja s še ohranjeno značilno krajino in krajinskimi vzorci, ki odražajo različne prostorske procese in so v primeru neprimerne prostorskega razvoja izpostavljena degradaciji. Ker je Slovenija pretežno ruralna, so to tudi po velikosti prevladujoča območja. Vlaganje na podeželje je potrebno tudi zato, da prebivalci ostanejo na ruralnih območjih.

C.2 Prednosti/potenciali mest

C.2.1 Kje vidite razvojne potenciale razvoja mesta in kako z vašimi aktivnostmi lahko pripomorete k njihovu udejstvovanju?

Intervjuvanci so kot razvojne potenciale, h katerih realizaciji bi lahko prispevali s svojimi aktivnostmi, navajali preurejanje javnih prostorov v oblike, ki bodo podpirale bolj trajnostno mobilnost (zapiranje za promet, urejanje kolesarskih poti) in povečale delež zelenih površin v mestu in okolici. Svoje udejstvovanje pri izkoriščanju razvojnih potencialov vidijo tudi na kulturnem področju ter izkoriščanju naravne in kulturne dediščine. Svojo vlogo vidijo tudi pri organizaciji serije ali posameznih dogodkov, ki vključujejo in povezujejo javnost in lokalno oblast, ki potekajo v obliki srečanj, javnih sprehodov, stojnic in drugih manjših dogodkov. Svoje poslanstvo vidijo tudi pri opozarjanju in izvajanju pritiska na občinske službe. Pogosto člani skupin skupnostnega delovanja delujejo tudi strokovno oz. poslovno na različnih področjih (v javni upravi, kot projektanti, kot izvajalci). Zavedajo se tudi svoje vzorniške vloge – navajajo, da bi se vsak posameznik in društvo kot celota morali odzivati na pobude in aktivno sodelovati s konstruktivnimi pripombami na razvojne načrte.

C.2.2 Katere primerjalne prednosti ima vaše mesto glede na druga slovenska mesta?

Kot prednosti so intervjuvanci navajali obvladljivo velikost mesta, pestro zgodovino, bogato kulturna dediščino, klimatske razmere, ohranjeno naravno krajino z vodotoki in gozdovi, kulturno krajino, odmaknjenost in hkrati relativno dobro dostopnost do/iz sosednjih mest oz. lego ob transportnem koridorju, neprenaseljenost in razmeroma dobro komunalno opremljenost.

C.2.3 Katere so primerjalne prednosti slovenskih mest v primerjavi z drugimi evropskimi mesti

Mnoga so postavljena v izjemnih ali vsaj slikovitih krajinah, kar izraža dolgoletno sožitje človeka in narave pa tudi pestro in značilno kulturno dediščino. Odmaknjenost, površina gozda, ohranjena narava, mikroklima, malo prebivalcev in majhnost mest so po mnenju intervjuvancev največje primerjalne prednosti slovenskih mest. Navajajo tudi, da jih je zaradi njihove majhnosti včasih težko primerjati z drugimi evropskimi mesti.

C.3 Delovanje skupin skupnostnega delovanja in vloga pri razvoju mesta

C.3.1 Katere aktivnosti kot civilna iniciativa izvajate (poseben poudarek na aktivnostih v mestnem prostoru in njegovi okolici)?

Prebivalci samoiniciativno ali organizirano urejajo zanemarjene dele mesta, ustno in pisno opozarjajo na malomarnosti v okolici zasebnih in poslovnih stavb, sodelujejo z občinskimi pristojnimi službami, ozaveščajo o pomenu kvalitetno urejenega prostora, informirajo o zgodovinskem razvoju mesta, organizirajo tudi neformalna srečanja, izobraževanja in terenske ogleda (npr. aktualnih gradbišč) namenjena javnosti.

C.3.2 Kaj vas motivira za izvajanje teh aktivnosti?

Glavne motivacije so želja po lepšem in bolj urejenem bivalnem okolju; odpravljanje nepovezanosti predstavnikov lokalne skupnosti, ki bi lahko postali aktivni akterji z možnost pri sprejemanju odločitev; ozaveščanje o razvoju in pomenu mesta oziroma njegovih posameznih sestavin; prispevek h krepitvi mestne identitete. Pogosto pa so motivacije tudi slabo stanje prostora vključno z nizko stopnjo bivalne kulture in prostorskih znanj med prebivalci. Motivi so tudi družabni, npr. želja po skupnem druženju in izmenjavi mnenj s someščani in strokovnjaki, ki delujejo na različnih področjih.

C.3.3 Na kakšen način lahko civilne iniciative prispevajo k povečanju kakovosti življenja v mestu?

S pozitivno energijo ter s pridobivanjem čim večjega števila članov in podpornikov; z opozarjanjem na morebitne konflikte v prostoru, postavljanju konstruktivnih kritik, organiziranjem srečanj med javnostjo in lokalno oblastjo oziroma drugimi deležniki (vzpostavljane dialoga); z različnimi pobudami, organiziranjem neformalnih dogodkov, npr. strokovnih delavnic, sprehodov po mestu, tematskih periodičnih dogodkov (npr. čistilne akcije, akcije sajenja ipd.) z ustvarjanjem začasne rabe prostora, da bi opozorili na potrebo po trajnem urejanju; z organizacijo dogodkov v javnem prostoru; ipd. Pri tem je pomemben princip delovanja, da vsak član na svojem področju deluje s ciljem izboljšanja kakovosti življenja v mestu, društvo pa je skupina, kjer ljudje z različnimi znanji in zmožnostmi izmenjujejo mnenja in poglede in koordinirajo skupne akcije.

C.3.4 Katere so še druge civilne iniciative v vaši občini, ki se ukvarjajo oziroma izvajajo projekte povezane z urejanjem prostora in izboljšanjem kakovosti bivanja?

Vprašani niso navajali drugih skupin skupnostnega delovanja (kar kaže na nizko povezanost med njimi, op. a.).

C.3.5 Ali se kot civilna iniciativa povezujete z drugimi civilnimi iniciativami (katerimi?) oziroma s kom se povezujete pri izvajanju vaših projektov?

Vprašani so navajali da se ne povezujejo z drugimi podobnimi skupinami, sodelujejo pa s pristojnimi občinskimi službami in s strokovnimi organizacijami za podporo njihovih aktivnosti.

C.3.6 Kateri so vsi projekti, ki ste jih realizirali? Kratko jih opišite in navedite, kje v prostoru ste jih izvajali/jih izvajate?

V Kočevju so se participativni projekti izvajali v mestu: ureditev večje zelene površine ob reki Rinži, zasaditev dreves in grmičevja, nadomeščanje starih oglasnih tabel z lesenimi, oblikovanje lesenih izdelkov za Festival lesa (stol - štokrle, miza, skleda), ureditev okolice šol in knjižnice ter nekaterih poslovnih stavb v centru mesta. Nekaj projektov je vzpostavilo začasne spremembe v prostoru, npr. začasno zaprtje parkirišča in vzpostavitev nekdanjega osrednjega trga, urbani sprehodi po mestu (Jane's walk), projekt Vsi na ploščad leta 2016, izvedba prve Zelemenjave v Kočevju skupaj s Tržnico Kočevje. Participativno je bila izvedena tudi analiza dela obrežja reke Rinže z izvedbo dveh delavnic v času ETM v Tržnici Kočevje.

V Velenju so intervjuvanci kot participativno prakso navedli organizirani ogled izgradnje največjega logističnega centra "Lidl" v Arnovskem gozdu in ogled paviljona Expano "Vrata v Pomurje" ob Soboškem jezeru.

C.3.7 Kakšne aktivnosti oz. projekte načrtujete za prihodnje in kje?

Vprašani navajajo, da je dolgoročno načrtovanje aktivnosti oteženo, saj člani delo opravljajo prostovoljno in je njihova razpoložljivost na daljši rok nepredvidljiva. Načeloma želijo nadaljevati s svojimi aktivnostmi in jih razvijati v smeri še številčnejših konkretnih izboljšav prostora.

C.4 Članstvo in rekrutacija

C.4.1 Katere skupine prebivalcev se najpogosteje vključujejo v aktivnosti, ki jih kot civilna iniciativa izvajate (mlajši-starejši, delovno aktivni-neaktivni, samski ipd.)

Najpogosteje se vključujejo ljudje, ki jih moti zanemarljiva okolica in si želijo sprememb oz. večje urejenosti. To so običajno starejši občani, ljudje v pokoju, pa tudi delovno aktivni ljudje in brezposelni, redkeje mladi, slednji predvsem preko šolskih dejavnosti. Skupna značilnost aktivnih prebivalcev je višja stopnja njihove ozaveščenosti oz. višja prostorsko-okoljska senzibilnost.

C.4.2 Kako pridobivate nove aktivne člane?

Dober medij za pridobivanje novih članov je socialna mreža obstoječih članov, torej preko poznanstev, preko katerih se povabi nove posameznike. Na splošno pridobivanje novih članov ni enostavno – nemalokrat se pridružijo na podlagi začetnega interesa, ko vidijo delo in pobude civilne iniciative, vendar pogosto ne vztrajajo dolgo.

C.4.3 Ali pri pridobivanju novih aktivnih članov posvečate posebno pozornost mladim?

Mladi niso posebna ciljna skupina, med drugim tudi zato, ker ne čutijo potrebe po združevanju oz. delovanju v društvu.

C.5 Ekonomika delovanja in povezanost s gospodarstvom

C.5.1 Ali katere od vaših aktivnosti izvajate kot ekonomske dejavnosti, ki prinašajo prihodek?

Profitno naravnanih dejavnosti intervjuvanci niso navajali. Tudi delo je prostovoljno oz. je neplačano.

C.5.2 Kako pomembna je finančna podpora pri izvajanju vaših projektov? Kdo vam jo nudi?

Intervjuvanci se strinjajo, da podpora je pomembna, trenutno pa je ne nudi nihče. Odsotnost podpore jih odvrča od izvajanja bolj kompleksnih projektov. Želijo si je npr. s strani organizacij oz. končnih uporabnikov, za katere izvajajo dejavnosti oz. prostorske intervencije, dobrodošla bi bila tudi podpora podjetnikov oz. gospodarstva.

C.5.3 Na kakšen način lokalno gospodarstvo podpira in sodeluje pri izvajanju projektov, ki jih izvajajo civilne iniciative na temo povečanja kakovosti bivanja v lokalnem okolju?

Gospodarstvo po informacijah intervjuvancev ne nudi zelo aktivne podpore skupinam, ki prostovoljno delujejo na področju izboljšav urbanega prostora. Najraje izkažejo podporo z materiali, npr. darujejo odpadni material.

C.5.4 Navedite morebitne projekte, ki so stekli na podlagi dobrega sodelovanja med civilnimi iniciativami in lokalnim gospodarstvom.

V Kočevju so npr. izdelali parkovne klopi iz skladiščnih palet in s tem oživili opuščen park.

C.5.5 Na kakšen način bi lahko prišlo do večjih sinergij med lokalnim gospodarstvom, lokalnimi iniciativami in lokalno oblastjo pri uresničevanju razvojnih potencialov mesta?

Pomembna je predvsem vzpostavitev dialoga v pravem času. Sodelovanje bi bolje teklo, če bi lokalno gospodarstvo npr. idejno podprlo delo skupin skupnostnega delovanja oziroma ga tudi samo spodbudilo, nudilo prostor za izvajanje aktivnosti, prispevalo materialno in finančno podporo akcij, dogodkov, inštalacij. Pomagala bi tudi podpora pri izvedbi javnih dogodkov (npr. s prigrizki, napitki ipd.)

C.6 Monitoring delovanja

C.6.1 Ali spremljate zadovoljstvo prebivalcev z aktivnostmi, ki jih izvajate, in če, na kakšen način?

Intervjuvanci navajajo, da odzive spremljajo na samem dogodku (kakšna debata se razvije, koliko časa se ljudje zadržijo po zaključku uradnega dela dogodka, opazovanje drugih odzivov), po dogodku pa preko uporabe elektronske pošte.

C.6.2 Kako so vaše aktivnosti/ rezultati "sprejeti" s strani lokalnega prebivalstva?

Anketiranci navajajo, da so rezultati praviloma sprejeti dobro, deležni pa so tudi kritik.

C.7 Ovire in potrebna podpora

C.7.1 S kakšnimi ovirami se srečujete pri izvajanju svojih aktivnosti?

Največje ovire, ki jo navajajo intervjuvanci, so mlačnost in neodzivnost odločevalcev, nezainteresiranost javnosti, pomanjkanje časa oz. veliko porabljenega neplačanega časa, zahtevnost priprave konkretnih projektov, pa tudi težave pri animiranju občanov k obisku in sodelovanju na participativnih delavnicah. Pojavljajo se tudi generacijske ovire - starostna struktura članov viša, mlajši pa ne vidijo smisla in ne čutijo potrebe po tovrstnem združevanju, skupnemu delu in druženju. Ovira pri doseganju ciljev je tudi, da društva nimajo neposrednega vpliva na odločanje pri urejanju lokalnega prostora.)

C.7.2 Podrobno opredelite, kakšno podporo kot civilna iniciativa potrebujete, da boste svoje aktivnosti nemoteno izvajali tudi dolgoročno?

Civilne iniciative si najbolj želijo razumevanja in podpore (finančne in moralne) občinskih služb, pa tudi podpore javnosti in predvsem v smislu, da bi bili prepoznani kot strokovno usposobljeni in zmožni organizacije dogodkov, kandidiranja s projekti ipd. Potrebna sta tudi finančna in kadrovska podpora – predvsem s sodelovanjem strokovnih, mladih, odprtih ljudi, ki bi želeli ostati v kraju in vztrajati pri dejavnostih, ki bi prispevale k razvoju prostora. Anketiranci ugotavljajo, da je stanje v družbi nenaklonjeno dodatnim društvenim aktivnostim, ena od intervjuvank ugiha, da bi morda bili bolj motivirani, če bi bili za sodelovanje lahko plačani. Nujno je tudi doseči, da so rezultat aktivnosti, ki jih izvajajo, vidni oz. vplivajo na izboljšave v prostoru, za kar je večinoma potrebna podpora občinskih služb.

C.7.3 Kaj je potrebno spremeniti na strani občine/lokalne oblasti in kaj na strani civilnih iniciativ, da bi bili realizirani projekti še pogostejši in uspešnejši?

Potrebne spremembe, ki so jih vprašani navajali na strani občine, so odzivnost in vključevanje predstavnikov občinske uprave v aktivnosti, ki jih izvajajo skupine skupnostnega delovanja. Na strani civilnih iniciativ pa večja strokovna podkovanost, bolj sistematično in aktivno pridobivanje članov, tehtno argumentiranje in zmožnost priprave zahtevnejših projektov oz. premik od kratkoročnih projektov, ki mesto krasijo k bolj vsebinskim spremembam, ki bodo pozitivno vplivale na funkcioniranje mesta in kvaliteto življenja občanov.

8.3 RAZVOJNE VIZIJE IN POTENCIALI, KOT JIH VIDIJO LOKALNI AKTERJI (SKUPNE TEMATIKE IN PRIMERJAVA MED NJIMI)

Predstavniki občinske uprave razvojne potenciale mest vidijo predvsem v ohranjenem okolju in naravi, infrastrukturni opremljenosti, obstoječih gospodarskih dejavnostih in pogojih za razvoj turizma (npr. kulturna dediščina), pa tudi v dejstvu, da so mesta majhna (obvladljiva velikost oz. humano merilo) in da ležijo v relativni bližini državne meje (čezmejna povezanost oz. priložnosti). Podobno tudi mladi menijo, da je potencial njihovih mest predvsem v razvoju gospodarskih dejavnosti (poudarjajo turizem), pa tudi v razvoju kulturnih, izobraževalnih in športnih vsebin. Mladi so pogosteje omenjali tudi tehnološki razvoj (npr. na internetu temelječi procesi, tehnologije za izkoriščanje obnovljivih virov energije) kot potencial, ki bo vplival na prihodnost mest. Specifični tematiki, ki so ju mladi večkrat omenili kot razvojni potencial mest, so tudi lokalna proizvodnja in pomen kvalitetno urejenega javnega prostora, ki povezuje mesto in okoliško naravo. Javni prostori kot pomemben razvojni potencial mesta vidijo tudi predstavniki skupin skupnostnega delovanja, predvsem v funkciji zelene prihodnosti mest vključno s spreminjanjem mobilnostnih načinov v bolj trajnostne oblike (javni prostori kot podpora peš in kolesarskemu prometu).

Samoocena vloge, ki jo imajo intervjuvani deležniki pri izkoriščanju oz. udejanjanju prostorskih potencialov, je pri predstavnikih občin in skupin skupnostnega delovanja pričakovano visoka. Slednji svojo vlogo vidijo predvsem v smislu vzpostavljanja in moderiranja procesov in stikov med prebivalci in predstavniki lokalne oblasti s ciljem, da bi se čimveč prebivalcev vključilo in svojimi znanji in aktivnostmi pripomoglo k izboljšavam v prostoru, hkrati pa tudi, da bi se občinska uprava zavedala potenciala, ki ga načrtovano in sistematično sodelovanje s prebivalci predstavlja. Presenetljivo pa večina vprašanih mladi zavzema pasivno pozicijo oz. so mnenja, da v prihodnjem razvoju svojega mesta nimajo vloge, če pa jo vseeno opredelijo, jo umeščajo v kontekst konvencionalnih oblik (npr. udeležba na lokalnih volitvah, strokovno delovanje na delovnem mestu). Po drugi strani pa večina meni, da imajo ideje in primerno znanje, da bi se lahko aktivno vključevali. Razkorak med željo po sodelovanju mladih v procesih urbanega razvoja in možnostih za tako vključevanje, kot jih vidijo sami, kaže na potrebo po razvoju politik oz. mehanizmov za vključevanje mladih v prostorsko načrtovalske procese.

Iz odgovorov se jasno kaže tudi potreba po izboljšanju in uvajanju novih oblik sodelovanja med lokalnimi službami za prostorski razvoj in prebivalci. Občine participacijo v veliki meri še vedno interpretirajo skozi utečene oz. zakonsko predpisane oblike (npr. obvezno vključevanje javnosti v postopku sprejemanja prostorskih aktov), ne pa tudi druge, t.j. mehke oblike, ki niso zakonsko predpisane, a so zaželenje in potrebne v luči izkoriščanja razvojne kapacitete, ki jo predstavljajo prebivalci. Zavedanje, da so prebivalci poleg opazovalcev oz. poročevalcev o potrebnih popravilih na javni gospodarski infrastrukturi (najpogostejša oblika portalov pobud prebivalcev na občinski ravni) lahko tudi enakovredni sogovorniki v razpravah in projektih urbanega mikro razvoja, v občinskih upravah ni zelo prisotno. Tako tudi ne preseneča dejstvo, da se inovativna orodja s tega področja (npr. participativni proračun) še ne uporabljajo v večjem obsegu oz. da iz jasnih strategij za vključevanje prebivalcev v prihodnje občine ne navajajo. Kljub temu pa je iz raziskave na strani občinskih uprav

zaznati prisotnost zavedanja, da so brez vključevanja potenciala, ki ga predstavljajo prebivalci s svojimi idejami in sposobnostmi, možnosti uspešnega prihodnjega razvoja mest majhne. Ugotovitev je pomembna tudi v luči dejstva, da so predstavniki civilnih iniciativ kot najbolj pomembno podporo, ki jo želijo in potrebujejo v prihodnje, večje razumevanje, odprtost in pobuda za njihove pobude na strani občinskih služb. Po drugi strani pregled aktivnosti obstoječih skupin skupnostnega delovanja v testnih občinah kaže, da kljub odsotnosti večje podpore že izvajajo različne aktivnosti s področja prostorskega urejanja. Največ aktivnosti se odvija v sferi izboljševanja (urejenosti) urbanega prostora, predvsem tam, kjer so izboljšave mogoče z manjšimi posegi, ter na področjih ozaveščanja in izobraževanja o prostorski problematiki, medtem ko bolj strateško naravnanih aktivnosti tovrstne skupine v analiziranih primerih ne izvajajo. To pa ne pomeni, da takim skupinam primanjkuje idej za prihodnje, odgovori kažejo ravno nasprotno.

Sodelovanje z gospodarstvom občine ocenjujejo kot dobro in navajajo različne oblike sodelovanja oz. podpore gospodarstvu, npr. opremljanje poslovnih con, podpora novim podjetnikom s poravnavanjem prispevkov v prvem letu, podpora podjetniškim inkubatorjem, zmanjševanjem komunalnega prispevka za novogradnje, nižjimi najemnini za razvoj določenih dejavnosti v prostorih v lasti občine (npr. stara mestna jedra), prodajo zemljišč po ugodnih cenah, s pomočjo pri urejanju dokumentov ipd., pa tudi z vključevanjem v strateško načrtovanje prostorskega nadzora. Pobude v povezavi z investicijskimi načrti na podjetja prihajajo predvsem s strani srednje velikih in malih podjetij oz. obrtnikov. Občine se praviloma pozitivno odzivajo na take pobude, če so skladne s prostorskimi akti občine oz. je akte skladno s strokovno presojo možno prilagoditi tako, da je pobude mogoče uresničiti. Občine uporabljajo tudi orodja za spodbudo novim naložbenikom, predvsem v obliki pomoči pri izrabi državnih pomoči za te namene, opremljanjem stavbnih zemljišč v poslovnih conah ter prilagajanjem višine komunalnih prispevkov in cen zemljišč. Hkrati so lahko glasnik interesov investitorjem v pogovorih s tretjo stranjo (npr. zavzemaje za boljše povezave v pogovorih z državo).

Po drugi strani pa imajo občine omejen vpogled na to, kako podjetja načrtujejo svoj družbeni vpliv, čeprav ga na načelni ravni ocenjujejo kot pomembnega. Iz odgovorov predstavnikov civilnih iniciativ izhaja, da je gospodarstvo v tem pogledu precej neaktivno oz. je njegov družbeni vpliv omejen na utečene delovne procese (npr. donacija odpadnega materiala civilni iniciativi), dodatnih orodij za podporo delovanja skupin skupnostnega delovanja pa v praksi ni. So pa predstavniki skupin skupnostnega delovanja navajali, da bi bil tak dialog oz. sodelovanje med njimi in gospodarstvom v različnih oblikah dobrodošlo (npr. podpora s strani gospodarstva v finančni obliki, z nudenjem prostorov ipd.; ali v obratni smeri npr. prispevek s strani skupin skupnostnega delovanja k izboljšanju urejenosti okolice gospodarskega objekta ipd.).

8.4 METODOLOŠKA PREVERITEV PARTICIPATIVNEGA PRISTOPA K PREPOZNAVANJU RAZVOJNIH POTENCIALOV MEST

V metodološkem smislu raziskava kaže, da je pri zajemu podatkov pomembno vprašanja prilagoditi specifikam ciljne skupine, ki jo naslavlja. Hkrati pa vsaj v določeni meri vzpostaviti primerljivost oz. povezljivost obravnavanih tem, da je omogočeno ugotavljanje stopnje (ne)soglasja med skupinami. Pomembno bi bilo tudi razvijati IKT podporo za izvajanje tovrstnega participativnega pristopa na enem mestu z namenom, da se investiranje v tehnično podporo ne podvaja oz. multiplicira. Spletni portal participiraj.uirs.si se je izkazal za uporabno platformo, ki pa ji je v prihodnje smiselno dodajati nove funkcionalnosti, da zajem podatkov ne bo mogoč le v besedni obliki, ampak tudi skozi druge komunikacijske kanale, npr.:

- možnost direktnega vnašanja geo-referenciranih podatkov direktno s strani intervjuvanca (npr. prikaz lokacij, mapiranje projektov in akterjev ipd. na karti),
- vpeljava drugih, nebesednih kanalov izražanja, za nagovarjanje posebnih ciljnih skupin, ki jim besedno izražanje ni blizu (npr. uporaba fotografije, uporaba emodžijev ipd.).

Raziskava tudi kaže na pomen stalne in kvalitetne komunikacije med deležniki urbanega razvoja, zato bi bilo smiselno portal razviti v smeri foruma za izmenjavo mnenj oz. spletnega prostora za moderirano komunikacijo. Pri uporabi participativnega modela je pomembno tudi vprašanje zagotavljanja t.i. varnega prostora, to je pogojev, v katerih se sodelujoči počutijo dovolj varne, da o svojih pogledih spregovorijo odkrito in brez samocenzure. Raziskava je pokazala, da je bilo zagotavljanje anonimnosti odgovorov pomemben predpogoj za sodelovanje. To po eni strani pomeni, da je vzpostavljanju takih pogojev v participativnih procesih potrebno posvečati potrebno pozornost, na dolgi rok pa poudarjeno razvijati kulturo dialoga tudi na področju določanja prostorskih razvojnih vizij, v kateri bodo različna, tudi nasprotujoča si stališča dobrodošla in vrednotena skozi argumentirano razpravo. Uspešnost takega procesa si je težko predstavljati brez kvalitetnega neodvisnega moderiranja.

8.5 SOCIALNI KAPITAL SLOVENSКИH MEST IN OBČIN

Številni mednarodni formalni in neformalni dokumenti poudarjajo **pomen zagotavljanja udeležbe javnosti v postopkih odločanja** o zadevah, ki se tičejo načrtovanja in urejanja prostora (npr. Aarhuška konvencija – UNECE, 1998; Nova urbana agenda – United Nations, 2017; UrbanReinventors, 2011). Predvsem v zahodnem svetu se pojavljajo vedno bolj organizirana civilno-družbena gibanja, ki zahtevajo t.i. »pravico do mesta«, ki jo je že leta 1968 opredelil francoski filozof in sociolog Lefebvre v kontekstu zatona klasičnega industrijskega mesta. Ideja, da je potrebno urbani prostor spet dosegati kot **soustvarjeni prostor**, ki je rezultat **sodelovanja družbenih akterjev**, je vse bolj prisotna tudi v slovenskem prostoru tako na deklarativni ravni (npr. MOP, 2016) kot v bolj praktičnih oblikah (npr. Mreža za prostor, spletni vir; Humana mesta, spletni vir).

Tabela 8.2: Socialni potencial slovenskih mest in občin

RAZVOJNI DEJAVNIKI ZA DRUŽBENO PODROČJE	PRIMERJALNE PREDNOSTI SLOVENSКИH MEST Ključna področja vlaganja v mestih in mestnih območjih
PREBIVALSTVO	Trend staranja prebivalstva je za Slovenijo zelo značilen, zato je pomembno, da starejša populacija (p)ostaja aktivna in se dejavno vključuje tudi pri vprašanih urbanega razvoja. Reševanje neugodnih demografskih trendov mora vključevati tudi razmislek o priseljevanju in posledično medkulturni (ne)strpnosti. Hkrati je za prihodnjo vitalnost mest potrebno dosegati večji delež mladih, kar lahko izboljša demografsko sliko v prihodnosti, več mladih pa predstavlja tudi potencial za srednjeročno formiranje novih lokalnih vodij s svežimi, nekonvencionalnimi pogledi na razvojne priložnosti. • Spodbujanje programov za preprečevanje odseljevanja mladih • Urejanje mest prijaznih mladim družinam (dostopna stanovanja, cenovno in fizično dostopni vzgojno-izobraževalni zavodi, varen in kvaliteten javni prostor) • Vzpostavljanje pogojev za udeležbo starejše populacije v pomembnih prostorsko- in družbeno-razvojnih aktivnostih • Prilagajanje mestnega okolja potrebam starejše populacije • Spodbujanje programov medkulturnega dialoga

IZOBRAZBA	Bolj izobraženo lokalno prebivalstvo pomeni več lokalno prisotnega znanja, ki lahko prispeva k razvoju lokalnega prostora. Pritegnitev visoko izobražene delovne sile v mesto je tudi neposreden ekonomski interes mesta. Da bo mesto privlačno za izobražen kader, mora poleg primernih delovnih pogojev zagotavljati tudi prostorske pogoje za visoko kvaliteto bivanja. • Vzpostavljanje lokalnih pogojev za vseživljenjsko in medgeneracijsko učenje (lokalna dostopnost) • Povezovanje izobraževalnih programov z drugimi družbenimi sistemi (gospodarstvo, socialno skrbstvo, ipd.) • Razvoj in izvajanje izobraževanj za aktivno državljanstvo na področju urejanja prostora • Razvoj in izvajanje specifičnih programov za vključevanje mladih v urbanistično načrtovanje in urbani razvoj (npr. nadgradnja vsebin šolskega kurikulumu za opolnomočenje mladih, podporni mehanizmi za delovanje samoorganiziranih mladinskih skupin na področju urejanja prostora, urbanistični natečaji za mlade) • Razvoj in izvajanje programov socio-ekonomske inkluzije • Ohranjanje kvalitete bivanja v urbanih območjih (neprenatrpanost, čisto okolje, opremljenost z oskrbnimi in servisnimi dejavnostmi, dostopnost narave ipd.)
KULTURA	Prostorska aglomeracija kulturnih ustanov ustvarja večji ekonomski potencial mestne kulturne dejavnosti, sinergijske učinke se lahko dosega s pravilnim prostorskim umeščanjem kulturnih ustanov. Kulturna ponudba pomembno prispeva h kvaliteti urbanega bivanja. • Umeščanje kulturnih ustanov v skupna območja, tako da prihaja do medsebojnega oplajanja (npr. t.i. kulturna četrt mesta) • Varovalno-razvojni pristop h kulturni dediščini • Uvajanje programov za multikulturni preplet • Ukrepi za profiliranje tržne znamke mesta skozi kulturne vsebine • Izkoriščanje potenciala degradiranih območij za razvoj kulturnih dejavnosti (npr. območja propadle industrije) • Spodbujanje ljubitelske kulture z multiplikativnimi socialnimi učinki (medgeneracijsko povezovanje, spodbujanje medkulturne strpnosti), predvsem v primestnih in obmestnih območjih
ZDRAVJE	Zagotavljanje prostorskih pogojev za zdrav življenjski slog (npr. dobra dostopnost do narave, lokalno dostopni dnevni servisi v peš dostopnosti od domov, javni prostori kot podpora nemotorizirani mobilnosti) pomembno prispeva k zdravstvenemu stanju prebivalcev. Pomembno vlogo pri tem igra javni odprt prostor, ki (ne) omogoča fizične aktivnosti, hkrati pa (ne) deluje družbeno povezovalno. Pomembno vlogo igra tudi lokalna dostopnost osnovnih zdravstvenih storitev. • Prostorsko urejanje in umeščanje dejavnosti, ki omogočata izvajanje dnevni rutin v lokalnem prostoru v peš dostopnosti od domov, brez potrebe po uporabi osebnega motornega prometa. Tako podporno okolje je pomembno za zagotavljanje ravnovesja med službenim in zasebnim življenjem (lokalno dostopna dnevna oskrba, lokalno dostopni vzgojno-izobraževalne dejavnosti, kvaliteten javni prostor) • Umeščanje dejavnosti, ki obremenjujejo zdravje, izven območij poselitve oz. njihovo oddeljevanje z zelenimi pasovi

PODPORNO OKOLJE ZA SOCIALNE INTERAKCIJE	Sodelovanje je osnova skupnostnega delovanja na področju prostorskega razvoja. Koncentracija prebivalcev pomeni večji potencial, da pride do socialnih interakcij in inovacij, suburbanizacijski procesi pa ta potencial zmanjšujejo. Hkrati so visoke koncentracije prebivalstva lahko ovira za vzpostavljanje trdne lokalne skupnosti in vodijo v odtujenost. Ustvarjanje osnovnih pogojev za izvajanje aktivnosti skupin skupnostnega delovanja (SSD) je vezano tudi na številna druga področja. • Zagotavljanje stabilnih pogojev za delovanje SSD (prostorskih, upravnih, finančnih - vključno z mehanizmom participativnega proračuna) • Vzpostavljanje mehanizmov mreženja in izmenjave dobrih praks SSD • Spodbujanje in ustvarjanje pogojev za socialne interakcije med različnimi socio-ekonomskimi skupinami (npr. socialno mešana območja skozi raznoliko ponudbo stanovanj, multikulturni preplet ipd.) • Vlaganje v kvalitetne ureditve javnega prostora, ki favorizirajo nemotorizirane uporabnike in so vzpostavljene v sodelovanju oz. na podlagi idej lokalnega prebivalstva • Preverjanje prostorskih zasnov mest iz vidika smotrnega trošenja časa za vsakodnevne obveznosti oz. rutine – lokalna dostopnost družbenih, trgovskih in servisnih dejavnosti
AKTIVNOSTI LOKALNE SKUPNOSTI IN ORGANOV LOKALNE SAMOUPRAVE	Sodelovanje prebivalcev pri odločitvah lokalnega pomena je večje, če so organizacijske oblike lokalne samouprave na nižjih ravneh opolnomočene. Upravna delitev slovenskih občin oz. mestnega prostora na podenote je primerna (krajevne skupnosti, četrtne skupnosti, sveti sosesk, sosedstva ipd.), nezadostna pa je njihova opolnomočenost. • Prenos odločevalske moči na nižje ravni odločanja (krajevne skupnosti, četrtne skupnosti, sveti sosesk) • Ozaveščanje prebivalcev o pomembnosti njihovega aktivnega vključevanja v razprave o prihodnjem razvoju • Izobraževanje in razvoj veščin prebivalcev oz. izvoljenih predstavnikov za skupnostno delovanje (npr. osnovna znanja o urejanju prostora kot del splošne izobrazbe, komunikacijske sposobnosti, vodenje in organizacija procesov) • Vzpostavljanje stalne in aktivne dvosmerne komunikacije med lokalno oblastjo in prebivalci skozi vzpostavljanje participativnih praks • Izobraževanje strokovnih upravnih delavcev za participativno delovanje

Analiza potencialov, ki jih predstavlja participativni pristop k načrtovanju in urejanju slovenskih mest (na primeru testnih primerov) kaže, da je lokalna skupnost aktivna v samoorganiziranih skupinah (številna društva), vendar pa majhen delež le teh deluje neposredno na področju urejanja oz. prostorskega razvoja mest (identificirano majhno število skupin skupnostnega delovanja na področju urejanja prostora), s čimer socialni kapital pri razvoju prostora ni optimalno izkoriščen. Podrobnejša analiza je pokazala, da so razlogi za tako stanje med drugim:

- Odsotnost sistemske podpore za delovanje skupin skupnostnega delovanja (odvisnost od vsakokratne lokalne oblasti, ali bo podprla delovanje takih skupin ali ne, odsotnost stabilne finančne podpore za delovanje ipd.), zaradi česar je delovanje SSD praviloma nesistematično in kratkoročno;
- Fragmentirano oz. nepovezano delovanje obstoječih SSD, nizki sinergijski učinki, slaba prepoznavnost njihovega delovanja in dosežkov v širši lokalni skupnosti;
- Splošna nizka raven znanje o procesih prostorskega načrtovanja in urejanja med prebivalci vključno s poznavanjem možnosti za aktivno vključevanje v te procese.

Hkrati je analiza jasno pokazala, da testne ciljne skupine (mladi, skupine skupnostnega delovanja) imajo kapacitete (razvojne ideje, zmožnost in pripravljenost za sodelovanje) za aktivnejše vključevanje v razvojne pobude in aktivnosti mest.

Za optimalen prihodnji razvoj slovenskih mest je pomembno **prepoznati socialni kapital**, ki ga predstavljajo prebivalci s svojimi znanji, idejami, izkušnjami in še posebno podrobnim poznavanjem lokalnega prostora. Potrebno je **vzpostaviti sinergije** med formalnimi postopki odločanja o mestnem razvoju in neformalnimi oblikami delovanja prebivalcev, ki v mestih že potekajo oz. bi ob primerni spodbudi lahko potekale. Z vključevanjem in povezovanjem širokega kroga deležnikov je možno **dosegati skupne razvojne vizije** oz. presegati parcialne cilje posameznih deležnikov, s tem pa hitreje dosežati razvojne preboje. Za uspešnost takega pristopa je pomembno, da se širok krog deležnikov ne zgolj formalno »vključuje« v načrtovalske postopke, ampak se njihova mnenja v čimvečji meri dejansko integrira v procese vse do izvedbe. Posebno pomembna ciljna skupina so **mladi**, ki bodo mestni prostor uporabljali najdlje v prihodnost - kot je pokazala raziskava, so pri vprašanih prostorskega razvoja pogosto v vlogi šibke družbene skupine, čeprav so sposobni razmišljanja izven ustaljenih okvirov. Druga izstopajoča ciljna skupina so **skupine skupnostnega delovanja** kot samoorganizirane skupine prebivalcev, ki si samoiniciativno prizadevajo za izboljšave mestnega prostora in bi ob dodatni sistemski podpori lahko pomembneje prispevale k urbanemu razvoju.

9 PREGLED CELOVITOSTI SISTEMA UKREPOV URBANEGA RAZVOJA: EKONOMSKA, PROSTORSKO-OKOLJSKA NAČELA IN SOCIALNI PROSTOR KOT MEDSEBOJNA SOODVISNOST DRUŽBENE DINAMIKE

9.1 MODEL CELOVITEGA PRISTOP K URBANEMU RAZVOJU – MODEL MEPOS+P

V izhodišču postavljena teza, da je za celovitost ukrepov urbanega razvoja potrebno hkrati nasloviti tri temeljna področja (ekonomsko, okoljsko-prostorsko in socialno), je bila v predhodnih poglavjih obravnavana ločeno po posameznih področjih z namenom preveritve kazalnikov, ki relevantno prikazujejo stanje v prostoru za posamezno področje. V tem procesu se je pričakovano izkazovalo, da je delitev na tri osnovna področja uporabna na sistemski ravni kot pomagalo, ki kompleksnost urbanega prostora sistematizira v obvladljive posamične kategorije.

S takim pristopom je bilo mogoče identificirati osnovne dejavnike, ki opredeljujejo posamezno področje, in njihove kazalnike, ki bolj ali manj smiselno orisujejo stanje za posamezni dejavnik. Pristop se je izkazal za primerne, saj kazalniki lahko ponudijo podroben vpogled na stanje in trende prihodnjega razvoja na izbranem področju obravnave.

Predstavljeni področni kazalniki, ki so večinoma dostopni v obstoječih statističnih in drugih podatkovnih bazah, so potrebna, ne pa tudi zadostna osnova za celovito določanje potrebnih ukrepov za spodbujanje urbanega razvoja. Ukrepi, četudi lahko neposredno izhajajo iz področno specifičnih in relevantnih kazalnikov, morajo hkrati upoštevati implikacije na drugih, povezanih področjih urbanega prostora. Tako je predlagane ukrepe, ki so potrebni npr. glede na ekonomske kazalnike, potrebno hkrati preverjati oz. uravnotežiti z vidiki z prostorsko-okoljskega in socialnega področja - če npr. ekonomski kazalniki nakazujejo potrebo po izboljšanju pogojev za prihod novih naložbenikov, je smiselno sprejeti ukrep, ki bo hkrati naslavljal oz. izboljševal stanje drugih povezanih kazalnikov (npr. problematiko opuščanih oz. degradiranih urbaniziranih območij). Podobne povezave veljajo med vsemi tremi področji – ukrep, ki se prvenstveno navezuje na posamezno področje, ima verjetne implikacije tudi na drugih področjih.

Kazalnike, ki so bili preverjani skozi raziskavo »Potenciali mest«, smo v tem zaključnem koraku povezali v celovit model (Model MEPOS+P: Model celovitega pristopa k urbanemu razvoju - ekonomski, okoljski, prostorski in socialni vidik). Model v izhodišču razmišljanj o potrebnih ukrepih urbanega razvoja služi kot opomnik oz. navaja nabor t.i. področnih kazalnikov, ki so se skozi raziskavo pokazali kot relevantni za posamezno področje obravnave. To pomeni, da so kazalniki razvrščeni v tri osnovna področja: področne kazalnike ekonomije, področne kazalnike okolja in prostora ter področne družbene kazalnike.

Zaradi celovitosti obravnave je seznam kazalnikov razmeroma obsežen. V praksi ni realno pričakovati, da se za posamezno mesto za namene sprejemanja urbano-razvojnih ukrepov spremlja vse kazalnike. Skladno s posameznemu mestu lastno vizijo prostora (tabela 9.1 prikazuje nekaj primerov možnih razvojnih vizij), se iz celotnega nabora kazalnikov izbere tiste, ki najbolj lahko posnamejo obstoječe stanje oz. spremljajo trende in gibanja, ki so za aktualno vizijo relevantni. Posamezne razvojne vizije zahtevajo poudarjeno obravnavo določenih dejavnikov in posledično različne izbore kazalnikov. Tako npr. razvojna vizija »zdravo mesto« izbrane kazalnike prvenstveno zajema s področij »družba« in »okolje in prostor«, razvojna vizija »ekonomsko propulzivno mesto« npr. iz področja »gospodarstvo«, razvojna vizija »odporno mesto« pa npr. s področij »okolje in prostor« in »gospodarstvo«.

Tabela 9.1: Odločitev o viziji, razvoju mesta.

Razvojni KONCEPT	Značilnosti	Utemeljitelji/Viri
ZELENO MESTO	1. ENERGETSKA UČINKOVITOST 2. UPORABA OBNOVLJIVIH VIROV ENERGIJE 3. ZELENE REŠITVE 4. ZGOŠČENA POSELITEV Z MEŠANO RABO IN SOCIALNO STRUKTURO 5. ZELENA RAST 6. NAČELO SOCIALNE PRAVIČNOSTI	Dekay in O'Brien 2001, Lehmann 2010
ZDRAVO MESTO	1. FIZIČNO OKOLJE, KI ZAGOTAVLJA MEDSEBOJNO SODELOVANJE PRI ŽIVLJENJSKIH OPRAVILIH 2. SOCIALNO OKOLJE, KI ZAGOTAVLJA MEDSEBOJNO SODELOVANJE PRI RAZVIJANJU MAKSIMALNEGA OSEBNEGA POTENCIALA	Duhl 1986, Corburn 2009
EKONOMSKO PROPULZIVNO MESTO	1. ZAGOTAVLJANJE POGOJEV ZA RAZVOJ POMEMBNIH EKONOMSKIH AKTERJEV 2. SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA IN INOVACIJ 3. ZAGOTAVLJANJE ZAPOSLOTITVENIH MOŽNOSTI 4. PROMOVIRANJE VSEŽIVLJENSKEGA UČENJA ZA FLEKSIBILNO IN PRILAGODLJIVO DELOVNO SILO	Parkinson et al 2004, Kulenovic in Cech 2015
VKLJUČUJOČE MESTO	1. PROSTORSKA VKLJUČENOST PREBIVALCEV Z ZAGOTAVLJANJEM DOSTOPNIH STANOVANJ, SERVISOV IN OSNOVNIH ŽIVLJENJSKIH POTREBŠČIN 2. SOCIALNA VKLJUČENOST PREBIVALCEV Z ZAGOTAVLJANJEM ENAKIH PRAVIC IN DOSTOPA DO SOODLOČANJA ZA VSE 3. EKONOMSKA VKLJUČENOST PREBIVALCEV Z ZAGOTAVLJANJEM DELOVNIH MEST IN PRAVIČNO DISTRIBUCIJO REZULTATOV EKONOMSKE RASTI 4. VZPOSTAVLJENI MEHANIZMI SOODLOČANJA PRI NAČRTOVANJU IN UPRAVLJANJU MESTNEGA PROSTORA	Gerometta et al 2005, Hambleton 2014
EKOLOŠKO MESTO	1. SLEDENJE PRINCIPIOM ŽIVLJENJA ZNOTRAJ ZMOŽNOSTI OKOLJA 2. ŠTEVILO PREBIVALCEV IN OBSEG USTVARJENIH DANOSTI GLEDE NA NOSILNOST MESTNE BIOREGIJE 3. SPODBUJANJE ŽIVLJENJSKIH STILOV V SOZVOČJU Z NARAVO 4. PRIZADEVANJA ZA CO₂ NEVTRALNOST 5. UPORABA OBNOVLJIVIH VIROV ENERGIJE 6. USKLAJENO NAČRTOVANJE MESTNEGA TLRISA IN TRANSPORTNEGA SISTEMA 7. VAROVANJE VIROV 8. RECIKLAŽA ODPADKOV IN ODPADNIH VOD 9. ZELENE STREHE 10. PRENOVA DEGRADIRANIH OBMOČIJ 11. LOKALNO URBANO KMETIJSTVO 12. KVALITETNA IN DOSTOPNA STANOVANJA ZA VSE 13. DOBRE ZAPOSLOTITVENE MOŽNOSTI TUDI ZA DEPRIVILIGIRANE SKUPINE	Register 1973, Roseland 1997, Harvey 2011

NIZKOOGLJIČNO MESTO	1. ZMANJŠEVANJE OD ČLOVEKA USTVARJENEGA CO2 ODTISA 2. ZMANJŠANJE PORABE ENERGIJE 3. UPORABA ČISTIH TEHNOLOGIJ, KI TEMELJIJO NA OBNOVLJIVIH VIRIH ENERGIJE 4. PROMOCIJA SKROMNOSTI OZ. EKONOMIČNE PORABE 5. ŽIVLJENJE V SKLADU Z NARAVO	Liu et al. 2009, DTI 2003, GERF 2008
PAMETNO MESTO	1. VLAGANJA V ČLOVEŠKI IN SOCIALNI KAPITAL OB HKRATNEM VLAGANJU V TRANSPORTNO IN TELEKOMUNIKACIJSKO INFRASTRUKTURO 2. VZDRŽEN EKONOMSKI RAZVOJ 3. VISOKA KAKOVOST BIVANJA 4. PREUDARNO UPRAVLJANJE Z NARAVNIMI VIRI 5. SPODBUJANJE SODELOVANJA IN INOVACIJ SKOZI NAPREDNO IKT 6. Z UPORABO IKT OPOLNOMOČENJE PREBIVALCEV ZA VPLIV PRI SPREJEMANJU RAZVOJNIH POLITIK	Caragliu et al. 2011, Lee et al., 2013
MESTO ZNANJA	1. RAZVOJ NA ZNANJU TEMELJEČIH DEJAVNOSTI Z MAJHNIM OKOLJSKIM ODTISOM 2. FIZIČNI IN INSTITUCIONALNI PREPLET FUNKCIJ TEHNOLOŠKIH PARKOV Z DRUŽBENIMI IN STANOVANJSKIMI FUNKCIJAMI MESTA 3. SOCIALNI KAPITAL IN ZNANJE KOT VZVOD ZA IZBOLJŠANJE KOMPETITIVNOSTI MESTA IN REGIJE 4. MOČNA PARTNERSTVA MED JAVNIMI IN ZASEBNIMI DELEŽNIKI TER AKADEMskim SVETOM 5. VZPOSTAVLJENA OMREŽJA ZA PRENOS ZNANJ IN UČENJE	Arbonies in Moso 2002, Yigitcanlar in Loennqvist 2013, Valkering et al, 2012
ODPORNO MESTO	1. PRILAGODLJIVOST MESTNIH SISTEMOV NA NEPREDVIDENE OKOLJSKE/EKOLOŠKE DOGODKE 2. PRIPRAVLJENOST ZA ODZIVNOST NA NESREČE 3. SPOSOBNOST SOOČANJA Z EKONOMSKIMI ŠOKI 4. PRILAGODLJIVA MESTNA UPRAVA IN INŠTITUCIJE 5. ODPORNA URBANA STRUKTURA: KOMPAKTNA, ZGOŠČENA, Z MEŠANO RABO, RAZNOLIKA, IZKORIŠČA PASIVNO SONČNO ENERGIJO, ZELENA, USMERJENA V PRENOVO OZ. PONOVO RABO OBSTOJEČEGA	Holling 1973, Gunderson in Holling 2001, Leichenko, 2001

Stremeti je potrebno k temu, da nabor kazalnikov, ki jih določa posamezna razvojna vizija, izhaja iz vseh treh v MEPOS+P modelu opredeljenih področij, saj je s tem večja verjetnost, da bodo na kazalnikih temelječi ukrepi celoviti. Na podlagi spremljanja in interpretiranja vrednosti posameznih kazalnikov (ali hkratnega spremljanja in interpretiranja večjega števila kazalnikov) je mogoče informirano določiti urbano-razvojne ukrepe.

Sledi za uravnotežen urbani razvoj pomembna faza preliminarne preverjanja prostorskih učinkov predvidenih ukrepov. Za zagotavljanje na eni strani ustreznih pogojev izvajanja in na drugi strani primernih prostorskih učinkov posameznega ukrepa ali sklopa povezanih ukrepov, je potrebno preveriti prostorske implikacije ukrepa. Pri tem je uporabna metoda »raziskave z oblikovalsko intervencijo« (ang. Research by Design), ko se v konkretnem prostoru npr. z urbanistično preveritvijo simulira prostorske učinke, ki bi jih izvajanje ukrepa imelo. Na primer: vizija mesta je, da izkoristi svoj

potencial lege ob vozlišču prometne infrastrukture in postane regijsko najbolj privlačno mesto za logistična podjetja. Predlaga se sprejem ukrepa, ki bo logističnim podjetjem omogočil širitev njihovih dejavnosti na zanje najugodnejših lokacijah. Prostorska preveritev pokaže, na katerih konkretnih lokacijah je razvoj take dejavnosti sploh mogoč. Pri tem pa se npr. lahko tudi izkaže, da je večina teh lokacij hkrati enako primernih za razvoj drugih dejavnosti (npr. centralnih, oskrbnih ipd.). Posledično je potrebno prvotno načrtovani ukrep dopolniti oz. ustrezno korigirati.

Do korekcij prihaja tudi v fazi izvajanja sprejetih ukrepov oziroma preverjanja njihovih učinkov, ko je potrebno s povratno zanko preverjati utemeljenost prvotne izbire kazalnikov in izbiro po potrebi dopolniti ali spremeniti. Skozi ta proces se vzpostavljajo novi kazalniki, ki so lahko samonikli ali pa kombinacija prvotno izbranih področnih kazalnikov modela MEPOS+P. To hkrati pomeni, da model ni statičen, ampak se dinamično spreminja glede na potrebe razvoja konkretnega prostora. Primer uporabe dinamičnega modela MEPOS+P za tri naključno izbrane razvojne vizije (ekonomsko propulzivno mesto, zeleno mesto in vključujoče mesto) je na primeru namišljenega mesta »X« prikazano v nadaljevanju.

9.2 MEDSEBOJNA SOODVISNOST DEJAVNIKOV EKONOMSKEGA, OKOLJSKO-PROSTORSKEGA IN SOCIALNEGA PODROČJA

V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni soodvisni dejavniki za področje gospodarstva, področje okolja in prostora ter družbeno področje. Vsak posamezni dejavnik vsebuje vrsto kazalnikov, ki nadalje vodijo do ukrepov urbanega razvoja za vsak posamezni vidik s hkratno soodvisnostjo z ostalimi ukrepi.

Dejavniki za področje ekonomije so: produktivnost, podjetništvo, inovativni duh, trg dela, javne investicije, internacionalizacija in strukturna neravnovesja.

Dejavniki za področje okolje in prostor so: dostopnost, stanje okolja, delovna mobilnost, trajnostna raba prostora, zelene površine in biotska raznovrstnost ter kvaliteta bivanja.

Dejavniki za družbeno področje pa so: prebivalstvo, izobrazba, kultura, zdravje, podporno okolje za socialne interakcije ter aktivnosti lokalnih skupnosti in organov lokalne samouprave.

Kot je prikazano v tabeli 9.2, je posamezne dejavnike možno spremljati skozi več kazalnikov.

9.3 UKREPI URBANEGA RAZVOJA

Na posamezni dejavnik pa se vežejo tudi ukrepi urbanega razvoja. Model MEPOS+P navaja ukrepe, ki so bili identificirani kot še posebej relevantni za slovenska mesta. Čeprav so ukrepi vezani na posamezno področje obravnave oz. posamezen dejavnik, jih je potrebno interpretirati celovito in pred implementacijo preverjati njihove možne prostorske posledice v konkretnem prostoru tudi izven področja oz. dejavnika, ki ga naslavlja. V nadaljevanju so ukrepi zaradi preglednosti navedeni po področjih oz. dejavnikih, ki posamezno področje opredeljujejo (glej tabelo 9.2).

9.3.1 Področje ekonomije

Produktivnost

- Prostorsko umeščanje dejavnosti s ciljem zagotavljanja zelene rasti in krožnega gospodarstva za izboljšanje produktivnosti in dodane vrednosti podjetij;
- Zagotavljanje razvojnih možnosti obstoječim dejavnostim (npr. območja za širitve, razpoložljiva delovna sila);
- Izboljševanje povezav javnega transporta za izboljšanje dostopnosti do poslovnih območij;
- Izboljšanje javne gospodarske infrastrukture s ciljem dviga produktivnosti in izboljšanja konkurenčnosti podjetij.

Podjetništvo

- Pripravljena zemljišča za razvoj podjetniške iniciative;
- Zagotavljanje prostorskih pogojev za podjetniško naravnost in izkoriščanje inkubacijskega potenciala;
- Spodbujanje prožnega lokalnega gospodarstva s ciljem zagotavljanja večje odpornosti mesta;
- Spodbujanje prožnosti pri urejanju prostora glede na podjetniški potencial mesta;
- Podpora javnega sektorja zagonskim podjetjem.

Inovativni duh

- Zagotavljanje sistemskih in prostorskih možnosti za razvoj subjektov inovativnega okolja; Povezovanje ekonomskih in prostorskih mehanizmov za spodbujanje inovativnih aktivnosti v urbanem okolju (npr. razvoj kreativnih industrij);
- Povezovanje znanstvene in podjetniške sfere s ciljem doseganja dodanih vrednosti.

Trg dela

- Ustvarjanje pogojev za fleksibilen trg dela (stanovanjska, vzgojno-izobraževalna, prometna infrastruktura);
- Zagotavljanje kvalitetnega bivalnega okolja za razvoj konkurenčnega trga dela (npr. kvalitetna in cenovno dostopna stanovanja, dostopnost vzgojno-izobraževalnih servisov in druge podpirne javne infrastrukture);
- Prostorsko načrtovanje za ustvarjanje sinergij med poslovnimi subjekti s ciljem ustvarjanja delovnih mest;
- Povečanje privlačnosti lokalnega okolja za izobraženo delovno silo, posebno za mlade.

Javne investicije

- Določitev prioriteten območij za vlaganje javnih investicijskih sredstev;
- Razvoj državnih kapacitet za vodenje proaktivne politike usmerjanja razvojnih sredstev;
- Pridobivanje finančnih sredstev za pospeševanje kvalitativnega razvoja mesta;
- Sistemska in finančna podpora pripravi razvojnih projektov mesta za boljše črpanje evropskih razvojnih sredstev;
- Zagotavljanje pogojev za izvajanje projektov po mehanizmu javno-zasebnega partnerstva.

Internacionalizacija

- Razvoj logistične infrastrukture za izvozno usmerjena podjetja;
- Povezovanje domačih in tujih neposrednih investicij za intenzivnejši razvojni preboj;
- Zagotavljanje mednarodne mobilnosti delovne sile (prenos znanja);
- Zagotavljanje mednarodne konkurenčnosti delovnih pogojev za pritegnitev kvalitetne delovne sile (npr. atraktivno bivalno in delovno okolje).

Strukturna neravnovesja

- Spodbujati uravnotežen razvoj urbanega in ruralnega območja s ciljem razvojnega ravnovesja.

9.3.2 Področje okolja in prostora

Dostopnost

- Vzpostavitev monitoringa mobilnostnih vzorcev za razumevanje izvora in cilja poti;
- Zgoščevanje poselitve ob vozliščih zmogljivega javnega prometa;
- Razvoj alternativne in trajnostne mobilnosti;
- Omejevanje poselitve na območjih brez efektivnega javnega prometa.

Stanje okolja

- Ohranjanje naravnega okolja v urbanih območjih in njegove neposredne dostopnosti;
- Zmanjševanje negativnih okoljskih vplivov s smotrnim razporejanjem dejavnosti v prostoru;
- Doseganje okoljskih standardov z novimi pristopi celostnega načrtovanja urbanega prostora;
- Prilagajanje mest podnebnim spremembam (npr. poplave, toplotni otok);
- Povezovanje ukrepov na področju nizkoogljične družbe in urbanega razvoja;
- Zmanjševanje onesnaževanja urbanega okolja.

Delovna mobilnost

- Razvoj politik za zmanjševanje potreb po dnevni migraciji (združevanje lokacij bivanja in dela);
- Vzpodbijanje aktivne politike mobilnostnih načrtov za zmanjšanje negativnih vplivov dnevnih migracij.

Trajnostna raba prostora

- Omejevanje širjenja mestnih območij s kompaktnim urbanim načrtovanjem in prednostno prenovo degradiranih območij;
- Promocija post-potrošniškega urbanega življenjskega stila
- Prepoznavanje lokacij znotraj obstoječega mestnega prostora, primerne za razvoj, cenovno dostopnih, visoko kakovostnih stanovanj blizu storitev in objektov, hkrati pa zagotavlja socialno mešano strukturo po mestu;
- Zagotavljanje lokalne energetske samooskrbnosti.

Zelene površine in biotska raznovrstnost

- Zagotavljanje sposobnosti za lokalno pridelavo hrane v urbanem okolju;
- Vzpostavljanje povezanih mestnih zelenih sistemov kot nosilcev ekosistemskih storitev.

Kvaliteta bivanja

- Zviševanje prostorskih kvalitete za dvig privlačnosti prostora za bivanje in razvoj poslovnih dejavnosti (npr. turističnih);
- Spodbujanje mešanja rab s ciljem olajšanja sodelovanja in vzpostavljanja novih inovativnih partnerstev;
- Povečanje števila neprofitnih in namenskih stanovanj (npr. oskrbovanih) z izgradnjo novih in revitalizacijo obstoječih stanovanjskih enot;
- Vzpostavitev alternativnih oblik razvoja stanovanjskega fonda (npr. stanovanjske zadruge);
- Zagotavljanje kvalitete in dostopnosti javnih prostorov za vse za povečanje privlačnosti urbanega bivanja;
- Prioritetno celovito regeneriranje stanovanjskih sosesk večjih gostot;
- Nadgradnja urbanih zelenih sistemov in njihovih socialnih, ekoloških in ekonomskih vidikov;
- Spodbujanje trajnostnih mobilnostnih načinov (npr. kolesarjenje, hoja, elektromobilnost) s preoblikovanjem javnega prostora, promocijo in ozaveščanjem o njihovih prednostih;
- Omogočanje dostopnosti do neokrnjenega naravnega okolja v mestu ali njegovi neposredni bližini;
- Zagotavljanje in razporejanje družbene infrastrukture in oskrbnih storitev za vse.

9.3.3 Družbeno področje

Prebivalstvo

- Spodbujanje programov za preprečevanje odseljevanja mladih;
- Spodbujanje programov medkulturnega dialoga.

Izobrazba

- Vzpostavljane lokalnih pogojev za vseživljenjsko in medgeneracijsko učenje (lokalna dostopnost);
- Povezovanje izobraževalnih programov z drugimi družbenimi sistemi (gospodarstvo, socialno skrbstvo, ipd.);
- Razvoj programov za vključevanje mladih v urbanistično načrtovanje (npr. vsebine šolskega kurikulumu za opolnomočenje mladih, podporni mehanizmi za delovanje samoorganiziranih mladinskih skupin na področju urejanja prostora, urbanistični natečaji za mlade);
- Razvoj in izvajanje programov socialne inkluzije.

Kultura

- Uvajanje programov za multikulturni preplet;
- Varovalno-razvojni pristop h kulturni dediščini (varovanje in razvoj);
- Ukrepi za profiliranje tržne znamke mesta skozi kulturne vsebine.

Zdravje

- Zagotavljanje prostorskih pogojev za zdrav življenjski slog (npr. dobra dostopnost do narave, lokalno dostopni dnevni servisi, javni prostori kot podpora nemotorizirani mobilnosti).

Podporno okolje za socialne interakcije

- Ustvarjanje pogojev za aktivnosti skupin skupnostnega delovanja:
  - Več-letna stabilna finančna podpora (vključno z mehanizmom participativnega proračuna),
  - Vzpostavljane mehanizmov mreženja in skupnega delovanja ter izmenjave dobrih praks,
  - Vzpostavljane mehanizmov za privabljanje širše populacije k aktivnemu delovanju v skupnosti (npr. skozi promocijo aktivnosti skupin skupnostnega delovanja),
  - Zagotavljanje prostorov za delovanje.
  - Tehnična in procesna pomoč pri izvajanju aktivnosti
- Razvoj in podpora identitet posameznih skupnosti;
- Promocija dobrih praks skupnostnega delovanja;
- Spodbujanje in ustvarjanje pogojev za multikulturno sožitje.

Aktivnost lokalne skupnosti in organov lokalne samouprave

- Ozaveščanje prebivalcev o pomembnosti njihovega aktivnega vključevanja v razprave o prihodnjem razvoju;
- Prenos pooblastil na nižje ravni odločanja;
- Opolnomočenje prebivalcev oz. izvoljenih predstavnikov za skupnostno delovanje (npr. osnovna znanja o urejanju prostora, komunikacijske sposobnosti, vodenje in organizacija procesov);
- Vzpostavljane aktivne dvosmerne komunikacije skozi vzpostavljane orodij za participacijo;
- Izobraževanje strokovnih upravnih delavcev za participativno delovanje.

Tabela 9.2: Dejavniki in njihovi kazalniki za ekonomijo, okoljsko-prostorsko in družbeno področje s povezani ukrepi.

Model MEPOS+P: Celoviti pristop k urbanemu razvoju - ekonomski, okoljski, prostorski in socialni vidik

področje ekonomije	1	2	3	4	5	6	7
DEJAVNIKI	PRODUKTIVNOST	PODJETNIŠTVO	INOVATIVNI DUH	TRG DELA	JAVNE INVESTICIJE	INTERNACIONALIZACIJA	STRUKTURNA NERAVNOVESJA
KAZALNIKI	Regionalni BDP na prebivalca	Novo registrirana podjetja	Zaposleni v strokovni, znanstveni in tehnični dejavnosti	Registrirana stopnja brezposelnosti v občini v obdobju 2007-2016	Pridobljena javna sredstva v podjetjih	Sodelovanje v 6-8. Okvirnem programu EU	Indeks razvitosti občin 2016-2017
	Regionalni BDP na prebivalca na SI povprečje	Nesolventna podjetja	Zaposleni v kulturni, razvedrilni in rekreacijski dejavnosti	Registrirana stopnja brezposelnosti v občini v odnosu na SI v obdobju 2007-2016	Pridobljena EU razvojna sredstva v programskem obdobju 2007-2013 & 2014-2020	Prihodki podjetij na tujih trgih	
	Regionalni BDP na prebivalca na SI povprečje v obdobju 2008-2016	Podjetja registrirana na borzi	Investicije v neopredmetna sredstva	Stopnja aktivnosti prebivalstva		Prenočitve tujih turistov	
	Dodana vrednost vseh podjetij v občini	Zaposleni v "privatnem" sektorju	Registrirani patenti	Razlika v stopnji aktivnosti v občini 2016-2007			
	Dodana vrednost v občini na zaposlenega v obdobju 2008-2017	Samozaposleni		Zaposleni v "javnem" sektorju			
	Neto plača na zaposlenega Zaposleni v "poslovnih" dejavnosti						
UKREPI	Prostorsko umeščanje dejavnosti s ciljem zagotavljanja zelene rasti in krožnega gospodarstva za izboljšanje produktivnosti in dodane vrednosti podjetij	Pripravljena zemljišča za razvoj podjetniške iniciative Zagotavljanje prostorskih pogojev za podjetniško naravnost in izkoriščanje inkubacijskega potenciala	Zagotavljanje sistemskih in prostorskih možnosti za razvoj subjektov inovativnega okolja Povezovanje ekonomskih in prostorskih mehanizmov za spodbujanje inovativnih aktivnosti v urbanem okolju (npr. razvoj kreativnih industrij)	Ustvarjanje pogojev za fleksibilen trg dela (stanovanjska, vzgojno-izobraževalna, prometna infrastruktura) Zagotavljanje kvalitetnega bivalnega okolja za razvoj konkurenčnega trga dela (npr. kvalitetna in cenovno dostopna stanovanja, dostopnost vzgojno-izobraževalnih servisov in druge podpirne javne infrastrukture)	Določitev prioriteten območij za vlaganje javnih investicijskih sredstev Razvoj državnih kapacitet za vodenje proaktivne politike usmerjanja razvojnih sredstev	Razvoj logistične infrastrukture za izvozno usmerjena podjetja Povezovanje domačih in tujih neposrednih investicij za intenzivnejši razvojni preboj	Spodbujati uravnotežen razvoj urbanega in ruralnega območja s ciljem razvojnega ravnovesja
	Zagotavljanje razvojnih možnosti obstoječim dejavnostim (npr. območja za širitve, razpoložljiva delovna sila)	Spodbujanje prožnega lokalnega gospodarstva s ciljem zagotavljanja večje odpornosti mesta	Povezovanje znanstvene in podjetniške sfere s ciljem doseganja dodanih vrednosti	Prostorsko načrtovanje za ustvarjanje sinergij med poslovnimi subjekti s ciljem ustvarjanja delovnih mest	Pridobivanje finančnih sredstev za pospeševanje kvalitativnega razvoja mesta	Zagotavljanje mednarodne mobilnosti delovne sile (prenos znanja)	
	Izboljševanje povezav javnega transporta za izboljšanje dostopnosti do poslovnih območij	Spodbujanje prožnosti pri urejanju prostora glede na podjetniški potencial mesta			Sistemska in finančna podpora pripravi razvojnih projektov mesta za boljše črpanje evropskih razvojnih sredstev	Zagotavljanje mednarodne konkurenčnosti delovnih pogojev za pritegnitev kvalitetne delovne sile (npr. atraktivno bivalno in delovno okolje)	
	Izboljšanje javne gospodarske infrastrukture s ciljem dviga produktivnosti in izboljšanja konkurenčnosti podjetij	Podpora javnega sektorja zagonskim podjetjem		Povečanje privlačnosti lokalnega okolja za izobraženo delovno silo, posebno za mlade	Zagotavljanje pogojev za izvajanje projektov po mehanizmu javno-zasebnega partnerstva		

področje okolja in prostora	8	9	10	11	12	13
DEJAVNIKI	DOSTOPNOST	STANJE OKOLJA	DELOVNA MOBILNOST	TRAJNOSTNA RABA PROSTORA	BIODIVERZITETA	KVALITETA BIVANJA
KAZALNIKI	Število osebnih avtomobilov	Ekološko/okoljski odtis	Samozadostnost lokalnega trga dela	Delež urbanega prebivalstva	Površine v kmetijski rabi	Struktura in standard stanovanjskega fonda
	Sprememba števila avtomobilov	Kvaliteta zraka	Sprememba delovnih mest	Pozidane površine	Kmetijske površine v intenzivni rabi	Dostopnost stanovanj
	Gostota cestnega omrežja	Kvaliteta vode	Indeks delovne mobilnosti	Spremembe pozidanih površin	Površine v gozdni rabi	Raznolikost in standard javnih prostorov (opremljenost in možnost izbire za različne uporabniške skupine)
	Dostopnost do AC ali HC	Stanje hrupa	Občinska mobilnost	Izguba kmetijskih površin	Zavarovana območja Nature 2000	Skupnostne prostorske intervencije za povečanje kakovosti bivanja
	Število prometnih nesreč			Površina dokončanih stanovanj	Stopnja zaščitenosti in biotska raznovrstnost	Odvisnost prebivalcev od motoriziranega prometa
UKREPI	Vzpostavitev monitoringa mobilnostnih vzorcev za razumevanje izvora in cilja poti	Ohranjanje naravnega okolja v urbanih območjih in njegovi neposredni dostopnosti	Razvoj politik za zmanjševanje potreb po dnevnih migracijah (združevanje lokacij bivanja in dela)	Omejevanje širjenja mestnih območij s kompaktnim urbanim načrtovanjem in prednostno prenovo degradiranih območij	Zagotavljanje sposobnosti za lokalno pridelavo hrane v urbanem okolju	Zviševanje prostorskih kvalitete za dvig privlačnosti prostora za bivanje in razvoj poslovnih dejavnosti (npr. turističnih)
	Zgoščevanje poselitve ob vozliščih zmogljivega javnega prometa	Zmanjševanje negativnih okoljskih vplivov s smotnim razporejanjem dejavnosti v prostoru	Vzpodbujanje aktivne politike mobilnostnih načrtov za zmanjšanje negativnih vplivov dnevnih migracij	Promocija post-potrošniškega urbanega življenjskega stila	Vzpostavljanje povezanih mestnih zelenih sistemov kot nosilcev ekosistemskih storitev	Spodbujanje mešanja rab s ciljem olajšanja sodelovanja in vzpostavljanja novih inovativnih partnerstev
	Razvoj alternativne in trajnostne mobilnosti	Doseganje okoljskih standardov z novimi pristopi celostnega načrtovanja urbanega prostora		- prepoznavanje lokacij znotraj obstoječega mestnega prostora, primerne za razvoj, cenovno dostopnih, visoko kakovostnih stanovanj blizu storitev in objektov, hkrati pa zagotavlja socialno mešano strukturo po mestu,		Povečanje števila neprofitnih in namenskih stanovanj (npr. oskrbovanih) z izgradnjo novih in revitalizacijo obstoječih stanovanjskih enot
	Omejevanje poselitve na območjih brez učinkovitega javnega prometa	Prilagajanje mest podnebnim spremembam (npr. poplave, toplotni otok)		Zagotavljanje lokalne energetske samooskrbnosti		Vzpostavitev alternativnih oblik razvoja stanovanjskega fonda (npr. stanovanjske zadruge)
		Povezovanje ukrepov na področju nizkoogljične družbe in urbanega razvoja				Zagotavljanje kvalitete in dostopnosti javnih prostorov za vse za povečanje privlačnosti urbanega bivanja

Mestno področje		14	15	16	17	18	19
DEJAVNIKI		PREBIVALSTVO	IZOBRAZBA	KULTURA	ZDRAVJE	PODPORNO OKOLJE ZA SOCIALNE INTERAKCIJE	AKTIVNOST LOK. SKUPNOSTI IN ORGANOV LOK. SAMOUPRAVE
KAZALNIKI		Absolutna vrednost	Delež prebivalcev z nizko izobrazbo	Število enot javne kulturne infrastrukture	Delež prezgodaj umrlih prebivalcev	Fizično podporno okolje za skupnostno delovanje	Delež prebivalcev, ki se udeležijo lokalnih volitev
		Rodnost	Delež prebivalcev z visoko izobrazbo	Število kulturnih spomenikov	Število zdravnikov na prebivalca	Programsko podporno okolje za skupnostno delovanje	(Ne)delovanje lokalne samouprave (krajevne skupnosti, četrtne skupnosti)
		Smrtnost	Delež starejših, ki so vključeni v izobraževalne programe (formalne, neformalne)	Število kulturnih dogodkov (institucionalnih, participativnih)	Število prebivalcev, ki vodijo aktiven življenjski slog	Upravno podporno okolje za skupnostno delovanje	Število prebivalcev vključenih v skupine skupnostnega delovanja (društva, civilne iniciative)
		Selitveni priliv/odliv po posameznih kategorijah (npr. mladi)	Razvitost izobraževalnih programov za vse generacije (formalnih, neformalnih)	Število koristnikov kulturne ponudbe		Posameznikovo dožemanja (ne)valjivosti lokalnega okolja za povezovanje in delovanje med različnimi deležniki	Delež prebivalcev, ki podajo pobude v formalnem procesu prostorskega načrtovanja
		Delež mladega prebivalstva		Multikulturnost kulturnih vsebin in programov		Ravnotežje med delovnim in osebnim časom (ang. work-family balance)	Delež prebivalcev, ki sodelujejo v procesih participativnega urbanizma (npr. preko portalov za vključevanje deležnikov)
		Delež starejših prebivalcev					
UKREPI	Spodbujanje programov za preprečevanje odseljevanja mladih	Vzpostavljanje lokalnih pogojev za vseživljenjsko in medgeneracijsko učenje (lokalna dostopnost)	Uvajanje programov za multikulturni preplet	Zagotavljanje prostorskih pogojev za zdrav življenjski slog (npr. dobra dostopnost do narave, lokalno dostopni dnevni servisi, javni prostori kot podpora nemotorizirani mobilnosti)	Ustvarjanje pogojev za aktivnosti skupin skupnostnega delovanja: - več-letna stabilna finančna podpora (vključno z mehanizmom participativnega proračuna...)	Ozaveščanje prebivalcev o pomembnosti njihovega aktivnega vključevanja v razprave o prihodnjem razvoju	
	Spodbujanje programov medkulturnega dialoga	Povezovanje izobraževalnih programov z drugimi družbenimi sistemi (gospodarstvo, socialno skrbstvo, ipd.)	Varovalno-razvojni pristop h kulturni dediščini (varovanje in razvoj)		- vzpostavljanje mehanizmov mreženja in skupnega delovanja ter izmenjave dobrih praks - vzpostavljanje mehanizmov za privabljanje širše populacije k aktivnemu delovanju v skupnosti (npr. skozi promocijo aktivnosti skupin skupnostnega delovanja) - zagotavljanje prostorov za delovanje	Prenos pooblastil na nižje ravni odločanja	
		Razvoj programov za vključevanje mladih v urbanistično načrtovanje (npr. vsebine šolskega kurikula za opolnomočenje mladih, podporni mehanizmi za delovanje samoorganiziranih mladinskih skupin na področju urejanja prostora, urbanistični natečaji za mlade)	Ukrepi za profiliranje tržne znamke mesta skozi kulturne vsebine		- tehnična in procesna pomoč pri izvajanju aktivnosti	Opolnomočenje prebivalcev oz. izvoljenih predstavnikov za skupnostno delovanje (npr. osnovna znanja o urejanju prostora, komunikacijske sposobnosti, vodenje in organizacija procesov)	
		Razvoj in izvajanje programov socialne inkluzije			Razvoj in podpora identitet posameznih skupnosti	Vzpostavljanje aktivne dvosmerne komunikacije skozi vzpostavljanje orodij za participacijo	
				Promocija dobrih praks skupnostnega delovanja	Izobraževanje strokovnih upravnih delavcev za participativno delovanje		
				Spodbujanje in ustvarjanje pogojev za multikulturno sožitje			

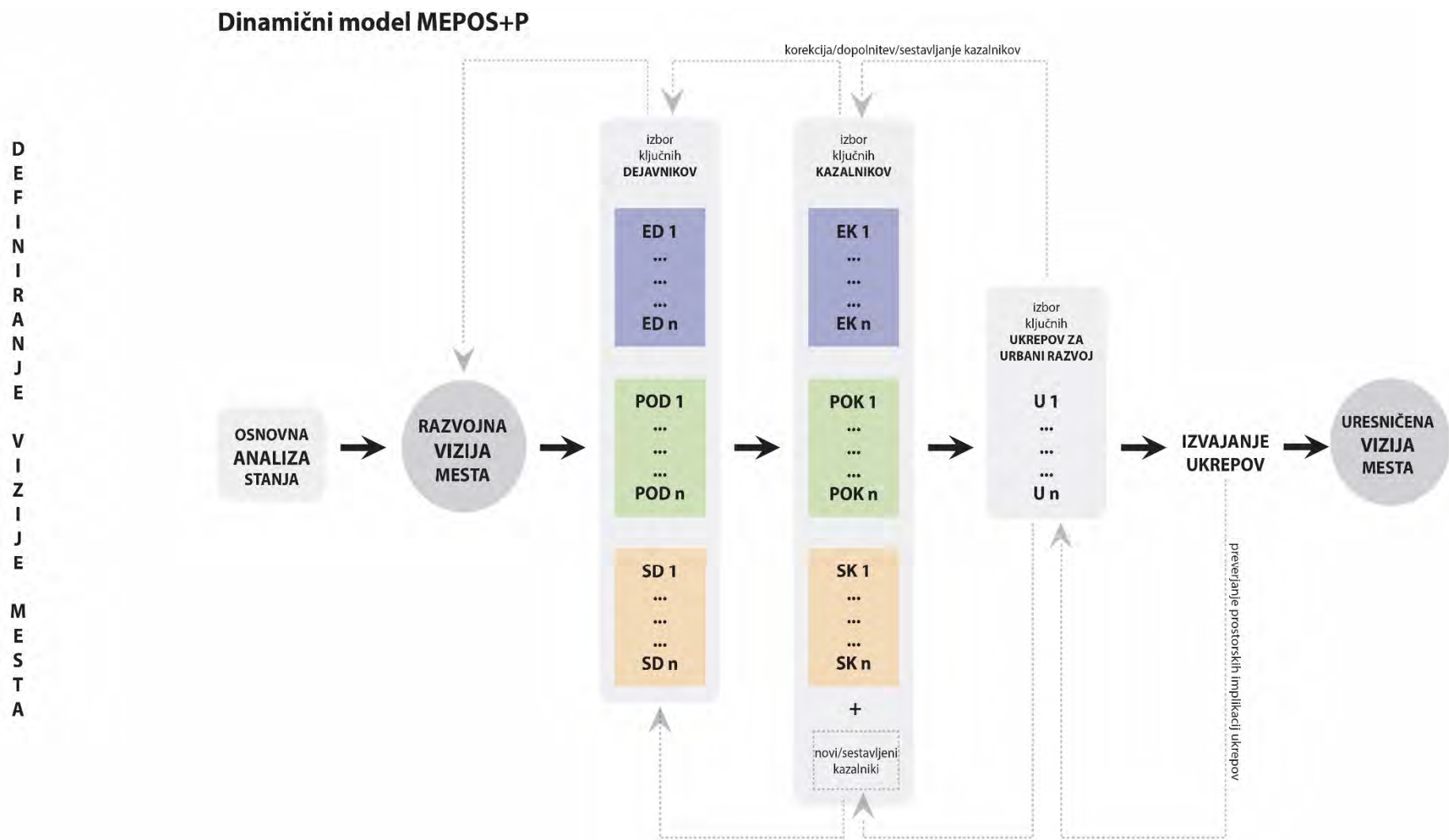
9.4 POVEZANOST EKONOMSKIH, OKOLJSKO-PROSTORSKIH IN SOCIALNIH VIDIKOV RAZVOJA V DINAMIČNEM MODELU MEPOS+P

Ker zaradi kompleksnosti urbanega razvoja ni realno pričakovati, da bi mesta za informiranje odločanje o potrebnih ukrepih urbanega razvoja spremljala kazalnike na vseh področjih (neobvladljivo število kazalnikov), je model MEPOS+P zasnovan kot dinamična matrika, ki služi kot opomnik, katere kazalnike je glede na izbrano razvojno vizijo mesta (za primere glej tabelo 9.1) potrebno spremljati in kateri povezani ukrepi lahko prispevajo k izboljšanju posameznega kazalnika. Model je bil razvit tudi s ciljem vzpostavljanja skupnih razvojnih vizij in strategij med različnimi deležniki, ki so potrebne za uspešen prihodnji razvoj mest in ohranjanje njihove konkurenčnosti ter bivanjske privlačnosti, zato integrira ekonomske, okoljsko-prostorske in socialne vidike. Model MEPOS+P je preizkus, kako presegati sektorske pristope oz. povezati tri ključna področja trajnostnega urbanega razvoja v dinamične model spremljanja in usmerjanja trendov prostorskega razvoja.

Model je generičen in omogoča dopolnjevanje vsebin skladno s prepoznavanjem značilnosti prostora, ki jih deležniki zaznavajo v procesu spremljanja stanja za določanje razvojnih vizij in strategij. Omogoča, da se, glede na stanje na posameznih področjih (ekonomski, prostorsko-okoljski, socialni) ob izvajanju določenega ukrepa spremlja vpliv na stanje kazalnika, na tej osnovi pa nabor kazalnikov spremeni oz. dopolni - spremljanje novega/-ih kazalnika/-ov pa vodi v korekcijo oz. sprejemanje novih ukrepov.

Začetno stanje oz. vrednosti kazalnikov je mogoče določiti z analizo, kot je bila prikazana v prvem delu raziskave za mesta in mestna naselja v 69 izbranih občinah (glej poglavji 3 in 4). Tako dobljene vrednosti kazalnikov pokažejo, na katerih področjih mesto pozitivno ali negativno izstopa glede na primerljiva mesta, na podlagi tega uvida pa je potrebna odločitev, kateri viziji razvoja bo mesto v prihodnje sledilo. Pri tem je pozitivna vrednost posameznega kazalnika lahko pokazatelj potenciala, ki ga mesto ima in že izkorišča. Hkrati pa lahko tudi odstopanje kazalnika v negativno smer lahko kaže na razvojni potencial – prepoznani primanjkljaj je lahko priložnost za izboljšavo na določenem področju. To kaže na pomembnost odločitve, v kakšni smeri se mesto želi v prihodnje razvijati oz. kakšna je njegova razvojna vizija.

Skladno z izbrano razvojno vizijo je mogoče določiti nabor relevantnih kazalnikov in povezanih ukrepov, ki podpirajo uresničevanje načrtane vizije. Pravilnost izbire in uspešnost izvajanja ukrepov je potrebno preverjati s spremljanjem vrednosti posameznih kazalnikov, ki pa jih je (kot prikazuje spodnja slika 9.1) potrebno v povratni zanki v procesu približevanja končnemu cilju (uresničeni razvojni viziji) dopolnjevati z novimi in skladno z njimi dopolnjevati oz. izvajati nove ukrepe.

Slika 9.1: Shematski prikaz dinamičnega modela MEPOS+P

Kot prikazujejo trije primeri v nadaljevanju (glej tabele 9.3, 9.4 in 9.5), model MEPOS+P odločevalce o potrebnih ukrepih za urbani razvoj stalno opominja, da je potrebno povezano oz. hkrati obravnavati vse tri vidike razvoja – ekonomski, okoljsko-prostorski in socialni -, ki so v praksi neločljivo povezani. V prvem primeru (tabela 9.3.) je bilo za mesto X v procesu prepoznavanja njegovega potenciala ugotovljeno, da ima potencial za uresničevanje razvojne vizije t.i. »zelenega mesta«, ki ga opredeljujejo energetska učinkovitost, uporaba obnovljivih virov energije, zelene rešitve, mešana poselitve z mešano rabo in raznotero socialno strukturo, zelena rast in načelo socialne pravičnosti. Zato je v tem primeru na ekonomskem področju smiselno spremljati kazalnike dejavnikov »inovativni duh« in »internacionalizacija«, na prostorsko-okoljskem področju kazalnike dejavnikov »kvaliteta bivanja«, »trajnostna raba prostora« in »stanje okolja«, na socialnem področju pa kazalnike dejavnikov »izobrazba«, »zdravje« in »podporno okolje za socialne interakcije«. Ob izvajanju povezanih ukrepov se čez čas ugotovi spremembo vrednosti kazalnikov. Pri tem se npr. izkaže, da je za uresničevanje načrtane razvojne vizije potrebno spremljati tudi kazalnike dejavnika »javne investicije«, zato se v modelu aktivira spremljanje tega kazalnika. Podobno (glej tabelo 9.3, prvi stolpec razdelka »2. faza«) se v socialnem dejavniku »podporno okolje za socialne interakcije« doda kazalnik »fizično podporno okolje za skupnostno delovanje«. Nekateri dejavniki oz. kazalniki ter povezani ukrepi pa v razvojni viziji »zeleno mesto« nimajo razvojnega pomena oz. vpliva in se jih v procesu povratnih zank ne vključuje. Podoben proces ilustrirata tabeli 9.4 in 9.5. za razvojni viziji »ekonomsko propulzivno mesto« in »vključujoče mesto«.

Tabela 9.3: Razvoj mesta X – vizija ZELENO MESTO

UGOTAVLJANJE STANJA POTENCIALA MESTA			DINAMIČNI MODEL MEPOS+P	VIZIJA		1. FAZA / IZBOR / VPLIV				KOREKCIJA DOOLNITEV SESTAVLJANJE KAZALNIKA	2. FAZA / IZBOR / VPLIV			
STANJE	MESTO X*	Max vrednost stanje mest crp 2019		DEJAVNIK	KAZALNIK	UKREPI	PREERITEV RAZSTI/PADCA VREDNOSTI MESTA X**	KAZALNIK	UKREPI		PREERITEV RAZSTI/PADCA VREDNOSTI MESTA X			
GOSPODARSTVO (KONKUREČNOST)														
Produktivnost	0,88	3,10 Ljubljana												
Podjetništva	0,56	1,00 Ljubljana												
Inovativni duh	0,63	1,75 Velenje												
Trg dela	1,20	1,70 Žiri												
Javne investicije	1,02	2,84 Nova Gorica												
Internacionalizacija	0,44	1,82 Piran												
Strukturna neravnovesja	1,21	2,95 Trzin												
MOBILNOST (Dostopnost in delovna mobilnost)														
Mobilnost in dostopnost	0,55	1,06 Miklavž na Dravskem polju												
Delovna mobilnost	0,72	2,42 Trzin												
OKOLJE (Naravni viri)														
Trajnostna raba tal	0,33	0,57 Miklavž na Dravskem polju												
Zelene površine in biotska raznolikost	0,23	0,89 Lendava												
LJUDJE (Družbeni in človeški kapital)														
Prebivalstvo	1,65	3,85 Ljubljana												
Starostna struktura	0,66	1,53 Trebnje												
Gospodinjstva in družine	0,78	1,66 Brezovica												
Selivni prirast	1,19	1,92 Mengeš												
Učenje	0,45	1,36 Trzin												
BIVANJE (Kakovost bivanja)														
Kulturna infrastruktura	1,45	2,10 Ptuj												
Zdravstvena infrastruktura	0,62	1,27 Idrija												
Stanovanja	1,89	1,61 Žiri												
Varnost posameznika	0,45	2,06 Bovec												
Turistične zmogljivosti	0,22	3,18 Bovec												

* Izbrana vrednost mesta, ki je po posameznem kazalniku rangirano od 1. do 10. mesta naloge crp 2019, poglavje 3 in 4

** Preveritev izbranega kazalnika na obdobje 24 mesecev (od faze odločitev o viziji, vzpostavitev pogojev za razvoj kazalnika, izvajanje kazalnika).

Dejavniki in kazalniki, ki nimajo vpliva na razvoj modela »zeleno mesto«:

- Področje ekonomije: Regionalni BDP na prebivalca; Novo registrirana podjetja, Samozaposleni, Zaposleni v kulturni in razvedrilni dejavnosti; prihodki podjetij na tujih trgih; prenočitve tujih turistov
- Področje prostora in okolja: Število osebnih avtomobilov, Gostota cestnega omrežja, Površina dokončanih stanovanj;
- Družbeno področje: Število enot kulture dejavnosti; število kulturnih spomenikov in dogodkov; Število koristnikov kulturne dejavnosti; Multikulturnost kulturnih vsebin; Aktivnosti lokalne skupnosti in organov lokalne uprave (ni nujno pogoj za razvoj modela).

Tabela 9.4 Razvoj mesta X – vizija EKONOMSKO PROPULZIVNO MESTO

UGOTAVLJANJE STANJA POTENCIALA MESTA			VIZIJA EKONOMSKO PROPULZIVNO MESTO	1. FAZA / IZBOR / VPLIV				PREERITEV RAZSTI/PADCA VREDNOSTI MESTA X**	KOREKCIJA DOOLITEV SESTAVLJANJE KAZALNIKA	2. FAZA / IZBOR / VPLIV			
STANJE	MESTO X*	Max vrednost stanje mest CRP 2019		DEJAVNIK	KAZALNIK	UKREPI	KAZALNIK			UKREPI	PREERITEV RAZSTI/PADCA VREDNOSTI MESTA X		
GOSPODARSTVO (KONKUREČNOST)			DINAMIČNI MODEL MEPOS+P	Produktivnost	Regionalni BDP na prebivalca	Izboljšanje javne gospodarske infrastrukture s ciljem dviga produktivnosti in izboljšanja konkurenčnosti podjetij	0,88 → 0,90	Produktivnost	Regionalni BDP na prebivalca	Izboljšanje javne gospodarske infrastrukture s ciljem dviga produktivnosti in izboljšanja konkurenčnosti podjetij	0,90 → 0,95		
Produktivnost	0,88	3,10 Ljubljana			Dodana vrednost vseh podjetij v občini					Dodana vrednost vseh podjetij v občini	Zagotavljanje razvojnih možnosti obstoječim dejavnostim (npr. območja za širitve, razpoložljiva delovna sila)	0,90 → 1,20	
Podjetništvo	0,56	1,00 Ljubljana			Neto plača na zaposlenega v »poslovnih« dejavnostih	Zagotavljanje razvojnih možnosti obstoječim dejavnostim (npr. območja za širitve, razpoložljiva delovna sila)				Neto plača na zaposlenega v »poslovnih« dejavnostih	Zagotavljanje razvojnih možnosti obstoječim dejavnostim (npr. območja za širitve, razpoložljiva delovna sila)	0,90 → 0,95	
Inovativni duh	0,63	1,75 Velenje		Podjetništvo	Novo registrirana podjetja	Pripravljenost zemljišča za razvoj podjetniške iniciative	0,56 → 0,60	Podjetništvo	Novo registrirana podjetja	Pripravljenost zemljišča za razvoj podjetniške iniciative	0,60 → 0,45		
Trg dela	1,20	1,70 Žiri			Zaposleni v privatnem sektorju	Zagotavljanje prostorskih pogojev za podjetniško naravnost in izkoriščanje inkubacijskega potenciala			Zaposleni v privatnem sektorju	Zagotavljanje prostorskih pogojev za podjetniško naravnost in izkoriščanje inkubacijskega potenciala	0,60 → 0,66		
Javne investicije	1,02	2,84 Nova Gorica		Trg dela		Podpora javnega sektorja zagonskim podjetjem		Trg dela		Podpora javnega sektorja zagonskim podjetjem	0,60 → 0,70		
Internacionalizacija	0,44	1,82 Piran				Stopnja aktivnosti prebivalstva	Prostorsko načrtovanje za ustvarjanje sinergij med poslovnimi subjekti s ciljem ustvarjanja delovnih mest		1,20 → 1,20		Prostorsko načrtovanje za ustvarjanje sinergij med poslovnimi subjekti s ciljem ustvarjanja delovnih mest	1,20 → 1,45	
Strukturna neravnovesja	1,21	2,95 Trzin		Javne investicije	Pridobljena javna sredstva v podjetjih	Zagotavljanje pogojev za izvajanje projektov po mehanizmu javno-zasebnega partnerstva	1,02 → 1,65	Javne investicije	Pridobljena javna sredstva v podjetjih	Zagotavljanje pogojev za izvajanje projektov po mehanizmu javno-zasebnega partnerstva	1,65 → 1,80		
MOBILNOST (Dostopnost in delovna mobilnost)					Pridobljena EU razvojna sredstva v programskem obdobju 2014-2020	Sistemska in finančna podpora pripravi razvojnih projektov mesta za boljše črpanje evropskih razvojnih sredstev			Pridobljena EU razvojna sredstva v programskem obdobju 2014-2020	Sistemska in finančna podpora pripravi razvojnih projektov mesta za boljše črpanje evropskih razvojnih sredstev	1,65 → 0,90		
Mobilnost in dostopnost	0,55	1,06 Miklavž na Dravskem polju		Dostopnost	Dostopnost do AC ali HC	Zgoščevanje poselitve ob voziščih zmogljivega javnega prometa	0,55 → 0,55	Dostopnost	Dostopnost do AC ali HC	Zgoščevanje poselitve ob voziščih zmogljivega javnega prometa	0,55 → 0,80		
Delovna mobilnost	0,72	2,42 Trzin			Gostota cestnega omrežja				Gostota cestnega omrežja				
OKOLJE (Naravni viri)					Delovna mobilnost	Sprememba delovnih mest	Razvoj politik za zmanjševanje potreb po dnevnih migracijah (združevanje lokacij bivanja in dela)		0,72 → 0,90	Delovna mobilnost	Sprememba delovnih mest	Razvoj politik za zmanjševanje potreb po dnevnih migracijah (združevanje lokacij bivanja in dela)	0,90 → 0,99
Trajnostna raba tal	0,33	0,57 Miklavž na Dravskem polju		Kvaliteta bivanja	Ovisnost prebivalcev od motoriziranega prometa	Spodbujanje mešanja rab s ciljem olajšanja sodelovanja in vzpostavljanja novih inovativnih partnerstev	0,55 → 0,58	Kvaliteta bivanja	Ovisnost prebivalcev od motoriziranega prometa	Spodbujanje mešanja rab s ciljem olajšanja sodelovanja in vzpostavljanja novih inovativnih partnerstev	0,58 → 0,70		
Zelene površine in biotska raznolikost	0,23	0,89 Lendava		Prebivalstvo	Delež starejših prebivalcev	Spodbujanje programov za preprečevanje odseljevanja mladih	0,66 → 0,67	Prebivalstvo	Delež starejših prebivalcev	Spodbujanje programov za preprečevanje odseljevanja mladih	0,67 → 0,80		
LIUDJE (Družbeni in človeški kapital)					Delež mladega prebivalstva				Delež mladega prebivalstva				
Prebivalstvo	1,65	3,85 Ljubljana			Izobrazba	Delež starejših, ki so vključeni v izobraževalne programe (formalne, neformalne)	Vzpostavljanje lokalnih pogojev za vseživljenjsko in medgeneracijsko učenje (lokalna dostopnost)		0,45 → 0,49	Izobrazba	Delež starejših, ki so vključeni v izobraževalne programe (formalne, neformalne)	Vzpostavljanje lokalnih pogojev za vseživljenjsko in medgeneracijsko učenje (lokalna dostopnost)	0,49 → 0,70
Starostna struktura	0,66	1,53 Trebnje		Podporno okolje za socialne interakcije		Programsko podporno okolje za skupnostno delovanje		Podporno okolje za socialne interakcije		Programsko podporno okolje za skupnostno delovanje		1,20	
Gospodinjstva in družine	0,78	1,66 Brezovica											
Selitveni prirast	1,19	1,92 Mengeš											
Učenje	0,45	1,36 Trzin											
BIVANJE (Kakovost bivanja)													
Kulturna infrastruktura	1,45	2,10 Ptuj											
Zdravstvena infrastruktura	0,62	1,27 Idrija											
Stanovanja	1,89	1,61 Žiri											
Varnost posameznika	0,45	2,06 Bovec											
Turistične zmogljivosti	0,22	3,18 Bovec											

* Izbrana vrednost mesta, ki je po posameznem kazalniku rangirano od 1. do 10. mesta naloge CRP 2019, poglavje 3 in 4; ** Preveritev izbranega kazalnika na obdobje 24 mesecev (od faze odločitev o viziji, vzpostavitev pogojev za razvoj kazalnika, izvajanje kazalnika).

Dejavniki in kazalniki, ki nimajo vpliva na razvoj modela »ekonomsko propulzivno mesto«:

- Področje ekonomije: prenočitve tujih turistov;
- Področje prostora in okolja: Ekološko/okolski odtis; kvaliteta zraka; kvaliteta vode;
- Družbeno področje: vsi kazalniki dejavnika Kultura (imajo pa velik posreden vpliv); Število prebivalcev, ki vodijo aktiven življenjski slog; vsi kazalniki dejavnika Podporno okolje za socialne interakcije (imajo pa velik posreden vpliv); vsi kazalniki dejavnika Vpliv lokalne skupnosti ... (imajo pa velik posreden vpliv).

Tabela 9.5 Razvoj mesta X – vizija VKLJUČUJOČE MESTO

UGOTAVLJANJE STANJA POTENCIALA MESTA			DINAMIČNI MODEL MEPOS+P	VIZIJA VKLJUČUJOČE MESTO	1. FAZA / IZBOR / VPLIV				2. FAZA / IZBOR / VPLIV				
STANJE	MESTO X*	Max vrednost stanje mest crp 2019			DEJAVNIK	KAZALNIK	UKREPI	PREERITEV RAZSTI/PADCA VRENOSTI MESTA X**	KAZALNIK	UKREPI	PREERITEV RAZSTI/PADCA VRENOSTI MESTA X		
GOSPODARSTVO (KONKUREČNOST)			1. PROSTORSKA VKLJUČENOST Z ZAGOTAVLJANJEM DOSTOPNIH STANOVANI, SERVISOV IN OSNOVNIH ŽIVLJENJSKIH POTREBŠČIN 2. SOCIALNA VKLJUČENOST Z ZAGOTAVLJANJEM ENAKIH PRAVIC IN DOSTOPA DO SODLOČANJA ZA VSE 3. EKONOMSKA VKLJUČENOST Z ZAGOTAVLJANJEM DELOVNIH MEST IN PRAVIČNO DISTRIBUCIJO REZULTATOV EKONOMSKE RASTI 4. VZPOSTAVLJENI MEHANIZMI SODLOČANJA PRI NAČRTOVANJU IN UPRAVLJANJU MESTNEGA PROSTORA	Podjetništvo	Novo registrirana podjetja	Pripravljena zemljišča za razvoj podjetniške iniciative	1,22 → 1,34		Podjetništvo	Novo registrirana podjetja	Pripravljena zemljišča za razvoj podjetniške iniciative	0,60 → 0,45	
Produktivnost	0,88	3,10 Ljubljana		Samozaposleni	Zagotavljanje prostorskih pogojev za podjetniško naravnost in izkoriščanje inkubacijskega potenciala	0,56 → 0,60		Samozaposleni	Zagotavljanje prostorskih pogojev za podjetniško naravnost in izkoriščanje inkubacijskega potenciala	0,60 → 0,66		Podpora javnega sektorja zagonskim podjetjem	0,60 → 0,70
Podjetništvo	0,56	1,00 Ljubljana											
Inovativni duh	0,63	1,75 Velenje		Trg dela	Stopnja aktivnosti prebivalstva	Prostorsko načrtovanje za ustvarjanje sinergij med poslovnimi subjekti s ciljem ustvarjanja delovnih mest	1,20 → 1,20		Trg dela	Stopnja aktivnosti prebivalstva	Prostorsko načrtovanje za ustvarjanje sinergij med poslovnimi subjekti s ciljem ustvarjanja delovnih mest	1,20 → 1,45	
Trg dela	1,20	1,70 Žiri											
Javne investicije	1,02	2,84 Nova Gorica		Delovna mobilnost	Indeks delovnih mest	Razvoj politik za zmanjševanje potreb po dnevni migracijah (združevanje lokacij bivanja in dela)	0,72 → 0,90		Delovna mobilnost	Indeks delovnih mest	Razvoj politik za zmanjševanje potreb po dnevni migracijah (združevanje lokacij bivanja in dela)	0,90 → 0,99	
Internacionalizacija	0,44	1,82 Piran											
Strukturna neravnovesja	1,21	2,95 Trzin		Stanje okolja	Ekološko/okoljski odtis	Doseganje okoljskih standardov z novimi pristopi celostnega načrtovanja urbanega prostora	0,23 → 0,25		Stanje okolja	Ekološko/okoljski odtis	Doseganje okoljskih standardov z novimi pristopi celostnega načrtovanja urbanega prostora	0,25 → 0,70	
MOBILNOST (Dostopnost in delovna mobilnost)													
Mobilnost in dostopnost	0,55	1,06 Miklavž na Dravskem polju		Kvaliteta bivanja	Struktura in standard stanovanjskega fonda	Povečanje števila neprofitnih in namenskih stanovanj; Zviševanje prostorskih kvalitete za dvig privlačnosti prostora za bivanje	0,55 → 0,58		Kvaliteta bivanja	Struktura in standard stanovanjskega fonda	Povečanje števila neprofitnih in namenskih stanovanj; Zviševanje prostorskih kvalitete za dvig privlačnosti prostora za bivanje	0,55 → 0,58	
Delovna mobilnost	0,72	2,42 Trzin											
OKOLJE (Naravni viri)	0,33	0,57 Miklavž na Dravskem polju		Dostopnost stanovanj	Vzpostavitev alternativnih oblik razvoja stanovanjskega fonda	0,35 → 0,40		Dostopnost stanovanj	Vzpostavitev alternativnih oblik razvoja stanovanjskega fonda	0,35 → 0,40		Raznolikost in standard javnih prostorov	0,43 → 0,55
Trajnostna raba tal													
Zelene površine in biotska raznolikost	0,23	0,89 Lendava		Raznolikost in standard javnih prostorov	Zagotavljanje kvalitete in dostopnosti javnih prostorov za vse za povečanje privlačnosti urbanega bivanja	0,43 → 0,55		Skupnostne prostorske intervencije za povečanje kakovosti bivanja	Opolnomočenje prebivalcev oz. izvoljenih predstavnikov za skupnostno delovanje	0,46 → 0,61			
LIUDJE (Družbeni in človeški kapital)													
Prebivalstvo	1,65	3,85 Ljubljana		Prebivalstvo	Delež starejših prebivalcev	Spodbujanje programov za preprečevanje odseljevanja mladih	0,66 → 0,67		Prebivalstvo	Delež starejših prebivalcev	Spodbujanje programov za preprečevanje odseljevanja mladih	0,67 → 0,80	
Starostna struktura	0,66	1,53 Trebnje											
Gospodinjstva in družine	0,78	1,66 Brezovica		Izobrazba	Razvitost izobraževalnih programov za vse generacije	Povezovanje izobraževalnih programov z drugimi družbenimi sistemi	0,45 → 0,49		Izobrazba	Razvitost izobraževalnih programov z drugimi družbenimi sistemi	Povezovanje izobraževalnih programov z drugimi družbenimi sistemi	0,49 → 0,70	
Selivni prirast	1,19	1,92 Mengeš											
Učenje	0,45	1,36 Trzin		Podporno okolje za socialne interakcije	Programsko podporno okolje za skupnostno delovanje	Spodbujanje in ustvarjanje pogojev za multikulturno sožitje	Vzpostavitev mehanizmov merjenja kazalnik		Podporno okolje za socialne interakcije	Programsko podporno okolje za skupnostno delovanje	Spodbujanje in ustvarjanje pogojev za multikulturno sožitje	1,20	
BIVANJE (Kakovost bivanja)													
Kulturna infrastruktura	1,45	2,10 Ptuj											
Zdravstvena infrastruktura	0,62	1,27 Idrija											
Stanovanja	1,89	1,61 Žiri											
Varnost posameznika	0,45	2,06 Bovec											
Turistične zmogljivosti	0,22	3,18 Bovec											

* Izbrana vrednost mesta, ki je po posameznem kazalniku rangirano od 1. do 10. mesta naloge CRP 2019, poglavje 3 in 4; ** Preveritev izbranega kazalnika na obdobje 24 mesecev (od faze odločitve o viziji, vzpostavitev pogojev za razvoj kazalnika, izvajanje kazalnika).

Dejavniki in kazalniki, ki nimajo vpliva na razvoj modela »vključujoče mesto«:

- Področje ekonomije: registrirani patenti, prihodki podjetij na tujih trgih, prenočitve tujih turistov;
- Področje prostora in okolja: Ekološko/okoljski odtis; kvaliteta zraka; kvaliteta vode, stanje hrupa, pozidane površine, zavarovana območja, stopnja zaščitenosti in biotska raznovrstnost,
- Družbeno področje: /

Model MEPOS+P je zasnovan tako, da na podlagi osnovne analize stanja in sprejete odločitve o željeni viziji oz. smeri prihodnjega razvoja mesta opredeli potrebne ukrepe in kazalnike spremljanja (ne)uspešnosti izvajanja ukrepov s končnim ciljem uresničitve razvojne vizije. Zato je njegova uporaba predvidoma v največjo pomoč občinam, ki imajo nalogo in pristojnosti razvijati mesta in mestna naselja v svojem prostoru. Dinamičnost modela pomeni, da se ukrepi in povezani kazalniki določajo glede na konkreten prostor in njegove značilnosti. V tem procesu se tudi pokaže, katere deležnike je potrebno pri izvajanju ukrepov oz. spremljanju kazalnikov vključevati. Kot je bilo opredeljeno v predhodnih poglavjih, so deležniki različni za različne razvojne vizije glede na njihove:

- hierarhično pozicijo (npr. država – regija – občina – četrtina/krajevna skupnost),
- pristojnost za posamezno vsebinsko področje (npr. stanovanja, sociala, gospodarstvo ipd.),
- formalno vlogo v procesih urejanja prostora (npr. nosilci urejanja prostora - neformalne interesne skupine),
- in nenazadnje na njihov dejanski interes (npr. NUP, zasebni vlagatelji ipd.).

Pri tem je naslednji korak, ki izhaja iz zaključkov opravljene raziskave, da deležniki na državni ravni pripravijo podlage za ključne ukrepe na področjih, na katerih so pristojni. Pri tem je potrebno poudariti, da se morajo deležniki na državni ravni povezati in vzpostaviti mehanizme določanja skupnih kazalnikov urbanega razvoja in ukrepov za izboljšanje stanja vključno z finančnimi inštrumenti.

10 POVZETEK

Mesta se po vstopu v novo tisočletje soočajo z različnimi izzivi: vlaganjem v konkurenčnost s spodbujanjem obstoječih gospodarskih dejavnosti, inovativnosti in ustvarjalnosti, ter privabljanjem novih naložb in hkrati doseganjem vizije modela visoke kakovosti življenja, zlasti skozi dobre prakse trajnostnega razvoja mest. Ti izzivi in protislovja so očitni tudi v Evropi, kjer se urbani prostor hkrati sooča s spremenljivimi gospodarskimi razmerami in nanje vezanimi razvojnimi težavami.

Če naj slovenska mesta ostanejo konkurenčna in privlačna za bivanje in ekonomske dejavnosti, je potrebno okrepiti vsebinsko celovitost načrtovanja, pri čemer morajo biti obravnavane in vnaprej usklajevane različne komponente in vidiki mestnega razvoja, ki naj bodo tudi preverjene preko vidika ekonomske izvedljivosti, ki ga opredeljujejo (in omejujejo) mehanizmi tržnega gospodarstva, pri tem pa osrednje vodilo mora ostati, da mesta služijo ljudem. Tak pristop, poleg nekaterih sistemskih sprememb v procesu načrtovanja prostora, zahteva tudi večje upoštevanje in integriranje potreb gospodarstva in prebivalcev pri načrtovanju mest. Pomembno je npr. neposredno povezovanje prostorsko-razvojnih politik mest z razvojnimi politikami gospodarskih subjektov, kar lahko prispevajo k večji odpornosti mest, ki bi svoje vizije razvoja tako lažje udeležale tudi v pogojih poslabšanih ekonomskih razmer, ki so ciklična značilnost obstoječega ekonomskega sistema. Podobno je potrebno vzpostaviti sinergije med formalnimi postopki urbanega razvoja in neformalnimi oblikami vključevanja potencialov, ki jih predstavljajo mestni prebivalci.

CRP raziskava 2018-2019 »Pregled in analiza razvojnih vizij in potencialov slovenskih mest za opredelitev ključnih ukrepov urbanega razvoja« je bila usmerjena v razumevanje glavnih razvojnih potencialov slovenskih mest skladno z razvojnimi in prostorskimi vizijami ter vizijami delovanja različnih deležnikov v mestu, ki (potencialno) lahko generirajo ekonomsko dejavnost mesta, ob hkratnem upoštevanju in preverjanju socialnih in prostorsko-okoljskih parametrov z namenom zviševanja bivalne kakovosti v mestih. Z raziskavo smo preizkusili možnosti raznolikega razumevanja potencialov ter na podlagi slednjih predlagali ukrepe, ki vodijo do zviševanja kakovosti urbanih območij v Sloveniji z nadgrajevanjem socialnih, prostorskih in okoljskih kvalitet, in so hkrati trdno vpeti v ekonomsko realnost in potencial posameznega mesta. Glavni cilj raziskave je bil torej predlagati metodološki pristop, ki vodi v identificiranje ukrepov in povezanih kazalnikov urbanega razvoja, ki bo vodil do zviševanja kvalitete urbanih območij v Sloveniji z nadgrajevanjem socialnih, prostorskih in okoljskih kvalitet ob hkratni trdni vpetosti v ekonomsko realnost in potencial posameznih mest. Tak pristop omogoča tudi identifikacijo ključnih deležnikov urbanega razvoja.

Raziskovanje je bilo usmerjeno v razmišljanje o načelih trajnostnih zasnov in upravljanja urbanega prostora, ki ima za cilj preseči današnje mehanicistične in statične oblike določanja rabe prostora. To delovanje zagotavlja prisotnost javnega interesa tudi v zasebnih in parcialnih posegih v urbani prostor. V okviru izvajanja usmeritev trajnostnega načrtovanja urbanega okolja (s CTN) je potrebno zagotoviti oblike so-udeležbe javnih sredstev in zasebne naložbe z namenom, da bi ohranili javni vpliv (z vključevanjem participacije lokalne skupnosti) pri investicijah, ki posegajo v mestni prostor oziroma pri investicijah, ki so usmerjene v realizacijo strateških prostorskih ciljev za izboljšanje urbanega prostora.

V raziskavi so bile uporabljene naslednje osnovne metode dela: pol-strukturirani intervjuji, pregled evidenc in baz podatkov, terensko delo, razgovori, ankete, kartiranje, množični zajem podatkov ipd. ter stalno preverjanje in »križanje« podatkov iz različnih področij. Pri tem so bile vsebine preverjane skozi tri temeljne vidike: ekonomski vidik, socialni vidik in okoljsko-prostorski vidik.

Raziskava v izhodišču sloni na pregledu dosegljive domače in tuje znanstvene in strokovne literature s področij urbane ekonomije in gospodarstva, celovitega pristopa k zagotavljanju kakovosti bivanjskega okolja, upravljanja urbanih regij, trajnostnega prostorskega in urbanega razvoja, socialnega kapitala, aktivnega vključevanja potenciala urbanih deležnikov v prostorski razvoj, urbanega zdravja, degradiranih urbanih območij, revitalizacija prostora, prostorskih vizij in strategij.

Raziskava je potrdila, da je ena od temeljnih prednosti mest koncentracija ljudi in dejavnosti na razmeroma majhnem območju. Ta omogoča, da se gospodarske in socialne interakcije pojavljajo pogostejše in praviloma učinkoviteje. Učinkovitost interakcij je v veliki meri odvisna od uspešnosti posameznega mesta pri usklajevanju in prepletu nadrejenih (praviloma nacionalnih ali nadnacionalnih) in lastnih socialnih, ekonomskih in prostorskih politik. Mesta, ki so pri tem uspešna, istočasno ustvarjajo potencial za gospodarski razvoj in hkrati prebivalcem omogočajo dostojno kakovost življenja, s tem pa dosegajo optimalen izkoristek svojih razvojnih potencialov.

Za potrebe raziskave smo opredelili nabor mest (72 mest v 69 občinah), ki so bila obravnavana v prvem delu naloge. V tem delu raziskave smo se poslužili različnih metod dela kot so: statistična analiza z empiričnimi izsledki analize, ki je kombinacija lastne analize izbranih kazalnikov po Espon Polyce metodologiji; analiza in pregled stanja z razbiranjem prostorskih in okoljskih značilnosti mest/občin; analiza in pregled stanja kazalnikov družbenega področja. Ugotovitev opravljenega prvega dela analize in pregleda stanja v Sloveniji je, da je potrebno pri iskanju in opredeljevanju razvojnih možnosti nujno podrobno razumeti prostor in prostorske značilnosti mesta, tako ožjega urbanega dela kot njegovega ožjega ter tudi širšega zaledja, pa tudi njegovo družbeno komponento oz. potencial, ki ga predstavljajo ljudje. To se je pokazalo na primeru izbranih 4 mest oziroma občin (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje), za katera sta bila izvedena podroben pregled stanja in analiza, na podlagi katere smo poskusili opredeliti razvojne možnosti izbranih mest.

Današnje in prihodnje zmogljivosti oz. potenciali izbranih mest oz. urbanih območij v Sloveniji so izraženi v vrednostih razvojnih dejavnikov in izbranih kazalnikov, ki opisujejo značilnosti ključnih razvojnih področij in ustvarjajo teritorialni kapital. Bolj verjetno je namreč, da se teritorialni kapital oblikuje tam, kjer so privlačne službe, dobre plače, dobra infrastruktura, široko razpoložljive javne storitve, visoka kvaliteta naravnega okolja, pestre kulturne ustanove, močne zdravstvene ustanove, dobri bivalni pogoji in nastanitvene zmogljivosti, povezane lokalne skupnosti, aktivne civilno-družbene skupine ipd.

Rezultati analize in pregleda stanja na ravni mestnih območij (72 mest v 69 občinah) kažejo na različen vpliv ravni obravnave mest po treh raziskanih vidikih (ekonomski, socialni in prostorsko-okoljski). Medtem ko so pri ekonomskem vidiku zbrani podatki/kazalniki na ravni občin oziroma mest že kazali na nekatere razvojne potenciale mest, pa je bilo pri socialnem in prostorsko-okoljskem vidiku na podlagi kazalnikov, ki temeljijo na statističnih podatkih, skoraj nemogoče enotno opredeliti potenciale. S tovrstni kazalniki na ravni občin namreč ni moč zajeti pomena lokacije za posamezne potenciale, saj ne upoštevajo prednosti in pomanjkljivosti, ki jih prinašajo prostorske značilnosti, pa tudi odločitve upravljanja prostora, kot tudi ne osebnih preferenc, motivacij in potencialov, ki jih za lokalni razvoj predstavljajo lokalni prebivalci (z zajemom demografskih kazalnikov na ravni občine ni mogoče prepoznati potenciala, ki ga za razvoj mesta predstavlja vključevanje prebivalcev v razvojne strategije).

Razlike med posameznimi urbaniimi strukturami v danem prostoru so se pokazale na podrobnem, lokalnem nivoju kot posledica (ne)izkoriščanja socialnega in prostorsko-okoljskega potenciala. Drugi del raziskave (poglavja 5, 6, 7 in 8) je namreč preplet treh vidikov (ekonomija, prostor, družba) ter povezljivosti statističnih podatkov z dejanskim razvojem v prostoru (odnos statistika/prostor oz.

lokacija v prostoru) preverjal na konkretnih testnih mestih (Ajdovščina, Kočevje, Ptuj in Velenje). Drugi (podrobni) del analize je bil tako opravljen skozi specifične fokuse treh raziskovalnih vidikov:

- Ekonomski vidik (poglavje 6) – gospodarski subjekti in njihova vloga v prostoru,
- Prostorski in okoljski vidik (poglavje 7) – prostor, prostorske rezerve in kvaliteta bivalnega okolja,
- Socialni vidik (poglavje 8) – skupine skupnostnega delovanja in participatorni vidik upravljanja prostora.

Z ekonomskim potencialom mestnih naselij merimo razvojne dejavnike kot potencial za prispevek gospodarske dejavnosti k oblikovanju teritorialnega kapitala in s tem k blaginji določenega območja. Rezultati nakazujejo na razlike v založenosti z gospodarskimi dejavniki med izbranimi urbanimi območji v Sloveniji oz. primerjavo ekonomskih potencialov na ravni občin. Ekonomske silnice in ekonomije aglomeracije delujejo in oblikujejo preferenčno razporeditev ekonomske aktivnosti v prostoru na strani akterjev gospodarske aktivnosti v smeri, da bi ekonomski subjekti v čim večji meri izkoristili prednosti in priložnosti lokacije ter se izognili slabostim in nevarnostim in si s tem izboljšali konkurenčni položaj na trgu. Hkrati je potrebno upoštevati in vključevati tudi okoljsko-prostorske in socialne dejavnike, ki opredeljujejo konkreten prostor. Udejanjanje razvojnih vizij je torej odvisno od mnogih dejavnikov, npr. od prostorskih in socialnih danosti v prostoru, obstoječe razporeditve ekonomske aktivnosti, negativnih vplivov dejavnosti na ostale vidike razvoja in nenazadnje razvojnih vizij občine. Raziskava nakazuje, da morajo slovenska mesta (občine) ne glede na njihovo razvojno vizijo skladno s svojimi zmožnostmi, zakonskimi okviri ter vizijo ustvarjati konkurenčno okolje, ki bo podlaga za nadaljnji razvoj lokalnega gospodarstva. Za primerjavo konkurenčnosti občin ni ključno število podjetij, ampak uspešnost poslovanja teh podjetij ter njihova dolgoročna konkurenčnost, ki se izraža v zmožnosti ustvarjanja visoke dodane vrednosti in ustvarjanja novih delovnih mest. Uspešno gospodarstvo je tisto, ki mu uspe na dolgi rok ustvarjati visoko dodano vrednost ter proizvode in storitve, ki so konkurenčni na tujih trgih. Vendar pa je ključno vprašanje, od kje konkurenčnost izvira –podpora pri razvojnih projektih, povezovanje z znanstvenimi institucijami ter vlaganje v ljudi morajo biti ključni razvojni dejavniki.

Ekonomske silnice v prostorskem načrtovanju na lokalni ravni (občini) morajo predvsem upoštevati dolgoročno (strateško) ustvarjanje delovnih mest na podlagi lokalnih resursov - izobraženega prebivalstva, infrastrukture, geografske lege, naravnih virov, razpoložljivih zemljišč in finančnih sredstev, ter kratkoročne (sedanje) odločitve v dobro posameznih deležnikov v občini (npr. večja podjetja, mala in srednja podjetja, domači in tuji neposredni investitorji) za dobrobit vseh občanov in območja občine. Za državo (ministrstva) je osnovna naloga (enakopravno) zagotavljanje delovnih mest, blaginje, in kakovosti življenja vseh prebivalcev v državi – preko različnih finančnih in davčnih inštrumentov, ukrepov, programov, itn. Prepoznavanje specifičnih lokalnih razvojnih potencialov je ključnega pomena za sprejemanje razvojnih politik, ki bodo omogočale gospodarski razvoj in hkrati zagotavljale kakovostno bivalno okolje in življenjski standard v mestu in občini (ožje ali širše mestno območje odvisno od velikosti občine). S takimi pristopi je lažje sprejemati končne odločitve, med razvojnimi in varovalnimi ukrepi v načrtovanju in urejanju prostora. Povezovanje med mesti v regionalnem prostoru pomeni tudi prispevek resornih ministrstev (in posameznih občin) k trajnostnem prostorskemu razvoju Slovenije.

Z namenom boljšega pregleda in večjega razumevanja stanja in razvojnih možnosti posameznega mesta je raziskava obravnavala prostorski in okoljski vidik ter z njima povezane razvojne možnosti za posamezno mesto po naslednjih, dopolnjujočih se sklopih: A povezanost, dostopnost in trajnostna mobilnost, B raba prostora in trajnostno prostorsko načrtovanje, C narava in okolje, D ohranjanje dediščine in krepitev turizma in E funkcijska opremljenost in spodbujanje visoke kakovosti javnih prostorov in življenjskega okolja. Analize na ravni štirih izbranih pilotnih mest oz. občin nakazujejo na

kompleksnost v prepletanju prostora z ekonomskimi, okoljskimi in socialnimi vidiki razvoja posamezne lokalne skupnosti in nakazujejo na edinstvenost tega procesa od mesta do mesta. Analizirana mesta se soočajo s številnimi izzivi, ki jih povezujemo s prebivalstveno dinamiko, lego v prostoru, gospodarskim razvojem in drugimi vplivi. Poleg v raziskavi izpostavljenih razvojnih možnosti, se mesta soočajo tudi s nekaterimi negativnimi razvojnimi trendi, na katere s svojimi ureditvenimi, načrtovalskimi in ekonomskimi možnostmi nimajo prave možnosti za ukrepanje. Med splošnimi prepoznanimi negativnimi trendi so bili npr. prepoznani: prekomerne površinske rezerve zazidljivih stavbnih zemljišč, ki vplivajo na zmožnost občin pri usmerjanju prostorskega razvoja; naraščanje enočlanskih gospodinjstev in povečevanje bivalne površine na prebivalca; povpraševanje po površinah s strani prostorsko potratne trgovine in storitev; povečana potreba po mobilnosti in prostočasnih dejavnostih moderne družbe; naraščajoči prometni tokovi med mestom in njegovo okolico; decentralizirana pozidava, upočasnjevanje sub-urbanizacije prebivalstva, obrti ter trgovine; povečevanje sub urbanizacije podjetij terciarnega sektorja; zmanjševanje števila prebivalstva; socialna segregacija; upadanje davčnih dohodkov v mestnih središčih ob enako visokih stroških za vzdrževanje infrastrukture; problemi in ovire pri ponovni uporabi degradiranih površin, zaradi česar ob sočasni pozidavi predmestij prihaja do dekoncentracije mestnih središč.

Problematika razvojnih potencialov slovenskih mest je bila obravnavana tudi skozi prizmo vloge participativnih pristopov. Glavni namen analize obstoječih oblik participativnih pristopov je bil popisati orodja, ki jih občine že uporabljajo za vključevanje prebivalcev zunaj obveznosti, ki so zakonsko predpisane. Raziskava je tudi preverjala, kakšne oblike so prebivalcem, ki se želijo aktivneje vključevati v procese odločanja o urbanem razvoju, v štirih testnih občinah oz. mestih že na voljo. Dodatno je bil opravljen pregled na prostorski razvoj vezanih vizij, kot so jih v svojih volilnih programih izpostavljali politično najbolj angažirani posamezniki (pretendenti za županska mesta). Z izvedbo strukturiranih intervjujev so bile konkretno preverjene razvojne vizije in potenciali, kot jih vidijo izbrani lokalni akterji v štirih testnih občinah oz. mestih. Pri tem je bil dodaten namen preveritev metodološkega pristopa k zbiranju razvojnih vizij s strukturiranimi intervjuji. Strukturirani intervjuji so bili izvedeni med tremi izbranimi ciljnim skupinami: 1. predstavniki skupin skupnostnega delovanja (društva, civilne iniciative), ki s svojimi doprinosi lahko pomembno prispevajo k definiranju razvojnih vizij, s katerimi se lahko poistovetijo in prispevajo k njihovi uresnitvi (prebivalci, ki že samoiniciativno delujejo na področju razvoja mesta v okviru različni samoorganiziranih skupin prebivalcev); 2. srednješolci, ki so že sposobni samostojnega razmisleka o prihodnosti in razvojnih priložnostih svojega kraja; ter 3. predstavniki občinskih uprav, ki so bili vključeni tudi z namenom preveritve (ne)odprtosti predstavnikov lokalne oblasti za sodelovanje s prebivalci pri definiranju in udejanjanju urbanih razvojnih potencialov.

Analiza potencialov, ki jih predstavlja participativni pristop k načrtovanju in urejanju slovenskih mest (na primeru testnih primerov) kaže, da je lokalna skupnost aktivna v samoorganiziranih skupinah (številna društva), vendar pa majhen delež le teh deluje neposredno na področju urejanja oz. prostorskega razvoja mest (identificirano majhno število skupin skupnostnega delovanja na področju urejanja prostora), s čimer socialni kapital pri razvoju prostora ni optimalno izkoriščen. Podrobnejša analiza je pokazala, da so razlogi za tako stanje med drugim: odsotnost systemske podpore za delovanje skupin skupnostnega delovanja (odvisnost od vsakokratne lokalne oblasti, ali bo podprla delovanje takih skupin ali ne, odsotnost stabilne finančne podpore za delovanje ipd.), zaradi česar je delovanje SSD praviloma nesistematično in kratkoročno; fragmentirano oz. nepovezano delovanje obstoječih SSD, nizki sinergijski učinki, slaba prepoznavnost njihovega delovanja in dosežkov v širši lokalni skupnosti; splošna nizka raven znanje o procesih prostorskega načrtovanja in urejanja med prebivalci vključno s poznavanjem možnosti za aktivno vključevanje v te procese. Hkrati je raziskava jasno pokazala, da testne ciljne skupine (mladi, skupine skupnostnega delovanja) imajo kapacitete (razvojne ideje, zmožnost in pripravljenost za sodelovanje) za aktivnejše vključevanje v razvojne pobude in

aktivnosti mest. Za optimalen prihodnji razvoj slovenskih mest je pomembno prepoznati socialni kapital, ki ga predstavljajo prebivalci s svojimi znanji, idejami, izkušnjami in še posebno podrobnim poznavanjem lokalnega prostora. Potrebno je vzpostaviti sinergije med formalnimi postopki odločanja o mestnem razvoju in neformalnimi oblikami delovanja prebivalcev, ki v mestih že potekajo oz. bi ob primerni spodbudi lahko potekale. Z vključevanjem in povezovanjem širokega kroga deležnikov je možno dosegati skupne razvojne vizije oz. presegati parcialne cilje posameznih deležnikov, s tem pa hitreje dosegati razvojne preboje.

Kot že omenjeno, so bili skozi raziskavo razviti pristopi v zaključnem koraku povezali v celovit model (Model MEPOS+P: Model celovitega pristopa k urbanemu razvoju - ekonomski, prostorski, okoljski in socialni vidik). Na podlagi rezultatov podrobnejših analiz in skupnih ugotovitev je bilo mogoče prepoznati bistvena prioriteta področja za spodbujanje urbanega razvoja in jih v okviru novo razvitega modela MEPOS+P organizirati v preplet potrebnih ukrepov za razvoj na identificiranih področjih ter povezanih kazalnikov za spremljanje uspešnosti tovrstnega razvoja. Model je bil zasnovan na podlagi razumevanja izvedene obsežne analize stanja prostora, izborom ključnih kriterijev in ukrepov urbanega razvoja ob upoštevanju odnosov med prostorskimi ravnmi (država oz. regija/občina/naselje) ter povezljivosti statističnih podatkov z dejanskim razvojem v prostoru (odnos statistika/prostor oz. lokacija v prostoru). Tako postavljeni model ponuja možnost preverjanja raznolikega razumevanja potencialov ter na tej osnovi predlaganja ukrepov, ki vodijo do zviševanja kvalitete urbanih območij v Sloveniji z nadgrajevanjem socialnih, prostorskih in okoljskih kvalitet, pri čemer je hkrati zagotovljena trdna vpetost v ekonomsko realnost posameznega mesta. Model v izhodišču razmišljanj o potrebnih ukrepih urbanega razvoja služi kot opomnik oz. navaja nabor t.i. področnih kazalnikov, ki so se skozi raziskavo pokazali kot relevantni za posamezno področje obravnave. Zaradi celovitosti obravnave je seznam kazalnikov razmeroma obsežen. V praksi ni realno pričakovati, da se za posamezno mesto za namene sprejemanja urbano-razvojnih ukrepov spremlja vse kazalnike. Skladno s posameznemu mestu lastno vizijo prostora, se iz celotnega nabora kazalnikov izbere tiste, ki najbolj lahko posamežje obstoječe stanje oz. spremljajo trende in gibanja, ki so za aktualno vizijo relevantni. Posamezne razvojne vizije zahtevajo poudarjeno obravnavo določenih dejavnikov in posledično različne izbore kazalnikov. Tako npr. razvojna vizija »zdravo mesto« izbrane kazalnike prvenstveno zajema s področij »družba« in »okolje in prostor«, razvojna vizija »ekonomsko propulzivno mesto« npr. iz področja »gospodarstvo«, razvojna vizija »odporno mesto« pa npr. s področij »okolje in prostor« in »gospodarstvo«. Ta vizija v dinamičnem modelu zajema potem npr. energetska učinkovitost, uporabo obnovljivih virov energije, zelene rešitve, zgoščena poselitve z mešano rabo in socialno strukturo, zeleno rast in načelo socialne pravičnosti. Model MEPOS+P tudi omogoča določanje relevantnih deležnikov, ki morajo sodelovati pri udejanjanju razvojnih vizij mest – z identificiranje potrebnih ukrepov in spremljajočih kazalnikov se kristalizira tudi nabor in odgovornost relevantnih deležnikov.

Pri tem je pomembno izpostaviti pomen razumevanja in upoštevanja lokalnih razvojnih priložnosti ter omejitev na različnih ravneh (socialna, ekonomska, fizična stvarnost posameznega mesta, lokalne specifičnosti upravljanja in financiranja urbanega razvoja ipd.), urbani razvoj pa obravnavati kot priložnost z učinki na ekonomskem, prostorsko-okoljskem ter socialnem področju.

11 LITERATURA IN VIRI

- Abel, J.R., Gabe, T.M. (2009). Labor Market Pooling and Occupational Agglomeration. Federal Reserve Bank of New York Staff Reports, no. 392.
- Angeriz, A., McCombie, J. & Roberts, M. (2008). New Estimates of Returns to Scale and Spatial Spillovers for EU Regional Manufacturing, 1986–2002. *International Regional Science Review* 31 (1), str. 62–87.
- Antikainen, J. (2005). The Concept of Functional Urban Area. Findings of the ESPON project 1.1.1. *Informationen zur Raumentwicklung* 7: 447 – 452.
- Apih, J., Bergant, A., Klavara, J., Križaj, D., Maruško, H., Petek, N., Štular, K., Hedi Zakonjšek, T. (2016). Strategija razvoja in trženja turizma v Mestni občini Velenje 2017-2021. Velenje, Zavod Tovarna trajnostnega turizma GoodPlace in Nea Culpa, agencija za marketing, d. o. o.
- Arbonies, A., Moso, M. (2002) Basque country: the knowledge cluster. *Journal of Knowledge Management*, 6, 4, 347-355.
- Audretsch, D. B., Feldman, M. P. (2004). Knowledge spillovers and the geography of innovation. V: J. V. Henderson & J. F. Thisse (Ur.), *Handbook of urban and regional economics*, Vol. 4. (str. 2713–2739). Amsterdam: Elsevier.
- Auerbach, F. (1913). The law of population concentration. *Petermanns Geographical Information*, 59, 74-76. 693.
- Banfield, E. C. (1958). *The moral basis of a backward society*. Glencoe, IL, The Free Press.
- Baptista, R. (2000). Do innovations diffuse faster within geographical clusters? *International Journal of Industrial Organization*, 18, str. 515–535.
- Begg, I. (1999). Cities and Competitiveness, in *Urban Studies*, Vol. 36, Nos 5-6, pp. 795-810.
- Bianchini, F. (1990). The crisis of urban public social life in Britain: origins of the problem and possible responses. *Planning Practice and Research*, 5(3), 4-8.
- Bolz, U., Ford, A., Gourley, M., et al. (2005). Poročilo PricewaterhouseCoopers (PwC). All rights reserved. Dostopno na: www.pwc.com/government (12.9.2018).
- Bowles, S., Gintis, H. (2001). Social Capital and Community Governance. SantaFe Institute Working Paper 2001-01-003. www.santafe.edu/ePapers/EconomicJournal/SocialCapital.tex
- Bu, J.H, Dai, J.C., Zhou, S.Y. (2013). City size distributions in China 1949 to 2010 and the impacts of government 702 policies. *Cities*, 32, S51–S57. 703.
- Bush, C. B Y. , I. W., Lee. (2014). The role of dynamic social capital on economic development partnerships within and across communities. *Economic Development Quarterly*, 28, 230-243. doi:10.1177/0891242414535247.
- Camagni, R. (2009). Territorial capital and regional development. In R. Capello P. & Nijkamp (eds.) *Handbook of Regional Growth and Development Theories*. P. 118-132, Northampton, Mass.: Edward Elgar Publ.
- Caragliu, A., Del Bo, C., Nijkamp, P. (2011) Smart Cities in Europe. *Journal of Urban Technology*, 18, 2, 65-82.
- Carroll, P., Witten, K., Stewart, C. (2017). Children are cititens too. *Built Environment*, Alexandrine Press, V. 43, No 2, pp. 272-289.
- Champernowne, D.G. (1953). A model of income distribution. *Economic Journal*, 250, 318–351. 697.
- Chan, E. H., Conejos, S., Yung, E. H., (2016). Social needs of the elderly and active aging in public open spaces in urban renewal. *Cities*, 52, 114-122.
- Christaller, W. (1933). *Die zentralen Orte in Süddeutschland*. Jena: Gustav Fischer. (Deloma prevedeno: Baskin, C. W (1966) *Central Places in Southern Germany*. Prentice Hal.).

- City Planning Department of Helsinki. (2016). HELSINKI CITY PLAN - Vision 2050; Urban plan - the new Helsinki city plan. City of Helsinki, City Planning Department. Dostopno na: <http://www.yleiskaava.fi/en/city-plan/> (24.8.2018).
- Clark, A., Holland, C., Katz, J., & Peace, S. (2007). Social interactions in urban public places. Policy Press.
- Corburn, J. (2009) Toward the Healthy City: People, Places, and the Politics of Urban Planning. Cambridge MA: The MIT Press.
- Córdoba, J.C. (2008). On the distribution of city sizes. Journal of Urban Economics, , 1, 177–197. 701.
- Couper, M.P. (2000). Web surveys : A review of issues and approaches. Dostop v aprilu 2019: http://www.websm.org/db/12/1542/Bibliography/Web_surveys_A_review_of_issues_and_approaches/?menu=1&lst=&q=couperreview&qdb=12&qsort=0
- CPS Kočevje. (2017). Celostna prometna strategija občine Kočevje. Omogočamo pogoje za trajnostno mobilnost vseh. Acer Novo Mesto, d.o.o., Razvojni center Novo Mesto, d.o.o., Urbanistični inštitut RS. Dostopno na: https://www.kocevje.si/sites/www.kocevje.si/files/u14/celostna_prometna_strategija.pdf (22.10.2018).
- De Almeida, E.T., de Moraes Rochaba R. (2018). Labor pooling as an agglomeration factor: Evidence from the Brazilian Northeast in the 2002–2014 period, *Economía* 19, str. 236–250.
- de Leewu, E.D. (2005). To mix or not to mix data collection modes in surveys. *Journal of Official Statistics* (21): 233–255.
- de Leewu, E.D., Hox, J.J. (2011). Internet surveys as part of a mixed-mode design V Social and behaviour research and the internet, ur. Marcel Das, Peter Ester in Lars Kaczmirek, 45-72. European association of methodology.
- Dee, J. A., Mahjabeen, Z. & Shrestha, K. K. (2003) Rethinking community participation in urban planning: The role of disadvantaged groups in Sydney metropolitan strategy. *Australasian Journal of Regional Studies*, The, 9(1), 45.
- DeKay, M., O'Brien, M. (2001) Gray City, Green City New thinking and new settlement patterns can bring about urban sustainability. *Forum for Applied Research and Public Policy*, 16, 2.
- Draper, H., Fenton, S. (2014) Older people make a huge contribution to society. University of Birmingham: Birmingham Policy Commissions. Dostopno na: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/research/policycommission/healthy-ageing/7-What-older-people-and-communities-are-contributing-updated.pdf>.
- DTI – Department of Trade and Industry (2003) UK Energy White Paper: Our energy future—creating a low carbon economy. London: TSO.
- Duhl, L. J. (1986) The healthy city: Its function and its future. *Health Promotion International*, 1, 1, 55–60.
- Dumais, G., Ellison, G., Glaeser, E.L. (2002). Geographic Concentration as a Dynamic.
- Duranton, G., Puga, D. (2001). Nursery Cities: Urban Diversity, Process Innovation and The Life Cycle of Products. *American Economic Review*, 91(5), str. 1454–1477.
- Ellison, G., Glaeser, E. L., Kerr, W.R. (2010.) What Causes Industry Agglomeration? Evidence from Coagglomeration Patterns, *American Economic Review*, 100, str. 1195–1213.
- Engbers, T. A., Aubuchon, C. & Rubin, B. M. (2017). Social capital and metropolitan economic development. *Economic Development Quarterly*, 31, 37-49. doi:10.1177/0891242416666673.
- Engbers, T. A., Hanka, M. J. (2017). Social capital and economic development: A neighborhood perspective. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 3(3), 272-291. doi:10.20899/jpna.3.3.272-291.

- Engbers, T. A., Rubin, B. (2016). Policy recommendations for fostering economic development through social capital. Paper presented at the annual conference of the Urban Affairs Association, San Diego, CA.
- Engbers, T. A., Slaper, T. F., Thompson, M. F. (2017). Theory and measurement in social capital research. *Social Indicators Research*, 132, 537-558. doi:10.1007/s11205-016-1299-0.
- ESE (2002). Current Issues in Comparative Education, Teachers College, Columbia University, Vol.2(2), pp. 107-109. Dostopno na: <https://www.tc.columbia.edu/cice/past-issues/issues/volume-2-issue-2/>.
- ESPON (2005). Potentials for polycentric development in Europe. ESPON 1.1.1 Final report. Dostopno na: http://www.espon.eu/mmp/online/website/content/projects/259/648/file_1174/fr-1.1.1_revised-full.pdf.
- ESPON (2010). New Evidence on Smart, Sustainable and Inclusive Territories. First ESPON 2013 Synthesis Report. Luxembourg. Dostopno na: www.espon.eu.
- ESPON 2013 DB (2010). Draft Final Report. Dostopno na: www.espon.eu.
- ESPON ATTREG (2010). Attractiveness of European Regions and Cities for Residents and Visitors (2010-2012), Draft Interim Report. Dostopno na: www.espon.eu.
- ESPON FOCI (2009). FOCI Future Orientations for Cities. Dostopno na: http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_AppliedResearch/foci.html.
- ESPON POLYCE (2012). Metropolisation and Policentric Development in Central Europe. Dostopno na: http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_AppliedResearch/foci.html.
- European Commission (2010). EUROPE 2020 : A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels.
- Eurostat Portal. (2019). Dostopno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.
- Eurostat. (2015). European cities – the EU-OECD functional urban area definition. Dostopno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/European_cities_%E2%80%93_the_EU-OECD_functional_urban_area_definition (12.10.2018).
- Fertner, C., Giffinger, R., Kramar, H., Kalasek, R., Meijers E., Pichler-Milanovic N. (2007). Dostopno na: <http://www.smart-cities.eu/>.
- Fikfak, A., Zbašnik - Senegačnik, M. (2003). Uporabnost javnomnenjskih raziskav v planiranju in načrtovanju stanovanjskih območij. V: AR, Arhit. razisk, 2003/1, 6–11.
- Forrest, R., Kearns, A. (2001). Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood. *Urban Studies*, 38 (12), str. 2125–2143.
- Fujita, M., Krugman, P., Venables, A.J. (1999). *The Spatial Economy*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Gabaix, X. (1999) Zipf's law and the growth of cities. *The American Economic Review*, 2, 129–132. 699.
- Gabaix, X. (1999). Zipf's law for cities: An explanation. *The Quarterly Journal of Economics*, 3, 739–767. 700.
- Garner, B. J. (1966). *The Internal Structure of retail Nucleations*. Studies in Geography, 12. Evanston: Northwestern University Press.
- GERF - Global Environmental Research Fund (2008). A Dozen of Actions towards Low-Carbon Societies (LCSs), Japan-UK Joint Research Project "A Sustainable Low-Carbon Society". Kyoto: National Institute for Environmental Studies.
- Gerometta, J., Haussermann, H., Longo, J. (2005) Social Innovation and Civil Society in Urban Governance: Strategies for an Inclusive City. *Urban Studies*, 42, 11, 2007-2021.
- Glaeser, E. L., Kahn, M.E. (2001). Decentralized Employment and the Transformation of the American City. NBER Working Paper 8117.

- Glaeser, E. L., Kerr, W. R. (2009). Local industrial conditions and entrepreneurship: How much of the spatial distribution can we explain? *Journal of Economics and Management Strategy*, 18(3), str. 623–663.
- Glaeser, E. L., Sacerdote, B. (2000). The social consequences of housing. *Journal of Housing Economics*, 9(1-2), 1-23.
- Gojčič, M. (2018). Celostna prometna strategija Ljubljanske urbane regije. Ljubljana, RRA LUR.
- Goršič, N., Nikšič, M., Tominc, B. (2018). Tools for participatory provision of urban public spaces : Human Cities experience. *Human cities : challenging the city scale 2014-2018 : investigation*. Saint-Etienne : Cité du design, 2018.
- Grad, F. (1992) Neposredna demokracija v lokalni samoupravi. *Teorija in praksa*, 29, 1-2, str. 60-64. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-GAALILFP/7962bc7e-8cd3-4c37-b944-e776b0af0b76/PDF>.
- Groves, R., Middleton, A., Murie, A. (2005). Social Capital and Neighbourhoods that Work. *Urban Studies*, 42 (10), str. 1711–1738.
- Gunderson, L. H., Holling, C. S. (2001). *Panarchy: Understanding transformations in human and natural systems*. Island Press.
- Hambleton, R. (2014) *Leading the inclusive city: Place-based innovation for a bounded planet*. Bristol: Policy Press.
- Harvey, F. (2011) Green vision: the search for the ideal eco-city, *Financial Times*.
- Hebes, P., Plate, E., Tonndorf, T. (2005). Berlin Strategy - Urban Development Concept Berlin 2030. Senate Department for Urban Development and the Environment. Dostopno na: https://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtentwicklungskonzept/index_en.shtml (24.8.2018).
- Heinrich, A. J., Million, A. (2014). Linking Participation and Built Environment Education in Urban Planning Processes. *Current Urban Studies*, 2014, 2, 335-349. Dostop v juniju 2018: https://file.scirp.org/pdf/CUS_2014122915281439.pdf.
- Henderson, J.V. (1998). *Urban Development: Theory, Fact, and Illusion*. New York: Oxford University Press, 707.
- Hessink, J., Selverda, I., Vaandrager, L., van Dam, R., Wentink, C. (2017) Exploring the role of social capital in urban citizens' initiatives in the Netherlands. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.gaceta.2017.05.011>.
- Holling, C. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1-23.
- Hudoklin, J. (2002). Ohranjanje narave in varstvo kulturnih vrednot ter prostorski razvoj Slovenije. Slovenski prostor 2020. Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije, Urad RS za prostorsko planiranje. Novo mesto, Acer Novo mesto, d.o.o.: 73 str.
- Internet 1: Društva, ustanove, shodi, prireditve: http://www.mnz.gov.si/si/mnz_za_vas/drustva_ustanove_shodi_prireditve/drustva/ (22.10.2018)
- Jefferson, M. (1939). The Law of the Primate City. *Geographical Review*, 4, 226-232. 694.
- Jofre-Monseny, J. (2009). The Scope of Agglomeration Economies: Evidence from Catalonia, *Papers in Regional Science*, 88, str. 575–590.
- Jofre-Monseny, J., Marín-López, R., Viladecans-Marsal, E. (2014). Determinants Of Localization And Urbanization Economies. *Journal of Regional Science*, Vol. 54, No. 2, str. 313–337.
- Kawachi I, Subramanian SV, Takao S. (2013). *Global perspectives on social capital and health*. p. 349. New York: Springer.
- Kawachi, I., Villalonga-Olives, E. (2015). The measurement of social capital. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.gaceta.2014.09.006>.

- Kralj, M. (2010) Problematika načrtovanja prostorskih ureditev na lokalnem nivoju. Magistersko delo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Krugman, P. (1995). Urban Concentration: The Role of Increasing Returns and Transport Costs. Proceedings of the World Bank Annual Conference on Development Economics 1994. Washington: The World Bank.
- Kulenovic, Z. J., Cech, A. (2015) Six Case Studies of Economically Successful Cities: Competitive Cities for Jobs and Growth. Washington: World Bank.
- Lee J. H., Phaal R., and Lee S. H. (2013). An integrated service-device-technology roadmap for smart city development. Technological Forecasting & Social Change, 80, 286-306.
- Lehmann, S., (2010). Green Urbanism: Formulating a Series of Holistic Principles, Dostop v aprilu 2019: <http://sapiens.revues.org/1057>.
- Leichenko, R. (2011). Climate change and urban resilience. Current Opinion Environmental Sustainability, 3, 164-168.
- Lindh, I., et al. (2014). Vision 2040. A Stockholm for Everyone. City Executive Office, City of Stockholm. Dostopno na: <https://international.stockholm.se/governance/vision-2040/> (24.8.2018).
- Liu, Z., Dai, Y., Dong, C., Qi, Y. (2009) Low-carbon city: concepts, international practice and implications for China. Urban Studies, 16, 6.
- Madanipour, A. (2003). Why are the Design and Development of Public Spaces Significant for Cities?, V: Alexander R. Cuthbert, ured., Designing Cities: Critical Readings in Urban Design, Blackwell, Oxford.
- Marshall, A. (1890). Principles of Economics. London: Macmillan.
- McKinsey Global Institute (2011). Urban world: Mapping the economic power of cities. New York: McKinsey Global Institute.
- Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. Journal of urban design, 3(1), 93-116.
- MZI. (2014). Kaj je trajnostna mobilnost? Ministerstvo za infrastrukturo. Dostopno na: http://www.mzi.gov.si/fileadmin/mzi.gov.si/pageuploads/Dogodki/Kaj_je_trajnostna_mobilnost.pdf (19. 03. 2019).
- O'Sullivan, A. (2003) Urban Economics. Boston, MA: Irwin McGraw-Hill. Process. Review of Economics and Statistics, 84(2), str. 193–204.
- Odlok o OPN Ajdovščina (2014). Občinski prostorski načrt občine Ajdovščina, dopolnjen osnutek, junij 2014. Dostopno na: https://www.ajdovscina.si/javna_narocila_in_razpisi/druge_javne_objave/2014090214435154/ (22.10.2018).
- Odlok OPN Ptuj. (2015). Odlok o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ptuj. Urafni vestnik Mestne občine Ptuj, leto XX1, številka 10. Dostopno na: http://www.ptuj.si/pdf/odlok_o_OPN.pdf (10.2.2019).
- OECD. (2013). Definition of functional urban areas (FUA) for the OECD metropolitan database. Paris: OECD Publishing. Dostopno na: <https://www.oecd.org/gov/regional-policy/Definition-of-Functional-Urban-Areas-for-the-OECD-metropolitan-database.pdf> (12.10.2018).
- Oikos. (2015). Okoljsko poročilo za OPN Občine Kočevje. Kočevje, Občina Kočevje.
- Overman, H.G., Puga, D. (2012). Labour pooling as a source of agglomeration: An empirical investigation. EFIGE Working paper 57.
- Parkinson, M., Hutchins, M., Simmie, J., Clark, G., Verdonk, H. (2003) Competitive European Cities: Where do the core cities stand? European Institute for Urban Affairs.
- Pivec, A. (2015). Vizija in strategija Mestne občine Ptuj 2015-2025, Znanstveno-raziskovalno središče Bistra Ptuj: 122 str. Dostopno na:

- http://www.ptuj.si/pdf/Vizija_in_strategija_Mestne_obcine_Ptuj_2015-2025.pdf (10.3.2019).
- Prevodnik, K. (2008). Merjenje socialnega kapitala. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede. Dostop na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/prevodnik-katja.pdf> (4.5.2018).
  - Putnam, R. D. (1993). Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton, NJ: Princeton University Press.
  - Ravbar, M. (2014). Ekonomskogeografsko vrednotenje potencialov slovenskih občin. Urbani izziv, Posebna izdaja, str. 7-15.
  - Ravbar, M. (2014). Razvojni potenciali slovenskih občin. IB Revija 2/2014: 37 - 48.
  - Register, R. (1973) Ecocity Berkeley: Building Cities for a Healthy Future, North Atlantic Books.
  - Resnick, M., Rosen, K.T. (1980). The size distribution of cities: an examination of the Pareto law and primacy, 705 Journal of Urban Economics, 8, 165–186. 706.
  - Roseland, M. (1997) Dimensions of the eco-city. Cities 14, 197-202.
  - Rosenthal, S., Strange, W. C.(2004). Evidence on the nature and sources of agglomeration economies. V: J. V. Henderson & J. F. Thisse (Ur.), Handbook of urban and regional economics, Vol. 4 (str. 2119–2172). Amsterdam: Elsevier.
  - Rosenthal, S., Strange, W.C. (2001). The Determinants of Agglomeration, Journal of Urban Economics, 50, str. 191–229.
  - Safford, S. (2009). Why the garden club couldn't save Youngstown: The transformation of the rust belt. Cambridge, MA: Harvard University Press.
  - Saridar Masri, S. (2017). Integrating youth in city planning: Developing a participatory tool toward a child-friendly vision of Eastern Wastani – Saida. Elsevier, Alexandria Engineering Journal, Dostopno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1110016817300261#>!
  - Shamshiri-Petersen, D., Clement, S.L. (2011). Examination of a 'Web Mode Effect'. An Experimental Comparison of Web and Paper Based Surveys. WAPOR 64th Annual Conference, 2011.
  - Silbaugh, K. B. (2007). Women's Place: Urban Planning, Housing Design, and Work-Family Balance. Fordham L. Rev., 76, 1797.
  - Simon, H.A. (1955). On a class of skew distribution functions. Biometrika, 3, 425–440. 698.
  - Singer, H.W. (1936). The "Courbe des population": a parallel to Pareto's law. Economic Journal, 2, 254-263. 695.
  - Song, S.F. & Zhang, K.H. (2002) Urbanisation and city size distribution in China. Urban Studies, 39, 2317–2327.
  - SPRS. (2004). Strategija prostorskega razvoja Slovenije. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Urad za prostorski razvoj, Direktorat za prostor: 75 str.
  - Strategija razvoja občine Ajdovščina do leta 2030 (2017). Dostopno na: https://www.ajdovscina.si/mma/Strategija%20razvoja%20ob%C4%8Dine%20Ajdov%C5%A1%C4%8Dina%20do%202030_verzija%20za%20SVET%20-%20lektoriranje%20-%20kon%C4%8Dna%20verzija.pdf/2017070509432256/?m=1499240601 (22.10.2018).
  - Strategija turizma Kočevje (2015). Strategija razvoja turizma v občini Kočevje 2015 – 2025. Dostopno na: https://www.kocevje.si/sites/www.kocevje.si/files/u8/strategija_verzija_1.1.pdf (22.10.2018).
  - SURS (2019). Podatkovna baza SI-STAT. Statistični urad RS. Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/statfile2.asp> (14.2.2019).
  - SURS. (2017). Metodološko pojasnilo delovne migracije. Nuška Brnot. Statistični urad Republike Slovenije.
  - Svetovna banka (2001). World Development Report 2000/2001 : Attacking Poverty. World Development Report;. New York: Oxford University Press. Dostopno na: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/11856> (22.10.2018).

- Tapela, N., Tonkin, A. (2012). Urbanity, design and inclusion: Mediating the physical and social bases of urban planning through density and diversity lenses and sensibilities. DDR 2012, 169.
- TUS Velenje (2015). Trajnostna urbana strategija Velenje 2025. Za pametno, podjetno in prijazno Velenje 2025. Dostopno na: <http://www.venenje.si/files/default/0-MOV/Datoteke/2016/TUS%20Velenje%202025.pdf> (12.10.2018).
- URBAN AUDIT. Dostopno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/city_urban
- Valkering, P., Beumer, C., de Kraker, J., Ruelle, C. (2013). An analysis of learning interactions in a cross-border network for sustainable urban neighbourhood development. Journal of Cleaner Production, 49, 85-94.
- Viladecans-Marsal, E. (2004). Agglomeration Economies and Industrial Location: City-Level Evidence, Journal of Economic Geography, 4, str. 565–582.
- Wesche, J. (2016). Hamburg – European Green Capital: 5 Years On. Freie und Hansestadt Hamburg Behörde für Umwelt und Energie. Ministry of Environment and Energy. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2011/04/Hamburg-EGC-5-Years-On_web.pdf (24.8.2018)
- Yigitcanlar, T., Loennqvist, A. (2013). Benchmarking knowledge-based urban development performance: Results from the international comparison of Helsinki. Cities, 31, 357-369.
- Zajc, N. (2013). Uporaba spletnih anket v kombiniranih načinih zbiranja podatkov. Magistrska naloga. Univerza v Ljubljani Fakulteta za družbene vede. Dostop v aprilu 2019: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_zajc-nino.pdf
- Zipf, G.K. (1949). Human Behaviour and the Principle of Least Effort; Addison-Wesley: Cambridge, MA, USA, 696.